

הישיבה הארבע-מאות-ועשרים-ושבע של הכנסת השישית

יום שלישי, כ"ט תמוז תשכ"ט (15 יולי 1969)

ירושלים, הכנסת, שעה 11.01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

כי הונחו על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה ושלישית:
1. חוק המילוה (חברות ביטוח) (תיקון מס' 2), תשכ"ט
— 1969; 2. חוק מילוה פיתוח (תיקון מס' 8), תשכ"ט—
1969; 3. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 2), תשכ"ט—
1962, (תיקון מס' 3), תשכ"ט—1969, — שחזרו מווי-
עדת הכספים.

היו"ר ק. לוז:
הגני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. אבקש את
מוזכיר הכנסת למסור הודעה על המסמכים שהונחו
על שולחן הכנסת.

מוזכיר הכנסת ח. ליאור:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הגני מתכבד להודיע

ב. שאילתות ותשובות

המעבדים, ולפעמים אף מורחקים העובדים הבלתי-
מאורגנים באמצעות המשטרה. מתוכנן מיבצע מרכז
לחיסול פעילות הראיסים, שבאמצעותם מובאים הפועלים
והפועלות הבלתי-מאורגנים.

2. מעמדו של בית-הספר למדידות בחולון

חבר-הכנסת ר. ארוי שאל את שר העבודה ביום י"ח
באיר תשכ"ט (6 במאי 1969):

ביום ה-15 ביולי 1968 השיב כבוד השר על שאילתתי
בדבר התואר של בוגרי בית-הספר למדידות בחולון. תשר-
בתו היתה שהחלטה בדבר הענקת תואר אקדמי כגון
"מהנדס מודד" מחייבת להכיר בבית-הספר כמוסד
המוסמך להכשיר אקדמאים.

בהתאם לחוק ניתנת הכרה זו על-ידי המועצה להש-
כלה גבוהה, ולכן פנה כבוד השר בעניין זה לשר החינוך
המכהן כיושב-ראש המועצה.

בימים אלה נתפרסמה בעתונות חוות-דעת של סינט
הטכניון, ובה נאמר בין השאר, כי הקמת טכניונים נוספים
במדינה תביא לידי התחרות בריאה, ובעקבותיה להעל-
את הרמה האקדמית. בהמשך הידיעה נאמר, שרבים מחברי
הסינט הביעו את דעתם, כי מן הרצוי שיתאפשר סיום
הלימודים בשלוש שנים במקום ארבע, דבר שיסייע בהגב-
רת זרם המדענים והמהנדסים הדרושים כיום לתעשייה
ולצרכי בטחון.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם כבר נתקבלה תשובתה של המועצה להשכ-
לה גבוהה בדבר מעמדו של בית-הספר למודדים
בחולון?

2. אם לא, האם מוכן השר להחיש את מתן התשו-
בה של המועצה לאור חוות-הדעת הנ"ל של סינט הטכ-
ניון?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

1. בעקבות המשא-ומתן עם הטכניון על מעמד
אקדמי לבית-הספר למדידות בחולון ביקש משרד העבו-
דה לעכב את הדין במועצה להשכלה גבוהה.

היו"ר ק. לוז:
נשמע עתה שאילתות ותשובות.

1. דורשי העבודה בשטחים המוחזקים

חבר-הכנסת ר. ארוי שאל את שר העבודה ביום י"ח
באיר תשכ"ט (6 במאי 1969):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה היה מספר דורשי העבודה שגרשמו בלשכות
העבודה בשטחים המוחזקים ליום ה-31 במארס שנה זו?

2. כמה מהם בגדה וכמה ברצועת עזה?

3. כמה מבין הנרשמים כדורשי עבודה באו לדרוש
תעסוקה מלאה?

4. כמה מבין הנרשמים כדורשי עבודה, תושבי
השטחים המוחזקים, הופנו לעבודה במשק הישראלי
ובאילו מקצועות?

5. כמה מבין העובדים במשק הישראלי, תושבי
השטחים המוחזקים, הועסקו שלא באמצעות לשכות
העבודה?

6. מה האמצעים שנוקט משרד העבודה כדי למנוע
העסקת עובדים, תושבי השטחים המוחזקים, שלא באמצ-
עות לשכות העבודה?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

1—2. מספר דורשי העבודה ליום 31 במארס
1969: ביהדה ובשומרון — 12,034; ברצועת עזה ובצמון
סיני — 14,483.

3. מספרם של דורשי עבודה מלאה בשטחים ליום
31 במארס 1969 — 26,517.

4. מועסקים בישראל באמצעות לשכות העבו-
דה מיהודה ומשומרון — 3,653; מן הרצועה — 1,970;
סך כל תושבי השטחים, המועסקים במשק הישראלי —
5,623. הנ"ל עובדים במקצועות בניין, חקלאות, מפעלי
שימורים, מקצועות מתכת ועץ.

5. טרם נערכה בדיקה מוסמכת, ועל כן אין אפשר-
ות להעריך.

6. עובדי שירות התעסוקה בישראל עורכים מדי
פעם סריקות במקומות העבודה. מוגשים משפטים נגד

חוברת ל"ד, ישיבה תכ"ז

— שאלות ותשובות (אלמוגי, פלד, לוי, י. תמיר, חביבי) —

כבוד השר מתבקש להשיבני :

האם יוחק חוק שיבטיח את רמת המקצוע הן בשטח ההתמחות והן לגבי הענקת רישיונות לפתיחת מספרות נשים?

שר-העבודה י. א. אלמוגי :

מתן רישיונות לפתיחת מספרות איננו בסמכותי. משרד העבודה מברר אפשרות של הכרות מקצוע ספרות נשים כמקצוע מסווג.

6. מועד השלמת הסלילה בקטע

הכביש שער הגיא — בית השאיבה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר העבודה ביום כ"ו באייר תשכ"ט (14 במאי 1969) :

כבוד השר מתבקש להשיבני :

1. מתי תסתיים הנחת הצינור בכביש בפיתולי שער הגיא, צינור שבעבודת חיבורו עוסקים חודשים רבים מאוד?

2. מתי תסתיים עבודת סלילת אותו קטע, שמכביד ביותר על העלייה לירושלים וגורם פקקי תנועה ועיכו"בים בתנועה?

שר-העבודה י. א. אלמוגי :

1. הנחת הצינור על-ידי חברת "מקורות" הסתיימה. העיכוב נגרם מחמת המחסור בצינורות מתאימים.

2. השלמת הסלילה בקטע שער הגיא — בית השאיבה תסתיים לפי המתוכנן עד ה-31 במארס 1970.

7. פועלים מן השטחים, המועסקים בישראל

לפי רשיון ושלא לפי רשיון

חבר-הכנסת נ. מלך שאל את שר העבודה ביום כ"ו באייר תשכ"ט (14 במאי 1969) :

הריני מבקש לדעת :

א. מהו מספר הפועלים מן השטחים, המועסקים בישראל לפי רשיון, וכמה מהם מן הרצועה וכמה מן הגדה?

ב. האם יש מלבד הנ"ל פועלים שמועסקים שלא לפי רשיון, ואם כן — מה מספרם המשוער?

שר-העבודה י. א. אלמוגי :

א. ביום 1 ביוני 1969 — 4,876 מיהודה ומשומרון; 2,533 — מן הרצועה.

ב. כן. מעריכים את מספרם ב-10,000 בערך, מהם: 8,000 מיהודה ומשומרון, 2,000 מן הרצועה.

8. כבישים פנימיים בכפר עראבה

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר העבודה ביום כ"ו באייר תשכ"ט (14 במאי 1969) :

נמסר לי, כי המועצה המקומית בכפר עראבה פנתה לא פעם בבקשה לסלול את הכבישים הפנימיים בכפר והודיעה על נכונותו של הכפר לשאת בחלקו בהוצאות. עד היום טרם נענתה בנייתם.

הנני מבקש מכבוד השר להשיבני :

מה עשה ומה מתעתד משרד העבודה, האחראי למע"ץ, לעשות כדי לסייע בידי המועצה המקומית בכפר עראבה בסלילת הכבישים הפנימיים בכפר?

2. אין קשר בין חוות-הדעת של סינט הטכניון על הקמת טכניונים נוספים ובין מעמדו של בית-הספר למדידות בחולון.

3. נתונים על מקבלי מענקי אבטלה ועל

המועסקים בעבודות יוזמות

חבר-הכנסת נ. מלך שאל את שר העבודה ביום י"ט באייר תשכ"ט (7 במאי 1969) :

הריני מתכבד לשאול :

1. מה מספר מחוסרי העבודה שקיבלו מענקי אבטלה בחודשים ינואר, פברואר, מארס, אפריל 1969?

2. מה היה מספר המועסקים בעבודות יוזמות בחודשים ינואר, פברואר, מארס, אפריל 1969?

שר-העבודה י. א. אלמוגי :

1. מספר מחוסרי-העבודה שקיבלו מענקי אבטלה הוא כלהלן :

בחודש ינואר 1969 — 290 ; בחודש פברואר 1969 — 242 ; בחודש מארס 1969 — 153 ; בחודש אפריל 1969 — 124.

2. מספר המועסקים בעבודות יוזמות : בחודש ינואר 1969 — 2,840 ; בחודש פברואר 1969 — 2,789 ; בחודש מארס 1969 — 2,554 ; בחודש אפריל 1969 — 2,328.

4. שלטים ישנים לסימון הגבול

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר העבודה ביום י"ט באייר תשכ"ט (7 במאי 1969) :

בכביש עמולה בצומת מגידו ניצב תמרור דרכים הנושא כתובת "ק"מ גבול", ואכן באותו כביש פנימי המוביל לכיוון ג'נין ניצב שלט ועליו כתוב "עצור, גבול לפניך". למותר לציין ששלטים אלה אבד עליהם כל.

אודה לכבוד השר אם ישיבני :

1. הידועות לך העובדות הנ"ל?

2. אם כן, מה הסיבות שמשרד העבודה אינו מסיר שלטים אלה ומציב במקומם תמרורים מתאימים?

שר-העבודה י. א. אלמוגי :

1. לאחר יוני 1967 תוקנו שלטי מע"ץ במקום הנזכר והם מציינים את המרחקים כדלקמן : ג'נין-17 ק"מ ; גבעת עוז - 2 ק"מ.

2. שלטים לסימון הגבול לא הוצבו על-ידי מע"ץ. כפי שנמסר לי, הם באחריותם של כוחות הבטחון.

5. חוסר פיקוח מקצועי על המספרות לנשים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר העבודה ביום כ"ה באייר תשכ"ט (13 במאי 1969) :

בכנס חירום ארצי של בעלי המספרות לנשים בישראל, שהתקיים ביום 28 באפריל 1969 בירושלים, התריעו בעלי המספרות הנ"ל על המצב השורר בארץ במקצוע זה עקב העדר חוק להסדר אירגונם המקצועי.

לפי טענת בעלי המספרות, פתיחת בתי-ספר לספרות לנשים והנהלתן במבצעת ללא פיקוח מקצועי, וכן לגבי מספרות.

1. האם הפירסום בעתון תואם את המציאות בכללה או בחלקה?
2. אם כן, מה הסיבות שהקשו על סידורם בעבודה מתאימה של עולי חב"ד המתגוררים בקרית מלאכי?
3. האם כבר סודרו כל עולי חב"ד בקרית-מלאכי בעבודה?
4. אם לא, מה הסיבות לכך?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

1. הדיעה אינה נכונה.
2. לעולי חב"ד בקרית-מלאכי ניתן שירות מסודר ויעיל על-ידי שירות התעסוקה.
3. נהוגי שירות התעסוקה לסוף מאי מצביעים על כך ש-57 עולים מתוך 63, שדרשו עבודה, סודרו בעבודה.
4. ששת העולים הנוותרים, אשר הוצעה להם עבודה, לא הועסקו מאחר שדרשו תנאים מיוחדים שאי-אפשר היה לספקם. הטיפול בהם נמשך ובשעת מתן התשובה סודרו בעבודה כמעט כולם.

11. עבודות יוזמות במושב צוריאל

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר העבודה ביום י"א בסיון תשכ"ט (28 במאי 1969):

נמסר כי תושבי מושב צוריאל הכריזו על שביתה כמחאה על הפסקת העבודות היוזמות בכפר.

הנני מבקש את כבוד השר להשיבני:

1. הנכונה הדיעה?
2. מדוע הופסקו העבודות היוזמות במושב צוריאל?
3. כמה ימי עבודה יזומה סופקו בדרך כלל למושב צוריאל?
4. היסופקו עבודות יוזמות למושב צוריאל?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

- 1-2-3. משרד העבודה איננו מארגן את העבודות במושב ואף לא העבודות היוזמות.
4. על-פי הסדר בין אגף התעסוקה והקליטה במשרד העבודה לבין מחלקת ההתיישבות של הסוכנות היהודית יסודר כל-יחידה העבודה הפנוי, המצוי בכפרים, בעבודות טבעיות בסביבה זאת, אם ירצו בכך — כמובן.

12. פיקוח מטעם משרד העבודה על המספרות המעסיקות נערות

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר העבודה ביום ט"ו בסיון תשכ"ט (1 ביוני 1969):

מספר נערות העובדות במספרות, שערכו ביקור בכנסת, מסרו לי שהמעסיקים מונעים אותן מליהנות מן הזכויות שחוק החניכות מקנה לחניכות, וכן שהמעסיקים אינם שומרים בקפדנות את הוראות חוק העבודה לנוער.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם קיים פיקוח מטעם משרד העבודה על כך שהנערות העובדות במספרות תשתחררנה יום אחד בשבוע להימחרים?
2. האם קיים פיקוח מתמיד שחוק עבודת נוער יקיים הלכה למעשה במספרות המעסיקות נערות?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

סלילת כבישים פנימיים איננה מתבצעת מתקציב משרד העבודה. במקרים כנ"ל משמשת מע"ץ רק כקבלן לביצוע העבודה, אם היא מתבקשת לכך.

9. פיקוח רפואי על בתי-החרושת לטקסטיל

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר העבודה ביום ח' בסיון תשכ"ט (25 במאי 1969):

סקר, שהקיף 257 עובדים בשלושה בתי-החרושת לטקסטיל (כותנה) בארץ, הוכיח כי אבק כותנה הוא גורם חשוב להפרעות בדרכי הנשימה. אצל 30% מהעובדים שנכללו בסקר נתגלו מקרה מחלת הביסיוניזם, המתבטאת בהפרעות בדרכי הנשימה כתוצאה מתחירתו של אבק כותנה או אבק פשתן לדיאות. מחברי הסקר המליצו, בין היתר, להנהיג פיקוח היגיני ורפואי על קבוצות מסוימות של עובדי כותנה, וכן לכלול את הביסיוניס ברשימות מחלות המקצוע המאושרות על-ידי המוסד לביטוח לאומי ("הארץ" — 30 באפריל 1969).

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם מימצאי הסקר הג'ל הובאו לידיעתך?
2. מה הם דרכי הפיקוח הרפואי בבתי-החרושת לטקסטיל בארץ?
3. האם לאור ממצאי הסקר נקט משרד הכרייה אות אמצעי כל-שהוא להגברת הפיקוח הרפואי ואמצעי הבטיחות בבתי-החרושת לטקסטיל?
4. האם המחלה ביסיוניזם נכללה ברשימת מחלות המקצוע המאושרות על-ידי המוסד לביטוח לאומי?
5. אם לא — מה הסיבה לכך?
6. האם ומתי תיכלל הביסיוניזם ברשימת המחלות המקצועיות?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

1. הסקר לא הובא לידיעתך.
2. אין הוראות לפיקוח רפואי מיוחד בבתי-חרושת לטקסטיל.
3. לא, מאחר שהסקר לא פורסם.
4. לא.
- 5-6. הנושא נמסר לבדיקת השירותים המקצועיים-רפואיים של המוסד לביטוח לאומי.

10. תעסוקה לעולי חב"ד בקרית-מלאכי

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר העבודה ביום ט"ו בסיון תשכ"ט (26 במאי 1969):

בעתון "מעריב" מיום 19 במאי 1969 פורסם: "בעיות תעסוקה גורמות לאי-שביעות-רצון ולתסיסה בקרב עולי חב"ד. ישיה עד שבעה ראשי משפחות היושבות בקרית-מלאכי, מ"נחלת הר חב"ד", אינם עובדים כלל וגם רוב העובדים אינם מרוצים. גם בקרב עולי חב"ד בלוד ישנם שני נהגים שעדיין לא סודרו בעבודה. אנשי עלייה הביעו חשש, כי עולים נוספים מבני עדה זו יסרבו, בעקבות מצב זה, להתיישב בקרית-מלאכי."

נוכח ההשלכות השליליות, שעלולות להיות לדבר לגבי עידוד העלייה, רצוני לשאול את כבוד השר:

2. משום שלשכות העבודה בשטחים התחילו להתארגן רק באוקטובר 1968, ועקב מחסור בידיים עובדות במשק הישראלי.

3. בחקלאות, בבניין ובשירותים.

4. שירות התעסוקה ומשרד העבודה מקיימים פיקוח באתרי תעסוקה ומגישים תביעות נגד המעבי"דים, המעסיקים פועלים בלתי-מאורגנים. כן נערכו פעו"לות הסברה בנדון בין מעבידים שונים.

5. עד 1 ביולי 1969 הוגשו כ-250 תביעות משפטיות נגד מעבידים שהעסיקו עובדים שלא באמצעות לשכות העבודה המוסמכות; זאת, מלבד כמה מאות התראות שהוגשו בנדון. חלק ניכר מתביעות אלו התייחס להעסקת פועלים מן השטחים המוחזקים.

14. מצב התעסוקה בשטחים המשוחררים

תבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר העבודה ביום י"ח בסיון תשכ"ט (4 ביוני 1969):

לאחרונה מתנהל ויכוח ציבורי בין שרים בממשלה, לרבות שר-הבטחון מר משה דיין ושר-החוזן מר אבא אבן, וכן ראש-הממשלה מרת גולדה מאיר, על אפשרות של שילוב כללי של השטחים המשוחררים בישראל. לבד מן ההשלכות המדיניות, שיש להתלטה בעניין זה, קיימות גם משמעויות משקיות וכלכליות.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נערך סקר על מצב התעסוקה בשטחים המשוחררים?
2. מהו שיעור האבטלה בכל אחד מן המקומות הבאים: רצועת עזה, יהודה ושומרון?
3. האם קיימים נתונים לגבי כוחות-עבודה מקצו-עיים בין מובטלי השטחים המשוחררים?
4. אם כן, מה הם?
5. אם לא, האם פועל משרד העבודה להשגת נתו-נים אלו?

6. על-פי הנתונים המעודכנים ביותר במשרד העבודה, מה הצרכים כיום של המשק הישראלי בכוחות-עבודה מקצועיים?

7. האם ניתן לספק צרכים אלו על-ידי העסקת פועלים מתושבי השטחים המשוחררים?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

1. משרד העבודה לא ערך סקר על מצב התעסו-קה בשטחים המשוחררים. אנו מתבססים על מספר דורשי העבודה כפי שהם רשומים בלשכות העבודה.

2. עד ל-1 ביוני 1969 נרשמו בלשכות העבודה ביהודה ובשומרון 26,484 פונים, מהם 8,984 דורשי עבודה פעילים בתאריך הג'ל. מתוך מספר אחרון זה סודרו בעבודה 7,014 דורשי עבודה. ברצועת עזה היו רשומים עד התאריך הג'ל 17,196 פונים, מהם 14,463 דורשי עבודה בתאריך הג'ל, ומתוכם 9,914 סודרו בעבודה.

3. כן.

4 - 5. ביהודה ובשומרון - 260; ברצועת עזה

- 1,615, בחלקם הגדול פקידים.

6. לפי הרשום בלשכות העבודה, לא מולאו בחודש

3. כמה מפקחים מועסקים על-ידי משרד העבודה לפקח על ביצוע חוק החניכות וחוק עבודת הנוער?

4. האם עומד משרד העבודה להגדיל את מספר המפקחים?

5. האם נתבעו בשנת 1969 בעלי מספרות על הפרת חוק החניכות וחוק עבודת הנוער?

6. באם כן, כמה תביעות משפטיות הוגשו?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

1. יש פיקוח. הקושי נעוץ בכך שמספרות רבות נפתחו בבתים פרטיים ובמקומות שונים אחרים. על כל פנים, הפיקוח במקומות המוכרים מתקיים כראוי.

2. כן.

3. חוק החניכות: שלושה מפקחים במשרה מלאה ומפקח נוסף בחצי משרה. חוק עבודת הנוער: אין חלו"קה נפרדת של פיקוח על חוק עבודת הנוער בתור שכזה. כל מפקחי העבודה חייבים לפקח גם על חוק עבודת הנוער.

4. לא.

5 - 6. אשר לביצוע חוק החניכות, לא היו תביעות בשנת 1969. אשר לחוק עבודת הנוער, הוגשו ארבע תביעות.

13. העסקת פועלים בלתי-מאורגנים

מן השטחים שמעבר לקו הירוק

חברת-הכנסת ש. ארבלי-אלמוזלינו שאלה את שר הע"בודה ביום ט"ו בסיון תשכ"ט (1 ביוני 1969):

בעתונות פורסם ששר הבטחון מר דיין אמר בישי-בת סיעת המערך בכנסת, כי "כיום עובדים בישראל 6,000 פועלים ערביים מהאזורים המשוחררים באמצעות לשכות העבודה, ולמעלה מ-10,000 פועלים ערביים עובדים שלא באמצעות לשכות העבודה בתנאי שכר ירוד".

נוכח העובדה שלמצב זה יכולות להיות השלכות קשות וחמורות על מערכת העבודה בישראל, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם המספרים תואמים את המציאות בכללה או בחלקה?

2. אם כן, מה הסיבות שגרמו להצפת שוק העבו-דה בעבודה בלתי-מאורגנת?

3. באילו מקצועות מועסקים הפועלים מן השטחים הערביים שלא באמצעות הלשכה?

4. אילו אמצעים נקט משרד העבודה למניעת תופעה זו?

5. כמה מעבידים נתבעו למשפט בשנת 1969 על-ידי משרד העבודה על העסקת פועלים בלתי-מאורג-נים מן השטחים?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

1. ב-1 ביוני 1969 הועסקו בישראל, באמצעות לשכות העבודה, כ-7,400 פועלים ופועלות מעבר לקו הירוק.

הערכתנו, כי מלבד הג'ל מועסקים עוד, שלא באמצ-עות הלשכות, כ-10,000 עובדים.

2. מה האמצעים המוקדשים למימוש מדיניות זו?
3. מדוע לא נתקיים קורס הקלט, שדובר עליו במכתב התלונה?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

1. משרד העבודה רואה צורך במאמץ מיוחד לטיפול בנוער בעייתי או "קשה סידור בעבודה", והוא פועל בתחום זה בדרכים שונות ובלתי-שיגרתיות. הנסיין שנרכש מצביע על דרך מבטיחה לטיפול בנערים אלה.
2. הטיפול הוא בכמה מסלולים: הפניה למשקים, העסקה מקצועית במחנות צה"ל וטיפול אינדיבידואלי בהשמתם בעבודה מתאימה; וזאת, על-ידי יועצי התעסוקה ופקידי ההשמה בלשכות העבודה לגורר.
3. משרד העבודה נרתם לפתיחת כיתת קלט לצעירים אלה, שגילם 18 – 22, לקראת שילובם בקורסים מקצועיים. לאחר תקופת לימודים שבמהלכה נעשו נסיונות רבים לשלבם בקורסים מקצועיים, נסיונות שלא הצליחו עקב סרבנותם ללמוד מקצוע, נאלץ המשרד למשוך ידו מן העניין. יחד עם זאת, ידוע לנו כי מדריך מיוחד מטעם משרד החינוך טיפל ומוסיף לטפל בקבוצה זו.

17. בדיקת התקנות לבטיחות בעבודה לאור האסון שפקד שלושה פועלי ביוב בתל-אביב

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר העבודה ביום ג' בתמוז תשכ"ט (19 ביוני 1969):

שלושה פועלים נספו מגאו מדעייל בעת ניקוי בור שופכין בתל-אביב ("על המשמר", 28 במאי 1969). מתוך שיחה ב"קול ישראל", ששוחח המראיין י. הולד בתכנית "היום הזה" עם מנהל מחלקת הביוב של עיריית תל-אביב ועם מפקח העבודה המחוזי, מוהרר שלא היה כל פיקוח על ביצוע עבודה זו וכן אין מבצעים פיקוח בטיחות על עבודות ביוב דומות.

אמנם סעיף 29 שבחלק ד' של פקודת בטיחות בעבודה מחייב נקיטת אמצעי זהירות וציוד הצלה בהיכנס אדם לחלל מצומצם, כגון בור, שבו עלולים להימצא אדים מסוכנים. אולם בסעיף 67, הודן בתחולת הפקודה על עבודות בנייה הנדסיות, נאמר שכל החלק ד' הג"ל אינו חל על עבודות כאלה (פרט אם המדובר בדודי קיטור וקולטי אוויר). אך לפי סעיף 3, ביוב ומפעל ביוב מסווגים כעבודות בנייה הנדסיות.

אי לזאת הגני לשאול את כבוד השר:

1. האם נערכה חקירה בעניין נסיבות מותם של שלושת הפועלים מגו מדעייל בעת עבודת ביוב בתל-אביב?
2. מה העלו תוצאות החקירה?
3. האם מוכן השר לנקוט צעדים כדי שדרושות הבטיחות הכלולות בחלק ד' של פקודת בטיחות בעבודה יחייבו גם בעבודות בנייה הנדסיות?
4. האם תיערך בדיקה כללית של הפקודה, כדי לגלות ליקויים חמורים דומים וליוזם את תיקונם?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

1. כן; נערכה חקירה והוברר שהתאונה לא קרתה בבור שופכין אלא תוך כדי ניקוי ביוב בתוך תא ביקורת של רשת הביוב באמצע הרחוב.

מאי כ-3,753 הזמנות. יש לשער כי כיום דרושים כ-5,000 עובדים מקצועיים. עיקר המחסור בפועלים מקצועיים מוגרש בענפי התעשייה, הבניין והמלאכה.

7. לא, משום שרמת בעלי-המקצוע בשטחים גופלת בהרבה מן הרמה המקצועית הדרושה בישראל.

15. חוסר כביש גישה לכפר דומאה

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזינו שאלה את שר העבודה ביום כ"ד בסיון תשכ"ט (10 ביוני 1969):

על אף ההבטחות שניתנו על-ידי גורמים ממשלתיים שונים לתושבי כפר דומאה, השוכן בבקעת בית-נטופה והמנותק מעורקי התחבורה, דבר המכבד על תושבי הכפר ומונע ממנו קשר תקין עם האזור, בשים לב לעובדה שתושבי הכפר משרתים בצה"ל, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם קיימת תכנית לסלילת כביש שיחבר את הכפר?
2. באם כן, מתי תתחיל סלילת הכביש?
3. באם לא, מה הסיבות לכך?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

1 – 2. בתקציב 1969/70 לא אושרה הצעה לסלילת הכביש הנ"ל.
3. סיבות תקציביות.

16. תעסוקה לנוער בעייתי באור-יהודה

חבר-הכנסת מ. בן-פורת שאל את שר העבודה ביום א' בתמוז תשכ"ט (17 ביוני 1969):

קיבלתי העתק ממכתב שנגשלח אל כבוד השר, ולהלן תכנו: "רצוני להביא לידיעת כב' מעשה שאירע במסגרת עבודתי כמדריך נוער בלתי-נקלט במועצה המקומית אור-יהודה. לאחר תיאום עם הגורמים האחראים לתעסוקה לנוער בוגר, במשרד העבודה בתל-אביב, הוחלט על פתיחת קורס-קלט ללימודים מקצועיים סדירים בקורסים רגילים. הבאתי לידיעת הממונים על כך מהות החומר האנושי, תוך תיאור הבעיות העיקריות שלהם כקבוצה בכלל ולגבי כל פרט בנפרד. לאחר תקופה מסוימת הופסקו הלימודים על-ידי גורמים אלה, והבחורים נאלצו לחזור לרחוב ולכל הסובב אותם. לצערך, נראה לי הטיפול בנושא זה מצד משרד העבודה כבלתי-מתאים, דבר שהביא להפסקת לימודיהם בצור-רה דראסטית. איני חושב שלימוד מקצוע לנוער בעייתי עומד בניגוד למדיניות משרד העבודה, מה גם שהצלחה עשויה להוסיף כוח-עבודה חיוני למדינה וזוהי בעצם הדרך היחידה כיום להכניס למסגרת עבודה יוצרת. בסיכום, אבקש מכבודך לבדוק, כמידת האפשר, נושא זה, ואשמח מאוד אם ייערך בירור, ואני כאיש חינוך אוכל לעבוד בשיתוף-פעולה עם הגורם הנדון גם בעתיד".

חתימה: "שכטר דן".
אין לי ספק, כי נושא המכתב קרוב ללב השר ונתמך על-ידי הנהלת משרד העבודה, אך אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מהי המדיניות המוצהרת של משרד העבודה לגבי הכשרתם של נערים בעייתיים?

4. הוראות החוק ביחס לבדיקת מעליות על-ידי בודקים מוסמכים פורטו בסעיף 24(2) לפקודת בטיחות 1946, לרבות הטופס שנקבע לגבי רישום תוצאות הבדיקה. קיים תקן ישראלי מ-24 לפברואר 1951 למעל-יות, הנמצא כעת ברביזיה כללית. תקן זה דן, בין היתר, בבדיקות קבלה ובבדיקות ביקורת של מעליות.
5. קיים פיקוח על פעולת בודקי המעליות המוסמ-כים.

**19. ידיעה על הסתלקותו של שר העבודה
מתפקיד הבורר בסכסוך בין הסתדרות
המורים ומשרד החינוך**

חברי הכנסת א. שוסטק שאל את שר העבודה ביום ג' בתמוז תשכ"ט (19 ביוני 1969):

דן מרגלית, סופר "הארץ", מוסר בעתונו מיום 13 ביוני 1969, כי השר אלמוגי הסתלק מתפקיד הבורר שקיבל על עצמו בסכסוך שבין הסתדרות המורים לבין משרד החינוך והתרבות בשאלת מעמדם של המנה-לים. הידיעה מוסיפה ואומרת כי צעד זה נקט על-ידי השר בעקבות קשיים שהערימו עליו חוגים ממשלתיים. אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. מה הגורמים שבגללם החליט השר להסתלק מתפקיד הבורר?
3. אם נכונה הידיעה — אילו חוגים ממשלתיים הקשו על מילוי תפקידו?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

1. הידיעה אינה מדוייקת.
- 2 — 3. לאור התשובה לשאלה 1, הריני פטור מלהשיב על שאלות אלה.

**20. שימוש בכספי ה"קרן החסומה" מניכוי
שכרם של פועלי השטחים המוחזקים**

חברי הכנסת א. אבנרי שאל את שר העבודה ביום ג' בתמוז תשכ"ט (19 ביוני 1969):

ביום 19 במאי 1969 השיב שר העבודה על שאלתה שלי בעניין תושבי השטחים המוחזקים המועסקים ביש-דאל. במסגרת אותה שאלתה שאלתי נוספת, ובה ביקשתי לדעת מה ההצדקה לכך שמנכחים משכרם של פועלי השטחים המוחזקים סכומים שונים שיעדם טרם נקבע.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מהו הסכום שהצטבר עד כה בקרן החסומה, שהזכיר אותה השר, ואשר נוצרה מתוך ניכוי משכרם של תושבי השטחים המוחזקים על-ידי שירות התעסוקה?
2. האם הוחלט, מאז מתן התשובה לשאלתה הנ"ל, על השימוש בכספים שהצטברו בקרן הנדונה?
3. אם טרם נתקבלה החלטה — האם הועלו הצעות כל-שהן לשימוש בכספים דלעיל, ואם כן — אילו הצעות?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

1. לסוף חודש מארס 1969 — סכום של 611,000 לירות.
- 2 — 3. הנושא נמצא בדיון בוועדת השרים לענייני השטחים המוחזקים.

2. הבדיקה המעבדתית העלתה, שבתוך תא הבי-קורת היה עודף של דו-תחמוצת הפחמן וחוסר חמצן. הכניסה לתא הביקורת היתה בחזקת סכנת נפשות. לפני כניסת העובדים לתא לא נבדק האוויר על מציאת גזים בו, והעובדים גם לא צויירו בצידו מגן מתאים.
3. האחריות לבטיחות העובדים בעבודות רגילות ובתחזוקה של רשת הביוב מוטלת על הרשויות המקומיות ועל רשויות הביוב, ובמיוחד על מנהלי היחידות. יש לציין שבמקרה שלפנינו לא מדובר על בנייה הגדסית במובן החוק.

4. משרד העבודה שוקד על הוצאת תקנות לפי סוגי העבודה השונים.

18. אמצעים למניעת תאונות במעליות

חברי הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר העבודה ביום ג' בתמוז תשכ"ט (19 ביוני 1969)
לפי הידיעות בעתונות:

1. שני קבלני-משנה נהרגו בזמן הרכבת מעלית, כאשר התא בו נמצאו ניתק ונפל — בחולון, רחוב אילת 32 ("הארץ", 31 באוגוסט 1967).

2. ילדה בת שנתיים נפצעה, כאשר ביקשה לצאת מן המעלית עם אמה וזרועה נלכדה במעלית — ברמת-גן, רח' בני הגבעה 26 ("הארץ", 20 באוקטובר 1968).

3. שרת במלון נמחץ למוות על-ידי מעלית, כשהכ-ניס מזורזת לתוכה והדלת נסגרה לפתע — תל-אביב, רחוב הירקון 64 ("הארץ", 5 במארס 1969).

אי לכך הנני לשאול את כבוד השר:

- א. האם נמצאו אשמים באסונות הנ"ל?
- ב. האם נוצלו מימצאי החקירה למניעת תאונות דומות? האם פורסמו הממצאים לידיעת הציבור ובמיוחד לעוסקים בבטיחות בעבודה; האם הומצאו מימצאים מפורטים מהחקירות לבודקים מעליות ולפירמות המתקינות מעליות ולקבלני-משנה שלהם?
- ג. האם הוסקו מסקנות לגבי החקיקה הקיימת בעניין המעליות?

ד. האם קיימים תקנה מפורטת או תקן ישראלי מחייב ביחס לפרטי בדיקות המעליות, כגון שיטת בדי-קת העומס וכו' וכו'? האם קיים פיקוח על פעולת בודקי המעליות המוסמכים?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

1. במקרה הראשון מדובר במעלית שהיתה בשלב הרכבה, ואין לגבי שלב זה הוראות חוק. במקרה זה, וכן בשני האסונות האחרים, נמצאה הסיבה או הסיבה המשוערת לכל תאונה. אין מקום במקרים אלה לדבר על אשמים במובן אי-מילוי החובה המוטלת לפי החוק.

2. מימצאי החקירות הובאו לידיעת העוסקים בבטיחות בעבודה, בסימפוזיון שהתקיים בחודש מאי השנה ובו דנו בבטיחות במעליות, ובין היתר — בפגמים שנתגלו במעליות ואשר גרמו לתאונות בזמן האחרון. בסימפוזיון השתתפו מהנדסי בטיחות ובודקים מוסמכים למעליות.

3. תוצאות החקירות של שלוש התאונות הנ"ל לא הביאו לידי מסקנה שיש צורך לשנות את הוראות החוק הקיימות.

מדעיים מסויימים כמו כימיה וגוף האדם; ומתוך ששירותי מקצוע זה נדרשים במידה הגוברת והולכת, אתכבד לשאול את כבוד השר:

1. האם קיימים קורסים לספרות במשרד העבודה?
2. אם כן, כמה זמן נמשך קורס כזה?
3. אילו מקצועות נלמדים בקורסים אלה?
4. מה התעודה שמקבל מסיים קורס ספרות?
5. מה נדרש מאדם כדי לפתוח מספרה?
6. האם קיים פיקוח על המספרות בכלל ועל מספרות בבתי פרטיים בפרט?

שר העבודה י. א. אלמוגי:

1. כן.
2. בין שמונה לתשעה חודשים.
3. א. עבודה מעשית; ב. לימודים עיוניים בנושאים הבאים: תורת חימום, היסטוריה של המקצוע, תורת המקצוע, כימיה ועוד.
4. תעודת גמר של משרד העבודה.
5. רשיון מהרשות המקומית.

6. כן — פיקוח כללי מטעם משרד העבודה על ביצוע חוקי עבודה. בבתי פרטיים נתקל הפיקוח בקשיים, בעיקר עקב חוסר ידיעה על מיקומן של מספרות אלה.

ג. חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (הוראת שעה), תשכ"ט—1969 (המשך הדיון)

גות להערים על חוק שהן עצמן מגישות ועל מטרה שהן עצמן מצהירות עליה — חסכון.

אני רוצה להזכיר לכנסת, שעוד בשבועות הראשונים של הכנסת השישית הגשתי הצעת חוק להתיקון חוק הבחירות, שאחד מסעיפיה העיקריים היה זה: לאסור קיום בחירות באירגון ציבורי גדול בתקופה שלפני הבחירות לכנסת. הצעת החוק האת נדחתה כמדומי פה אחד, גם על ידי הקולות של המפד"ל שאחד כך הגישה הצעת חוק דומה. על כל פנים, אני סבור שיש פסול בקיום הבחירות להסתדרות ערב הבחירות לכנסת. אין לכך שום סיבה הגיונית; אין שום נימוק סביר המונע קיום הבחירות להסתדרות לאחר הבחירות לכנסת או ביום הבחירות לכנסת. אני סבור שקיום הבחירות להסתדרות ביום הבחירות לרשות זו הפתרון האידיאלי. האזרחים שובתים ממילא; האזרחים הולכים לבחירות ממילא: מחשבתם נתונה לבחירות ממילא. וכשם שבוחרים לרשויות המקומיות ביום הבחירות לכנסת, כך הבחירות להסתדרות היו צריכות להתקיים באותו יום.

ברוח זו אני מתנגד להצעת החוק הזאת ואצביע נגדה.

היו"ר ק. לו:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מיקוניס, ואחריו לחבר הכנסת שמואל תמיר.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה. הצעת החוק כפי שהובאה אמש, מבחינה אובייקטיבית היא הצעת חוק

21. תאונות עבודה בגמלי הארץ בשלוש השנים האחרונות

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר העבודה היום ח' בתמוז תשכ"ט (24 ביוני 1969):

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

א. מה מספר תאונות העבודה בשלוש השנים האחרונות, שאירעו בגמלי הארץ, ככולם יחד ובכל אחד בנפרד?

ב. מה שיעור תאונות העבודה בכל אחד מהנמלים ביחס למספר הפועלים וביחס לכמות המטענים וסוגיהם?

שר העבודה י. א. אלמוגי:

א. סך כל התאונות שאירעו בגמלי הארץ בשלוש השנים האחרונות הוא 3,467, לפי הפירוט הבא: חיפה — 1,735; אשדוד — 1,295; אילת — 437.

ב. אין נתונים מדוייקים.

22. קורסים לספרות מטעם משרד העבודה

חברת הכנסת ד. צברי שאלה את שר העבודה ביום ט' בתמוז תשכ"ט (25 ביוני 1969):

הגיעו אלי תלונות על מצב הספרות, בייחוד זו של נשים ובייחוד על מספרות בבתי פרטיים. מתוך שהספרות, ובייחוד זו של נשים, נותנת כיום שירותים מיוחדים כמו צביעת שערות, הדורשים ידע יסודי במקצועות

היו"ר ק. לו:

אנו ממשכים בדיון בחוק הבחירות (דרכי תעמולה) (הוראת שעה), תשכ"ט—1969. רשות הדיבור לחבר הכנסת אבגרי, ואחריו לחבר הכנסת מיקוניס.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה. קודם כל, אני מציע טער על התקריט שהיתה אתמול בערב, בזמן שנאמתי על אותו חוק והישיבה הופסקה באמצע. אני רק חושב שמילאתי את חובתי.

לגבי החוק שלפנינו — אני מתנגד לו, מפני שאני מתנגד לעצם עריכתן של בחירות לאירגונים כמו ההסתדרות ערב הבחירות לכנסת. אני חוזר וטוען, שעל ידי קיום בחירות אלו להסתדרות אנו עושים פלסטר את המגמה המוצהרת של חוק מימון מפלגות וחוקים דומים, שכוונתם להגביל את תעמולת הבחירות לתקופה קצרה ולהביא לחסכון בהוצאות הבחירות.

למעשה, קיום הבחירות להסתדרות משמש את המטרה ההפוכה: להאריך את מערכת הבחירות, להגדיל את הוצאות הבחירות באמתלה של בחירות להסתדרות. באשר הכל מבינים שזהו חלק בלתי נפרד מן הבחירות לכנסת.

הנה ראייתי היום בבוקר מודעה של גח"ל בעתון, עם אותיות "חל", והרי שום אדם נורמלי לא יפרדי בין המודעה הזאת המיועדת להסתדרות לבין תעמולת בחירות לכנסת. אי אפשר להפריד ביניהן; אין הפרדה. למעשה יש כאן שיטה — נגיד בצורה עדינה — של כל המפלגות

זאת לאל. מותר יהיה להעלות אורות ניאון, מותר יהיה להשתמש באותיות, מותר יהיה לנהל מערכת בחירות. אם חברי הכנסת יפתחו הבוקר את העתון, ימצאו מודעה של אחת הרשימות המתמודדות, שבחלקה מוקדש לנושאים מדיניים. זה מעורר סבך של בעיות, משום שגם לגבי חוק המימון, שעליו דיברנו אתמול - ומודעה זו עולה ודאי אלפי לירות - נשאלת השאלה: האם מבקר המדינה יראה בה חלק מן הבחירות לכנסת או חלק מן הבחירות להסתדרות? בחלק ניכר מהמודעה, בחלק גדול מתכנה, מדובר בנושאים מדיניים, שאין להם כל קשר לבחירות להסתדרות. אני לא בא להשיג על הוכות של המפרסמים להעלות את הנושאים בצוותא. אני חושב דווקא שיש הגיון לצרף את הנושאים, ולגבי התוכן עצמו יש לי תמימות דעים אפילו עם חלק ניכר מהאמור בו, ביחוד מאחר שזה לקוח מנוסחאות שלנו. אבל לגופו של עניין אנהו רואים את כל השירבוב - אין אני יודע למה משהו עצבני. לא נקבתי בשמו של שום איש.

- כל השירבוב הזה הוא מלאכותי וחסר משמעות. כל ההגיון של בחירות בימים אלה יש בו טעם אך ורק בנימוק אחד - המדינה עומדת בחורשים הקרובים לפני הכרעות גורליות בתחום המדיני והבטחוני. שאם לא כך, אין הצדקה ברגע זה, כאשר יום-יום נופלים בחורים ונפגעים, כאשר מלחמה נטושה, אין הצדקה למערכת בחירות כל עיקר לשום מוסד.

יש דיספרופורציה משוערת בן המפלגות ובין מה שמתחולל בעולם, וביחוד בחזית. כל אורח יאמר זאת. אבל יש גם הגיון בבחירות. יש הגיון לבוא לציבור ולומר לו: לפני ארבע שנים בחרתם רשימות, אז לא עמדו על הפרק הנושאים הגדולים של היום, התייחסו לנושאים הללו. אבל אם פותחים את מערכת הבחירות ארבעה חודשים בטרם זמן, במסגרת הבחירות להסתדרות, אנהו עושים פלסטר את כל טענותנו שהבחירות צריכות להיות קצרות, מרוסנות ומאופקות, בהתחשב בנתונים הגוריים שהמדינה נתונה בהם.

בשל כל אלה מן הדין היה שלא תתקיימה בחירות להסתדרות בצמוד לבחירות לכנסת. אלא דא עקא, שהוחלט שהן תתקיימנה. ומשהן מתקיימות, אי-אפשר לשלול זכות התמודדות. התוצאה מכך היא שאין מנוס מתיקון זה מצד אחד, ומצד שני הוא מושתת על בסיס שהוא מוטעה מיסודו. על כן גם לנו אין מנוס אלא להימנע מהצבעה על הצעת החוק.

היו"ר ק. לוז :

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אינני רואה מחוב-תי להצדיק את קיום הבחירות להסתדרות בסמוך לבחירות לכנסת. אין זה סוד שגם מפלגתי הציעה שהדבר הזה לא ייעשה, אולם כאשר אנהו דנים בחוק זה, עלינו לעמוד על בסיס המציאות, לראות את העובדות כפי שהן ולנסות להתאים את החקיקה שלנו לעקרונות הדמוקרטיה ולמציאות, כפי שהיא קיימת. נראה לי שהדבר הזה נעשה בחוק זה, כלומר, בשינויים שוועדת החוקה, חוק ומשפט הכניסה לתוך ההצעה המקורית של

דמוקרטיה, מכיוון שהיא מביאה בחשבון מפלגות שאינן משתתפות בבחירות להסתדרות ושאינן להן אותן אפשרויות לנהל את מערכת הבחירות שלהן, להתחיל בה, בצורה זו או אחרת, באותו זמן כפי שעושות המפלגות ההולכות לבחירות להסתדרות. אבל אין זאת אומרת שכאשר עצם ההצעה היא דמוקרטיה, כשהיא פותחת אפשרויות שוות לכל - אין זאת אומרת שזה מתקבל על הדעת שהכנסת תעשה זאת. אני חושב שאותן המגבלות שהכנסת חוקקה לגבי הבחירות, לגבי מערכת הבחירות לכנסת, לפחות אותן מגבלות צריכות לחול גם על הבחירות להסתדרות. אלה בחירות של מיליון תברים. תיקון שני הסעיף פים בחוק - התיקון שהובא כדי לאפשר גם למפלגות אחרות להשתתף, להתחיל את מערכת הבחירות שלהן במועד יותר מוקדם - אינו מהווה למעשה כל תרומה לאותן המגבלות, אלא רק מרחיב את האפשרות גם על אחרים. ברור הדבר כי ההסתדרות היא ארגון חפשי-וולונטארי והיא רשאית לקיים את הבחירות שלה כפי שהיא מוצאת לנכון. אך על מנת שלא יהיה ביובו של מרץ וכספים, וכדי שלא נכניס גם בשנת חירום כזאת את הציבור לקדחת של בחירות והתחרות בין המפלגות במשך 3-4 חודשים, היה רצוי מאד, לדעתי, לתקן משהו גם לגבי ההסתדרות מבפנים.

בהדמיונות שונות העליתי את הדעה שצריך היה לקיים את הבחירות להסתדרות לא בסמוך לבחירות לכנסת. וזאת לא משום שבכך אנהו נותנים אפשרות למפלגות להסתדרות לנהל את מערכת הבחירות שלהן במשך חודשים רצופים לפני הבחירות לכנסת. אני חושב שענייני ההסתדרות הם כה רציניים וכה כבדים-משקל וכה חשובים שהיה כדאי לא לערבב אותם עם כל מיני שאלות אחרות, אותן מעלים במערכת הבחירות לכנסת. לכן רצוי שבחירות להסתדרות תתקיימנה במועד אחר ולא בסמוך לבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות. עצם המחשבה שהבחירות להסתדרות אינן צריכות להתקיים בסמוך לבחירות לכנסת מביא אותי לחשוב שגם כאן צריך למצוא את הדרך להגבלת התעמולה, למניעת ביובו הכספיים על מערכת הבחירות להסתדרות.

מצב זה מביא אותי למחשבה, שבחוק זה יהיה עלי להימנע מהצבעה. מצד אחד זה חוק דמוקרטי, ומצד שני הוא מרחיב את מערכת הבחירות על גופים אחרים, לבחירות להסתדרות, שהן קרובות מדי לבחירות לכנסת. למעשה הן מטילות את הציבור למערכה של המישה חודשים, לתקופת ויכוחים, התגודדות והתכתשויות רצופות לקראת הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות.

היו"ר ק. לוז :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אי-אפשר להבין את החוק הזה ואת הבעיות הנובעות ממנו, אלא על רקע ההחלטה המקורית שלא להיענות להצעה, שבמשך חצי שנה קודם לבחירות לכנסת לא תתקיימנה בחירות כלליות בגופים ציבוריים בעלי היקף כמו ההסתדרות הכללית. כי אחרת שורה שלמה של הוראות בחוקי הבחירות בכל גווניהן ועל כל השיטות שבהן אין להן משמעות ותוקף. כל ההגבלות שבחוקי הבחירות למניעת התחלת ההתמודדות קודם זמן מושמות בהצעה

— חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (הוראת שעה) (אונא, לז); חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו) (לז, בן-פורת) —

התפתח, ואין כבר אפשרות לשנות בשלב זה את מהלך הדברים.

על כן, אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, לשם הכנה לקריאה שנייה.

היו"ר ק. לז:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק

לוועדת החוקה, חוק ומשפט — רוב

נגד — מיעוט

נמנעים — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (הוראת שעה), תשכ"ט—1969, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ד. חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו), תשכ"ט—1969 (* (קריאה ראשונה)

1967 התחיל בכינוסה חברי-הכנסת צדוק כיושב-ראש. אחרי שמונה ישיבות סיימה ועדת-המשנה את תפקידיה והגישה את המלצותיה למליאת הוועדה ביום 6 בנובמבר 1968.

מליאת הוועדה דנה מחדש בכל הסעיפים ושינתה רבים מהם. הצעות רבות של מתנגדי הצעות החוק נתקבלו בוועדה. אחרי 16 ישיבות סיימה גם מליאת הוועדה את המלצותיה בלבוש הצעת החוק המונחת לפניכם. על הצעה זו עברו תלאות רבות. לא אגלה סוד אם אומר כי בין המחייבים והשוללים התנהלו ויכוחים ערים. נימרי קי שני הצדדים נבחנו היטב תוך סובלנות וסבלנות. מבחינה זו יצוינו לטובה שני יושבי-ראש ועדת-המשנה והמליאה — חברי-הכנסת צדוק ואונא. הם ניהלו את הישיבות במקסימום הבנה, תוך הילוך בין שדות משקשים רבים. יחד עם זאת, הגך תוהו ושואל את עצמך אם אריכות הטיפול והדיננים בהצעה זו יכולה לשמש מופת למכונה התחקיתית. את התשובה על כך נשאר למר צדוק, המשחזר את ההיסטוריה של הכנסת.

מחייבי ההצעה מנו, בין היתר, את הנימוקים הבאים: ההצעה תביא לרפורמה חיובית ומרחיקה לכת במבנה השלטון המקומי ואופן ניהולו ותשפר את יוקרתו בעיני הציבור; היא תיצור לראשונה שכבת מנהיגות מקומית שיוקתה לציבור הרחב והמגוון תהיה חזקה ועדיפה יותר מאשר למפלגות וצוותיהן; היא תאלץ את המפלגות להעמיד את המועמדים הטובים ביותר מקרב חבריהן, המסוגלים לרכוש את אמון הציבור; לפני הבחור יעמדו תכונות האיש המסויים ועצמאותו. הציבור יידע בבירור מי הוא ראש הרשות המיועד, וזאת לעומת המצב כיום, לפיו לא חייב העומד בראש הדישימה לכהן גם כראש הרשות. לדוגמה ניתן לציין את ראשות עיריית פתח-תקוה: בראש רשימת המערך בשנת 1965 עמד מר רשיש,

היו"ר ק. לז:

אנחנו עוברים לחוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו), תשכ"ט—1969, קריאה ראשונה — הצעת חברי-הכנסת מ. בן-פורת וחברי-הכנסת לשעבר פ. רוזן, רשות היבור לחברי-הכנסת בן-פורת.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה—מפ"ם): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. יש לי הכבוד להגיש לכנסת את הצעת החוק המונחת לפניכם — חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו), תשכ"ט—1969, לקריאה ראשונה. הצעה זו הוכנה על-ידי ועדת החוקה, חוק ומשפט משתי הצעות חוק פרטיות, — הצעת מר פנחס רוזן, שהונחה על שולחן הכנסת בחודש יוני 1966, והצעת, שהונחה על שולחן הכנסת בחודש ינואר 1966. שתי ההצעות עברו ביום 6 ביולי 1966 את הקריאה הטרונית וברוב גדול של 47 קולות נגד 27 הועברו לוועדה. הדברים שאמרנו בדיון רשומים ב"דברי הכנסת", כרך 46, עמוד 2051.

מליאת הוועדה בחרה בוועדת-משנה בת תשעה חברים: השר ישראל ישעיהו, שכיהן כיושב-ראש, ואת מקומו מילא חברי-הכנסת צדוק; חברי-הכנסת גרעון האוניברסיטה, מרדכי בינב, יצחק ארזי, יוסף שופמן, שולמית אלוני, ברוך עוזיאל, ומשלב מסויים מילא חברי-הכנסת אברמוב את מקומו.

היו"ר ק. לז:

אני מפקפק אם צריך לפרסם פרטים מדיוני הוועדה.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה—מפ"ם):

אני מקבל את הערה.

ועדת-המשנה התכנסה לראשונה ביום 25 באוקטובר 1966 והמשיכה את הדיון בשש ישיבות. ביום 13 בנובמבר

מדרכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):
כל המפלגות עוסקות בכלנתריסם. לא אחת. זהו פטנט של כולן.

בנימין אבניאל (גח"ל):
מדוע הם עושים כך?

מדרכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):
זה פטנט של כולם.

בנימין אבניאל (גח"ל):
מי התחיל?

מדרכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):
זה יהיה ודאי סקן מעניין, שכדאי לטפל בו.

— ובכן, אשר למניעי התפטרותם של אותם 112, אם נזכור את מניעיהם גניע למסקנה שלא מעט מהם התפטרו בטרם הדחה, ולא מעט מהם מאסו בחיים אלה, בניהול רשות מקומית, בגלל אותה שיטה שאנו נוהגים לפיה כיום. בנתניה, למשל, בתקופת כהונה אחת נבחרו והדחו ארבעה אישים: בן-עמי, שקד, צור ושוב בן-עמי. ונתניה איננה ישוב עולמי, אלא עיריה גדולה וותיקה, שהרוב המכריע בה אורחים הידעיים מה עומד לפניכם. תארו לעצמכם, חברי הכנסת, מצבה של רשות מקומית שבה מתבצעות ההדחות, וההשפעה על יציבותה, על יעילות המנגנון ועל דמותה בעיני התושבים. קרו מקרים שחבר מועצה יחיד, במועצה בת תשעה חברים, נבחר אחרי הדחת קודמו כראש רשות ולא בגלל תכונותיו וסגולותיו.

בחירה ישירה תמנע במרוצת הכהונה מקח-וממכר קואליציוני, שבעקבותיו יבואו הסכמים של מינוי סגנים וסחיטות מצד סיעות קטנות על חשבון משלם המסים. ההצעה המונחת לפניכם מגבילה את הסגנים למינימום של אחד או למקסימום של שלושה, וגם זאת בהתאם לתקנות שיתקין שר הפנים באישור ועדת הפנים של הכנסת.

בחירה אישית תמנע הרכבת קואליציות על רקע ארצי, בחינת "הן לי בדימונה ואתן לך בקריית-שמונה". אמנם קיים חשש שמשא-ומתן כזה יתנהל גם בשיטת הבחירה האישית, אך זה יהיה לפני ההצבעה ולבוזר תהיה עדיין הודמנות להגיב על משא-ומתן כזה.

בחירה אישית תאפשר לשכבת מנהיגי עדות חדשה להתמודד בזכות עצמה וכשרוניה, ללא כל אפטרופ-סות. יצמחו מנהיגים עצמאיים, שינסו את מזלם בתא הדמוקרטי הראשון, אשר יכשירם בסופו של דבר להשתלב גם בבית המחוקקים הישראלי עם רקע של עשייה ולא של עסקנות בלבד. מנהיגים אלה ייבחרו על-ידי כלל הציבור ולא רק בזכות חלק ממנו, כאשר בסופו של דבר הם מהווים "הכרח בלי יגונה", שמפלגות שונות מקשטות בהם את הרשימות.

אשר לשוללים, תדומתם היתה רבה לא רק בהארכת הדיונים ובסיכון קבלת ההצעה סופית בכנסת, כי אם גם לגיבושה מבחינה חיובית. הצעות רבות של השוללים נתקבלו בוועדה, גם אם נגזרו את הצעות החוק המקוריות.

אביא מספר נימוקים שהועלו נגד הרעיון היסודי המונח בחוק זה. החשוב בעיניהם היה, שראש הרשות

אך אחרי זמן קצר התפטרו, על פי הסכם חתום מראש, ומסר את הראשות למר פיינברג. הבאתי דוגמה זו מבלי להתייחס לכשירותם של השניים. בחירה אישית תמשוך אישים שהם משכמם ומעלה, משוחררי צבא ומינהל, אשר נרתעו עד היום מלהציג את מועמדותם. הם עשויים לעשות כן אם יובטח להם חופש פעולה בניהול התא הדמוקרטי הראשוני והחשוב בחיינו הציבוריים, בהיותו בית-הספר האידיאלי לאזרחות טובה ועשייה מגוונת.

ועתה, ברשותכם, רוצה אני לומר מספר מלים לגבי אותם אנשי צבא שפה ושם מותקפים לפעמים על כך שהם נכנסים לחיים האזרחיים ולאט-לאט תופסים מקום בניהול המשקי, בניהול הרשויות המקומיות. רצוני לציין מספר תכונות של אנשי הצבא, שהן כה חסרות בניהול החיים היום-יומיים שלנו. איש המשחרר מהצבא לאחר שנים רבות של עבודה סיגל לעצמו שיטת חשיבה מסודרת ועקבית, כושר ניתוח, קנה-מידה לבדיקת האפשרויות הפתוחות, דייקנות, כנות. לתכונות אלו אנו זקוקים מאוד בחיים הציבוריים, ויבורכו כל אנשי הצבא המוצאים מקום בחיים האזרחיים.

בחירה אישית תחייב הישענותו של המועמד על כלל הציבור. הישענות זו תרגילו למחשבה במושגים כוללניים, ללא נטייה לחלק ציבור זה או אחר; הוא יצטרך לאון את פעילותו בין השכונות השונות והציבור המגוון. הישג זה יטשטש גבולות בין-מפלגתיים ויגביר הבנה.

בחירה ישירה תעמיד לפני ראש הרשות את האתגר של עשייה והגשמת תכניותו שהבטיחן ערב הבחירות. הוא יהיה משוחרר מאימוני הדחה של חברי מפלגות ומפלגות אחרות. מכת ההדחות וההתפטרויות אכלה כל חלקה טובה וזיעועה את יציבותו של השלטון המקומי.

ברשותכם אצטט מהסקר המוניציפלי שהוכן על-ידי המחלקה לרשויות מקומיות במשרד הפנים, בראשותו של מר רוזן. הסקר הזה קובע, שמאז קום המדינה ועד לבחירות בנובמבר 1950, מתוך 62 רשויות מקומיות התפטרו 21 והודח אחד; מי-1950 ועד יולי 1955, מתוך 80 רשויות מקומיות התפטרו 16 והודחו 7; מתארך זה ועד לבחירות בנובמבר 1959, מתוך 98 רשויות מקומיות התפטרו 32 והודחו 9; מתארך זה ועד חודש נובמבר 1965, מתוך 98 רשויות מקומיות התפטרו 15 והודחו 11; ומהבחירות האחרונות ועד הלום התפטרו 28 והודחו 16. זהו מספר שיא שהשגנו מאז קום המדינה. יוצא איפוא שבתקופת קיומה של המדינה עד כה התפטרו 112 ראשי רשויות והודחו 44.

אם נראה מה היו המניעים של אותם ראשי רשויות --

יוסף תמיר (גח"ל):
כמה היו כלנתריסם?

מדרכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):
כלנתריסם — זהו לא עניין. אני מדבר על בחירה אישית של ראשי רשויות מקומיות. בכלנתריסם עוסקים אחרים, לא אני.

יוסף תמיר (גח"ל):
מי עוסק בכך?

היהפך לדיקטטור והמועצה תשותק. ההצעה המונחת לפניכם קבעה מספר עקרונות, שלא השאירו ספק בדבר האיזון שנוצר בין ראש הרשות לבין המועצה. לדוגמה: ראש רשות ראשי, תוך 48 שעות משעה שנתקבלה החלטה במועצה, להודיע על רצונו להביא את ההחלטה לדיון חוזר. ההחלטה תושעה עד שהמועצה תשוב ותדון, וכשזו תחליט - הרי היא החלטה סופית. ראש הרשות יגיש את תקציב הרשות והמועצה רשאית להכניס בו שינויים, ובלבד שלא תגדיל את סך כל ההוצאות; ואם תרצה לעשות כן, תתחייב להצביע על מקור הכנסה ששר הפנים יאשר אותו.

איזון נוסף הושג בקשר לממלא-המקום. נקבע שלראש רשות יהיה סגן - ממלא-מקום, והוא יוצע על ידו למועצה, שבידה הסמכות לאשרו. הוועדה שללה את הצעתי להפריד בין הבחירות לראש הרשות לבין הבחירות לכלל הרשויות, ונתקבלה הצעה המאחדת את הבחירות ביום אחד.

זאת ועוד: לראשונה נקבעו הליכים ברורים לגבי ראש רשות שהורשע בעבירה פלילית או לקה בבריאותו. בשני המקרים נקבעה הצורה של הפסקת תפקידו ובית-המשפט הוסמך להכריע בהם.

בלם נוסף נקבע, והוא, ששלושה רבעים מחברי המועצה, אחרי שמיעת ראש הרשות וכאישור שר הפנים, יכולים להעביר ראש רשות מתפקידו, אם נתרבר שהתנה-גותו אינה הולמת את מעמדו.

הצעה נוספת של השוללים שנתקבלה מופיעה בסעיף 24, המעניק זכות למועצה לבחור מבין חבריה בדאש ר-שות חדש לאחר שהנבחר בבחירה אישית חדל לכהן. סעיף 25 קובע את ההליכים שיש לנקוט במקרה שראש הרשות או ראש המועצה חדלו, לדעת השר, למלא תפקידם.

פרט לשינויים שהוכרתי, ומלבד סעיף 8 שעוד אנע בו, נשארו כל הסמכויות הבאות בידי המועצה: בחירת סגן; בחירת ראש רשות חדש לאחר שהנבחר חדל לכהן; בחירת ועדת הנהלה; בחירת ועדת מכרזים וכספים; בחירת ועדה חקלאית; מינוי מזכיר, גובר, מהנדס, מפקח, רופא וכי; מינוי פקידים אחרים וקביעת תנאי עבודתם; מתן זכיון, מונופולין או אישור חוזה; קבלת הלוואות; העברות מסעיף לסעיף; התקנת חוקי עזר; הטלת ארנונות, קביעת מועדי תשלומן ושיעורן; החלטה בדבר החלת השומה; החלטה באישור השר על קנס פיגורים; אישור קביעת סיעות המועצה; הכנת קלפיות. כל הסמכויות שהוענקו לרשות המקומית בחוק התיכנון והבנייה נשארו למועצה הקיימת; נשארה גם הסמכות להטיל מס עסקים, להכריז על רחובות ציבוריים, להתקין תקנות לגבי מפעלי מים ולהתקשר בחוזה עם כל אדם להספקת מים.

כבוד היושב-ראש, הוכרתי את הסמכויות שנותרו בידי המועצה, כדי להרגיע את כל אלה שחרדו, בצדק, לגורלה של המועצה. אחרון אחרון חביב, הלא הוא סעיף 8. בהתאם להחלטת ועדת הכנסת מובא סעיף זה בשתי גירסאות. גירסה א' קובעת, שאם יש שני מועמדים או יותר, המוע-מד שקיבל יותר ממוחצית הקולות הכשרים הוא הנבחר. לא קיבל שום מועמד מספר קולות כאמור, תיערכנה

בחירות נוספות באותו יום בשבוע שלאחר מכן. גירסה ב' קובעת שאם היו שני מועמדים או יותר, המועמד שקיבל את המספר הגדול ביותר של הקולות הכשרים הוא הנבחר.

כבוד היושב-ראש, בהצעת חוק זו מקופלת בשורת תמורה במישור שהוא אחד הקשים בחינוך. אנו חייבים לשים לב לרחשי רוב הציבור במדינה התאב לשינויים. אנו מצווים לעצור את ההידרדרות שאליה גולש השלטון המקומי. כוחות טובים וחיוכיים, להוציא את עצמי, נטשו ועומדים לנטוש את המישור הזה. נשחרר אותם מסיוט המריבות והקנוניות, ניצור להם אוירת עשייה שקטה, כי תפקידם קשה מנשוא.

אני מבקש מהיושב-ראש להעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ק. לוז:

אנו עובדים לוויכוח. רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרוש, ואחריו - לחבר-הכנסת צדוק.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. תסלח לי, חבר-הכנסת בן-פורת, חבל מאוד שלא ריחמת על זמננו היקר. יש לנו רק עוד ימים ספורים לגמר עבודתה של הכנסת, לוחצים עלינו נושאים רבים, שדרושה רק מלת הפטיש להעברתם. למה, אם כן, הבאת לנו את החוק הזה של בחירת ראש הרשות בבחירות ישירות, בעוד שאין כבר כל סיכוי שהוא יועבר בכנסת זו? חוק זה כבר לקח מאתנו מספיק זמן, אבל הבינונו זאת כל עוד היתה לתומכי החוק התקווה להעבירו בכנסת זו. אבל כעת היית צריך, חבר-הכנסת בן-פורת, ולו גם בצורה הפגנתית, לקחת את הצעתך בחזרה, כפי שהציע חבר-הכנסת סורקיס. משום כך לא אודקק בדברי לפרטי החוק, שאינו מעשי. יחד עם יתר שוללי החוק כבר אמרתי גימוקינו, ונאמר עוד, אם ירצה השם, בעתיד, אם זה יהיה אקטואלי.

אולם ארשה לעצמי בכל זאת להגיד משפטים אחדים באופן כללי. אני מתאר לעצמי מה היה המניע היסודי להבאתו של החוק הזה. המניע לכך הוא ספחת הכלנתריסים. לא אחדש אם אומר שרוב דובם של חברי הבית מתנגדים לכלנתריסים, הגורם חרפה לציבור, וברור שיש למצוא דרכים לבלום אותו. אבל, חברי כנסת נכבדים, יהיה זה משגה תמור אם ננסה לפתור את בעיית הכלנתריסים על-ידי בוסיסם. החוק המוצע על ידך, חבר-הכנסת בן-פורת, בתנאים בהם אנו נמצאים, אילו היה מתקבל, היה עלול להשליט בחיים המוניציפליים בוסיסם. במקום ניהול רשויות מקומיות בדרך דמוקרטית, בהתח-שב בכל גווי הקשת של התושבים, יונהג שלטון דיקטטורי של יחיד. כל ראש עיר או ראש מועצה הישר בעיניו יעשה.

חוק זה אינו תואם כלל את אוירת הליכודים והאיחודים, ואת הרצון לעשות הכל יחד. במקום יחד רוצים להעביר את השלטון ליחיד.

חוק זה הוא סטייה מהיסודות שעליהם הושתתו החיים הציבוריים במדינה. ולמרות הבדלי ההשקפות, שהם לפעמים הבדלים תהומיים, בכל זאת כל עוד שמרו על המבנה הדמוקרטי, זה שהיה נהוג עד כה, האכיפו

חבורת ל"ד, ישיבה תכ"ז

— חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו) (פרוש, סורקיס, בן-פורת, לוז, צדוק) —

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :
למה אינך מציע זאת?

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם) :
נציע זאת.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה—מפ"ם) :
תקבל קודם את ההצעה הזאת, אחר-כך נראה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :

אלא מה? אם נתרגם חוק זה לבחירת ראש הממשלה, נחוש מיד עד כמה זה יעדר את כל המבנה הדמוקרטי של חיינו. כי נתאר לעצמנו בחירות ישירות של ראש הממשלה, כמה זה ישחרר מההתחשבות ההדדית, שהיא כורח במציאות הקיימת, ולא נמצא עוד מישהו שיעלה על הדעת להציע בחירות ישירות של ראש הממשלה, כי אנו חשים עד כמה זה עלול לשבש את החיים הדמוקרטיים. ותסלחו לי אם אגיד שאין לנו אותה תחום שת הערכה לחיים המוניציפליים, כמו שיש לנו לשלטון המרכזי. וככל שיש הבדל בין זה לזה, הרי אין גם לזלזל בשלטון המוניציפלי ולהפקידו בידי דיקטטור. אמרתי את דברי רק כדי לסבר את האוזן.

נכון, יודע אני, שמעתי יפה את חבר-הכנסת בן-פורת ושמעתי עוד יותר מזה בדיונים קודמים בחוק זה, שרואים בו מעין בלימת התדרדרות בהדחות שהתרבו במיוחד בתקופת הכהונה הנוכחית של העיריות. לדאגה זו כולנו שותפים, וזאת יש לתקן. וכשנגיע לחיפוש הדרכים לכך — נגיד דברנו.

אין להתעלם מהדעות החלוקות לגבי שיטת הבחירה רות בכלל, וכאשר תיפול הכרעה, ואם תיפול הכרעה, שיש לשנות את שיטת הבחירות — נשקול במכלול השינויים גם בחירת ראשי עיר. לדעתי, בחירת ראש עיר בבחירות ישירות יכולה לעלות על הדעת אם התקבל שיטת בחירות אזורית. אבל להביא כעת חוק בחירות ישירות של ראשי עיר, כל עוד אין שיטת בחירות אזוריות — זוהי קפיצה, ואין הדבר משתלב בחיינו הציבוריים.

הי"ר ק. לוז :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת צדוק, ואחריו לחבר-הכנסת שופמן.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם) :

אדוני הויושב-ראש, כנסת נכבדה. לא אעלים מהבית שאני עולה על הבמה בדיון על הצעת חוק זו במצב-רוח של מלנכוליה. כי מבחינה פרלמנטרית הדיון שאנו עורכים היום הוא ויכוח סרק, שאינו יכול עוד להסתיים בכנסת הזאת בהכרעה לחיוב או לשלילה. הדיון של היום הוא יותר בבחינת הצגת העמדות של המפלגות השונות בנושא הנדון, ואין אני בטוח שבמת הכנסת היא הבמה המתאימה לעניין זה בלבד. אבל משהועמד העניין על סדר-היום, עלינו להניח את דברנו.

אני רוצה עוד להקדים ולומר, כי מתוך השתלשלות הדברים בהצעת חוק זו למדנו שיעור מאלף, איך ניתן על-ידי טכסיסים, בכנסת ומחוצה לה, לסכל רפורמה אשר מאחוריה רוב בכנסת, ואשר — בזה אני משוכנע

לפעמים בהכרח התחשבות בזולת, וראש העיר שנבחר ידע שעליו לשמור בכל ארבע שנות כהונתו על יחסים הוגנים עם כל הסיעות שבוכותן ונבחר לכהונתו. לא כן בבחירות ישירות. ישנם אנשים שמבדקים כלפי הוץ ומסוגלים ליצור סביבם דעת קהל של המונים תמימים, שאינם מתמצאים ואינם ידיעים כי מועמד זה אינו ראוי לתפקידו בעניינים מעשיים, ואינו יודע אפילו מה זה להתחשב בזולת, והוא אף מסוגל להתהדר בהישגים של אחרים לזכותו, ורואה רק את עצמו. מועמד כזה, שמתפנה ופנוי למעשה רק לתעמולה אישית, ייתכן כי ההמונים התמימים יבחרו בו. האם אנו יכולים לתאר לעצמנו כיצד תיראה העיר כאשר מועמד כזה ישתלט עליה, בעוד אין מי שיעצור בעדו? חברי המועצה לא יוכלו לקרוא אותו לסדר, אחרת יישמש מעמדו. הוא ימשיך לזרות חול בעיני הציבור, ואף יעמיד לרשותו סקר מבוים של דעת קהל, כדי להמשיך לכסות על מחדליו על-ידי תעמולתו המגופחת.

אם תרצו, אתם יכולים לומר שאני מתאר דוגמה מופשטת, לא מעשית, לא מן המציאות בה אנחנו נמצאים. אבל אם תרצו תוכלו להדביק למשל זה גם נמשל מעיר זו או אחרת.

אני רוצה להגיד במלוא גילוי-הלב, שחוק זה, במתכו-נת חיינו במדינה, הוא פגיעה בדמוקרטיה וחתירה תחת עקרונות שאנו כה נלהבים להם. הבה נחיה יחד, נתחשב איש בזולתו.

נגד עיני השתלטות של אותו ראש העיר, אשר מחכה להזדמנות לתפוס בכף ידו עיר זו או אחרת, ואז יעשה בעיריה כעולה על רוחו. את חברי המועצה יוכל להכניס למוסיון למשך כל השנה, ואולי יוציא אותם רק לאישור התקציב, אם לא ירצה להזיק למשרד הפנים.

אנו עדים לכך שיש ראשי עיריות אשר הגיעו למעמ-דם בזכות הרכב קואליציוני של סיעות ואישים, ועוד טרם הספיקו לחמם את כסאם — כבר שכחו כיצד הגיעו למעמד זה. על אחת כמה וכמה אם ראש עיר יגיע למעמד זה לא בתוקף כשרו המעשי לנהל עיר ולקדמה בדברים הדרושים לה, אלא יגיע אליו בגלל סגולותיו ליצור סביבו תעמולה, ואינו בוחר אף בתעמולה זולה.

התנגדו ונתנגד לחוק המוצע, כי חתרנו ונחתרו לאלץ גם את מי שאינו רוצה בכך להתחשב בזולת. זה אפשרי במתכונת הקיימת, כאשר ראש העיר נבחר על-ידי חברי המועצה שעמהם הוא צריך לפעול, לפניהם הוא צריך לתת את הדיון, ואם יסטה מן הדרך, יראו לו את הדרך.

עם כל הסתייגותי מעצם העקרון של בחירות ישירות של ראשי ערים, ועד כמה שאני מבין את חבר-הכנסת בן-פורת כשלעצמו, קשה לי להבין רבים רבים בבית הזה, התומכים בבחירות ישירות של ראשי ערים. למה לא יציעו בחירות ישירות של ראש הממשלה? בעק-בות כל ההסברים לחיוב בחירות ישירות, יש להבין כל הנימוקים עם כל הלהט שבהם יותר לגבי בחירות ישירות של ראש הממשלה מאשר של ראשי הערים.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם) :
זה רעיון טוב.

— חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהגותו) צדוק, רפאל, סורקיס, שוסטק) —

אנו יודעים מן הנסיון גם על מקרים של הסכמים על רוטציה בתפקיד של ראש העיר.

אנחנו חושבים שראש העיר צריך להיבחר על-ידי הציבור כראש העיר, ולא כחבר המועצה.

יצחק רפאל (מפד"ל):

רוטציה בין שני חברים באותה מפלגה, כמו בפתח תקווה. רשיש ויפניברג היו מאותה מפלגה.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):
גם זה פסול.

יצחק רפאל (מפד"ל):
זה נכון, או לא?

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
נכון.

יצחק רפאל (מפד"ל):
אם כן למה? ...

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
מפני שמכירות המפלגה הציגה זאת...

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

אינני טוען אף לרגע אחד, שמפלגתי שלי היא בתחום זה טלית שכולה תכלת, ורק המפלגות האחרות הן שחטאו. בכלל אינני מדבר על חטאים. אני מדבר על כך שהשיטה הנהוגה כיום היא שיטה לקויה, והיא המולידה תופעות שליליות; ועל כן צריך לתקן אותה ולשנות אותה, כדי למנוע תופעות שליליות מצד כל המפלגות.

נכון שגם בעתיד יוצגו המועמדים על-ידי המפלגות. אבל אם השיטה תשתנה, הרי כל מפלגה, בקביעת מועמד, תצטרך להביא בחשבון גם את נסיונו, גם את כשרו המוכח, גם את יכלתו לגייס תמיכה מחוץ לחוגי מפלגתו בלבד. והבוחר, כאשר ילך לקלפי, יתעניין לא רק בהשתייכותו המפלגתית של המועמד, אלא גם בסגולותיו האישי-יות, בישרו, בתבונתו, בתנופתו, בנסיונו ובכושר הביצוע שלו.

אומרים שגם בעתיד יהיו הסכמים בין מפלגות, יהיו הסדרים ויהיו קוגניות. ואינני מוציא מכלל אפשרות, שגם בעתיד — אם תוגשם הרפורמה — תהייה הידרויות בין מפלגות לגבי הבחירות המוניציפליות. אבל יש הבדל מהותי בין הידרות אחרי הבחירות, כפי שהיא קיימת היום, ובין הידרות לפני הבחירות, כפי שאני מניח שתהיה גם בשיטה החדשה. כאשר ההידרות היא אחרי הבחירות, הרי היא בגדר הסכם בחדרי חדרים בין סיעות, בין אנשים שכבר נבחרו, כשלבותר אין עוד כל השפעה וכל שליטה על העניין, אחרי שהבוחר כבר אמר דברו. כאשר ההידרות היא לפני הבחירות, הרי לכל היותר יכולה המפלגה להמליץ בפני חבריה ובפני הציבור בעד מי להצביע; אך הבוחר יכול להישמע להמלצה זו או לא להישמע לה. המפלגות יעשו הסכמים, והציבור יבחר לפי רצונו; הציבור יידע, בזמן שהוא בוחר, מה הם ההסכמים שנעשו.

אינני יכול להיטיב להשיב על נקודה זו משעשה זאת אחד מתברי הכנסת, שנאם על נושא זה בכנסת

— רוב מכריע בציבור רוצה בה. נצטרך לתת את דעתנו על נוהלים אשר ימנעו תופעות כאלה בעתיד.

אני יודע שהמתנגדים לרפורמה הזאת חוגגים היום את נצחונם, את ההצלחה של טכסיסיים. אולי השמחה היא מוקדמת. אני סבור שהמחייבים את הרפורמה, החושבים שהרפורמה הזאת היא חיונית להבראת השלטון המקומי, לא ישקטו עד אשר תוגשם.

מדוע אנו רוצים בשינוי השיטה? היום ההסדר הוא הציבור בוחר במועצה, והמועצה בוחרת בראש העיר, ויכולה בכל עת להדיחו. ראש העיר אינו אלא "פרימוס אינטר פארס"; הוא איננו ראש העיר או ראש המועצה; הוא, לפי החוק, לא יותר מאשר יושב-ראש המועצה, ומבצע החלטותיה, וכל הסמכויות — הן בתחום החקיקה והן בתחום הביצוע — הן בידו המועצה. יש למצב דברים זה חסרונות בולטים. הוא גותן לראש הרשות המקומית מעמד בלתי-יציב; הוא מעמיד אותו בסכנה מתמדת של הדחה כתוצאה מפרישת סיעה מן הקואליציה או כתוצאה מפרישת חבר מסיעה — ומכת ההדחות איננה נחלת העבר בלבד, כפי שיכולנו ללמוד מן המספרים שהביא כאן חבר הכנסת בן-פורת.

יש לזכור לא רק את ההדחות שבוצעו, אלא גם את ההדחות שנמנעו; וגם אלו שבוצעו וגם אלו שנמנעו — היו בלוות גולויים של שחיתות ציבורית, ולעתים גם של שחיתות אישית. מפני שהפגם בשיטה הקיימת איננו רק בזמן הבחירה או בזמן ההדחה, אלא הוא פגם הפועל יום-יום, שעה-שעה, כאותה חרב מתהפכת של סכנת הדחה התלויה מעל לראשו של ראש הרשות המקומית. המחיר של הבחירה, או המחיר של מניעת ההדחה, הוא — בהסדר הקיים — חלוקה, פרצליזציה, של השלטון המקומי לחלקות השפעה מפלגתיות, והפקעת שטחי פעולה, חלקי משק עירוני, חלקי מנגנון עירוני, מסמכותו של ראש הרשות והפיכתם לנחלות של הסיעות השונות המשתתפות בקואליציה.

עוד תופעה שלילית: ריבוי סגנים שלא לצורך, אלא אך ורק למטרה אחת: כדי להשיג הרכבת קואליציה.

אנחנו חושבים שיש להעניק יציבות למעמד ראש העיר על-ידי שייבחר על-ידי הציבור במישרין, ויש להגביר על-ידי כך את כושר הביצוע של הרשות המקומית. אנחנו חושבים שיש ליצור שיטה אשר תמנע מסיעה קטנה שתהיה לשון-המאזניים בשלטון המקומי ותגבה מחיר הצטרפות או מחיר מניעת הדחה, ללא כל יחס למשקלה של אותה סיעה.

אנחנו חושבים שראש עיר, משנבחר, צריך להיות נבחר לארבע שנים, והוא צריך להיות במצב שבמשך ארבע שנים אלו יוכל להתמסר לענייני העיר, ולא יהיה מוטד יום-יום, שעה-שעה, באיומי הדחה ובסכנות של הדחה ובטכסיסי איוון בין המרכיבים השונים של הקואליציה העירונית.

כיום אין זיקה בין ראש העיר ובין הציבור. בעצם אין הציבור יודע היום במה הוא בוחר כראש העיר. נכון שיש מועמד העומד בראש הרשימה, אבל הוא יכול לעמוד בראש הרשימה תוך הסכם שאחרי הבחירות יפרוש ובמקומו ייבחר מישהו אחר מתוך הרשימה, גם אם לא היה מעולם מועמד לראשות העיר בעיני הציבור.

זה אין לו כל סיכוי אפילו להתקרב לאחוז שיכול להביא אותו להצלחה בבחירות. קודם כל המפלגה העממית מועמד. מועמד זה יקבל איקס אחוזים, מי 3%, מי 5% ומי 8%. אחרי זה, בין הסיבוב הראשון ובין הסיבוב השני, כל מפלגה שזכתה בסיבוב הראשון במספר קולות תנסה להתמקח ולמכור את האחוזים שזכתה בהם למרבה במחיר. וכך נחזור בדרך עקיפה לאותה שיטה של מיקוחים וקנוניות, שאנו רוצים לסלק אותה על-ידי הרפורמה המוצעת.

לעומת זאת, אם נלך בדרך הנהוגה באותן ארצות שבהן נהוגה שיטה זו וננהיג שיטה של סיבוב אחד, הרי מלכתחילה יביא הדבר לגיבוש הכוחות הציבוריים לפני יום הבחירות. מלכתחילה יעמוד לבחירה מספר מצומצם של מועמדים שיש להם סיכוי של ממש להיבחר, ומי שיקבל את רוב הקולות הוא יהיה הנבחר. במלים אחרות: שיטת שני הסיבובים מעודדת ומנציחה את הפיצול ואת ההתמקחות הבין-מפלגתית; שיטת הסיבוב האחד מעודדת את הגיבוש של הכוחות הציבוריים, את צימצום מספר המועמדים ואת הבחירה הישירה החד-משמעית על ידי הציבור.

אדוני היושב-ראש, אינני אחד מאלה הגורסים דיפולטיזציה מוחלטת של השלטון המקומי. אני חושב שיש לכל מפלגה, לפי השקפתה, לפי דרכה - או לפחות צריכה להיות - מדיניות מוניציפאלית. אבל מה הוא התחום הלגיטימי של המדיניות המוניציפאלית? התחום הלגיטימי של המדיניות המוניציפאלית, שהוא נושא לגיטימי למאבק פוליטי בין מפלגות, הוא בשלושה תחומים: בתחום שיטת המסים, בתחום התקציב של הרשות המקומית ובתחום חוקי-העזר של הרשות המקומית. כאן, בשלושה תחומים אלה, יש מקום - ומקום נרחב - לגישות שונות. בצדה של המדיניות ברשות המקומית יש עניין יומיומי של אדמיניסטרציה יעילה וטובה, של משק ושל שירותים. אינני אומר שצריך למנוע פוליטיזציה, אבל צריך למנוע פוליטיזציה מופרזת של הרשויות המקומיות. צריך למנוע חדירת פוליטיזציה לתחום האדמיניסטרטיבי הביצועי היומיומי. צריך להשאיר למפלגות את הירה הלגיטימית של המאבק בתחום המדיניות המוניציפאלית, והזירה הזאת היא בתחום המסים, התקציב וחוקי-העזר. צריך למנוע חדירת המפלגות לתחום הביצוע היומיומי, להספקה היומיומית של שירותים מוניציפליים לציבור, דבר הקיים בשיטה הנוכחית. במלים אחרות; צריך להביא לשיטה אשר היא בה איוון בין הגורם הפוליטי ובין הגורם האדמיניסטרטיבי המשקי ברשויות המקומיות, ולפי קו זה צריך לקבוע את הסמכויות של ראש העירייה ושל המועצה מזה.

שתי טענות הושמעו נגד השיטה המוצעת, והן: שהשיטה המוצעת תעניק לראש העיר מעמד של דיקטטור, טור, תנהיג שיטה של בוססים ברשויות המקומיות, כפי שהתבטא חבר-הכנסת פרוש. הטענה השנייה היא, שהשיטה הזאת תקבע מעמד נחות לחברי המועצה.

אני חושב שלשתי הטענות האלה אין יסוד. מה היא הטענה שראש הרשות המקומית יהיה מעין דיקטטור? קודם כל, נזכור שהשיטה הזאת נהוגה בארצות הברית, בקנדה, בניו-זילנד ובעוד ארצות, שאינן דווקא האחוזות גות בעולם מבחינת האופי הדמוקרטי של השלטון המקומי מי שלהן.

לפני כעשר שנים ואמר כך - אני מצטט: "יש הבדל בין מיקוחים הנעשים ונגמרים אחת לחמש שנים לפני בחירת ראש הרשות, או לקראת בחירתה, לבין מיקוחים המתחדשים ומשתנים בכל יום תמיד, ומקיימים סיוט בלתי-פוסק של הפיכת הקערה על פיה. אני סבור שהבדלים חרים בבהרם בראש עיר, לא יפעלו לפי המלצת מפלגתם, אלא לפי סימפתיה או אנטיפתיה כלפי איש או כלפי מתחרו. דווקא הבחירות הישירות ישחררו את הבוחר מהפטרונ' המפלגת, במידה שישנו, ויתנו לבוחר חופש בחירה מלא".

אני חושב שהעובדה שאותו חבר כנסת, שאת דבריו ציטטתי, בינתיים שינה את דעתו, אינה גורעת במאומה מנכוונתם של הדברים שהשמיע לפני עשר שנים. יש שאלה אחת שבה נחלקו הסיעות המחייבות את הרפורמה, וזו השאלה: האם ייבחר ראש הרשות המקומית בסיבוב אחד או, אם לא יושג רוב מוחלט לאחד המועמדים, בסיבוב ראשון, ייערך סיבוב בחירות שני בין שני המועמדים אשר בסיבוב הראשון קיבלו את מספר הקולות הגדול ביותר?

אנו יודעים שהשיטה של שני סיבובים היא השיטה הנהוגה היום בצרפת גם בבחירות הפדרלמנטריות וגם בבחירות לנשיאות, כפי שנוכחנו לפני זמן לא רב. אנו גם יודעים ששיטת הסיבוב האחד - כלומר, השיטה הנוכחית - רשת שהמועמד שקיבל בחירות את מספר הקולות הגדול ביותר הוא הנבחר - היא השיטה הנהוגה בבחירות הפדרלמנטריות בבריטניה, והיא השיטה הנהוגה בארצות-הברית, גם בבחירות הפדרלמנטריות וגם - וזה חשוב - בבחירות לראשי ערים.

לכאורה נראה שיש טעם לטענה האומרת: כיצד ייתכן שייבחר ויעמוד בראש רשות מקומית אדם שלא קיבל למעלה מ-50% ממספר הקולות? למעשה, אם נלך בדרך זו, אנו עלולים להביא לתוצאה הפוכה מן התוצאה שלה מיועדת הרפורמה. אסביר את דברי. קודם כל, אל יהא הדבר קל בעיניכם, שבאותה ארץ שהיא המולדת של הבחירה הישירה של ראשי רשויות מקומיות - היא ארצות-הברית - ובאותן ארצות אחרות בעולם שבהן נהוגה שיטה זו, נהוגה השיטה של סיבוב אחד. בתחום זה של סדרי השלטון טוב לנו ויאה לנו כאשר אנו מסגלים לעצמנו שיטה הנהוגה בארץ אחרת; כאשר אנו חושבים אותה לרצויה אצלנו. טוב לנו ללמוד גם מנסיונם של אחרים.

דבר שני: אני חושב שאין ברכה בכך, אלא להיפך, יש חסרון בכך, שנהיג שיטה ששבוע או שבועיים אחרי שנערכו הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות - והן נערכות עכשיו ביום אחד - נקיים שוב בחירות בקנה-מידה ארצי כמעט מלא; ואסביר מדוע הסיבוב השני הזה, אם יהיה כזה, יהיה בעצם חזרה על הבחירות בקנה-מידה ארצי.

אני חושב שבתנאים שלנו, אם אפשר יהיה לפי החוק לערוך בחירות לרשויות המקומיות בשני סיבובים, הרי תמיד, בכל מקום, או כמעט בכל מקום, ייערך סיבוב שני, והסיבוב השני ייחפץ לבחירות בקנה-מידה ארצי. מדוע? מפני שאם תהיה אפשרות של שני סיבובים, הרי כל מפלגה, קטנה כגדולה, ללא כל חשש וללא כל סיכון, תעמיד בסיבוב הראשון מועמד שלה, גם אם מועמד

— חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהגותו) (ארזי, צדוק, שוסטק, לוז, שופמן, אבנרי) —

ראובן ארזי (המערך, עבודה—מפ"ם):
אבל אינה קיימת באנגליה.

גדושה של יומרות ומידה קטנה של הוכחות לדברים שאמר.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

ראשית, רק עכשיו התחלתי להבין מדוע תומכת מפלגתו של חברי-הכנסת צדוק ברפורמה. הוא רוצה להיפטר מהפתיון של הכלנתריסם, שעה שאין זה סוד שדווקא מפלגתו של חברי-הכנסת צדוק היא אשר הנהיגה את השיטה הלא-סימפתית הזאת בחיים המוניציפליים, והמונחים "כלנתריסם", "פליישריסם", ו"דהריסם" קשור-דים במפלגתו הוא. מבין אני איפוא מדוע רוצה הוא להיפטר מהפתיון הזה. בדבריו הדגיש חברי-הכנסת צדוק, שאין הוא טוען כי מפלגתו היא טלית שכולה תכלת באשר לעניין הזה, אך בכך גם הודה באותם דברים הידועים לנו מן המציאות: לא היתה מפלגה אחרת שהצליחה, או ניסתה להצליח, בעולות על דרך של הדרות ובחירות חדשות, כפי שמפלגתו הוא ניסתה והצליחה בכך לעולם תים תכופות. יכול איפוא חברי-הכנסת צדוק לדבר על העניינים האלה בפחות יומרות, זה לא יזיק.

מדברים על כך שטוב יהיה אם יעמוד אדמיניסטרטור בראש הרשות המקומית. נכון מאוד, אך דווקא בבחירות ואישיות קטנים מאוד סיכויי של אדמיניסטרטור, שהוא רק אדמיניסטרטור, להיבחר. דווקא גדלים סיכויי של הדמוגוג, והרי לא תמיד הדמוגוג הוא גם האדמיניסטרטור הטוב. יוצא איפוא, כי יצטרך לחפש לו אדמיניסטרטור-טוריס-עוזרים. לכן אין זו אלא אשליה, שבבחירות אישיות יגיע לבחירה דווקא האדמיניסטרטור המחונון. להיפך, הבחירות האישיות הישרות תמנענה מהאדמיניסטרטור הטוב, שהוא צנוע בחיים הפוליטיים, מלהיבחר.

עובדה היא שבירושלים נבחר אדמיניסטרטור. האדמיניסטרטור הזה לא הסתפק בתפקיד האדמיניסטרטיבי שהוטל עליו. הוא רצה להיות פוליטיקאי ולהנהיג עקרונות פוליטיים, שהם בניגוד לדעת הציבור בעיר. אנו מכירים את עניין האנדרטאות. אנו מכירים הצהרותיו על שתי בירות: הבירה הישראלית והבירה הידנית בתוך ירושלים, ואנו מכירים המצאות אחרות, וכל אלה על יסוד העובדה שהאיש ראה את עצמו כאילו נבחר באופן אישי, אם כי לא נבחר באופן אישי.

אודי אבנרי (העולם הזה—כות חדש):
אך אם רוצה הציבור לבחור בעדו — מותר לו.

יוסף שופמן (גח"ל):

עוד נראה איך יתגלגל העניין. אם העניין במניעת כלנתריסם, הרי אפשר לנוע זאת בדרכים אחרות ולא מוכרחים לחולל מהפכה זו בחיים הפוליטיים שלנו.

שאלה אחרת היא: מי ייצג את הציבור — האם נציג מפלגה או לא נציג מפלגה? ראשית, איני יודע איך זה יתיישב עם סעיף 6 של ההצעה, בו נאמר: "אדם יכול להיות מועמד לראש רשות ברשות מקומית אחת בלבד: הוא יכול להיות מועמד לראש הרשות ולמועצה גם יחד, אך אם נבחר ראש הרשות, יוסר שמו מרשימת המועמד-דים למועצה". מצד אחד שמו מופיע כמועמד לבחירה אישית ותוא מייצג את הציבור כולו, לא דווקא מבחינה פוליטית, אך יחד עם זאת מופיע האדם הלא-פוליטי הזה ברשימה מפלגתית כמועמד למועצה. אני מבין שרוצים בכך להציל את האדם שלא זכה להיבחר כראש הרשות המקומית, שיהיה לפחות חבר המועצה, אך קיימת סתירה מינה וביה בכל הגישה לבעיה זו. כיצד יכול להיות אותו

אמרתי, שאם מנסים לפסול את השיטה הזאת בטענה שהיא בלתי דמוקרטית, אני מצביע על-כך שהיא קיימת בארצות שאיש אינו מטיל ספק בכך שהן מדינות דמוקרטיות. באנגליה קיימת שיטה אחרת. האם אתה מוכן, למשל, לקבל את שיטת הבחירות האנגלית לפרלמנט? אינך מוכן, וגם אני אינני מוכן לקבלה במלואה. אתה בוחר לך בדוגמה האנגלית רק כשהיא נוחה לך.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אבל גם באנגליה הוא נבחר בבחירות אישיות.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

אני רוצה לומר לכנסת מי יהיה ה"דיקטטור" הזה. זה יהיה אדם שנקבע כמועמד מטעם מפלגה בישראל, שנבחר על ידי הציבור לתקופה קצובה, שפועל כאדמיניסטרטור של המשק ושל השירותים העירוניים, במסגרת חוקי הכנסת, במסגרת חוקי-העור המקומיים, המסים והארנונות והתקציב שנקבעו על ידי המועצה; והוא עושה זאת בפיקוח מפלגתו, בפיקוח המועצה, בפיקוח משרד הפנים ותחת הביקורת של מבקר המדינה דעת הקהל בישראל. ובתום תקופת כהונתו יעמוד לדין המפלגה והציבור, אם ירצה להיבחר מחדש. רבות, אי אפשר שלא להעלות חיוך על השפתים אם לאיש הזה שאלה יהיו מעמדו ותפקידו, מייחסים תכונות של "בוס" ושל "דיקטטור".

עוד מלה אחת לגבי מעמד הנחות, כביכול של חברי המועצה. לטענה זאת אין ממש, מפני שגם להבא כל העניינים הכרוכים במדיניות הרשות המקומית — חוקי-העור, המסים והתקציב — תכריע ותקבע בהם המועצה, היא עצמה ועל-ידי ועדותיה, כפי שתדעה, וההשפעה וההכרעה על כל תחומי המדיניות המוניציפלית יהיו בידיה.

אם מותר לשאול אנלוגיה מתחום אחר — אני חושב שיהיה בין ראש הרשות המקומית ובין המועצה יהיה בערך כמו היחס בין, נאמר, מושל מדינה בארצות הברית ובין המוסד המחוקק באותה המדינה. לא שמעתי שחברי המוסדות המחוקקים במדינות בארצות-הברית, או ברשויות מקומיות בארצות-הברית, רואים את עצמם כאנשים הנתונים במצב נחות. נכון הוא שאם התקבל השיטה הזאת, לא יוכלו עוד חברי המועצה לקבל תחומים מגודרים של ביצוע בתחום השירותים המוניציפליים, המופקעים מסמכותו של ראש העיר. נכון הוא שאם התקבל הרפורמה הזאת, כפי שאני מקווה, יהיה באדמיניסטרציה של הרשות המקומית ובהספקת שירותים לציבור בעל-בית אחד. אני חושב שזה דבר טוב, שזה דבר רצוי, שזה לטובת הציבור.

הי"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שופמן, ואחריו לחברי-הכנסת רפאל.

יוסף שופמן (גח"ל):

אדוני הושב-ראש, כנסת נכבדה. הקשבתי לדבריו של חברי-הכנסת צדוק ונדמה לי, כי היתה בדבריו מידה

העיר שבה הוכתר הנסין צ'רלס לנסין מולס, העיר קרנרוון. שם יש איוון בין שלוש המפלגות של אנגליה. במערכת בחירות אחת השתתפו 34,713 בוחרים: השמרנים קיבלו 11,432 קולות; הליברלים - 11,096 קולות; ה"לייבור" - 10,625 קולות. ושם יש גם וולשים לאומיים, שקיבלו 1,560 קולות. לפי שיטה של סיבוב אחד נבחר המועמד השמרני ב"11,432 קולות, כאשר נגדו הצביעו 23,281. האם לשיטה זו מתכוון חבר-הכנסת צדוק שתוני-הג אצלנו?

אני רוצה להביא דוגמה יותר דרסטית. אצלנו מתנגדים כולם לשיטת האפרטהייד הקיימת באפריקה הדרומית. האם ידוע לכם ששיטה זו הונהגה במיעוט של קולות? בשנת 1948 קיבל מאלאן 442,000 קולות, ואילו סמאטס קיבל 547,000 קולות. יחסי הקולות היו כלהלן: סמאטס קיבל 51.5% מכלל הקולות, ואילו מאלאן קיבל 41.5%. אבל מאלאן קיבל 56.5% מנדטים. וסמאטס רק 43.5%. וכך השתלט מאלאן על העניינים. בבחירות הבאות בשנת 1957 ההפרש בין הקולות היה יותר קטן, רק 10,000 קולות. מאלאן קיבל 598,000 קולות ואילו סמאטס קיבל 608,000 קולות. מאלאן קיבל 92 מנדטים ואילו סמאטס קיבל 43 מנדטים, עף על פי שסמאטס קיבל 10,000 קולות יותר ממאלאן.

ומה אתם באים לספר לנו שזוהי שיטה דמוקרטית, שזוהי שיטה טובה וכנהוג? אתם רוצים להלך עלינו אימים בכך שאתם אומרים שיהיו שני סיבובים והדבר ימיט אסון על המדינה.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

בין ניכסון והאמפרי ההבדל היה גדול, וניכסון נבחר.

יוסף שופמן (גח"ל):

אתה טועה בדבר אחד: ההבדל שם יכול להיות מינימלי של חצי אחוז לכאן או לכאן, כי מתייצבים שם לבחירה רק שני מועמדים.

אריה בהיר (המערך, עבודה-מפ"ם):

היו שם יותר מועמדים. הוא נבחר ברוב יחסי.

יוסף שופמן (גח"ל):

ועכשיו לעיקר: חבר-הכנסת צדוק הביא לפנינו תיאור שחור על מצבם של ראשי רשויות מקומיות בימינו, לפי הפקדה הקיימת עוד מתקופת המנדט. ומה רוצה השם? - תמונה זו איננה מתאימה למציאות. לראש רשות מקומית יש סמכויות נרחבות, לפי סמכויות אלה הוא מנהל את הרשות המקומית. אלא מאי הוא איננו אותו דיקטטור בעל סמכויות שרוצים להקנות לו עכשיו לפי שיטה פסולה. אבל הוא מנהל את ענייני העיר. הוא האיש העומד בראש העיר והוא הקובע את העניינים, ואין צורך לתאר תיאורים שאינם מתאימים למציאות. אמנם יש רשויות מקומיות שבהן הנבחר הוא אדם חלש, אבל אותו אדם חלש מבחינה אדמיניסטרטיבית עולל להיבחר גם בבחירות אישיות. הוא ייבחר כדמגוג הידוע למשון קולות, אבל דווקא איננו יודע לנהל ענייני עיר. הוא גם יהיה נתון בידי אותם האנשים שלמעשה ינהלו את ענייני הרשות המקומית ולא הנבחר, שהוא אולי טוב כנאום נאומים מפוצצים, אבל איננו

אדם מצד אחד מעל למפלגה בתור מועמד לראשות המועצה, ואילו מהצד השני, בו ביום, מועמד המפלגה לחברות במועצה.

אנו אומרים כי המדובר באדם שייבחר באופן אישי. אפשר ללמוד מנסיון הבחירות לפרלמנט באנגליה, כי שם הבחירות הן אזורית ואישיות, ויש דוגמה מעניינת ומאלפת: באחד האזורים נבחר בשנת 1951 בתור נציג מפלגת הלייבור, כי בסופו של דבר גם המועמדים האישיים הם מועמדי המפלגות, אדם בשם סיר ריצ'רד אקלנד, ברוב של 55%. תוך כדי הקדנציה הסתכסך עם מפלגתו ולקראת הבחירות הבאות העמיד את מועמדותו לא כנציג מפלגת הלייבור, אלא כאדם בלתי-תלוי. והנה, כאשר העמיד את מועמדותו כנציג המפלגה קיבל 55% של הקולות, ואילו כאשר רצה להיבחר בתור בלתי-תלוי, בלתי-מפלגתי, קיבל רק 13.7% ונכשל. מה זה אומר? זה אומר כי יש הבדל, אם אותו אדם מועמד בתור נציג של מפלגה או מועמד באופן אישי מוחזק למפלגה, ואל ירצו לסנוור את עינינו בפיסמאות שאין בהן ממש, ואל יאמרו כי הוא נציג בלתי-תלוי מכיוון שנבחר בנפרד.

מסקר שנערך באנגליה - הדבר מובא בספרו של ברנרד קריק "רפורמה של פרלמנט" - אנו למדים כיצד מכירים הבוחרים באזורי השונים את נבחריהם לפרלמנט. התברר כי 50% של הבוחרים אף לא ידעו את שמו של הנבחר, בעוד שלנו מספרים, כי הבוחרים מובילים את הנבחר ממש ביד לפרלמנט, דבר שרוצים להנהיג אצלנו לגבי הרשויות המקומיות. 50% לא ידעו אף את שמו של הנבחר, והמחצית של החצי השני שיבשו את השם. ואני שואל: היכן איפוא אותו קשר אישי, בלתי-מנותק, בין הנבחר והבוחרים?

ועתה לבעיה בדבר הסיבוב האחד או שני הסיבובים. רצוני להעיר פה הערה ולמסור הודעה: הדברים שאני אומר אותם נאמרים בשם חטיבת חירות שבסיעת גח"ל, כי ביחס לשינוי השיטה ישנן שתי דעות: הדעה שלנו - הדעה של חטיבת חירות בסיעת גח"ל, והדעה האחרת - של יחידנו מחטיבת הליברלים.

אברהם טיאר (המרכז החפשי):

אין חטיבות בכנסת.

יוסף שופמן (גח"ל):

אני מבין הודעה זו ידיעת הכנסת, כדי שלא תהיה בעניין זה אי-בהירות.

אולם לגבי דבר אחד קיימת תמימות דעים בינינו, לגבי הסיבוב האחד או שני הסיבובים בבחירות, ופה רוצה אני לומר לחבר-הכנסת צדוק, שהביא דוגמה מאנגליה ואמריקה. שם, על-פי-רוב, מצויים האזורים שני מועמדים בלבד, ולפיכך הבעיה של הסיבוב השני אין לה חשיבות כל כך גדולה. אבל אנו מכירים את העניינים אצלנו: לא רק אם יהיו שני סיבובים, אלא גם אם יהיה סיבוב אחד, יהיה מספר יותר גדול של מועמדים, ואז בסיבוב אחד עלול להיבחר מועמד ב"25% מכלל הקולות, או אפילו פחות מזה. ומה פירוש מועמד שנבחר ב"25% של הקולות? - זאת אומרת ש"75% הם נגדו. איך הוא יכול לדרוש לעצמו אותן סמכויות לפי חוק זה? אני רוצה להביא דוגמה - וזו איננה תיאורית - מאותה עיר שלאחרונה הופיעה הרבה בעתונות, היא

— חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהגותו) (שופמן, לוז, רפאל, בן-פורת, סורקיס, כהיר, רוזן, אבנרי) —

סיעות אחרות, דווקא הסיעה הלוחמת כל כך בעד החוק הזה, בכוחה ובקולותיה הורדו הצעות אלה הבאות ללחום בכלנתריסים מעל הפרק.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה—מפ"ם):
אלה היו הצעות לא-דמוקרטיות כלל וכלל.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אלה היו הצעות הבאות לבער את נגע הכלנתריסים בארץ. רק הסיעות הגבונות מכלנתריסים במשך כל השנים, אלה לא נתנו להעביר חוקים אלה. הדברים צריכים להיות ברורים פעם. ולכן מסתבר שיש כאן כוונת אחרות.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
רק אלה נמנעו אתה לא?

יצחק רפאל (מפד"ל):

אנחנו תמיד הקרבן של הכלנתריסים.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
אסור לדבר על חבל בבית של תלוי.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אני עוד לא בטוח אם אתה אינך נזקק להגנת החוקים הללו בדיוק כמונו.

סמכויות יתר בידי איש אחד, בלתי-תלוי בחברי המועצה, הנבחרים אף הם — כי גם חברי המועצה הם נבחרים — יביא לקביעת עניינים עד דעת יחיד, לעתים בניגוד לדעת הקהל. לא אודקק לאותה דוגמה שהיא מאוד שימושית והועלתה כבר לא פעם. אנחנו יודעים שיש לחשוש מפניה, כי בכמה וכמה מקומות, גדולים וקטנים, יצמחו ויגדלו אנשים שירשו לעצמם לעשות הכל על דעת עצמם. לא אקרא להם רודנים, לא אקרא להם דיקטטורים, אבל זה יצמח טיפוסים מסוג זה בישובים שלנו, ואינני יודע אם הגיעה השעה לכך.

חבר-הכנסת שופמן כבר הזכיר את הדוגמה הטובה, והיא באמת דוגמה טובה, ואינני משווה את הדברים, בעניין ירושלים. הנה נבחר לעיריית ירושלים אדם טוב, בעל כושר אדמיניסטרטיבי, שזכה לאמון גדול יחסית.

אריה בהיר (המערך, עבודה—מפ"ם):
רק אדמיניסטרטיבי?

יצחק רפאל (מפד"ל):

הוא נבחר בתוקף כשרונותיו האדמיניסטרטיביים. לו הוא היה מופיע במצע הפוליטי שלו, או בעניין האנדרטאות —

שלמה רוזן (המערך, עבודה—מפ"ם):
הראיות לשבח.

יצחק רפאל (מפד"ל):

— יש מקום להניח שהציבור היה מצביע אחרת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
נראה בבחירות.

יצחק רפאל (מפד"ל):

בבחירות הבאות, חבר-הכנסת אבנרי, הוא שוב יופיע בזכות כשרו האדמיניסטרטיבי. הוא לא יופיע במצע הפוליטי שלו.

האדם המתאים לגיהול האדמיניסטרציה של העיר ולהכריע עות בבעיות חשובות. כל התמונה שהביאו לפנינו איננה תואמת את המציאות.

אינני משלה את עצמי שהדיון של היום יהיה בבחינת סוף-פסוק. אני יודע שיש כאלה הרוצים דווקא בסיבוב אחד, כי בדרך זו יש סיכויים למפלגה מסויימת שמועמדיה ייהיו כראשי כל הרשויות המקומיות במדינה. במקרה כזה אני יכולים גם לא לערוך בחירות, אלא לתת למזכיר הכללי של המפלגה הוראה שימנה את ראשי הרשויות המקומיות במדינה. כל הכוונה היא, דוגמת אותה כוונה שהיתה בשינוי שיטת הבחירות לכנסת בהתאם לשיטה האנגלית, לא מיעוט מפלגות, אלא ריבוי מפלגות, כדי להשתלט במיעוט קולות על הפרלמנט שלנו. כך יש עכשיו נטייה כזו להשתלט במיעוט קולות על הרשויות המקומיות. זוהי המטרה האמיתית. לכן עומדי דים בצורה נוקשה כזו רק על סיבוב אחד ורוצים לטהר את השרץ בק"ץ טעמים. אבל הדבר לא יצליח. המטרה היא ברורה: ליכות — באמצעות 25%—30% מהקולות — בראשות הרשות המקומית. זוהי הכוונה של החוק, ובל יבואו לספר לנו סיפורים שונים כדי לסכר את האוזן. אנו כבר שבועיים לאחר בר-מצווה, ואנו יודעים למה הכוונה האמיתית בכל העניינים הללו.

בשם חברי בחטיבת חירות בסיעת גח"ל, אני מציע להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רפאל, ואחריו לחבר-הכנסת ארוז.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אין אני מעלה כל ספק בכוונתו הטובה של יום החוק, חבר הכנסת בן-פורת, ובכוונת שותפו ליזומה, חבר-הכנסת לשעבר פנחס רוזן. אם כי אני תמה במקצת על חבר-הכנסת בן-פורת, אם נסיונו האישי מחייב רפורמה זו. דווקא הוא גיהל בהצלחה מועצה מקומית וקידם את הרשות המקומית שלו ללא רפורמה זו. למה דווקא הוא נזקק לה — על כך אני תמה. בכל זאת אין ספק שהחוק המוצע עורר אהדה מסויימת בחוגים גרובים בציבור, וגם זכה לתמיכת העתונות בשל תרומתו כביכול לחיזוק הדמוקרטיה בחיינו המוניציפליים, בעיקר בשל מגמתו להתיר את תלות הרשויות המקומיות מהמכונה המפלגתית הכלי-יכולה. על-ידי כך יציבו את האיש המתאים ביותר לתפקיד ראש הרשות.

אני שולל את החוק על כל סעיפיו, דווקא בשל היותו גורם להחלשת הדמוקרטיה בחיים המוניציפליים. אינני גורס העתקת שיטות ממדינות אחרות, שהן אולי טובות שם, למציאות שלנו, שהיא מציאות שונה בהחלט. ידועה המציאות ברשויות המקומיות שלנו והנסיון בתחום זה הוא שמחוק בי את ההתנגדות. אם כלנתריסים הוא ששימש מניע לחבר-הכנסת בן-פורת להצעתו, הרי היו דרכים רבות לבלימת הכלנתריסים ולסילוקו. רק לפני שבעות מועטים הצביעו אלה הדוגלים ברפורמה זו נגד הצעות חוק שכל מהותן וכל כוונתן היתה בלימת הכלנתריסים. בכנסת נדונו הצעות, הן של חבר-הכנסת זוארץ מטעם סיעתנו והן של חברי כנסת אחרים מטעם

חוברת ל"ד, ישיבה תכ"ז

– חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו) (אבנר, רפאל, בהיר, לוז); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (בן-אליעזר, ליאור) –

אורי אבנר (העולם הזה – כוח חדש):
הציבור לא מטומטם.

יצחק רפאל (מפד"ל):

ואני לא רוצה שינצל סמכויות הגיתנות לו לצורך אדמיניסטרטיבי בעניינים פוליטיים שלא על דעת הקהל ובחוריו. אני יודע שדווקא אנשי רפ"י, שהיו תומכיו, מבחינה פוליטית הם רחוקים מאוד מדעותיו אלה. אפילו חברי-הכנסת סורקיס יסכים לכך. אם כך, בשם מי הוא מדבר? מועצת העירייה העמידה אותו על מקומו ולכן הוא נסוג.

אריה בהיר (המערך, עבודה – מפ"ם):
לא מבטלים את המועצה.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אבל נוטלים ממנה את הסמכויות.

את סעיף 8 אני שולל על שתי גרסאותיו. אשר לגירסה א', אמר חברי-הכנסת שופמן, בצדק, שייבחר האיש על-ידי מיעוט, וזהו צעד ראשון להשלטת מיעוט על הרוב. אלה המתנגדים לשינוי שיטת הבחירות בכלל, משום שעלולים להשליט מיעוט על רוב, צריכים להתנגד לגירסה זו. בכך ישלטו על-ידי מיעוט אדם על הרוב. גם לגירסה ב' אני מתנגד. כאן אני מקבל דווקא את הטענה של חברי-הכנסת צדוק. אנהנו חוזרים למה שקרוי "קנוניה מפלגתית", כלשונו. אני תמה מאימתי איש מפא"י מתנגד כל כך לשלטון קואליציוני. אני חושב שהשלטון הבלעדי עדיין אינו מונח בכיסו. אינני רואה בהסכם קואליציוני כל קנוניה. להיפך, אני חושב שיש בו משום ביטוי לגיטימי לדעות שונות בעיר, ברשות, במדינה, בכל מקום, גדול או קטן, והתחשבות מסויימת. במי שגדול – התחשבות גדולה, והתחשבות קטנה יותר במי שקטן.

אין לי פנאי להיכנס לפרטים, אבל אציין שיש כאן עוד דבר רציני. שום אדם רציני לא ירצה להיבחר למועצה שאין לה סמכויות. יש בכך משום הורדת רמת

כל העיריות. חברי הכנסת, זאת היא דפורמה יסודית בחיינו המוניציפליים, וגם חסידיה, דרך אגב, מלאים ספקות כרימון לגביה. דווקא העוסקים בבעיות מוניציפליות במפלגת העבודה מתנגדים לה. כלום מקרה הוא שבכל המפלגות מחולקות הדעות? מפלגת העבודה צריכה היתה להשתמש בשל כך בשוט המשמעת הסייעתית. אם יש דעות חלוקות בכל המפלגות, הבה נעביר חוק נסיוני. ננסה. ננסה בכמה ערים, בכמה מועצות מקומיות, נקבע שישה – שמונה מקומות, ואם הנסיון יצליח – נמשיך; אם לא יצליח – נתווך לשיטה הקודמת. גם הצעה זו, שהיא הצעת פשרה, נדחתה על-ידי המצביעים, שחלק מהם קיבל את ההגיון שבהצעתו.

אינני חושב שהכנסת חייבת לשלם את הנדונה הזאת לרפ"י. מילא, אולי סיעת עבודה חייבת לשלם את הנדונה, מפני שהבטיחה בזמן ההסכם לתמוך בהצעה, אולם הכנסת איננה חייבת לשלם. אני יודע שרוב רובם של חברי סיעת העבודה מתנגדים, ויש איוו הבטחה...

אריה בהיר (המערך, עבודה – מפ"ם):
האם ספרת? מנין אתה יודע שאלה רוב רובם?

יצחק רפאל (מפד"ל):
את הכנסת לא מחייבת שום הבטחה כזאת.

אריה בהיר (המערך, עבודה – מפ"ם):
מהי ואיפה ספרת את רוב רובם?

יצחק רפאל (מפד"ל):
ישבתי אתם חודשים בוועדה, ואני יודע את דעותיהם. אני יודע שדעתם היא נגד הרפורמה היסודית הזאת ללא בחינה מוקדמת ומדוקקת. משום הטעמים האמורים אני מציע לכנסת להחזיר את הצעת החוק.

הי"ר ק. לוז:
נעשה עתה הפסקה. הישיבה תתחדש בשעה 14.00.

(הישיבה נפסקה בשעה 13.02 וחדשה בשעה 14.00)

ה. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

שה (תיקון), תשכ"ט – 1969 – הצעת חברת-הכנסת ט. סנהדראי.

לקריאה שנייה ושלישית – 1. חוק רישום קבלנים לעבודות הגדסה בנאות, תשכ"ט – 1969 – שחזר מועד-דת הכלכלה; 2. חוק סמכויות חיפוש בשעת חירום (הוראת שעה), תשכ"ט – 1969 – שחזר מוועדת החוץ והבטחון.

כן הונחו: 1. מסקנות ועדת העבודה בעניין מניעת אנרכיה ביחסי עבודה; 2. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בעניין החינוך הציוני והלאומי בבתי-הספר התיכוניים.

הי"ר א. בן-אליעזר:

אנו מחדשים את ישיבת הכנסת. אבקש את מזכיר הכנסת למסור הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ה. ליאור:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה – חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 10), תשכ"ט – 1969;
לקריאה ראשונה, מטעם חברי כנסת – חוק הירו-

1. שאלות ותשובות

היו"ר א. בן-אליעזר:

נשמע עתה שאלות ותשובות.

שר-הבטחון מ. דיון:

1. 119 תכלנים נהרגו מראשית ינואר ועד 7 ביוני 1969.

2. נתפסו חמרי נפץ, מוקשים, רובים, תת-מקלעים ומרגמות בכמויות גדולות. כל החבלנים שנתפסו חיים או מתים היו מזוינים ונשאו עמם חמרי נפץ.

4. צו ריתוק למד עדנאן באקר זועבי

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבטחון ביום ג' בסיון תשכ"ט (20 במאי 1969):

עדנאן באקר זועבי, תושב הכפר סולם, פועל מרצפות, מפרנס משפחה בת תשע נפשות, התלונן כי היה למטרה להתנכליות מצד אנשי הבטחון בסביבה, לאחר שהחל להיות מגוי "אל-איתיהאד" ומפיצו. באחרונה הוטל עליו צו ריתוק למשך שישה חודשים, האוסר עליו לצאת מהכפר וניתנה בידו מפת גבולות המקומות בהם הוא יכול לנוע. צו הריתוק מפריע לאיש לעבוד מחוץ לכפר כדי לפרנס את בני משפחתו.

הגני מבקש לדעת:

1. מה הסיבות למתן הצו?

2. היבוטל הצו?

שר-הבטחון מ. דיון:

1. הבטחת שלום הציבור ובטחון המדינה.

2. התשובה שלילית.

היו"ר א. בן-אליעזר:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת חביבי.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

האם ייתן למד זועבי רשיון כדי שישע לעבודה בעפולה?

שר-הבטחון מ. דיון:

איני יודע. אני מציע שהוא יגיש בקשה והמוסדות המוסמכים לכך יחליטו בדבר.

5. הפגנת חוות מוסא עלמי

על-ידי כוחות ירדן

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר הבטחון ביום י' בסיון תשכ"ט (27 במאי 1969):

הריני מתכבד לשאול את כבוד השר:

1. כמה פעמים הפגינו כוחות ירדן את "חוות מוסא עלמי", המשמשת מוסד חינוכי למאה ושלושים נערים ערביים אסופים, יתומים וילדי פליטים, ובאילו תאריכים?
 2. מה היו הנזקים שנגרמו בחפזות אלו?

שר-הבטחון מ. דיון:

1. מנובמבר 1968 עד 11 יוני 1969 — 15 פעמים.

2. נפגעו: שדה אספסת, מחסן, בית קירור, טרקטור, מיכל מים, לול עם 1,000 תרנגולות, 3 בתים של פועלים ופקידים, 400 צינורות, 100 דונם של אספסת, קרקעית הבריכה, משושת בית-הספר, וכן נפגע ביתו של מר מוסא עלמי.

1. קשרי הטכניון והתעשייה האווירית

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום כ"ז בגיוס תשכ"ט (15 באפריל 1969):

הפרופסור יוסף רום, דיין הפקולטה לאווירונאוטיקה בטכניון, אמר במסיבת עיתונאים כי "התעשייה האווירית אינה תומכת בפיתוח המחקר העצמי הגעשה בטכניון. מכלל 80% של תקציבי מחקר אווירי הגעשה בטכניון מממון מקומי (בעיקר משרד הבטחון, המדען הראשי וחיל האוויר), חלקה של התעשייה האווירית הוא אפסי. לטווח רחוק היה רצוי מאוד כי יתהדקו יותר קשרי הטכניון והתעשייה האווירית".

אי לואת הגני לשאול את כבוד השר:

מה בדעתך לעשות כדי להרחיב את חלקה של התעשייה האווירית בפיתוח המחקר האווירונאוטי הגעשה בטכניון?

שר-הבטחון מ. דיון:

לתעשייה האווירית מערכת קשרים ענפה עם הטכניון. הטכניון מבצע עבודות מחקר וניסוי בשביל התעשייה האווירית. כן נעזרת התעשייה האווירית בסגל הטכניון בכל שטח הפעילויות כגון אווירונאוטיקה, אלקטרוניקה, חומרים, מיכניקה וחקר ביצועים.

2. צו ריתוק למד אסעד יוסף

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבטחון ביום י"ז באייר תשכ"ט (5 במאי 1969):

שלטונות הצבא הטילו צו ריתוק על אסעד יוסף, חבר המועצה המקומית של יפיע וראש הסיעה הדמוקרטית במועצה זו. הצו האמור אוסר על אסעד יוסף לצאת את ביתו משקיפת החמה ועד זריחתה ומחייבו להתייצב מדי בוקד בשעה 8 בתחנת המשטרה. הצו האמור מפריע לפעילותו הציבורית של אסעד יוסף במסגרת חברותו במועצה המקומית בשירות תושבי יפיע.

הגני מבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מדוע הוטל צו ריתוק על אסעד יוסף?

2. היבוטל הצו?

שר-הבטחון מ. דיון:

1. לשם הבטחת שלום הציבור ובטחון המדינה.

2. בשלב זה — לא.

3. מספר החבלנים שנהרגו ואמצעי

החבלה שנתפסו מתחילת שנת 1969

חבר-הכנסת ג. האונגר שאל את שר הבטחון ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

1. מה מספר החבלנים שנהרגו ונפצעו בהיתקלויות עם כוחות צה"ל מאז ראשית שנת 1969?

2. מה כמות כלי-הנשק, התחמושת ואמצעי החבלה שהוחרמה אצל חבלנים בתקופה זו?

1. האם פנו מפקדי חיל-הים לד"ר ברמן בבקשה לסייע בחקירת אבדן הצוללת?
2. האם יועמד לרשותו הציד הדרוש לחקירה זו?

שר-הבטחון מ. דיין:

חיל-הים פנה רשמית לצי ארצות-הברית בדבר קבלת פרטים על שיטות ואמצעים לחיפוש צוללות. תשן-בות הצי האמריקני, שד"ר ברמן הוא חבר באחד ממוסדותיו, הגיעו לחיל-הים לפני בואו של ד"ר ברמן ארצה.

קציני חיל-הים נפגשו עם ד"ר ברמן באחת מהרצאותיו, אולם הם לא שמעו ממנו דבר בנוסף על הנאמר בתשובות הצי של ארצות-הברית.

8. פעולות חבלה בגבול הצפוני

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבטחון ביום כ"ד בסיון תשכ"ט (10 ביוני 1969):

לאור ריבוי מקרי החבלה בגבולו הצפוני, אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. כמה פעולות פח"ע (פעולות חבלנות עוינות) אירעו לאחרונה בגבולו עם לבנון?
2. כמה נפגעים היו בצדנו?
3. כמה חבלנים נפגעו בפעולות אלה?
4. האם פעולות אלה בגבול לבנון מתבצעות על-ידי חבלנים הבאים מלבנון בלבד או ממדינות שכנות נוספות?

5. אם ממדינות נוספות — מאילו מדינות, ומאיזה אירגונים עוינים?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. בשלושת החודשים שהסתיימו בתאריך 15 ביוני 1969 — 22 פעם.
2. חייל אחד הרוג, 2 חיילים ו-3 אזרחים פצועים.
3. שני חבלנים נהרגו.
4-5. רוב החבלנים באו מסוריה והשתייכו לפתח ולצאעניקה.

9. תושבי יהודה ושומרון, שנטשו את מקומות מגוריהם וחזרו אליהם

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמזולנו שאלה את שר הבטחון ביום כ"ה בסיון תשכ"ט (11 ביוני 1969):

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. כמה מתושבי שומרון ויהודה, שנטשו את מקומותיהם לאחר מלחמת ששת הימים, חזרו למקומות מגוריהם, לפי רשיונות של הממשלה, בשנים 1967, 1968 ו-1969?
2. האם מבין התושבים שהוחזרו היו כאלה שנעצרו על פעילות נגד בטחון המדינה?
3. באם כן, מה מספרם?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. בשנת 1967 — 14,151; בשנת 1968 — 8,456; בשנת 1969 — 3,211; בסך-הכל — 25,816.

6. אוכלוסי יהודה ושומרון והפגנות בשטחים אלו

חבר-הכנסת י. גולן שאל את שר הבטחון ביום י"ח בסיון תשכ"ט (4 ביוני 1969):

במלאת שנתיים לשלטון ישראל בשטחים המוחזקים, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. מהו עתה מספר אוכלוסי יהודה ושומרון?
2. כמה ימי הפגנות פוליטיות נערכו בשנה הראשונה לשלטון ישראל וכמה בשנה השנייה?
3. באילו ערים נערכו ההפגנות?

4. מה מתכוון שר הבטחון לשנות במצב העניינים בשנה השלישית לשלטון ישראל?

5. כמה תושבים מיהודה ושומרון עובדים עתה בקביעות יחסית בישראל, ומה שכרם הממוצע ליום עבודה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. 594,500 נפש.

2. אין משמעות אחידה להפגנה בעיר גדולה, למשל, ולהפגנה בעיירה קטנה, וכן יש הבדל בין הפגנות נשים וגברים וכו'. לכן, בלי לפרט יתר על המידה, ניתן לומר, כי בשנה השנייה היו קצת יותר הפגנות מבראשונה.

3. מרביתן בשכם ורמאללה — אל בירה; בודדות בתול-כרם, ג'נין ובית-לחם.

4. להמשיך במדיניות הקיימת של "צדיק וטוב לו, רשע — ורע לו".

הי"ר א. בן-אליעזר:

שאלה גוספת לחבר-הכנסת גולן.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

לא קיבלתי תשובה לשאלה האחרונה: כמה תושבים מיהודה ושומרון עובדים עתה בקביעות יחסית בישראל, ומה שכרם בממוצע ליום עבודה?

שר-הבטחון מ. דיין:

אני השבתי במכתב — או ליושב-ראש הכנסת או לבעל השאלתה — כי את השאלה הזאת יש להפנות לשר העבודה, בהתאם לנוהג שכל שר משיב על העניינים הנוגעים למשרדו.

7. מגע עם המומחה ד"ר ברמן בעניין

חקירת אבדן הצוללת "דקר"

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר הבטחון ביום כ"ד בסיון תשכ"ט (10 ביוני 1969):

ב"המודיע" מיום י"ח בסיון תשכ"ט (4 ביוני 1969) פורסם, כי לישראל הגיע ד"ר אלן ברמן, מומחה לגילוי עצמים מתחת למים. ברדתו מהמטוס אמר ד"ר ברמן, כי הוא יפגש עם ראשי חיל-הים הישראלי וינסה לסייע לחיל-הים הישראלי בעניין הצוללת "דקר". בדבריו הוסיף: "אם יבקשוני, אשמח לעזור ולהעמיד את ידיעתי לרשות חיל-הים הישראלי".

לאור החשיבות הגדולה שיש בקידום חקירת אבדנה של "דקר", אבקש את כבוד השר להשיבני:

**13. ידיעה על העברת כספים מירדן
 למועלים ביהודה ובשומרון**

**תבר' הכנסת ד. לוי שאל את שר הבטחון ביום ט' בתמוז
 תשכ"ט (25 ביוני 1969):**

ב"מעריב" מיום 20 ביוני 1969 נתפרסמה ידיעה,
 שלפיה שלח חוסיין סכומי כסף גדולים לשכנע פועלי
 הגדה לא לעבוד בישראל.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. האם יש בידי משרד הבטחון ידיעות שיכולות
 לאמת ידיעה זו?

2. אם כן, מה הן הידיעות שבידו?

3. אילו אמצעים נוקט משרד הבטחון כדי למנוע
 העברת כספים מירדן לערביי יהודה ושומרון?

שר' הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1 – התשובה שלילית.

**14. בקשת ראש עיריית דיר-אל-באלח
 לאפשר לעירו להשתלב בחיי הכלכלה
 של ישראל**

**תבר' הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבטחון ביום ט'
 בתמוז תשכ"ט (25 ביוני 1969):**

ראש עיריית דיר-אל-באלח מר סלימן עוייזה הביע
 את רצון עירו להשתלב בחיי הכלכלה של ישראל.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

מה עושה משרד הבטחון כדי למלא בקשה זו של
 ראש עיריית דיר-אל-באלח?

שר' הבטחון מ. דיין:

פעולות ההשתלבות הכלכלית אינן באחריות משרד
 הבטחון.

**15. תלונות של תיירים על הטרדות
 ליד הכותל המערבי**

**תבר' הכנסת א. אבנרי שאל את שר התיירות ביום ד'
 סיון תשכ"ט (21 במאי 1969):**

"מעריב" של יום 12 במאי 1969 מוסר כי אל משרד
 התיירות בירושלים הגיעו תלונות רבות של תיירים, אשר
 התלוננו על הטרדות בעת ביקורם ליד הכותל המערבי.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

2. על מה בעיקר מתלוננים הנוגעים בדבר?

3. האם פועל משרד התיירות פעולות כל-שהן

למניעת תופעות הטרדה?

שר' התיירות מ. קול:

1. נכונה בעיקרה הידיעה שפורסמה בעתון "מעריב"
 מיום 1 במאי 1969, כי הגיעו אל משרד התיירות בירו-
 שלים תלונות רבות מצד תיירים בדבר הטרדתם בעת
 ביקורם ליד הכותל המערבי.

2. התלונות העיקריות מתייחסות להטרדות מצד
 צלמים הפועלים באזור הכותל.

2. התשובה חיובית.

3. 41, מזה 10 דרוזים ברמת-הגולן ו-1 ברצועת
 עזה.

10. כוחות סעודיים החונים בירדן

**תבר' הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבטחון ביום כ"ה
 בסיון תשכ"ט (11 ביוני 1969):**

לאחרונה נתפרסמו ידיעות על צבא סעודי החונה
 בירדן, וכן על כוונת סעודיה להרחיב את מספר חייליה
 בירדן.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם ידוע לנו על הימצאותם של חיילים
 סעודיים בירדן?

2. האם משתתפים חיילים אלה בפעולות ההתק-
 פה נגד ישראל?

3. האם נתפסו על-ידינו חיילים מצבא סעודיה
 יחד עם אנשי תבלה, שהסתגנו לשטחונה לאחרונה?

שר' הבטחון מ. דיין:

1. התשובה חיובית.

2-3. התשובה שלילית.

11. פעולות חבלה ברצועת עזה

**תבר' הכנסת נ. אליעד שאל את שר הבטחון ביום ל'
 בסיון תשכ"ט (16 ביוני 1969):**

1. האם נעשו פעולות חבלה ברצועת עזה על-ידי
 חבלנים שחדרו מבסיסים שמחוץ לרצועה?

2. האם ידוע למשרד הבטחון אם פעולות החבלה
 ברצועת עזה מבוצעות בגשק המצוי ברצועה או בגשק
 המועבר מן החוץ?

שר' הבטחון מ. דיין:

1. התשובה חיובית.

2. משני הסוגים כאחד.

**12. ביקורי תושבי ארצות ערב
 בשטחים המשוחררים**

**תבר' הכנסת ש. תמיד שאל את שר הבטחון ביום ח'
 בתמוז תשכ"ט (24 ביוני 1969):**

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. כמה בקשות הוגשו למושלים הצבאיים לביקורי
 קרובים ממדינות ערב?

2. מאילו מדינות ערב מבקשים תושבים לבקר
 את קרוביהם?

3. מהו זמן השהות בשטחים המשוחררים שיותר
 למבקרים ממדינות ערב?

שר' הבטחון מ. דיין:

1. כרוביה.

2. מרביתם מירדן, מקצתם מסעודיה, כוויט,
 לבנון, מצרים וארצות אחרות – אולם כולם פלשתינאים.

3. חודש ימים, אולם ניתנת למבקרים אפשרות
 לבקש הארכה נוספת.

החברה לפיתוח מפעלי תיירות בע"מ על עידוד מפעלים :
א. פונדק אל-עריש ; ב. מסעדה בביר-גפגפה ; ג. מסעדה
בבית-לחם.

כל בקשה להקמת מפעל בשטחים, שתוגש על-ידי
יהודי או ערבי, תידון באהדה ומתוך רצון לעודד את
פיתוח התיירות בשטחים.

5-6. למשרד התיירות לא הוגשו בקשות להלוו-
אות, ואף לא הצעות להקמת מפעלי הארחה, מצד תושבי
השטחים המוחזקים.

17. "צעדת החרמון" ביום השבת ומשרד התיירות

**חבר-הכנסת מ. פרוש שאל את שר התיירות ביום י"א
בסיון תשכ"ט (28 במאי 1969) :**

בתשובתו לשאלתה שלי ענה כבוד השר ביום כ"ד
באייר תשכ"ט (12 במאי 1969), שאין משרד התיירות
משתתף בתופעות, שיש בהן חילולי שבת המונייט ופומ-
ביים, או מעודד אותן.

ב"מעריב" מיום ט' בסיון תשכ"ט (26 במאי 1969)
מתפרסמת מודעה על "צעדת החרמון" שתתקיים בסוף
השבוע 4 ביוני - 7 ביוני 1969. יום 7 ביוני 1969 חל
בשבת. על המודעה חתום גם משרד התיירות, המחלקה
לעידוד תיירות-פנים.

אבקש את כבוד השר להשיבני :

כיצד מתיישב פרסום המודעה ב"מעריב" עם תשובתו
לשאלתה הנ"ל?

שר-התיירות מ. קול :

משרד התיירות לא אירגן את "צעדת החרמון"
ולא סייע בעריכתה מכל בחינה שהיא.

במודעה בעתון "מעריב" מיום 26 במאי 1969,
שאלה מתייחס חבר הכנסת הנכבד, רק עורד משרד
התיירות בילוי סוף שבוע בבתי-הארחה ובבתי-המלון
בגליל העליון ובממת הגולן - בילוי שאינו מחייב
חילול שבת. התיר חפשי לחזות בגוף, בצעדה או באירו-
עים אחרים - כראות עיניו.

18. טיפוח תנועה של עולי רגל למקומות הקדושים היהודיים

**חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר התיירות ביום
ט' בתמוז תשכ"ט (25 ביוני 1969) :**

בפתיחת כינוס נציגי קהילות ובתי-כנסת בתפוצות,
שנערכה אמש בירושלים, קבע שר התיירות שיש לטפח
תנועה המונית של עולי רגל מקהילות הקדושים היהודיים.
אודה לכבוד השר אם ישיבני :

1. מה מתכונן משרד התיירות לעשות כדי לטפח
עלייה זו?

2. האם מפעיל משרד התיירות מחלקה מיוחדת
לתיירים דתיים?

3. אם לא - האם שקל משרד התיירות את הצורך
והאפשרות בהפעלת מחלקה מעין זו?

שר-התיירות מ. קול :

1. משרד התיירות עוסק בפעולות ובמיבצעים רבים
לטיפוח תנועת עלייה לרגל לישראל בכלל ולירושלים
בפרט. בין פעולות אלו מן הראוי למנות :

3. משרד התיירות פנה בעניין זה אל משרד
הדתות, שהוא הרשות המוסמכת באיזור הכותל המערבי,
וביקש לנקוט בדחיפות צעדים מתאימים לתיקון המצב.

ה"ר א. בן-אליעזר :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש) :

האם ידוע לכבוד השר אם משרד הדתות עשה משהו
בעניין זה?

שר-התיירות מ. קול :

טרם הספקתי לקבל תשובה ממשרד הדתות בגדון.
אני מקווה שאקבל אותה בהקדם, אבל הבעיה היא מאוד
רצינית. יש בכך משום חילול הקודש בעיני מבקרים
דבים, המופתעים מאוד כיצד מרשים אצלנו הטרדה
כזו במקום הקדוש ביותר לעם היהודי, שאליו באים
אנשים להתפלל ולהתייחד.

16. העסקת תושבי השטחים המוחזקים בבתי-הארחה

**חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר התיירות ביום ד'
בסיון תשכ"ט (21 במאי 1969) :**

אבקש מכבוד השר להשיבני :

1. בכמה נאמד מספרם של תושבי השטחים המוח-
זקים, המועסקים כיום על-ידי בתי-הארחה ישראלים
ברחבי ישראל?

2. האם מועסקים גם תושבים ישראלים בענף
הארחה ברחבי השטחים המוחזקים, ואם כן - בכמה
נאמד מספרם?

3. האם הושקע כסף ישראלי בהקמת מפעלי האר-
חה ברחבי השטחים המוחזקים?

4. אם כן - בכמה נאמדת השקעה זו?

5. האם הושקע כסף מן השטחים המוחזקים בישר-
אל בהקמת מפעלי הארחה, ואם כן - בכמה נאמדת
ההשקעה?

6. האם הוקמו שותפויות בין ישראלים לבין תושבי
השטחים המוחזקים שהקמתם או בניהולם של מפעלי
הארחה? אם הוקמו שותפויות כנ"ל - מה הגדולות שבהן?

שר-התיירות מ. קול :

1. בתי-ההארחה ברחבי ישראל, המדווחים ללשכה
המרכזית לסטטיסטיקה על המועסקים בהם, אינם מסווג
גים את המועסקים על-פי דתם או מקום מגוריהם. לכן
אין אפשרות לדעת אם וכמה מבין תושבי השטחים המוח-
זקים עובדים בבתי-הארחה. בדיקה, שנעשתה בירושלים
בחודש מאי 1969 לגבי מועסקים ערביים (בלי להתייחס
למקום מגוריהם), העלתה, כי באותו חודש הועסקו בבתי-
הארחה במערב ירושלים 524 עובדים ערביים.

2. בתי-ההארחה בשטחים המוחזקים אינם מדווחים
ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה על מספר העובדים בהם,
ובודאי לא על דתם של המועסקים. לכן אין לדעת
אם וכמה ישראלים מועסקים בענף ההארחה ברחבי
השטחים.

3 - 4. משרד התיירות העניק הלוואה להקמתה
של מסעדה בבניאס בסך 180,000 לירות והמליץ לפני

ו. 16 לשכות התיירות הישראליות ברחבי העולם פועלות בקרב הקהילות היהודיות בארצותיהן לעידוד העלייה לרגל לישראל, וזאת על-ידי ארגון ערבי-תיירות מיוחדים לנושא זה, דרשות בבתי-הכנסת והרצאות באוהנים יהודיים, וכדומה.

ז. משרד התיירות מעודד עתה יהודים לערוך ב ישראל את אירועיהם המשפחתיים, כגון תנוונות, טקסי בר-מצווה וחגים משפחתיים אחרים. בהקשר זה יש לציין כי ביזמת משרד התיירות מגיעים ארצה, מזה שנים, מאות נערים יהודיים, יחד עם בני משפחותיהם, ועורכים בירושלים את חגיגות הבר-מצווה שלהם. כל נער יהודי הבא לישראל במסגרת זו מקבל תעודה מיוחדת מטעם גשיא המדינה, וטלית משי מטעם משרד התיירות.

ח. הוועדה הציבורית שליד משרד התיירות, המתווה את המסלולים הקבועים לסיורי התיירים בארץ, דנה עתה, לפי הצעתי, בהרחבת הסיורים אל מקומות המאפיינים את חיי הדת היהודית בישראל, ובגיוונם של הסיורים הקיימים.

2-3. משרד התיירות אינו מפעיל מחלקה מיוחדת לתיירים יהודיים, שכן המשרד על כל מחלקותיו עוסק בטיפוח תיירות יהודית ועלייה לרגל דתית.

ז. הצעה לסדר-היום

הכרות שר הבטחון כי גם תמורת שלום עם מצרים לא נוותר על שארם-א-שייך

מטעם מועצת הבטחון וארבע המעצמות— גם אז ידחה שר הבטחון משה דיין את השלום.

העיתוי להכרזתו הללו של שר הבטחון נגד שלום אפשרי איננו מקרי.

שר-הבטחון מ. דיין :

כדי שתהיה לך אפשרות להצביע בעד...

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

אסיר את עניין העיתוי. העיתוי להכרזות הללו של שר הבטחון איננו מקרי. יודע הוא כמוני, שקיימים סיכויים ריאליים לשלום יציב בינינו לבין המדינות הערביות. יודע הוא כמוני, שיש סיכויים ריאליים שהמלחמה תוצא אחת ולתמיד מתחום היחסים הישראליים-ערביים. המדובר בשלום קבוע ולא בחזרה אל הסכמי שביתת הנשק או להסדר ארעי אחר.

היום בדיק פורסמה בעתונות ממקורות האו"ם תכנית השלום החדשה של ברית-המועצות, שהוגשה לארבע המעצמות. התכנית כוללת את כל האלמנטים שהוכרתי לעיל. לפני שבועיים, כאשר הבאתי לפני מליאת הכנסת קווי תכנית השלום הזאת, היו כאלה אשר קראו : אם זוהי התכנית, היא לא כל כך רעה. אחרים אמרו : אם זוהי התכנית, למה איננה מתפרסמת? והנה התפרסמה היום תכנית זו בכל העתונים. זוהי בשורת שלום גדולה. זוהי הודמנות היסטורית ממש, לאחר עשרים-ואחת שנה, להגיע לשלום יציב בינינו לבין המדינות הערביות. מי שלא יקבל את התכנית הזאת, המבטיחה לישראל שלום

א. הדפסה והפצה ברחבי העולם של חומר הסברתי ופירסומי מיוחד לעולי רגל היהודים.

ב. פניתי באיגרות אישיות אל כל ראשי הקהילות והאירגונים היהודיים בעולם, שימריצו ויארגו את חברי-הם לחדש את מסורת העלייה לרגל השנתית לירושלים דווקא השנה, בעיקר כדי לבטא בכך את הסולידריות של יהדות העולם עם מדינת ישראל. פניות אלו נעשו בעקבות הצעתי בעניין זה שנתקבלה בכנס ראשי הקהילות היהודיות, שנערך לא מכבר בירושלים. התגובות שקיבלתי עד כה על פניות אלו מעודדות ביותר.

ג. בשיתוף עם "אל עלי" ו"היכל שלמה" הזמין משרד התיירות לישראל רבנים מקהילות שונות בעולם לכנס, שנערך לא מכבר בירושלים, במטרה לעודד את העלייה והתיירות היהודית לישראל.

ד. משרד התיירות מעבד עתה, בשיתוף הגורמים הנוגעים בדבר, תכנית מיוחדת של אירועים לעולי הרגל, לתקופת שהותם בארץ.

ה. כן תעובד תכנית מיוחדת לחג שמחת תורה הבא עלינו לטובה, שלקראתו אנו מעודדים עלייה לרגל המונית לירושלים. במרכזה של תכנית זו תהיה תהלוכה אדירה אל הכתל המערבי, בה ישתלבו עולי-רגל היהודיים מחוץ-לארץ ומישראל, יחד עם ספרי התורה שלהם.

הי"ר א. בן-אליעזר :

הכנסת תעבד לסעיף ח' בסדר-היום : הצעות לסדר-היום. נתחיל בהצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת מ. וילנר : הכרות שר הבטחון כי גם תמורת שלום עם מצרים לא נוותר על שארם-א-שייך. רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. במועצת תנועת המושבים בתל-אביב, שהוקדשה להתנחלות בשטחים הכבושים, אמר שר הבטחון מ. דיין בתשובה לשאלה — אני מצטט מעתון "דבר" מיום 27 ביוני 1969 : "אילו היתה מצרים מסכימה לכרות אתנו שלום בתנאי שנחזור לקווי ה-4 ביוני, הוא היה מעדיף חיים ללא שלום, אך בתנאי שנמשיך לשבת בשארם-א-שייך."

הכרזה זו של שר הבטחון והכרזות דומות שלו אומרות, כי הוא מניח אפשרות של שלום, אם לא נעמד על סיפוחים טריטוריאליים. אך הוא מעדיף חיים ללא שלום ובלבד שנשלטו בשארם-א-שייך ובשטחים ערביים אחרים.

זוהי דעה חמורה מאוד. פירושו של דבר, שגם אם מצרים תסכים לשלום קבוע עם ישראל, לביטול מצב הלוחמה, להכרה בזכות קיומה הריבוני של ישראל בגבולות מוכרים ובטוחים, וכן תכיר בזכותה של ישראל לשיטת הפשי במצרי טיראן ובתעלת סואץ, ואף תהיה מוכנה לחתום על כל אלה ולהסכים לערובות להסדר כולל

משמע. מלחמה חדשה אולי תעלה אותך זמנית לתפקיד ראש הממשלה. אך העם לא יסלח לך וכלל אלה אשר ידחו את סיכויי שלום הגדולים וביאו אסון מלחמה חדשה על עם ישראל.

מול הכנס של הקיצוניים בסיגרמה מופיעים חוגים רבים החוששים מעמדותיו הקיצוניות של השר דיין. בקולנוע "הוד" התקיימה בליל שבת האחרון עצרת המונית, בה לקחו חלק אישים וחוגים שונים, התומכים בשלום ללא סיפוחים, על-ידי ביצועה המלא של החלטת מועצת הבטחון. ב"סיגרמה" היתה סיגרמה של מלחמה. וב"הוד" נשמע הוד קולו של השלום.

ראש הממשלה הופיעה אף היא בנאום בכנס של תומכי השר דיין. אך ראש הממשלה לא התייצבה מול תביעותיו הקיצוניות של השר דיין, אלא מנסה לנטרל אותו על-ידי הימנעות מוויכוח, ואף על-ידי הכרזות הודהות והקשחת מדיניות הממשלה.

אם כך ימשכו הדברים, אם השר דיין וגח"ל יכתיבו לממשלה את מדיניותם, הרי הממשלה הזאת עלולה להביא ממש אסון לאומי על ישראל. לכן מציעים אנו לכנסת לקיים דיון על הנושא: הצהרות השר דיין, ובמלים אחרות: שאלת השלום והמלחמה נוכח סיכויי שלום הגדולים וסכנות המלחמה הגדולה. זהו הנושא המרכזי של חיינו. זהו הנושא שעליו צריכה לדון הכנסת בסיום כהונתה, כדי שהעם יידע מה הן האפשרויות ומה הן הדעות בכל הבהירות.

אנו קוראים לכנסת לקיים את הדיון מחר או מחרתיים; לדחות את דרך המלחמה והסיפוחים הטריטוריאליים, ולתת זרע להגשמת האפשרות הגדולה שבפני עמנו ליכות בשלום יציב, בחוץ בטחון ושיגשוג; לתת יד לכינון שלום בר-קיימא על-ידי ביצועה המלא של החלטת מועצת הבטחון.

אנו מציעים לכנסת לקיים דיון בנושא.

היו"ר א. בן-אליעזר:

רשות הדיבור ל שר הבטחון, לתשובה.

שר הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. בראש וראשונה רוצה אני לומר, שאמנם אינני מכיר את פרופסור אורבך אישית, אבל אני מוקיר אותו מאוד מאוד, ובמיוחד חש כלפיו אהדה עמוקה לרגל היותו אחד מההורים השכולים. מכל מקום, אינני מוכן להתנוכח אתו דרך חבר-הכנסת וילנר, גם אם וכאשר יש לי חילוקי דעות אתו. אני מסופק מאוד אם פרופסור אורבך סבור אף הוא שוהי הדרך הנאותה, שבה הוא, פרופסור אורבך, יבטא כראוי על-ידי חבר-הכנסת וילנר.

ברית-המועצות וארצות ערב אולי רואות בחבר-הכנסת וילנר נציג נאמן של דעותיהן. ארצות ערב ומצרים אינן מוכנות לעשות שלום עם ישראל. אינני יודע מה שמע וילנר מנציג מצרים, מתי שהוא ואיפה שהוא. אבל אני יודע את שלושת הלאומים של החלטת חרטום: לא משא-ומתן, לא הכרה ולא שלום, ואני מסופק אם נשיא מצרים, נאצר, הסמיך את חבר-הכנסת וילנר להודיע על כך שהוא — נאצר, ולא חבר-הכנסת וילנר — מוכן לשלום.

ובטחון, הכרה בריבונות מצד המדינות הערביות, חופש השיט וכו', יוכיח שלא לקיום ישראל, לא לשלום ולבטחון הוא דואג, אלא להתפשטות טריטוריאלית ולשירות מט"ח. דות אפלות של מעצמות אימפריאליסטיות, שאין להן כל עניין בטובתם של עם ישראל או של העמים הערביים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אולי אתה לא תדבר על שירות למעצמות אימפריאליסטיות?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

תכנית השלום שפורסמה היום איננה סובייטית בלבד. היא קיבלה תמיכתן של מצרים ושל מדינות ערביות אחרות.

על דבריו של שר הבטחון באה תגובה מאלפת ב"הארץ" מיום 1 ביולי 1969 מאת פרופסור אפרים אורבך מירושלים. אני מצטט: "מי שדעתו האישית היא שהחזקת שארם-א-שייך חשובה יותר מאשר הסדר עם מצרים, אפילו מאשר שלום עם מצרים, אינו מסוגל כנראה להעריך כראוי את מחיר הדמים שאנו משלמים ועשויים להוסיף ולשלם יום-יום בדמויותיהם של בני ה"18-22 ואנשי המילואים. דעתו האישית של שר הבטחון אינה יכולה שלא להשפיע על מעשיו והחלטותיו. חוששני שמאות מכתבי התנומות, שעליהם חותם שר הבטחון למשפחות השכולות, נעשו לדבר שבשיגרה". פרופסור אורבך ממשיך ואומר: "מסופקני, אם היו עורכים משאל על שאלה זו, כלומר — שארם-א-שייך או שלום — היתה עמדתו של מר דיין זוכה בתמיכה שהוא רגיל לזכות לה במשאלים ובהחלטות". עד כאן דברי פרופסור אורבך מירושלים.

אין לי ספק כי דעתו של פרופסור אורבך על השלום מבטאת את דעת רוב הציבור. כאשר תחזור ההכרה בציבור שיש סיכוי של ממש לשלום קבע עם שכנינו, לא יסכים הרוב המכריע, שתימשך שפיכות הדמים בגלל רצונו של חוגים סוביינטיים בהתפשטות טריטוריאלית. העמידה העיקשת על בטיעת הסיפוחים הטריטוריאלים עלולה להביא להחמצת ההזדמנות ההיסטורית לשלום, להביא להידרדרות המצב למלחמה ואף למלחמות גוספות, שרק אנשים תלושים מהמציאות הבינ-לאומית והאזורית יכולים לחשוב, שיוודעים הם תמיד מראש את תוצאותיהן.

שר הבטחון מעדיף איפוא מלחמה על שלום בלי סיפוחים. אין איפוא פלא ששר הבטחון קורא השכם והעדב לא ליזמות שלום ישראליות, אלא רק לאפשרות האחת הקיימת לגבי דידו — התכוננות למלחמה הבאה עם מצרים ועם מדינות ערביות אחרות.

השר דיין מכריז את הכרותיו הקיצוניות כדי להפעיל לחץ על הממשלה. לשם אותה מטרה כינס את הכנס של חסידיו ב"סיגרמה", לשם מאיים בפילוג מפלגת העבודה. על סוס המיליטריזם הקיצוני רוצה שר הבטחון להגיע לתפקיד ראש הממשלה. בדגל זה רוצה הוא לנהל את מערכת הבחירות. במצע מפלגת העבודה הציע אתמול משה דיין לכלול סיפוחים טריטוריאלים של שטחי ירדן, מצרים וסוריה.

אולם, אדוני שר הבטחון, מלחמה חדשה אינה אסיפה בסיגרמה. זה עולה יותר מדי בדמים, תרתי

ולא התנה את הדבר בנוכחות כוח או"ם. הוא אמר, כי הדרך להבטיח את השיט החפשי הוא על-ידי שליטתו של כוח ישראלי שם, ולא בתנאי שאחרים יסיכמו לכך ולא בתנאי שבדית-המועצות תסכים לכך. בדברים אלה אין כל התנאה. אך לא פחות חשוב מדעתו ביחס לפתרון הוא מה שהזכיר לגבי העבר. וזה מה שנאמר בעתון "דבר" המצוטט: "בפתח דבריו הזכיר אבן, כי מלחמת ששת הימים נפתחה למעשה ב-22 במאי 1967 עם הכרזת המלחמה לא נאצר בביד-גפגפה, כאשר הצהיר על סגירת מיצר טיראן. עוד קודם לכן הגדירה ממשלת בדיית-המועצות כמעשה תוקפנות כל הסגר ימי על גמלי מדינה אחרת. אבן הטעים, כי תוקפנות מצרית זו הופעלה נגד ישראל ללא כל התגרות מצדה. אותה שעה נתברר - אמר שר החוץ - כי אין כל תוכן של ממש בכל הערבויות הבין-לאומיות וכוח או"ם ברח על-פי החלטת מצרים. מועצת הבטחון היססה להיכנס כדי למנוע את מעשי התוקפנות והמלחמה מצד מצרים. נתגלו קלות-דעת, חוסר-אונים ורפיון-ידיים ללא תקדים מצד מעצמות העולם. הוא הזכיר, כי המעצמות הימיות, אשר התחייבו להפעיל את זכויות השיט שלהן, לא גייסו את מאמציהן לשם כך, ומתוך כ-80 מדינות שנתבקשו לחתום על זכויות השיט החפשי הבין-לאומי לא נענו אלא שתיים או שלוש מדינות בלבד. ישראל לא תשכח את הרפיון וחוסר היעילות של או"ם והשל הערבויות וההתחייבויות הבין-לאומיות - אמר שר החוץ".

לכן רוצה אני לומר לחבר-הכנסת וילנר, שאם אין הוא רוצה באפשרות של חידוש מלחמה, הרי אין הוא יכול לסמוך לא על כוחות מצרים, לא על ערבויות בין-לאומיות ולא על כוח או"ם שישב בשארם-א-שייך, כי זה ממש מה שהביא למלחמת ששת הימים. על כן אני מציע להסיר את הצעתו של חבר-הכנסת וילנר מסדר-היום.

הי"ר א. בן-אלעזר :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אני מציע להעביר את הנושא לוועדה, מנימוקים מנוגדים לחלוטין לנימוקים שהועלו על-ידי המציע המקורי.

כאשר חבר-הכנסת וילנר בא ואומר לכנסת בחדש יולי 1969, שיש סיכוי ריאלי לשלום עם המשטר המצרי הנוכחי, או עם משטר הבעת בסוריה, שבדיית-המועצות תומכת בהן, הוא אומר בדברים לא נכונים.

יש התקפות שלום. הסובייטים לא היו הראשונים בכך. בשנות השלושים היו התקפות שלום של היטלר, שהבטיח שלום לעולם אם יקבלו תנאים מסוימים שלו. היה שלום מינכן, שהביא חורבן על העם היהודי באירופה והביא לקטל של עשרות מיליונים באירופה ולסכנה שאירופה תשקע תחת המשטר ההיטלריסטי לאלף שנים. יש שלום שהוא שלום של בית-קברות, ומה שמכונה עכשיו בקהיר ובדמשק בתמיכה הסובייטית הוא דבר שאינו רחוק משלום של בית-קברות. במקרה הטוב ביותר יהיה זה שלום נוסח צ'כיה 1969.

האם נתרשם מאיום על המדינה, גם כאשר הוא עטוף במלות טוב, הנושאות את המלה "שלום"? בסיסמת יונת

גם במה שמתפרסם היום, "התכנית החדשה" של בדיית-המועצות, גם שם נאמר בנושא זה: לא ממש שלום, אלא - אני מצטט - "ששני הצדדים יפקדו בידי מועצת הבטחון הכרוזה על הפסקת הלוחמה".

לפחות במוסד כמו הכנסת צריך להקפיד ולהבחין בטרמינולוגיה בין חוזה שלום ובין הפסקת לוחמה. זה לא היינו הן. איננו מזלזל בהפסקת לוחמה. אבל זו איננה הצעה לשלום. זה באשר לבדיית-המועצות.

באשר למצרים, לפי מיטב ידיעותי, מצרים דוגלת בשלושת הלאומים של החלטת חרטום, שאחד מהם הוא אי-הכרה בישראל, השני - לא משא-ומתן על שלום, והשלישי - לא כריתת חוזה שלום עם ישראל.

תמיד שמח אני לצטט דברים שאמרת באיזה מקום, אם יש הזדמנות לכך. גם הפעם אעשה זאת ברצון, ואצטט במלואו את הקטע שאמרת באותה הזדמנות, גם למען הדין. לדאבוני הניסוח פה הוא ניסוח קצת צולע, כבכל סטנוגרמה שהיא מדוייקת מבחינת הדיבור, העריכה איננה עריכה, אבל הדברים מדוייקים. אני מצטט את דברי:

"באמת, שאלת מצרים היא שאלה קשה, לאן אנחנו הולכים עם מצרים - זו שאלה קשה. אני רוצה לומר, בהדגשה מודגשת שבעים-ושבע פעם, שזו גישתי האי-שית: לו היתה עומדת האפשרות - היא איננה עומדת - אך תיאורטית לו היתה עומדת אפשרות שמצרים היתה מסכימה לעשות אתנו שלום בתנאי שנחזור לקווי שביתת הנושק של 4 ביוני 1967, או שנצטרך להמשיך במצב הנוכחי, אינני יודע כמה זמן, ולא לסגת ולא לעזוב את שארם-א-שייך, אז אני מעדיף בלי שלום לשבת בשא-רם-א-שייך כאשר עם שלום לתת להם את שארם-א-שייך ולחזור לקווים הקודמים. הבעיה שלנו עם מצרים, הקושי להגיע לאיזה הסדר הוא בכך, שתנאי המינימום שלנו ותנאי המינימום שלהם רחוקים מאוד אחד מהשני, מאוד מאוד".

לא תמיד יש לי הזדמנות להסתמך ולהזדהות עם דברי שר החוץ מר אבא אבן, ואני רוצה לצטט חלק מהדברים שהוא אמר.

תומיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
משרד החוץ הכחיש את הציטוט הזה.

שר-הבטחון מ. דיין :

לא הצלחתי לשמוע את קריאת-הביניים.

אני מתכוון למה שאמר שר החוץ בשארם-א-שייך, ואיני מתכוון להודעה שבה מסר שר החוץ תיקון להודעה, אלא לאורגניל, כפי שהתפרסם ב"דבר" ב-25 במאי. שר החוץ מר אבא אבן אמר - אני מצטט מ"דבר" - ש"כל הסדר חייב להבטיח את שליטתה של ישראל בשארם-א-שייך כדי שתוכל להגן על חופש השיט. בלי נוכחות ישראלית אין כל אפשרות להבטיח את קיומו של נכס בין-לאומי זה".

אני רוצה להדגיש, כי לאחר זמן, לאחר דברי במועצת המושבים, בראית את הערתו של שר החוץ, כי לא היה בדבריו בשארם-א-שייך דבר העומד בסתירה או כאלטרנטיבה לשלום, - ואינני חולק על כך. בהמשך דבריו דיבר שר החוץ על הסכם שלום. ובדבריו על שארם-א-שייך ועל חופש השיט הוא לא התנה את הדבר בשלום, לא התנה את הדבר בהסכמת הערבים

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אם כן, תנמק אותה.

שמואל תמיד (המרכז החפשי):
אני מנמק אותה לפי דרכי. אינכם יכולים להכתוב
מה ייאמר כאן, לעולם לא תוכלו.

היו"ר א. בן-אליעזר:
חבר-הכנסת חביבי, על הסדר אני אשמור. הומנתי
את חבר-הכנסת תמיד להצעה נוספת. הוא הודיע על
הצעתו הנוספת. אתה לא תפריע לו לנמק אותה.

(חבר-הכנסת מ. סורקיס קורא קרי-
את-ביניים)

גם לא אתה, חבר-הכנסת סורקיס. אבקש לא להפ-
ריע.

שמואל תמיד (המרכז החפשי):
אם יש מישהו בבית הזה שחייב בוהירות רבה
בשימוש במלים "שירות למעצמות אימפריאליסטיות",
הרי זה חבר-הכנסת וילנר —

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
איזה דיבור זה?

שמואל תמיד (המרכז החפשי):
— — שירות למעצמה האימפריאליסטית ביותר
שיש במאה העשרים, והיא ברית-המועצות.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אתה חייב הרבה לברית-המועצות, שאתה משווה
אותה עם היטלר.

שמואל תמיד (המרכז החפשי):
עם זאת, אדוני היושב-ראש, אינני מציע להוריד
את הנושא מסדר-היום. הדברים שהשמיע שר הבטחון
נוגעים לנושא חיוני ביותר. הוא דיבר באותה הזדמנות
והשמיע דברים דומים בעל-פה ובכתב, דברים שפורסמו,
בדיונים על מצע מפלגת העבודה, ובהופעות פומביות
שוונות — לגבי אותם מקומות שלדעתו ישראל חייבת
להתמקם בהם. אנחנו לשיטתנו משוכנעים שישיראל
חייבת להתמקם בכל השטחים המשוחררים, ושווה
הדרך הטובה ביותר למניעת מלחמה נוספת. שר הבטחון
נוקט לשון שישיראל חייבת להתמקם באותם מקומות
שמהם מגוי וגמור יהיה עם הממשלה לא לסגת. זוהי
נוסחה שהוא חזר עליה בהזדמנויות רבות. ובכן, גם
לשיטתו של שר הבטחון הכרחי שתתגבש דעה שממנה
ינבעו מסקנות מעשיות: לפחות אלו הם השטחים שלדעת
הרוב לא ניסוג מהם בשום תנאי, משום שהם הם הערובה
האמיתית לא רק לשלום, אלא לעצם קיומנו.

דעה זאת חייבת להתגבש לא רק במסגרת מפלגת
העבודה או מפלגות אחרות. היא צריכה בראש וראשונה
להתגבש במסגרת דיונים פרלמנטריים, והמוסד הטבעי
לכך אינו דווקא המליאה בשלמותה, אלא ועדת החוץ
והבטחון, שחייבת להתייחס לנושא הזה. הנושא אינו
ערטילאי, הוא אינו תיאורטי. הוא חשוב לא בשל השאלה
מה נאמר לנאצר אם יישב אתנו לשולחן כשהוא אינו
מתכוון לכך; הוא חשוב לגבי מה שנעשה מחר בנוגע
להתחלות, להתבצרות, להתמקמות, לסלילת כבישים,
להשקעת מאגרים וכספים בכיוון זה או אחר נוכח חילוקי-
דעות מסויימים, על מנת שנתחיל לפעול בנושא החיוני

השלום הסובייטית המזוייפת נשפך דם רב בעולם בתקופה
האחרונה; בסיסמת יוני שלום סיניות — נשפך דם
רב והרבה בסין עצמה. האם נתרשם מכך, שחבר-הכנסת
וילנר בא ומספר לנו, כי ידע שבועיים מראש איזה
מעשה רמייה חדש מופעל כלפיו וגם כלפי העולם החפשי
כולו? זה רק מצביע על קשריו המפוקפקים מאוד בברית-
המועצות, שאולי עברו תחומים מותרים, וכדאי שלא
יתיהר בכך נוכח סבלנות מרחיקת לכת, שמגלה העם
כולו בעניין זה.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
מהי ההצעה הנוספת?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
מה אתה מאיים?

שמואל תמיד (המרכז החפשי):
אינני מאיים. אני חושב שצריך לתת לכם להישאר
על פני השטח כדי לטפל בכם ביתר יעילות.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אתה מאיים.

שמואל תמיד (המרכז החפשי):
אני יודע שזה מדאיג אתכם מאוד כשמזכירים את
ברית-המועצות על רקע התקופה ההיטלרית, כשמו-
כירים את הסכם סטלין-היטלר. אתם מאוד מעוצב-
גים מכך. אך הכרוזתיכם אינו מרשימות איש בארץ הזאת.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אתם תיכשלו בבחירות. המרכז החפשי ייכשל
בבחירות.

שמואל תמיד (המרכז החפשי):
גיווכת.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
חבר-הכנסת וילנר, מה אתה מאיים עליו?

היו"ר א. בן-אליעזר:
חבר-הכנסת וילנר, אני קורא אותך לסדר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני בבחירות, והוא בבית-סוהר.

היו"ר א. בן-אליעזר:
חבר-הכנסת וילנר, אני קורא אותך לסדר בפעם
השנייה.

שמואל תמיד (המרכז החפשי):
אדוני היושב-ראש, כל גידוף של חבר-הכנסת וילנר
המופנה לעברנו הוא מחמאה. ואם יורשה לנו, נמשיך
בתשובתנו.
כאשר עולה לכאן חבר-הכנסת וילנר ומדבר...

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
מהי ההצעה?

שמואל תמיד (המרכז החפשי):
אמרתי בראשית דברי: הצעתי היא להעביר את
ההצעה לוועדה.

צבא או"ם הכפוף למועצת הבטחון, כלומר צבא או"ם שלא יוכל לזוז בלי החלטת מועצת הבטחון, היינו בלי הסכמת האמריקנים. ויהיה וטו אמריקני על זה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
מתי השתמשה אמריקה בווטו, ומתי תשתמש בווטו בשבילך ובשבילי?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אמריקה השתמשה בווטו סמוי רק בשבוע האחרון. ברגע שאמריקה אמרה: אני לא אצביע בעד הצעת החלטה מסויימת של סנקציות נגד ישראל—הצעת הסנקציות בכלל לא הגיעה להצבעה. וידוע מראש שכל דבר שאמריקה אומרת: אני לא אקבל את זה—אינו מובא בכלל. זהו הוטו האמריקני. אולי יש לחבר-הכנסת וילנר סמכות לדבר בשם ברית-המועצות. לי אין שום סמכות לדבר בשם ארצות-הברית. אבל אני יכול לומר בצורה מפורשת, שמראשי הממשל האמריקאי יש הבטחה שיופ-על וטו נגד כל החלטה להפעיל סנקציות נגד ישראל.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
הם קיימו את התחייבותם בעניין מצרי טיראן עוד מ-1956? היתה התחייבות כזאת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
לא היתה הבטחה. חבר-הכנסת אליעד, אגיד לך מה שהם אומרים, במידה רבה של צדק. הם אומרים: אם אתם—זה כולל, אגב, גם את הרמטכ"ל דאו ושר הבטחון של היום, ובוודאי את ראש מפלגתו, דפ"י, ראש הממשלה דאו, דוד בן-גוריון—לא עמדתם על התחייבות מפורשת, כי אם הסתפקתם בדברים סתמיים, מה אתם באים אלינו בטענות שלא קיימת התחייבות שלא היתה קיימת? השגיאה של 1957 היתה השגיאה שלכם, של בן-גוריון, דיין, פרס ואחרים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אתה חשבת או שהשגיאה שלהם היתה שהם יצאו בכלל למלחמת סיני; אתה התנגדת למלחמה כולה.

אברהם טיאר (המרכז החפשי):
איגני זוכר ששארם-א-שייך היתה אי-פעם של האו"ם.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
הדי לא תצפו שגפתח עכשיו בוויכוח מיוחד, כללי על מסגרת או"ם—אם כי אני משתוקק לזה ומוכן לענות לכל קריאות-הביניים שגשמו.

אני רוצה לסיים ולומר: אדוני שר הבטחון, אל תבוא ותספר לציבור סיפורים על שלום, אפשרי או לא אפשרי, ואל תיאחז בהחלטות חרטום שמתו לפני שנה-וחצי, וכל אדם יודע זאת. ואל תתן התחייבות, לא בשם אמריקה ולא בשם רוסיה, למה הם מסכימים ולמה אינם מסכימים. המשא-ומתן ביניהם נמשך, וכשהוא יסתיים גדע למה הם מסכימים ולמה אינם מסכימים.

אליך אני בא רק בטענה אחת, והיא, שאינך אומר במפורש: איננו מסכימים לשלום שאין בו סיפוחים אלה ואלה—ואז יש לציבור אפשרות להחליט: מסכימים אתך או לא מסכימים; מוכנים לשלום בלי סיפוח או לסיפוח בלי שלום, ויש לציבור אפשרות הכרעה, יש לציבור בידרה ברורה ואפשרות הכרעה...

מכל, למען הדיפת מלחמה, למען סלילת דרך לשלום ריאלי כשרק ייפתח האשנב הריאלי הראשון לכך.
על כן הדיון בנושא זה הוא חשוב, ואני מציע שהוא יועבר לוועדת החוץ והבטחון.

היו"ר א. בן-אליעזר:

לפני הבית שלוש הצעות: האחת—לקיים דיון בהצעתו של חבר-הכנסת וילנר; השנייה—להוריד את העניין מסדר-היום; השלישית—להעביר את העניין לוועדה.

הצבעה

- בעד ההצעה לקיים דיון על העניין במליאה — מיעוט
  - בעד ההצעה להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון — מיעוט
  - בעד ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום — רוב
- ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום נתקבלה.

היו"ר א. בן-אליעזר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, להגמקת הימנעו-תו מהצבעה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. איגני מוכן לקבל את הנחת היסוד של חבר-הכנסת וילנר, שברית-המועצות נעשתה לידידת ישראל, ובאופן אוטומטי כל מה שברית-המועצות עושה הוא לטובת ישראל, וממילא לא ראיתי צורך להזדהות עמו. אבל דאי לא יכולתי להזדהות לא עם דבריו ולא עם הצעותיו של שר הבטחון.

אני רוצה לומר לשר הבטחון דבר אחד: אני חושב שצריך להיות לו אומץ-הלב להתייצב בגלוי מאחורי הדעות של עצמו, יהיו אשר יהיו. ככל שאנחנו מתקרבים לבחירות ולאפשרות של פרישה, דעותיו של שר הבטחון מתגבשות בכיוון מסויים. היו הרבה כיוונים לשר הבטחון—מאז המלחמה, מיד אחרי המלחמה ואחר-כך. ככל שאנחנו מתקרבים ליום הבחירות, הן מתגבשות בכיוון מסויים, כיוון של סיפוח. אם שר הבטחון יפרוש ממפלגתו, יש להניח שזה יהיה דגלו.

אולם אם זוהי דעתך, אדוני שר הבטחון, למה לך להתחבא מאחורי דעה שנייה? בקטע שקראת לפנינו אתה אומר בפירוש: אפילו יהיה שלום, אפילו תהיה אפשרות של שלום, אני, שר הבטחון, לא מוכן לוותר על שארם-א-שייך, ומי יודע מה עוד. זאת עמדה ברורה אתה מציג לציבור אפשרות ברורה, היינו: האם תמורת שלום אנחנו מוכנים לסידורי בטחון בשארם-א-שייך, שאינם כיבוש ישראלי, או לא? את זה אני מבין. או מה לך לבוא ולהגיד: אבל אין אפשרות לשלום. מה ה"אבל" הזה? הוא איננו רלבנטי לדעותיך. אתה לא אומר שיש אפשרות של שלום, ואז אתה מוכן לשקול פתרון אחר לגבי שארם-א-שייך, נניח הפתרון שהאמריקנים דוגלים בו. זה לא סוד, זה לא בגדר שיחות פרטיות. הם אומרים: אנחנו רוצים בשארם-א-שייך נוכחות של צבא או"ם, לא מסוג צבא או"ם שעליו דיבר השר אבא אבן, כי אם

שר-הבטחון מ. דיין :

למה זה לא נוהג לך שאני מזכיר שיש החלטות חרטום?

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש) :

אדוני שר הבטחון, את זה אני יכול להסביר לך בקלות. אם ברגע זה נמשך משא-ומתן בין-ארצות-הברית וברית-המועצות, והוא נמשך; ואם נאמר בצורה רשמית בקהיר שלא יימשך משא-ומתן אלא בהסכמת קהיר, וגם זה נאמר במומבי, דהיינו: שהמשא-ומתן שנמשך כרגע הוא בהסכמת קהיר: הרי ה"לאו" האחד של חרטום מת.

אברהם טיאר (המרכז החפשי) :

זוהי סוף-סוף הודעה מוסמכת בשם מצרים.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש) :

זוהי הודעה מוסמכת של קהיר, לא שלי.

שנית, אם ברית-המועצות מסכימה - ולדעת האמריקאים היא מסכימה - להסדר חווי, הסדר חווי שלום בר-קיימא. זוהי הניסוח: חוזה שלום בר-קיימא, זה הניסוח של מועצת הבטחון. ובכן, אם ברית-המועצות מסכימה, כפי שהאמריקאים אומרים שהיא מסכימה, להסדר חווי שלום בר-קיימא - אתה יכול לקבל זאת או לא לקבל זאת, יש דעה שלך ודעה שלי, לכל אחד מאתנו יש דעה - הרי אינך יכול לומר שזה אינו סותר באופן מוחלט את חרטום. ואם ברית-המועצות עושה את זה, ובלי כל ספק בהסכמת קהיר - הרי ה"לאו" השני של חרטום מת.

אתה בא היום לעסוק בארכיאולוגיה. את זה צריך לעשות ביאזור. אבל לעסוק בארכיאולוגיה פוליטית, בהחל-טות פוליטיות שמתו מומן...

הי"ר א. בן-אליעזר :

חבר-הכנסת אבנרי, עליך לסיים. כולנו מבינים מדוע נמנעת מהצבעה.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש) :

אני עונה מטעמי אדיבות לשר הבטחון.

בסיום אני מציע לשר הבטחון "to stick" למה שאמר, הוא אמר שאינו מוכן לשלום אם לא נהיה בשארם-א-שייך. זוהי עמדה שאני מתנגד לה, אינני מסכים לה ומוכן להתמודד אתה. אבל אל יסתתר מאחורי דברים אחרים.

הי"ר א. בן-אליעזר :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה - -

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

חבר-הכנסת מיקוניס, אותך לא רוצה בכלל חבר-הכנסת וילגר לשמוע.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

- - נמנעתי מהצבעה - -

מדרכי סורקיס (המעריך, עבודה - מפ"ם) :

הם ברחו, תביט.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

- - נמנעתי מהצבעה על הצעת חבר-הכנסת וילגר. נמנעתי בכלל מהצבעה, מכיוון שאינני מסכים לא עם המציע ולא עם שר הבטחון דיין, המשיב.

המציע דיבר בגוסס שאני מכירו היטב, משנים עברו, ושהשתחררתי ממנו. למשל: הוא דיבר על "הזדמנות היסטורית". אני התחלתי לעסוק יותר בענייני יום-יום מאשר בהיסטוריה. אינני דואה עדיין "הזדמנות היסטורית" לשלום בין ישראל והארצות הערביות. ומי שמדבר על "הזדמנות היסטורית" עכשיו, מי שאומר שיש כיום הזדמנות היסטורית לשלום בין ישראל והארצות הערביות - הריהו זוהר חול בעיניו של מי שמוכן לקלוט את החול הזה לעיניו. אבל מי שמתחיל באופן ריאליסטי במציאות, לא ידבר על כך שיש עכשיו "הזדמנות היסטורית".

כן אין עכשיו, כדברי חבר-הכנסת וילגר, "סיכויים ריאליים לשלום". הייתי מאושר אילו ראיתי כבר כיום הזה סיכויים ריאליים לשלום.

אברהם טיאר (המרכז החפשי) :

הוא מתכוון לשלום בין סין לברית-המועצות.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

סלח לי מאוד, אל תעזר לי ואל תרחיב את היריעה. המילה "שלום" בימינו היא מושג יחסי מאוד. אני מאמין בזה שברית-המועצות רוצה בשלום במזרח התיכון. אני מאמין בזה בכל לב. אבל השלום הזה איננו מספק את ישראל, אינו תואם את השלום כפי שישראל מבנה אותו. אנחנו רוצים בשלום סוף-כל-סוף, והם מוכנים לאיזו הוגה, שתיקרא "שלום" או שלא תיקרא "שלום" - העיקר בעיניהם שיחדלו כאן להתכחש עכשיו. להבטיח שזה לא יקרה מחר, מהרתיים, בעוד שנה או שנתיים - את זה אינם יכולים.

יש איפוא מושגים שונים על שלום במזרח התיכון. יש שלום שבו רוצות המעצמות הגדולות. אבל השלום הזה שהן רוצות בו, על חשבון ישראל, על חשבון הערבים, אותנו איננו מספק. הוא אינו תואם את האינטרסים של שלום ממשי שאנו רוצים בו. כשבאים ואומרים שהיום הופיעה ידיעה מהאום" על תכנית השלום הסובייטי, טיט, כפי שפורסמה בעתונות שלנו, הרי קיימת גם החובה לומר, כי תכנית זאת עומדת בסתירה להחלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967. בהחלטת מועצת הבטחון לא מדובר על כך שישראל צריכה תוך חודשיים לסגת לקווי ה-4 ביוני. לא כתוב שם דבר כזה. כתוב שישראל צריכה לסגת. לאן היא צריכה לסגת, לפי סעיף 2? - היא צריכה לסגת "לגבולות מוכרים ובטוחים". אילו הם הגבולות המוכרים והבטוחים? אין לישראל גבולות מוכרים ובטוחים. זה דרוש הסכמי שלום, זה דרוש משא-ומתן בין ישראל ומצרים, בין ישראל וערב, לא בין סיסקו ודובריגין; לא בין ברית-המועצות וארצות-הברית של אמריקה. לזה דרוש משא-ומתן בין ישראל והארצות הערביות, שביניהן קיים הסיכסוך, ורק הן יכולות לפתור את הסיכסוך בדרכי שלום ועל יסוד של

הרי זאת אומרת הכרה הדדית בזכויות הלאומיות הצודקת של שני העמים. פירוש הדבר שממשלת ישראל לא היתה צריכה להעלות כל מפה של ישראל לאחר מלחמת ששת הימים, שום הכרזות, שום דיבורים, אלא לומר: אתם אומרים לנו נסיגה? - בבקשה, אנחנו מוכנים לסגת.

שר-הבטחון מ. דיין:
מי זה "אנחנו"?

שמואל מיקוניס (מק"י):

ישראל מוכנה לסגת. אנחנו מוכנים לסגת.

היינו צריכים לומר: אתם בעד נסיגה ואנו בעד שלום; במסגרת של הסכמי-שלום ובטחון נקבע ביחד גבולות מוכרים ובטוחים, ואז נדע לאן לסגת. קווי הפסקת האש הם קווים זמניים; קווי שביתת הנשק הם קווים זמניים. הגיע זמן ליצור גבולות מוכרים באיזור מוכרים בזירה הבינלאומית.

(שר-הבטחון מ. דיין קורא קריאת-ביניים)

אבל כאשר אתה מכריז מראש שזה שלי, וזה שלי, ומכאן לא אזוה, ומכאן לא אסוג - הרי אתה מכשיל בכך את התנגדותנו להחלטות חארטום. בהכרזותיך אתה מכשיל באופן מיוחד את ה"לאו" של משא-ומתן, כי שום גורם לא ילך למשא-ומתן כאשר אומרים לו מראש שכבר קבענו הכל. אז אין מקום לא למשא-ומתן ולא לשלום.

כיוון שאני מעדיף שלום על שטחים, וכיוון שאני מוכן לתמוך בכל שר בממשלה ובממשלה במידה שתעדיף שלום על שטחים, וכיוון שאני חושב שמה שלא יגידו הערבים, ישראל עצמה צריכה להופיע בפני העם ובפני הדור הצעיר שלנו, וכן בפני דעת הקהל העולמית, כמדינה שוחרת שלום, שרוצה בכנות בשלום, הרי יש לתת ביטוי ממצה לרצון השלום של עם ישראל. לכן, מה שצריכה ממשלת ישראל לעשות, בלי לשים לב למה שיגידו בווישינגטון, מוסקבה, קאהיר ורבת-עמון, הוא להעלות באופן חד-משמעי מסכת של עקרונות לשלום, שיש בה גם גבולות מוכרים ובטוחים וגם נכונות לסגת לגבולות אלה, גם הסדר צדק לבעיית הפליטים וגם הבטחת חופש השיט במצרי טיראן ובתעלת סואץ.

היו"ר א. בן-אליעזר:

זה לא דיון מדיני. נימקת מדוע נמנעת מהצבעה. אבקש אותך להפסיק.

שמואל מיקוניס (מק"י):

הואיל ואני מתנגד לדברי המציע, חברי-הכנסת וילנר, ואני מתנגד לדרך הסיפוחים הטריטוריאליים של שר הבטחון, לכן נמנעתי מהצבעה.

הכרה הדדית בזכויות הלאומיות החוקיות של שני הצדדים.

הידיעה הזאת סותרת את החלטת מועצת הבטחון, שמצרים הכריזה שהיא מקבלת אותה וברית-המועצות חתמה עליה. זה אפילו לא תואם את "עסקת החבילה" כפי שהיא מתפרשת על-ידי המעצמות הגדולות, עסקת החבילה לויקתה להחלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967.

יש מעט מאוד אמת בהכרזות שהכריז פה חבר-הכנסת וילנר "בשם הגבורה". לא הכרזות נחוצות לנו. לנו נחוצים מעשים, שייעשו מעשים על-ידי ברית-המועצות, על-ידי ארצות-הברית של אמריקה, על-ידי בריטניה, על-ידי צרפת, מעשים שיקדבו את היהודים ואת הערבים אל שולחן הדיונים, אל שולחן המשא-ומתן. זה מה שנחוץ לנו, ולא התייעצויות כאלה בין ארבע מעצמות, בהן מדובר מעט מאוד על המזרח התיכון. שם מדובר "על כל העולם", על הסיכסוך במזרח הרחוק, בוייטנאם, בברלין וגם על המזרח התיכון. נחוץ שתהיה יתרה רצינית בין ישראל ובין הארצות הערביות על המזרח התיכון, על השלום הישראלי-ערבי. זה מה שעומד לפנינו.

אינני יכול להתייחס רק למה שאומרים בחוץ, מה שאומרות מצרים ועוד מדינות ערביות. רק עכשיו התפרסמה הודעה משותפת סובייטית-סורית. שם אין איזכור לא להחלטת מועצת הבטחון, לא למילה "שלום". ישנה סוריה, ישנה עיראק, ישנה אלזיריה, שרוצות בפירוש, ואומרות זאת, לחסל את מדינת ישראל בדרך של מלחמה. לכן, בל תימשך התרמית של "מצרים ועוד מדינות ערביות". מצרים הכריזה על קבלת החלטת מועצת הבטחון, וידון הלכה בעקבות מצרים, אבל גם הן אינן נמנעות מלדבר על שלבים: לא שלבים לשלום, אלא שלבים שיוליכו לחיסול מדינת ישראל. על זה הן מדברות. אנחנו חיים בתנאים המורים ביותר; אנחנו חיים בתנאים קשים ביותר; האוזן שלנו אינה קולטת סתם סיסמאות, הכרזות, פראזות ודיבורים בשם מישוה. מהמצפה הישראלי צריך לראות מה נחוץ לנו ומה לא נחוץ לנו. ומהמצפה הישראלי רואים אנו בעין פקוחה, כי לא נחוצות לנו גם הכרזות כמו הכרזותיו של שר הבטחון, מר משה דיין. לא נחוצות לנו הכרזות מוזיקות על סיפוח שטחים. ואם שר הבטחון, מר דיין, מדבר על החלטות חארטום שנשארו בתקף, אני מזכיר לו, כי יש שם לאו של "לא משא-ומתן". אבל מי שמכריז ששארם-א-שייך הוא שלנו, ושר אחר או אותו השר מכריז שרמת-הגולן היא שלנו, ושלישי מכריז שעזה היא שלנו, איזה מקום יש כבר למשא-ומתן? איזה צורך יש במשא-ומתן? לפי החלטת מועצת הבטחון צריך להגיע לגבולות מוכרים ובטוחים ומוסכמים על שני הצדדים. זה טעון משא-ומתן. אבל כאשר אתה אומר מראש שאתה מספת, לשם מה המשא-ומתן? במקרה כזה לא יהיה שלום.

אם מדברים על שלום, משא-ומתן והכרה בישראל,

ת. חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו), תשכ"ט-1969 (המשך הדיון)

שלה את המועמד המתאים ביותר? הרי אין להעלות על הדעת שבאמת יהיו מקרים רבים - אולי יכול להיות מקרה בודד בלבד - שייבחר לראש הרשות המקומית אדם שאין אחריו שום רשימה, כלומר, שאין לו עורף במועצה. אם כן, איך יוכל לקיים את השלטון בעיר?

אשר לטענה בנוגע לדפולטיזציה, טעות היא לחשוב שברשות המקומית לא קיימות בעיית פוליטיות. מדיניות מוניציפלית איננה מונח ריק מתוכן. מדיניות מוניציפלית יש לה השלכות סוציאליות, הן בתחום ההכנסות והן בתחום ההוצאות. בתחום ההכנסות - למשל, לגבי שיטת המסים. השיטה המקובלת היום היא שיטה רגרסיבית. שינוי השיטה הזאת וקביעת שיטת מסים אשר תתבסס על ההכנסה של התושב היא שיטה מתקדמת. אותו דבר לגבי ההוצאות. קיימת בעיה של מתן שירותים שווים לכל תושבי המקום. קיימת בעיה של דאגה לשיפור השירותים בשכונות השונות. כל אלו הן בעיות סוציאליות שיש להן, כמובן, גם השלכות פוליטיות.

אולם לא זאת בלבד. השאלה היא עקרונית יותר: מה טוב יותר, מה מועיל יותר, מה הגיוני יותר - שההכרעות תיפולגו מתוך שיקולים אישיים של ראש הרשות המקומית, או מתוך שיקולים מפלגתיים, ועל פי רוב לא של מפלגה אחת, אלא שיקולים קואליציוניים? ואם צריך להשתחרר ממפלגות, למה רק בעיריות, למה גם לא בכנסת? בעלי ההצעה החשובים בוודאי לא לזה התכוונו, אם כי הנימוק של דפולטיזציה יש לו בוודאי גם השלכות על שינוי שיטת הבחירות לכנסת.

אשר לטענה השלישית, שהמועצה מכבידה על ראש העיר, - הרי אם כן הדבר, אם היא מכבידה, יש לבטלה בכלל, אך לא להפוך אותה לפיקציה. השלטון המקומי הוא התא הדמוקרטי הראשוני. אם לבטל את הדמוקרטיה בתא זה, למה לקיימה בתאים אחרים של חיינו הציבוריים בארץ? מי שמפריעה לו הדמוקרטיה ברשות המקומית, עלולה להפריע לו גם הדמוקרטיה ברשויות אחרות.

השאלה היא: למה בעצם מתכוונים בעלי ההצעה? אם למתן סמכויות רחבות לראש הרשות ולקיצוץ בסמכויות המועצה הנבחרת, אם זוהי המטרה, הרי ניתן לעשות את הדבר גם כאשר ראש הרשות המקומית נבחר על-ידי המועצה. מצד שני, אם אין הכוונה לצמצם בסמכויות המועצה, למה כל השיטה הזאת? הנה הסביר לנו כאן חבר הכנסת בן-פורת, כי בעצם בחוק, כפי שהוגש לנו, לא נוטלים סמכויות מהמועצה, על כל פנים, רק מעט סמכויות. אם זה כך, לשם מה יש צורך בשיטת בחירות אישיות של ראשי הרשויות המקומיות?

הנה, למשל, בהצעת החוק שהוגשה לנו נאמר, שראש הרשות המקומית יגיש למועצה את הצעת התקציב שהכין. המועצה רשאית להכניס בה שינויים, ובלבד שלא תגדיל את סכום כל ההוצאות, אלא אם קבעה מקורות הכנסה נוספים ושר הפנים אישר מקורות אלה. נשאלת השאלה מהי הפריבילגיה לראש הרשות, שהוא יכול להגיש הצעה מבלי להבטיח את מקורות ההכנסה בתקציב, ואילו חבר אחר של המועצה אינו יכול לעשות זאת?

היו"ר א. בן-אליעזר:

הכנסת תעבור להמשך הדיון בהצעת החוק של חבר הכנסת מרדכי בן-פורת ופנחס רוזן. רשות הדיבור לחבר הכנסת ארוי, ואחריו - לחבר הכנסת האונגר.

ראובן ארוי (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בעיית השלטון המקומי כתא ראשון ובסיסי לממשל המרכזי, מעמדו בממשל המדינה, סמכויותיו, היחסים בין השלטון המרכזי לבין השלטון המקומי, הם נושא מהותי, הטעון בחינה מקיפה ויסודית. מתוך מכלול הבעיות האלה בהרו בעלי ההצעות הנכבדים רק בנושא אחד, והוא - שיטת הבחירות לראשי רשויות מקומיות, כאילו בשינוי הבחירות נעוץ הפתרון הכולל לבעיות השלטון המוניציפליות. ולא הוא. כיום מחייבת בארץ הפקודה המנדטורית המיושנת, שאינה מתאימה למציאות של ימינו. הפגמים הקיימים בשלטון המקומי לא יירפאו בבחירות אישיות לראשי העיר. דרושה חוקה מוניציפלית חדשה, שתקבע את יסודות הקיום של השלטון המקומי, את אופיו, את סמכויותיו, ואת מסגרת האוטונומיה המוניציפלית.

אין לראות בהצעה זו כאילו היא שמבטיחה לנו רפורמה ממשית ברשות המוניציפלית. מה טוענים התומכים בעקרון של בחירות אישיות לראשי הרשות המקומיות? הם טוענים חמש טענות עיקריות:

טענה אחת, שהבחירות האישיות יבטיחו כי כמועמד לראשות הרשות המקומית יועמד אדם בעל קווליפיקציות טובות.

חבר הכנסת רוזן אמר בשעתו במליאת הכנסת, כי תפקיד ראש העיר תובע שהמועמד יהיה אדמיניסטרטור טוב, איש תרבותי, בעל חוש סוציאלי, בעל אופי וכושר ייצוגי. חבר הכנסת בן-פורת טען, כי נושא הכהונה של ראש הרשות המקומית הוא אחד מנושאי הבהונות המקוריות ביותר בארץ מבחינת ההכרה במאמציו, ולכן באה ההצעה כדי לסייע למצוא אדם מתאים לתפקיד זה.

הטענה השנייה היתה, שהשלטון המקומי הוא מפלגתי ויש להביאו לדפולטיזציה. הטענה השלישית - שהמועצה מכבידה על ראש הרשות המקומית ואיננה מאפשרת לו לפעול תוך תופש מלא. הטענה הרביעית - שההכרח בהקמת קואליציות כופה רצון של סיעות קטנות על הסיעות הגדולות. והטענה החמישית - שיש לסלק נגע ההדחות והכלנתרסיסם.

השאלה היא: האומנם הטענות הללו מצדיקות את הרפורמה בבחירות של ראשי עיריות, כפי שהציעו אותה בעלי ההצעה? אתיחס לכל טענה לחוד.

אשר לקווליפיקציות - לא כל-כך קל למצוא מועמד לראש רשות מקומית שיהיה מחונן בכל אותן התכונות שאותן היו רוצים למצוא המציעים הנכבדים. נשאלת השאלה: במידה שיש אנשים מוכשרים, למה לא יציעו המפלגות את האנשים המוכשרים האלה, כי הרי בעיקר המפלגות הן המגישות את רשימות המועמדים לבחירות, ומי מוגע מכל מפלגה שהיא תעמיד בראש הרשימה

ידי הרוב בוועדה. מספר ההדחות במשך הקדנציה הזאת הסתכם ב-16. מספר ההתפטרויות - 28. נגד התפטרויות אין שום סעיף בחוק. גם לא יכול להיות, כי אי אפשר להכריח את מישהו שימשיך בעבודתו. הנה כולנו מכירים ראש מועצה מכובד מאד מאור-יהודה אשר התפטר; האם מישהו יכול להכריח אותו להמשיך בפעולתו, אם כי אני יודע שבמועצה רבים הצטערו על זה שהוא התפטר, ובכך, להתפטרויות אין תשובה בחוק זה.

השאלה עומדת איפוא לגבי הדחות בלבד. עניין ההדחות טעון רגולציה, כי שאלה זו קיימת לא רק לגבי מה שמכונה כלנתריסם, זוהי גם בעיה של ניידות מסיעה לטיעה. בעיה זו תובעת את תיקונה, משום שהיא מסלפת את רצונו של הבוחר. פעם קראתי בעתון - בוודאי גם חברי כנסת אחרים קראו - מכתב גלוי של בוחר המבקש מהכנסת שתחוקק חוק להגנת הבוחר. הבוחר רוצה להיות בטוח שהנציג, לכנסת או לרשות מקומית, שנבחר על-ידו, יכבד את רצונו. שאלה זו בוודאי לא תמצא פתרון על-ידי שינוי שיטת הבחירות.

מכל מה שאמרתי מתברר, כי הנימוקים של המחייבים אינם עומדים במבחן המציאות. השיטה המוצעת עלולה להביא לשיתוק החיים המוניציפליים וליצירת מצב גרוע מזה שקיים עכשיו. ואם דרושה הוכחה באיזו מידה אין בשיטה המוצעת כדי לפתור את הבעיות הטעויות פתרון, בא הוויכוח סביב סעיף 8 על שני סיבובים או סיבוב אחד. למעשה, כל הוויכוח היום כאן הוא מפוקפק מבחינה פרלמנטרית, כאשר מביאים הצעת חוק לקריאה טרומית עם סעיף שיש בו שתי גירסאות, משום שכאשר הכנסת תצביע על העברת החוק לוועדה, היא לא תדע בעצם על מה היא מצביעה, האם היא מצביעה בעד גירסה א' או בעד גירסה ב'. ואין זה סוד שאלה אשר חייבו את החוק הזה לכתחילה, דייגו חברי מפלגת העבודה, חטיבת הליברלים בנח"ל והליברלים העצמאיים, - אין זה סוד שבין הגופים האלה קיים ויכוח יסודי סביב סעיף 8. זו גם הסיבה שחוק זה לא הגיע לכנסת מזמן.

כי אילו היו מחייבי החוק עומדים בעמדתיהם, היה להם רוב בוועדה והחוק היה מגיע בזמן. לא אשמת השוללים היא שהחוק הגיע לכנסת רק עכשיו. כאמור, הסתבר שיש חילוקי דעות עקרוניים, חילוקי דעות לגופו של עניין. כנגד אלה הגורסים את שיטת שני הסיבובים עומדת הטענה הצדקת, שבין סיבוב אחד לשני יתחיל מחול-שדים לרכישת קולות של תומכי המועמדים שאין להם עוד סיכוי להיבחר. ואילו במקרה של סיבוב אחד, בו ייבחר המועמד ברוב גליל, משמעות הדבר היא שהכחונת הזאת תוטל על אדם גם כאשר זכה למיעוט של קולות מכלל הבוחרים. דבר זה נוטל את הזכות המוסרית והציבורית של ראש הרשות ליהנות מהסמכויות המיוחדות שהחוק בא להעניק לו. כי מה מציעים? - אם ייבחר רק ברוב של 25% של בעלי זכות הבחירה באותה רשות מקומית, ואלה שיצביעו נגדו הם 75%, פירוט הדבר שהוא מיעוט של תושבי המקום. שנית, הוא יכול להיות במיעוט במועצה מפני שלא תמיד מובטח לו רוב במועצה. שלישית, הוא יכול להיות לפעמים גם מיעוט בסיעתו. ואף על פי שהוא מיעוט בסיעתו ומיעוט במועצה ומיעוט באוכלוסיית המקום - הוא בכל זאת שליט, הוא בכל זאת ראש האיש שלו ניתנו הסמכויות המיוחדות של ראש העיר.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה - מפ"ם):
גם לפי החוק הקיים מגיש ראש המועצה את התקציב.

ראובן ארזי (המערך, עבודה - מפ"ם):
אולם יש צורך באישור המועצה.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה - מפ"ם):
כן או כן, יש צורך באישור.

ראובן ארזי (המערך, עבודה - מפ"ם):

שאלת השאלה: אם אפשר לאשר רק את התקציב שיוגש על-ידי ראש הרשות המקומית, לשם מה קיימת המועצה? הרי היא הופכת לגוף מיעוץ בלבד, ושום איש ציבור המכבד את עצמו לא ימצא כל עניין למלא את התפקיד הזה.

עוד דבר. ראש המועצה אשר ייבחר, - לפי ההצעה, לתקופה של ארבע שנים - אפשר יהיה להעבירו מכהונה תוך רוב של 75% מחברי המועצה ובאישור שר הפנים. ואף זאת רק במקרים מסויימים, בגלל התנהגות שאינה הולמת את מעמדו של ראש הרשות. יכול ראש הרשות להתנהג כהלכה, אך מתברר שהוא אינו אדמיניסטרטור טוב, שהוא אינו יודע לייצג את הרשות המקומית; יכול להיות שמתברר אחר כך כי נעשה מקח טעות, כי אלה שבתרו בו חשבו שהוא האיש המתאים, אך מתברר שאין זה כך, ובינתיים הוא יישאר בתפקידו במשך תקופה של ארבע שנים. האם דבר כזה יתקן את המצב ברשויות המקומיות?

השיטה הזאת תביא לסיבוכים פוליטיים, כאשר ראש העיר יהיה ממפלגה מסויימת ואילו הרוב ישתייך למפלגה ג' או לגוש מפלגות אחרות. יהיה די שמח כאשר ראש העיר יביא תקציב רוב הידיים יתרוממו נגדו, ועל אף הכל לא יתחשב בדעתם של אלה שהצביעו נגד התקציב.

הטענה הבאה היא, שהשיטה הנוכחית מביאה לקנוניות מפלגתיות, להקמת קואליציות שבהן סיעות קטנות כופות רצון על הסיעות הגדולות. הרי גם בבחירות ישירות של ראש הרשות יהיה הכרח להקים קואליציות, אלא אם כן תהיה מפלגה שיש לה רוב מוחלט, ואם תהיה מפלגה שיש לה רוב מוחלט, בין כך ובין כך ייבחר האיש שהיא תעמיד אותו לתפקיד ראש הרשות המקומית.

דיבר כאן חבר הכנסת צדוק על עניין הקנוניות, על משא-ומתן הקשור עם קנוניות. אני סבור שכל משא-ומתן לאחר הבחירות הוא משא-ומתן הרבה יותר כשר מאשר משא-ומתן לפני הבחירות, משום שמשא-ומתן לפני הבחירות הוא משא-ומתן מתחת לשולחן, בעוד משא-ומתן לאחר הבחירות הוא משא-ומתן גלוי, הוא משא-ומתן על פדגומה, הוא משא-ומתן על תכנית פעולה משותפת. לכן אינני סבור שהשיטה הזאת תמנע מה שנקרא קנוניות מפלגתיות. אבל אם מדובר במשא-ומתן קואליציוני, אני בהחלט מחייב את הדבר, כי השיטה הקואליציונית - גם ברשות המקומית וגם ברשות המרכזית - עוד דרושה לנו בהחלט.

הטעם האחרון שהביאו מחייבי החוק היה עניין ההדחות. זו היא שאלה ציבורית ואפשר שהיא טעונה גם טיפול תחיקתי. אמנם העלו הצעות חוקים בוועדה שהיו מכוונות נגד כלנתריסם. הצעות אלה לא נתקבלו על-

אז, בשלהי הכנסת הרביעית, לעצה שניתנה, היינו כבר היום בעלי נסיון של עשר שנות רפורמה בחיי השלטון המוניציפלי. לא עשינו זאת אז, וצר לי מאוד שאני עומד היום על במה זו וחיובי ההודות כי הנאום איננו אלא הספד להצעה שהבאנו לפני שלוש שנים, ביולי 1966, בכנסת השישית, ששוב דחו אותה השוללים מחמת תככים, השהיות, דיחויים, תוך מאבק הגובל באי-הגינות פרלמנטרית, עד הרגע האחרון. והיום אין אנו יכולים אלא לומר קדיש דרבנן על הצעה זו, לפחות בכנסת זו.

מה אנו רוצים מראש עירז אנו רוצים שיהיה אדמיניסטרטור. הוציא יכול להיות איש מפלגה, הוא יכול להיות עסקן, והוא יכול להיות בלתי-מפלגתי; מי שצריך להיבחר אינו צריך להיות דווקא איש המסווג לפי השתייכות מפלגתית, אלא אדם בעל כושר לניהול ענייני העיר. הצעתנו חותרת לקראת חסימת שלוש תופעות מבישות: לשחרר את ראש הרשות ואת הרשות כולה מלהיות אובייקט של פרקמטיה בידי סיעות הסותרות בעיריות, שנותנות לאחד עיריה פלוגית על מנת לקבל פרס במקום אלמוני. המטרה השנייה היא לשחרר את ראש הרשות מתלות מוחלטת במנגנון המפלגות שמהן מורכבת הקואליציה שלו. היום הוא תלוי לחלוטין בזמכרים של כל אחת מהמפלגות המרכיבות את הקואליציה. שלישיית, אנו רוצים לשחרר אורנו מהסיוט של קנוניות, פרישות והדחות, כאשר חבר אחד או שני חברי מועצה, העוברים מסיעה קואליציונית לסיעה אופוזיציונית, יכו לים להדיח את ראש הרשות, יום גורלו תלוי מנגד, על בלימה, מפני שאיננו יודע מה מתרחש ומה מתרחש בחדרי חדרים ואילו קנוניות מכשילות נעשות שם.

השוללים אומרים: ייתכן שניכשל בבחירת ראש עיר בבחירות ישירות; ייתכן שאנו נבחר אדם שלא הצליח. רבותי, הבה נשים יד על הלב וגשיב בגלוי: כמה פעמים היו הדחות מפני שאנשים לא היו מוצלחים ולא יכלו לעמוד בתפקיד שהוטל עליהם; לא היו כמעט הדחות כאלה. היו הדחות רק עקב קנוניות מפלגתיות.

מי שאיננו נותן ידו לחוק זה, מן ההכרח שהוא מעיד על עצמו שהוא רוצה בהמשך המצב הנוכחי, שיש בו אותם שלוש הליקוים החמורים שמנתי: המשך המקח-ומכר; המשך התלות במנגנון; המשך הסיוט של הדחות.

אין שיטת בחירות שמבחינה פנימית-סגולית היא מוסרית וטובה, ואין שיטת בחירות שמבחינה פנימית-סגולית היא בלתי-מוסרית ופסולה. שיטת בחירות היא פונקציה של נסיון ושל יעילות. לא נתקלנו בחיים הציבוריים הממלכתיים בתופעות שחייבו שינוי בשיטת הבחירות לכנסת; אך נתקלנו בתופעות בשטח המוניציפלי. פלי. נצטבר נסיון בשטח זה, לאחר שנעשו דברים מבישים בעיריות, ומפני זה צריך לתקן את המצב.

ברור שראש הרשות יצטרך להיות תלוי במועצה. הוא יצטרך לגבש רוב, הוא לא יוכל לפעול בלי רוב כזה. הוא יצטרך להסתדר עם המועצה שלו. אבל הוא לא יהיה תלוי יום ולילה בסיט אפשרי של הדחות, כאשר כל יום יכולים לרקום נגדו קנוניות.

מרכיבי ביבי (המערך, עבודה-מפ"ם):

האם זהו באמת המצב? האם ראשי עיריות גדולות היו במצב כזה?

לכן, אם אנחנו רוצים לשמור על האופי הדמוקרטי והציבורי של הרשות המקומית, יש לשמור שמירה קפדנית על שיטת הבחירות היחסיות. בדרך כלל אין שיטת בחירות אידיאלית. בכל שיטת הבחירות יש פגמים, ולא אומר ששיטת הבחירות היחסיות היא השיטה המ"שוכלת ביותר, אבל אין לי ספק שבין שיטות הבחירות הדמוקרטיות זו השיטה הדמוקרטית ביותר.

נראה לי שההצעה כפי שהובאה לנו אינה פותרת אותן בעיות אשר רצו לפתור אותן בעלי ההצעות הנכבדים. אין אני סבור שהשאלה העיקרית של הרשות המוניציפלית היא שאלת שיטת הבחירות של ראשי העיר. הפגמים הקיימים בממשל המוניציפלי - וקיימים כאלה ללא כל ספק - יש להסיר על-ידי חוקה חדשה, שתקבע את מידת האוטונומיה המוניציפלית, שיטת מיסוי מתקדמת, כללים לניהול המשק בדרך יעילה. החוק המוצע אינו פותר את בעיות היסוד של הרשות המוניציפלית ולעומת זאת הוא פוגע בעקרונות הדמוקרטיה ומעניק שלטון למיעוט ולא לרוב.

לכן אבקש את הכנסת להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר א. בן-אליעזר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת האוזנר, ואחריו - לחבר-הכנסת שוסטק.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בדיוק לפני עשר שנים כיום הזה, ב-15 ביולי 1959, עמד על דוכן זה מי שהיה אז שר המשפטים, פנחס רוזן, והציע אז בשם הממשלה את הצעת החוק שאנחנו חוזרים ודנים בה היום. וכך אמר אז מר פנחס רוזן בשם הממשלה: "מציעי החוק דוגלים בלוקליזציה של המדיניות המוניציפלית ובהוצאתה מהמחלוקת על דרכי הפוליטיקה הכלל-ארצית. כאשר הבוחר בעצמו, הוא ולא שליחו במועצה - אם בכלל יש לו שליח - יבחר בראש העיריה, יתעניין הבוחר בעיקר בסגולותיו האישיים של המועמד ובכשרו לעמוד בראש המשק העירוני, אשר על דרך ניהולו משפיע עה מעט מאוד בלבד - אם בכלל היא משפיעה - השקפת עולם זו או אחרת או מגמה פוליטית זו או אחרת. תפקידי עיר הם משקיים-אדמיניסטרטיביים בעיקר, ולא עניינים של פוליטיקה גבוהה. מלחמת המפלגות בתוך המועצות היא מלאכותית ומנופחת ביותר... אחד המבחנים לרפורמה יהיה, אם בעתיד תופחת בשטח זה השפעת מרכזי המפלגות, אשר חישוביהם לפי טבע הדברים הם כלל-ארציים ונוגדים לעתים קרובות את האינטרסים האמיתיים של מקום זה או אחר. זאת ועוד: למדנו לצער - נו להכיר את השיטה הנוהגת היום, שלפיה נבחר ראש העיר. פירושה של שיטה זו: עיכובים ממושכים, סיבוכים, קנוניות ומקח-ומכר מחפיר בחדרי חדרים: תן לי בירושלים ואתן לך בתל-אביב, או דבר דומה לזה. זאת השיטה שהעכירה את חיי העיריות, ביחד בתקופה האחרונה, ושמה אותן לבזיון בעיני הקהל הרחב והנוער במיוחד".

במשך עשר שנים אלה עברו עלינו עשרות הדחות, עשרות התפטרות והתפטרות, מינוי ועדות קראות, בזיון גובר והולך של השלטון המקומי. אילו שמענו

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
ומה היה בטירת הכרמל?

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אתם יודעים כמה זמן צריכים ראשי עיריות להקדיש לנושא זה ולתמרון כדי למנוע הדחות. גורלם תלוי להם יום יום מנגד, בפרט כאשר הרוב הוא של חבר אחד.

החוק הנוכחי מעודד תופעות של כלנתריסם ומסחר ברשויות המקומיות. אין כל כוונה להפקיד את העיריות בידי בוסים. לפי הצעתנו תהיה מועצה, שכל סמכויות החקיקה והמיסוי בידיה; כולן מסורות לפי הצעה זו למועצה בלבד. חברי המועצה הם שיקבעו בעניינים אלה. התחשבנו בביקורת, הקטנו וצימצמנו את סמכויותיו של ראש הרשות, - לפי טעמי אפילו קצת יותר מדי. רצינו להקהות את חוד החץ של הביקורת. אמרנו שאם שלושה רבעים של חברי המועצה יהיו בדעה אחת שראש העיר לא יצלה, שהיה בבחירות מקח טעות, למרות שהוא נבחר על-ידי תושבי העיר - אפשר יהיה להפסיק את כהונתו. אם הוא מתנהג כך שאי-אפשר לנהל את ענייני העיר, יש אפשרות להדיח אותו. אשר לתקציב, השארנו בידו את הסמכות להגיש את התקציב, אך המועצה רשאית לכוף עליו הגדלת ההוצאות, אם תסמן מקורות הכנסה להוצאות המוגדרות. איזה בוס יהיה זה? מדוע אתם מציינים שדים על הקיר? נכון הדבר שראש הרשות יהא בלתי תלוי בהדחות, בתככים, במצב-ידיה חולמים, בקנוניות הנרקמות בחשאי. לכן רוצים שהוא ייבחר על-ידי תושבי העיר, לא על-ידי מיעוט, לא על-ידי שליש בלבד, אלא על-ידי רוב.

הייתי מוכן בוועדה - אם מותר לי לגלות סוד מתוך כתלי הוועדה ומה שהצעתו שם - להתפשר על 40%. כי לפי דעת סיעתי, אדם שקיבל 40% מכלל הקולות ברשות המקומית, סימן שהוא אדם שהרשות המקומית רוצה בו, בפרט אם איש לא קיבל יותר קולות ממנו. במקרה כזה - ניחא, הוא יהיה ראש הרשות המקומית. אבל ליצור מצב שמצד אחד נרצה להעמיד אדם זה כשווה בין שניים במועצה, ומצד שני יוכל להיבחר אפילו בפחות קולות מאשר שאר חברי המועצה - אין לזה שום צידוק, אין בזה הגיון. מקור כוחו של ראש הרשות, שממנו הוא יונק את הסמכות, יש לראות בכך שהוא נבחר על-ידי הציבור, לכן צריך לפחות לקבוע שהוא נבחר או ברוב או במספר ניכר של קולות, אחרת אי-אפשר להעניק לו את המעמד הזה, אין צידוק פנימי-מוסרי להקנות לו מעמד זה.

צר לי לומר כי החברים מהמערך, שפעלו יחד אתנו לקבלת החוק, הכשילו אותנו כאן בנקודה זו ולא קיבלו את הצעתנו. וכך, מצד אחד עמד החוק בהתקפה פרלמנטרית בלתי-פוסקת מצד שולליו בוועדה, ומצד שני לא ניתן הגיבוי להצעה הסבירה, שהוצעה בשעתו על-ידי חברי הכנסת בן-פורת ורוזן, שלא ייבחר ראש הרשות במספר קטן, אלא שיהיה לו רוב, ואז יהיה צידוק לכל החוק כולו. זה לא ניתן. וכך, בין שני אלה, בין שוללי החוק מעיקרו ובין המפחדים מסיבוב שני שמא לא יביא להם אותו ראש רשות שהם זקוקים לו - כי הם חוששים לשלטון גם ברשויות המקומיות - כך אנחנו עומדים היום, ערב סיומה של הכנסת, וחוק לבחירת ראשי רשויות מקומיות אין.

אבל אני יכול להבטיח לכנסת בשם סיעתי, כי נעלה את ההצעה הזאת מחדש בכנסת השביעית, ולא נשקוט ולא נווח עד שתבוא רפורמה של אמת ברשויות המקומיות, ועד שהשלטון המקומי, שהוא שלב חשוב בשלטון בית ישראל, יטוהר מן הנגעים שהוא לוקה בהם כיום.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות היבור לחבר-הכנסת שוסטק, ואחריו לחבר-הכנסת הררי.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כמוכן יש הרבה צדק בדברי כמה חברי כנסת שאמרו: למה אנחנו דנים עכשיו בווק הזה, בזמן שאין סיכויים לסיים את הקדיאה הראשונה והשנייה ולקבל את החוק במושב הזה? ובאמת, אני חושב שהעניין הזה חייב להיות עניין שהכנסת תחליט עליו לפני הבחירות הקרובות לעיריה. ואל יגידו לי שאי-אפשר לעשות זאת. רק אתמול ראינו, שאם רוצים להעביר חוק למיזון המפלגות לצדכי הבחירות, אף-על-פי שזה בשבוע האחרון - מגייסים אנשים, מביאים אנשים אפילו מחוץ-לארץ; גם כאלה שלא ראו את פניהם במשך חודשים הובאו לעניין הזה ובאו. כשרוצים להעביר חוק, אפשר לגייס את הקולות. וחובה היתה גם על אלה שהם בעד גירסה א' וגם על אלה שהם בעד גירסה ב' לעשות הכל כדי שהחוק הזה יעבור לפני הבחירות הקרובות. ולא צריך להיות בעניין זה ויכוח סרק בכנסת.

העניין הזה הוא בעוכרי כל השלטון המקומי שלנו, במשך כל שנות קיום המדינה עד כה. אני חושב שאלה שהכשילו - על-ידי הדיונים המרובים והמכוננים בוועדה - את האפשרות לקבל את החוק הזה בכנסת הזאת, השישית, יהיו חייבים לתת את הדין על החטא הזה גם בפני הבית-הכנסת השביעית.

מה שמתרחש כיום בשלטון המקומי הוא בזיון למדינה. הזכיר אתמול חבר-הכנסת גולן מה שקורה בעיריה אחת, ואחרים יכולים לספר מה קורה כמעט בכל החדש בעיריה אחרת. השלטון נמאס על האזרחים, לא רק משום שיש הזנחה בעצם ביצוע התפקידים של העיריה ושל ראש העיר, אלא בגלל התככים הבין-מפלגתיים בתוך כל עיר ועיריה. אני חושב שאלה המצדיקים את המצב הזה, צריך לרחם עליהם. הם גם היו חלשים בנימוקיהם פה. הם בעצמם מרגישים שיש להם "קייס" חלש להגן עליו. כי כל הפגמים הקיימים היום בשלטון המקומי נובעים מחוסר סמכויות לראש העיר, מחוסר סמכויות מוסדרות, ומחוסר בטחון עצמי. כי במקום שראש העיר יעסוק בכל עיריה בענייני העיר, הוא צריך לעסוק יומם ולילה בענייני המפלגות שבעיר. כל יום צצה איזו סיעה עם סגן שלה ומעלה בעיות ולח-צים, והוא צריך להקדיש את מוחו ואת מרצו כדי להסדיר את ענייני ההרכב הקואליציוני, ולא את ענייני העיר.

זה מצבו של ראש עיר היום במדינת ישראל. גם ראשי עיר חזקים, ויש עוד שניים שלושה כאלה, גם הם טרודים אך ורק בתככים הקואליציוניים האלה, ומוכר-חיים להזניח את ענייני העיר.

אני שואל: מה מתלוננים הבוחרים על ראש העיר שאינו יכול למלא את תפקידיו? צריך לרחם עליו,

חושב שהם ראויים להיות ראשי עיר, אפילו שאינם חברי מפלגה.

בדרך כלל היו צריכות להיות בחירות אישיות גם של חברי הכנסת וגם של חברי העיריות. כידוע עמדתנו היא ששיטת הבחירות בכללה צריכה להשתנות, ואני בטוח שאנו הולכים לקראת שינוי זה. עשרים השנים שעברו היו שנות מדבר בהסדר ענייני הפרלמנטריזם במדינה. הדור שקדם עכשיו אינו תופס את כל השיטה שאנו ממשכים בה, שהיא שיטת הסוכנות היהודית והקונגרס הציוני. הבוחר בארץ רוצה לקבוע מי יהיה הנבחר שלו. הוא רוצה להכיר את הנבחר שלו. ואמנם השיטה לקראת הכנסת העולה הוא רק בכך שהיא לא תשתנה לקראת הכנסת השביעית. ואני חושב שנצטרך לתת את הדין על כך.

עם זאת, איננו בעד הדעה, שמי שייבחר לראש עיר כבר בבחירות אלו, יהיה רק זה שקיבל את מספר הקולות הגדול ביותר בין כל המפלגות. אנו בעד אותה גירסה האומרת, שראש העיר שייבחר בפעם הראשונה, הוא מי שיקבל רוב קולות הבוחרים. ואם לא ייבחר בפעם הראשונה, תהינה - כמו בצרפת - בחירות לראשות העיר כעבור שבוע, ואז ייבחר בפעם השנייה. אנו מחייבים גירסה זו. ואנו חושבים שהיא פשרה, וגם אלה השוללים את החוק ורוצים בבחירות יחסיות חייבים להסכים, שאם אדם קיבל רוב קולות הבוחרים כבר בשבוע הראשון, ראוי הוא להיות ראש העיר ולגדל את העיר.

לכן מחייבים אנו את החוק, ותובעים מהכנסת ומיושב-ראש הכנסת לעשות הכל - והדבר איננו בשמים, ואין זה נורא אם נצטרך להאריך את המושב בעוד יומיים - כדי שחוק זה יאושר עוד בכנסת זו וייכנס לתקפו לקראת הבחירות הקרובות.

הי"ד ט. סנהדראי :

רשות הדיבור לחברי הכנסת הרדי.

יוהר הרדי (המערך, עבדה-מפ"ם) :

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. תמיד צידדתי בכך שראשי הערים ייבחרו בבחירות ישירות. גם השינוי בהש" תייכותי המפלגתית לא השפיע על דעתי בעניין זה ואני ממשיך לצדד בדעה זו. אני שמח שמפלגת העבודה החליטה לקבל את הרעיון בקווים המוצעים לפנינו.

מדוע אני סבור שראש העיר צריך להיבחר בבחירות ישירות? נוסף לנימוקים, שהושמעו כאן, סבור אני שיש אנשים רבים שהיו מוכנים להיות ראשי עיר, ולא יהיו מוכנים להיות חברי מועצת העיר. אני מתאר לי שבבית הזה יש לפחות תריסר אנשים, אם לא יותר, שאם יציעו להם ללכת לבחירות כמועמדים להיות חברי מועצת העיר, יאמרו שהדבר אינו מעניין אותם, אם אין זה בטוח שאמנם ייבחרו לראשות העיר. לא יהיה נעים להם להתפטר, אם לא ייבחרו לראשות העיר. הם נמצאים בכנסת, ועבודת הכנסת מעניינת אותם יותר. אבל ברגע שיוצאו להם להופיע למשל כמועמדים לראשות העיר חיפה, תל-אביב או ירושלים, יאמרו שהדבר מעניין אותם, וייתכן שהוא הרבה יותר חשוב ומעניין - מבלי לפגוע בשרים - מהתפקיד של שר מסויים העומד בראש משרד ממשלתי מסויים. לכן על-ידי שיטה זו של בחירה ישירה של ראשי ערים אנו משיגים את הטובים והבחירים ביותר להיות מועמדים לתפקיד ראשי עיר.

מפני שאינו יכול למלאם. הוא טרוד יום-יום ורגע-רגע בעניינים אחרים, לא רק מתוך פחד של הדחה. אפילו כאשר אין החרב הזאת מונחת על צווארו - מחר יניחו אותה. באופן נורמלי הוא לא יכול למלא את תפקידו, הוא צריך לשבת יום-יום עם סגן אחר, עם סיעה אחרת, לסתום פרצה פלונית וחוד אלמוני, שמה יתפורר מחר על ההרכב.

אינני רוצה להביא דוגמאות מארצות אחרות. ראינו מה קרה בהרצליה. שם נתמנה אדם בעל סמכויות, בעל כוח מוסרי, הייתי אומר גם בעל כוח משפטי, עם גיבוי של משרד הפנים. ותודה לאל ענייני הרצליה מתנהלים. מה שאי-אפשר היה להסדיר בשום פנים במשך חודשים ושנים, הוסדר בשנה האחרונה. יש באמת ארצות כאלה שבהן ראש העיר אינו איש מפלגה, אלא אדמי-ניסטרטור. אבל אנחנו עוד לא הגענו למצב אידיאלי כזה.

מה מספרים לנו אומרים? לא יהיה עורך לראש העיר. אינני רוצה לדבר על פרטי החוק, שאפשר גם ב-75% להביע לו אי-אמון. אבל מה פירוש הדבר, שלא יהיה לו עורך? האם יעבוד בחלל ריק? דאי שתהיה קואליציה. חבר-הכנסת ארוי כבר אמר: ממילא תצטרך להיות קואליציה. זה נכון. היום המצב הוא, שבדרך כלל ראש עיר אינו יכול להתחיל לפעול עד שהוא לא מסדיר קודם את ענייני הסגנים והקואליציה. אבל מחר - אם יתקבל החוק - ייבחר קודם כל ראש העיר, יהיה בעל בית, תהיה סמכות, תהיה אחריות. ויחד עם זה, כמובן, תצטרך לקום הנהלת עיר, או ינהלו משא-ומתן, ירכיבו קואליציה ותהיה הנהלה. אבל כתיבת אחת אחרתית תהיה קיימת, והיא לא תהיה תלויה בהרכב הקואליציוני. בוודאי שאז תהיה קואליציה של ההנהלה.

עכשיו מפחידים אותנו בהכרזות. כדוגמה מביאים את טדי קולק, שיש לו בטחון עצמי, שהוא יכול להיבחר על-ידי בוחרים רבים גם בלי מפלגה, ומשום כך הרשה לעצמו להכריז הכרזות. קודם כל, בוודאי שהוא לא היה צריך להכריז את ההכרזות, ובוודאי שאינו צריך לעסוק בעניינים כאלה ולחייב את עצמו בדברים שנויים במחלוקת. אבל האם משום כך הוא מכריז את ההכרזות ואילו היה נציג מפלגה - דרך אגב, הוא נציג מפלגה - האם לא היה מכריז הכרזות? אני מכיר שרים בממשלה שהם נציגי מפלגות, כמו למשל השר ברזילי ואחרים. הם נציגי מפלגות. האם משום כך הפה שלהם סתום? האם אינם מכריזים הכרזות שאחר כך המפלגה עצמה מתנגרת מהן? במקרה הזכרתי רק שם אחד, אבל יש הרבה שרים שהם נציגי מפלגות, והם יודעים בדיוק שאולי לא כל המפלגה מסכימה עם מה שהם אומרים, והם גם כן מכריזים הכרזות. האם יש איזה אפטרופוס להכרזות? האם יש דרך למנוע הכרזות, אם יהיה ראש עיר מפלגתי, או ראש עיר שייבחר על-ידי בוחרים? מכל מקום, איננו חיים על המארס. גם ראש עיר שייבחר על-ידי אזרחי העיר יוצג על-ידי כוח מפלגתי. האם בארצות-אחרות ראשי העיר צומחים על העצים? קיימת המפלגה הרפובליקנית שמציגה את מועמדיה, קיימת המפלגה הדמוקרטית שמציגה את מועמדיה, והציבור בוחר את האיש שהוא רוצה בו. אם יהיה מצב כזה במדינה, שיימצאו אנשים שללא כל מפלגה ייצאו אל הבוחר, והבוחר יבחר בהם - אני

מופיעות שתי גירסאות, שעה שהוויכוח הוא ויכוח היולי והאחד מנסה לשכנע את השני. ביטלנו איפוא זמן רב על כך, שניסינו להגיע לגירסה א' ולגירסה ב' בחוק זה.

מיד אומר ששיעתי, או יותר נכון, מפלגת העבודה - כי למפ"ם במערך יש זכות הפשית בענייני הבחירות - היא בעד גירסה ב'. מהגאומים שהשמיעו קודמי - ושוב, מבלי לגלות את שהיה בוועדה - מתברר, כי היה רוב לגירסה ב' ולא היה רוב לגירסה א'. וכל המאוחדים נגד גירסה ב' שובצו כאן בגירסה א', אך לא עמדו להציע גירסה א' זו.

כבר הודה חברי-הכנסת גדעון האוזנר, כי היה מוכן בוועדה להסתפק בכך, שמועמד שקיבל 40% מן הקולות בבחירות הראשונות ייבחר כראש עיר, ואין צורך ברוב של קולות לעניין זה. הוא לא הצטרף איפוא לגירסה א', כי גירסה א' מתאימה יותר להשקפתה של חירות, כפי שהביעה חברי-הכנסת שופמן.

יש גירסה האומרת, כי אם לא ייבחר המועמד בבחירות הראשונות, הרי המועצה היא שתיבחר בבחי-רות שניות. גם זה אינו מופיע בגירסה א'. דהיינו, היה בוועדה רוב בולט, לגירסה ב', ואינו ידע כיצד צמחה גירסה א', אולם על כך ישיב יושב-ראש הוועדה. אני אומר שהעניין גול הרבה זמן, וללא צורך.

מדוע תומך אני בגירסה ב' חושבני, כי החוק כולו תלוי בקיום גירסה ב', ואם גירסה ב' לא תתקבל - אין צורך בכל החוק.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
אין צורך או אין אפשרות?

יוהר הררי (המערך, עבודה - מפ"ם):

אין צורך, כי מה היתה כוונתנו בחקיקת חוק זה? איננו רוצים שמספר המועמדים לראשי עיר יהיה כמספר הסיעות במועצה. איננו רוצים שיעשו הרכבים קואליציוניים ותניפתחנה אפשרויות להרכיבם קואליציוניים בבחירת ראש עיר. נכון שבשום הצעה משתי ההצעות, לא בוז של חברי-הכנסת בן-פורת ולא בוז של חברי-הכנסת רוזן, לא היתה גירסה ב', אך כתוצאה ממחשבה בשלה הגענו לפתרון הזה, שהוא הפתרון היחיד והעיקרי. שעה שיש מועמד לראש עיר, אנו רוצים שיהיה מועמד אחד, אולי שניים ולכל היותר שלושה, אך בודאי לא עשרה, וכל שיטה שלא תלך בעקבות ההצעה שבגירסה ב' ותאפשר לבחור בחירה שנייה כעבור שבוע, או שבועיים, בשום פנים לא תמנע שכל סיעה תציע מועמד משלה. שיטה זו מקובלת היתה בצרפת גם בימי הרפובליקה השלישית ולא רק כעשוי. קודם כל יצביעו בעד המועמד של הסיעה, דבר שלא ימנע עשרה מועמדים, ואחר כך, בתקופה שעד לבחירות השני-יות, יתחיל סחר-מכר, ואם לא להשתמש במלים כה חרי-פות, הרי אומר כי יתחיל ומתן בלתי-פוסק בין הסי-עות השונות בכל עריה ועיריה על העברת הקולות, והמשא-ומתן הזה יהיה משא-ומתן ארצי. יתחיל משא-ומתן האומר: אנו ניתן לכם את הקולות שלנו בירושלים, בתנאי שאתם תתנו לנו את הקולות שלכם בתל-אביב, ואנו יכולים לתת לכם את הקולות שלנו בתל-אביב, כי באשדוד קיבלנו את הקולות של המפלגה השלישית, וזאת שעדה שכל כוונתנו היא, שהמועמד, יהיה אשר יהיה,

אל לנו לשכוח שחוק זה, ככל החוקים שאנו מחוק-קים, אינו מיועד דווקא לאדם מסויים בעיר מסוימת, כאילו אנו תופרים בגד לפי מידה. אנו צריכים להחליט מה טוב לשלטון המקומי ומה טוב למדינה לטווח ארוך, ולא דווקא לבחירות הקרובות, ולמי יועיל הדבר ברגע זה ולמי יועיל הדבר בתקופה אחרת.

ועוד נימוק, שאינני מזלזל בו - אף-על-פי ששמעתי פה ושם ביקורת עליו: יש אנשים שאינם חברי מפלגה; יש אנשים שאינם מפלגתיים מאוד או שאינם צמודים מאוד למפלגה, והם יהיו מוכנים להיבחר לתפקיד ראש עיר מבלי להופיע בדרישה מפלגתית. ייתכן שמספר מפל-גות תתאחדנה מסובי לאדם מסויים, שמבחינות רבות - לא רק מבחינת כשרו האדמיניסטרטיבי, אלא גם מבחי-נות אחרות, כגון מבחינת היותו שוחר אמנות ובעל ידיעות רחבות - מתאים להיות ראש עיר. אינני חושב שהדבר איננו מציאותי, ששלוש-ארבע מפלגות תתאחדנה סביב אדם אחד שיהיה מתאים לכהן כראש עיר, והציבור יצביע בעדו ללא קשר עם ההצבעה המפלגתית בעד מועמדי המפלגה למועצת העיר. אינני רואה כל סיבה למנוע אפשרות כזאת. זה רק ייטיב עם העיר ויטיב עם האוכלוסיה.

ונימוק אחרון שלא הוזכר כאן: מן ההכרח שמועמד צריך להיות בבחירות אישיות יהיה פחות קיצוני ומקובל יותר להציבור. בכל שיטת בחירות, ובודאי בשיטת הבחירות הישירות, המועמד לראשות העיר צריך להיות מקובל על מספר גדול יותר של אנשים מחברי המפלגה שלו עצמה. לכן אני סבור שטוב הדבר שבראש עיר יעמוד אדם פחות קיצוני, פחות מפלגתי, ויחד עם זאת אינו מזלזל בדעות המפלגה; יש לו דעות פסקות משלו על כל עניין, אך הוא גם מקובל על אנשים אחרים, והדעות לכך ייבחר.

לכן צידדתי ואני מצדד גם עכשיו בחוק זה.

אין זה סדר - אף-על-פי שאין מגלים סודות מהוועדה - שהכנת החוק בוועדה נמשכה זמן רב. אני רוצה להניח שכל אלה שהתנגדו לחוק - וזו זכותם להתנגד - תמיד הביאו נימוקים ורצו לשכנע את המתנגדים לעמדתם. אבל למרות זאת, מתוך נסיוני - ואני נמצא בכנסת שנים רבות - אני מסופק אם הכנת חוק, שיש בו אמנם 28 סעיפים, היתה צריכה להימשך כל כך הרבה זמן, כפי שנמשכה הכנתו של חוק זה לקריאה ראשונה. לאחזונה על החוק על מוקש בעניין שתי הגירסאות, והחוק מובא לכנסת על שתי הגירסאות - גירסה א' וגירסה ב'.

ראשית, איני מבין מדוע לא יכלו להביא מלכתחילה שתי גירסאות, לאחר שהוצעו לנו שתי הצעות חוק: האחת של חברי-הכנסת בן-פורת והשנייה של חברי-הכנסת רוזן. לא נאמר בשום מקום, שעל הוועדה להחזיר חוק אחד במקום שני חוקים. היה ביכולתה גם מבחינה תקני-נית וגם מבחינה טכנית להביא שני חוקים נפרדים.

אולם הוועדה עשתה עבודה יעילה מאוד והגיעה לנוסח של הסכמה ופשרה על כל הסעיפים פרט לסעיף 8, שאני מודה שהוא אחד הסעיפים החשובים ביותר שבחוק, ופה עלה על שרטון. והשאלה היתה: איך להביא שתי גירסאות לקריאה ראשונה. אם לקריאה שנייה יכרי-זות להופיע שתי גירסאות, איני רואה מה המום, כאשר

חברי-הכנסת שופמן סיפר מה שהיה באפריקה הדרומית, והביא מספרים מימי סמאטס, וציין שהמפ"ל גלה של סמאטס קיבלה רוב קולות, אך לפי השיטה האזורית נבחר מאלאן ועלה לשלטון. הוא שבח שני דב"רים. ראשית, שסמאטס עצמו, שקיבל את מספר הקולות הרב ביותר, הוא עצמו לא נבחר באזור שלו. ושנית, זוהי דוגמה נכונה ודוגמה טובה, אבל את הדוגמה הזאת הייתי אני מביא בכנסת הזאת לפני חמש-עשרה שנה. כי בינתיים יש דוגמה הרבה יותר חדישה, של ממשלת השמרנים האחרונה, לפני ממשלתו של וילסון, שקיבלה פחות קולות ממפלגת העבודה באנגליה, אבל קיבלה יותר צירים ושלטה במשך תקופה ארוכה.

יוסף שופמן (גח"ל):
למה?

יוהר הר"י (המערך, עבודה-מפ"ם):
אתה שואל אותי: למה? אמנם לא הבאתי את המספרים, אך אני בטוח שאם תבדוק בספריה תראה שאני צודק.

אני מבין שנקישת הפטיש של היושבת-ראש אומרת לי שאינני מסביר עתה הימנעות מהצבעה, אחרת היה זמני בלתי-מוגבל; אפשר היה לדבר חצי שעה או שעה, כפי שדוברו שני חברי הכנסת היום בהודעות קודמות. אבל באמת אפסיק.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
למה אתה באמת לא מנסה פעם להימנע?

יוהר הר"י (המערך, עבודה-מפ"ם):
רואים שאתה בכנסת הראשונה שלך. אילו ידעת כמה פעמים עשיתי זאת בכנסות קודמות, לא היית שואל אותי.

לדעתי צריך לעשות הכל כדי שהחוק יעבור. הדרך היחידה שיהיה לה ערך היא לקבל את גירסה ב'. לפי עניית דעתי, גירסה א' לא קיבלה שום רוב בוועדה, ולא היתה צריכה להימצא כאן כלל, ולא הצביעה עליה. אבל הואיל וזוהי קדיאה ראשונה, אין זה חשוב. לי נדמה שאילו היתה ניתנת סמכות לוועדת החוקה, חוק ומשפט לדון בחוק הזה בזמן הפגרה במשך ישיבות אחדות והיו מכנסים את הכנסת לישיבה מיוחדת, היינו בכל זאת יכולים להעביר את החוק לפני הבחירות ולפעול לפיו.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת חביבי, ואחריו לחברי-הכנסת ורדיגר.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הצעת החוק, המאפשרת בחירה ישירה של ראש רשות מקומית והבאה למנוע כביכול קנוניות - היא לדעתנו ולדעת רבים קנונית של החוגים הידועים בליזולם בסדרים הפרלמנטריים, בעבודה הקולקטיבית ובמוסדות הנבחרים. הם חותרים לשיחור "המנהיג" מכבלי מפלגתו, מאחריות לציבור שאליו הוא משתייך, ומן הצורך בעבודה ציבורית לפי כללי החיים הדמוקרטיים הנהוגים במדינה. אין זה סוד כי הם לא רק חותרים לבחירה ישירה ואישית של ראשי רשויות מקומיות; מטרתם

מפלגה, קבוצה או הוא עצמו, יהיה מקובל על הציבור, בעל היקף יותר גדול מאשר מפלגה, ועל המפלגות האחרות יהיה להביא בחשבון את העובדה, שאם פלוני הוא המועמד, הרי אין להן ברירה אלא להעמיד נגדו מועמד בעל משקל שווה או להחליט להצביע בעדו.

אם משאירים גירסה א' או כל שיטה אחרת המאפשרת הצבעה שנייה, הרי שההצבעה הראשונה לא תאמר דבר ותהיה חסרת ערך מבחינת כוונתו של החוק, כי כל אחד יצביע בהצבעה הראשונה בשביל המועמד שלו, וכאשר יגיעו להצבעה השנייה, יתחיל תיווך הקולות, אותו רצינו למנוע, ואז נשאלת השאלה: מה היעילו אותם בתקנתם? יאמרו: מוטב להשאיר את העניין למשא-ומתן בתוך המועצות ואין כל צורך בחוק זה.

יש לחוק זה ערך רב, והוא נחוץ, אם נתקבל גירסה ב', האומרת כי כבר בבחירות הראשונות - לא תהיינה בחירות נוספות - צריך יהיה להביא בחשבון, שכל קול הוא שיקבע מי יהיה ראש העיר, וכך לא יעלה מספר המועמדים על שניים או שלושה.

בנוסף לזה יש בגירסה א' מום אחר: אם תתקיים הצבעה שנייה, הרי לפי גירסה זו אפשר יהיה להצביע רק בעד שני המועמדים שקיבלו את המספר הגדול ביותר של הקולות, דבר שאינו מצביע על המכנה המשותף שבין כל המפלגות. ייתכן ששני המועמדים הקיצוניים יקיבלו מספר גדול יותר של קולות מאשר המועמדים שבאמצע, אם כי אלא האחרונים היה סיכוי רב יותר להיבחר כבר מתחילה, אלא כיוון שהתפצלו למספר רב של מועמדים, איש מהם לא קיבל מספר רב של קולות, ועומדים לבחירה רק שני המועמדים שקיבלו את המספר הגדול ביותר של הקולות, כאשר אחד מהם הוא שמאלי קיצוני, והשני ימני קיצוני, וצריך להכריע בין השניים, בשעה שרוב האוכלוסיה, שבעים-שמונים אחוז, היו מצביעים בעד מועמד אחר, שלא קיבל בהצבעה הראשונה מספר קולות רב. ואם רוצים ללכת להצבעות שניות, הרי אין להגביל את הבחירה לשני המועמדים שקיבלו את מספר הקולות הגדול ביותר.

כמה חברי כנסת, בעיקר חברי-הכנסת ארזי ושופמן, שאלו: האם זו דמוקרטיה? הייתכן שייבחר מי שקיבל, נניח, עשרים וחמישה אחוז של הקולות?

ראשית, אני מבין שדמוקרטיה פירושה שהרוב קובע. אם מישו קיבל 25%, אזי 75% אמנם לא הצביעו בעדו, אבל אף אחד מן האחרים לא קיבל אפילו 25%. זה שקיבל 25% קיבל איפוא יותר קולות מן המועמדים האחרים. את מי עלינו למנות כראש העירייה? את מי שקיבל עוד פחות מ-25% ברור שבמקרה כזה צריך למנות כראש העיר את זה שקיבל 25%. ועלי להגיד, שאם נמנע הצבעה שנייה, המועמד אשר יבחר בהצבעה ראשונה יקבל הרבה יותר מ-25%. כי אז הברירה לא תהיה בין רבים, כי כל אחד לא ירצה, ואפילו כל מפלגה לא תרצה, שהקול שלה ילך לאיבוד, והם יתאחדו על מועמדים המקובלים על מפלגות שונות. ולא יהיה אז מועמד לראשות עירייה הן מצד פועלי אגודת ישראל והן מצד אגודת ישראל ומצד מפד"ל, אלא שלוש המפלגות הללו ימצאו דרך להתאחד סביב איש אחד, במחשבה שלו יהיה סיכוי גדול יותר להיות ראש העירייה.

מים האלה מאחורי הקלעים וישבו כמעט על כסאו של ראש העיריה.

אל יספרו לנו מצדדי ההצעה הזאת כי רצונם במניעת קנוניות ובהקמת רשויות מקומיות שיפעלו לטובת התושבים. ראינו כיצד הם עושים את הכל בכפרים הערביים כדי למנוע הנהלות פעילות. הם מעוֹ-דדים הקמת רשימות משפחתיות, מלבים מריבות דרומות, ואחר-כך הם באים ומשמיצים את האוכלוסיה הערבית, באמרו: מה לעשות? זוהי מסורת של הערבים. כך גם אמר אתמול שר המשטרה כאשר ביקשנו ממנו למנוע יריות שמחה בחתונות. הוא אמר: זוהי מסורת ערבית מדורי דורות, כאילו הערבים ידעו מדורי דורות רובים ונשק חם...

אל יספרו לנו מצדדי ההצעה הזאת כי רצונם במניעת הדחות. הם לא רק מדיחים ראשי רשויות מקומיות, אלא מדיחים מועצות מקומיות בשלמותן. בשנת 1965 פיזרו את מועצת עיריית נצרת, הואיל וסיעתנו קיבלה קרוב למחצית המנדטים, ואחרי שנה ערכו בחירות חוזרות. מה כוונת הממשלה כעת בקשר לבחירות לעיריית נצרת השנה? מדברים הרבה על ביטולן השנה. מה דעת אביי המאבק נגד הדחות על הקנוניה הנרקמת למנוע מתושבי נצרת את זכותם האלמנטרית, מדורי דורות, לבחור במועצה שלהם? אנו דורשים שתובטח לתושבי נצרת, כמו לתושבי יתר ערי ישראל, זכותם לבחור השנה במועצת העיריה שלהם.

כאשר מפלגות השלטון, אשר בידן האפשרות להדיח ולקנות, יפסיקו את הקנוניות, לא יהיו הדחות ולא יהיה כלנתריסם, וקודם כל צריכים להפסיק להשתעשע ברעיון האנטי-דמוקרטי האנטי-ציבורי של בחירת ראשי רשויות מקומיות בחירה אישית וישירה.

ה"ד ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורדיגר, ואחריו - לחבר-הכנסת אברמוב.

אברהם ורדיגר (מועלי אגודת ישראל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. קצת מוזר הדבר, שהצעת חוק מחשיבות ראשונית כעין זו מובאת לפני הבית לדיון ברגע האחרון, שעות ספורות לפני נעילת הכנסת השלישית. קשה להבין כלפי מי רוצים לצאת ידי חובה, - כלפי המציעים ההנכדים, כלפי המפלגות השו-נות המפולגות בנדון, כלפי כידוע, כלפי הציבור המחכה במתיחות לשינוי המצב והבראת העניינים המוניציפ-ליים?

יש סברה - ואותה מביא היום העתון "מעריב" - כי בגלל בעייתיה של מפלגת העבודה בתל-אביב ובחיפה נתקע החוק בוועדה ולא הובא אלא לקריאה ראשונה. ואם כך הדבר, בודאי שלא היה טעם ל"הוד-רז" בהבאת הצעת חוק זו היום. נדמה לי שיש שותפים רבים לדעה שההחלטה להביא לקריאה ראשונה היום - ברגע האחרון - בלי שתבוא אחריה קריאה שנייה ושלישית - היא צעד פזיז ובלתי-הגיוני.

חברי הכנסת, כשעיינו בהצעת חוק הרשויות המקו-מיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו), תשכ"ט, וניסינו לתהות על קנקנו, היחד באזינונו כל הזמן הכלל כי "כל המוסוף גורע". בודאי אין איש במליאה שלא

העיקרית היא לשנות את חוק הבחירות לכנסת ולהביא לבחירות אישיות של חברי הכנסת.

סיעתנו מתנגדת לחוק המוצע על שתי גירסאותיו; היא מתנגדת למגמותיו האנטי-דמוקרטיות, מתנגדת לקנוניה אשר בו, ותצביע גם בקריאה הראשונה להורידו מסדר-היום.

כנסת נכבדה, מצדדי הצעת החוק מתרצים אותו בצורך למנוע קנוניות והדחות של ראשי רשויות מקומיות, בצורך למנוע מה שקרוי "כלנתריסם", ובצורך לתת סמכויות אופרטיביות להנהלות הרשויות המקומיות.

יש לי נסיון אישי במדובר. יש לי נסיון בעבודת הרשויות המקומיות בקרב האוכלוסיה הערבית. ושם יש קנוניות למכביר. אולם מי עושה את הקנוניות, ההדחות והכלנתריסם שם? אלה הם אותם החוגים אשר כעת מצי-גים את עצמם כאביי המאבק נגד הדחות וכלנתריסם.

תפנו-נא אל חבר-הכנסת אמנון לין, שבכוחו לספר לכם על העבודה המבורכת של המחלקה הערבית של מפלגת העבודה, של מפא"י לשעבר, שהיתה בהנהגתו בשטח זה. אביא לכם דוגמה מאלפת של קנייה בכסף, פשוטו כמשמעו, של נציג סיעתנו במועצה המקומית של כפר פייע. לאחר שגילינו השתתפותו בשערו-ריה כספית - העבירו אותו לסיעתם, הורידו את ראש המועצה המקומית, ובאימים ובסחיטה אילצו את רוב המועצה לבחור באותו האיש, למרות חלקו בשערוריה הכספית.

לפני עשרה ימים הודיע "קול ישראל" בראש מהדורת החדשות בעברית, שבמחה של ילדים קטנים, על הדחת נציגי רק"ח מהנהלת המועצה המקומית בכפר טייבה שבמשולש. גם הישג "נאה" זה הוא פרי עבודתם של אותם חוגים המתיימרים ללחום נגד קנוניות והדחות. באימים ישירים, בהשהיית תשלום כספים המגיעים למועצה כהשתתפות בתקציבה, במעצר נציג סיעתנו במועצה, ובפעולות "דמוקרטיות" אחר-רות, הביאו להוצאת הסיעה שלנו מהנהלה.

אני בטוח שהחברי כנסת אחרים יכולים לספר הרבה מנסיונם-הם על מקרים דומים בעריהם ובשטחי עבודתם הציבורית.

אשר להגדלת הסמכויות של הרשויות המקומיות, אין בכלל כל שייכות לה עם החוק המוצע. אנו בעד הגדלת הסמכות הזאת, אנו נגד ההתערבות של משרד הפנים כמעט בכל דבר של עבודת רשות מקומית.

השאלה הנוערת של השלטון המקומי איננה שאלת הסמכויות של ראשי הרשויות המקומיות. היא שאלת הסיוע של השלטון המרכזי לתקציבי הרשויות המקומיות, וזוהי שאלה שהממשלה יכולה לפתור אותה, הממשלה אשר אליה משתייכים מגישי הצעת החוק הזה.

הנסיון העצמי שלנו מוכיח כי בחירת ראשי רשויות מקומיות, בחירה אישית, לא תוסיף מאומה לסמכויות-תייהם. היא תפגע בסמכויות המועצה בכלל ותגביר את האפשרויות של השתלטות גורמים שמחוץ למועצה על ראש הרשות המקומית. דוגמה לכך אפשר לראות במצב בעיריית נצרת. אין זה סוד כי ראש העיריה תלוי גם היום בגורמים שמחוץ לעיריה יותר מאשר הוא תלוי במועצה שלו. כאשר יבחר באופן ישיר, יצאו הגור-

זו והוא יגרום בוודאי להעמדת אנשים שלפי ראות עיני הציבור הם מתאימים לתפקיד.

כאשר אנו מחפשים בחוק המוצע את סמכויות ראש העיר, שנבחר בבחירות אישיות, אנו מוצאים אותן מוגבלות מאוד. אין החוק מפרט בדיוק מה יהיו סמכויות ראש המועצה בניהול ענייני העיר, פרט לשני תפקידי, שהם אמנם בעלי חשיבות מרובה, אבל אינם מקנים לו, לדעתי, סמכות מספקת לנהל את ענייני העיר לפי ראות עיניו.

לפי סעיף 11 של הצעת החוק רשאי ראש הרשות, תוך 48 שעות משעה שנתקבלה החלטה במועצה, להודיע בכתב לחברי המועצה על רצונו להביא את החלטה לדיון חוזר, ואז יושעה תקפה של החלטה עד שהחליטה המועצה בדיון חוזר. אולם החלטה המועצה בדיון חוזר היא כבר סופית. כלומר, אין עוד עליה וטו מצד ראש הרשות.

התפקיד השני, בעל משמעות חשובה גם הוא, הוא - הגשת תקציב למועצה על-ידי ראש הרשות. המועצה רשאית להכניס בתקציב שינויים כראות עיניה, ובלבד שלא תגדיל את סך כל ההוצאות, אלא אם קבעה מקור דות הכנסה נוספים באישור שר הפנים. ובכך, המגבלה היחידה שיש כאן היא, שהמועצה אינה רשאית להגדיל את תקציב ההוצאות מבלי למצוא כסיוו תקציב מצד ההכנסות. משתמע מזה, כי המועצה יכולה להפוך על פיה כל תכנית פיתוח שהוצעה על-ידי ראש העיר.

נדמה לי ששום ראש עיר המכבד את עצמו לא יוכל להסכים לצורה כזו של פגיעה בכבודו ובסמכותו, אם לא ימצא שפה משותפת עם הרוב במועצה.

ואשר לצורת הבחירה של ראש הרשות - בנדון זה לא הגיעה הוועדה לכלל דעה אחידה והגישה למליאת הכנסת שתי גירסאות. שתיהן נוגעות לעניין רוב מוחלט או רוב יחסי בבחירות. הראשונות. לפי גירסה א' ייבחר המועמד בבחירות הראשונות רק אם יקבל יותר ממחצית הקולות של כלל הבוחרים. ואם לא קיבל כל מועמד רוב כזה, יתקיימו הבחירות שנית, ובפעם הזאת יתמודדו רק שני המועמדים שקיבלו את מספר הקולות הגדול ביותר - וייבחר זה שקיבל את רוב הקולות. לפי גירסה ב' ייבחר בסיבוב ראשון המועמד שקיבל את מספר הקולות הגדול ביותר.

גירסה א', הנראית כלפי חוץ כדמוקרטית, אוצרת בתוכה אפשרויות של קנוניות ועסקות של העברת קולות מרשימות קטנות לשני המתמודדים בסיבוב הבא. ואילו לפי גירסה ב' יכול אפילו מיעוט קטן לבחור בראש העיר בעת שיהיו סיעות רבות ומועמדים רבים.

התמונה הכללית שהחוק יוצר לפנינו היא תמונה קודרת של אפשרויות לבחירת ראש עיר שיהיה לו במועצה מיעוט של תומכים, שימרדו לו חיי, יפסלו תכניותיו, ולבסוף יעמידוהו ריק מסמכויותיו.

והיה אם ייווצר מצב כזה וראש העיר יחליט ללכת, מה הפתרון המוצע - על כך משיבים בעלי ההצעה בסעיף 24, שאם חדל ראש הרשות מכהונתו לפני תום כהונתה של המועצה, תבחר המועצה ראש רשות מבין חבריה, - ואז הכל חוזר לקדמותו. ומה הועילו חכמים בתקנתם?

יסכים להנחה, שיש לתקן את חוק הבחירות לראשי הרשויות המקומיות וכהונתם. השאלה היא: איך לתקנו? בשם תיקון זה מביאים לנו הצעת חוק הנושאת אותו השם, אך בגישתה איננה מתקנת כלום. הצעת החוק מתיימרת לבוא ולתקן את המצב שהשתרש במשך השנים בעיריות ובמועצות המקומיות, כאשר קואליציות היו מתפרקות וקמות, וזאת בגלל תלותם של ראשי העיריות בחבריהם הנבחרים מאותה מפלגה או ממפלגה אחרת.

העובדה נכונה. במספר ערים וישובים הודחו במשך השנים ראשי עיריות על-ידי חברי המועצה, עקב קנוניות, והמונח "כלנתרסים" נכנס למילון העברי כמושג. עובדה נכונה שהשלטון המוניציפלי בעשרים ויותר שנות קיומה של המדינה עד כה עבר משברים קשים יותר וקשים פחות, אך השאלה היא: האם יפתור החוק המוצע את כל אלה הבעיות? האם יגרום לשינוי, לשינוי לטובה? ספק רב אם יוכל לשנות או לשפר את דרכי השלטון המוניציפלי.

החוק המוצע נותן עמדת כוח לאדם אחד ומסיר ממנו את תלותו בגופים ציבוריים. החוק המוצע, אם יתקבל, יקנה לראש הרשות המוניציפלי סמכויות ביצוע ללא דיון או אישור מוקדם במועצת העיריה או המועצה המקומית.

חברי הכנסת, הצעת החוק באה לשנות לא רק מבחינה תחיקתית, היא באה לשנות מושגי יסוד בחיינו. עד עתה הורגלו והרגלו אחרים כי אין לנו במדינה ראשי עיר, אלא ראשי עיריות. ויש הבדל רב בשני מושגים אלה. ראינו באנשים שהשתמשו במושג ראש העיר, אנשים שלא ידדו לסופו של המושג, לעומת אחרים שדייקו ואמרו ראש העיריה. מציעי החוק מתעלמים מהיותנו מדינת קיבוץ גלויות הנבנית מקבוצות חברה שונות, הרוצות כל אחת לתת את הטוב שבה ואת המקוריות שביסודה לגיבוש חיי העיר ושלטונה. המבנה החברתי שלנו מורכב ביותר, ועצם קבלת החוק לא תביא לשינוי המבנה הציב לעת עתה. תקנתם של המציעים תרע איפוא בנקודה זו יותר מאשר תועיל.

במצב הקיים עומד ראש הרשות המוניציפלי תחת ביקורת ציבורית. אפילו אם איננה נקייה מרכב פוליטי, בכל זאת היא עדיפה על חוסר ביקורת מוחלטת. מצבנו הפוליטי הפנימי אינו מאפשר לנו לתת סמכויות מלאות לידיהם של בודדים. הדמוקרטיה מתבססת על תלותו של ראש העיריה בחברי מועצת העיריה, המסייעים לו במחשבה ובמעש. עבודת צוות יעילה לדעתנו מעבדתו של איש אחד, ויהיה המוכשר ביותר.

גברתי היושבת-ראש, החוק המוצע היה בדיון ממצה ומוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אינני יכול לומר שמה שבא משם אלינו למליאה הוא דבר מושלם ומתוקן, כפי שאין יוצאים דברים מושלמים משום ועדה. החוק המוצע לוקה בחסר ואין כל בטחון שיתקן את הנדרש במצב הקיים. הטענה העיקרית נגד החקיקה הקיימת בתחום הניהול המוניציפלי היתה על קיום חוסר הכרעה מצד הבוחרים לקבוע מי יעמוד בראש הרשות המקומית. לפי המצב הנוכחי נבחר ראש הרשות על-ידי רוב קואליציוני ולעתים לא היה נבחר אילו היה צריך להיבחר בבחירות אישיות. החוק המוצע מתקן נקודה

— חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו) (ורדיגר, סנהדראי, אברמוב, אבנר, שופמן, סורקיס, קרגמן) —

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל):

הוא היה בין תומכי החוק, אבל הוא שייך לאותה קבוצה של תומכי החוק שהתכוונו לזה בלב שלם. בסדר, חבר-הכנסת סורקיס?

מדרכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
נכון.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם):
תתווכח עם חבריך, שעשו הכל כדי שהחוק לא יתקבל. איזה מין תכסיס זה?

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל):

כדי להרגיע את הרוחות רצוני לומר, כי במעמד זה אני מביע את דעתה של החטיבה הליברלית אשר בתוך גוש חירות—ליברלים. בוודאי שחברי הוועדה שנמנו על תנועת החירות התנגדו לחוק, אבל הם פעלו במסגרת פרלמנטרית לגיטימית כדי להשיג את תכליתם. אני מדבר בשם אלה שתמכו בחוק, וכאב לי מאוד שהמפלגה הגדולה, אשר הכריזה על תמיכתה בחוק, הביאה אותנו עד הלום.

ועתה, רבותי, אני חושב שלא יהיה מדויק לומר, כי התופעה המכאיבה של כלנתריסם היא היא שהביאה אותנו לתמוך בחוק. כי תופעה זו, עם היותה מכאיבה ומשפילה את קרן הדמוקרטיה, לא חייבה את החוק בצורתו הנוכחית. אפשר היה למצוא פתרון תחיקתי אחר כדי להתגבר על תקלה זו. אינני מתעלם מחומרת הכלנתריסם, אולם זה מזמן הורגש שישודות השלטון העירוני או המקומי טעונים ריבוייה. שלטון זה נמשך עוד מתקופת המנדט, כאשר טרם היתה לנו מדינה, ואז כל תא של שלטון מקומי, כל עיריה או מועצה היו גוף פוליטי. ראינו בעיריית תל-אביב מיניאטורה של מדינת העתיד. כתוצאה מזה קיבלו העיריות והשלטון המקומי צביון פוליטי-מפלגתי, והעירייה נהפכה לכנסת זוטא. בחרים ראש עיר, סגנים, הנחלה, דנים בעניינים פוליטיים, מביעים אי-אמון. התפיסה שהעירייה היא מעין ממשלה, או יותר נכון, כנסת בוועד אנפין, איננה הולמת מיסודה את המשטר המקומי או העירוני. השלטון העירוני איננו ממונה על פוליטיקה. העירייה היא בעיקרה גוף משקי והספקת שירותים, ובמידה שתהיה בה גישה יותר בעל ביתית, יותר משקית, יותר רציונלית, כן ייטב לעם, לתושבים, וחוקה על עיר כזאת שהיא תכלכל את מעשיה בצורה נאותה.

הקושי היה געוץ לא דק בכך שעניין ההזדחות יצר אווירה עכורה סביב השלטון העירוני, אלא שעצם ההליכים שהיו קשורים בבחירת ראש העיר יצרו את התקלה הראשונית. כדי לבחור ראש עיר צריך היה לעשות הסדרים והתקשירויות, שמחירים היה ריבוי סגנים ופרצלציה של כל תחומי השלטון, כדי לקיים את ההתקשירויות. פרצלציה זו לא התחשבה בשיקולים ענייניים, אלא בצרכי השעה ולמטרה מוגבלת. כאן היתה ראשית התקלה במשטר העירוני, והתוצאות היו: משק כספי מעורער, גרעונות עצומים — ללא תמיכת הממשלה היו העיריות מזמן פושטות את הרגל, אם לא כולן, הרי חלקן הגדול — ומנגנונים מנופחים. התופעה של גידול המנגנון היתה פוגקציה של פרצלציה שלטונית בין

אנו מתנגדי להצעת חוק זו בלבד, זה, כי היא איננה מתקנת את הצריך תיקון, לפי דעתנו, ומשאירה פתח כמעט לכל אותם הליקויים שאנו עדים להם היום לפי החוק הקיים. אם יוצע בכנסת השביעית חוק לשיפור המצב המוניציפלי ובחירת ראש עיר בלבד המתקבל על דעתנו ואשר יבטיח שינוי הפגמים השונים — נשקול את עמדתנו לגופו של עניין.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברמוב, ואחריו — לחבר-הכנסת סורקיס.

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. הוויכוח הזה נערך באווירה של מועקה. יש הרגשה כי אלה שתמכו ותומכים בחוק זה עולים על הבמה הזאת בעיקר כדי להספידו, וחבל שיומה לרפורמה ברוכה עומדת על סף הכשלון, כי גם אם הכנסת תעביר את החוק הזה לוועדה המתאימה, לא תוכל להכניח לקריאה שנייה ושלישית. ואשר לממשלה הבאה, יש לי יסוד להניח שלפחות מפלגה אחת, שכיום היא הגדולה, לא תחיל את חוק הרציפות על הצעת החוק הזאת, וחבל, כי זוהי הצעה רצינית, נסיון רציני לתקן מצב משוער ותובע תיקון.

אורי אבנר (העולם הזה—כוח חדש):

האם אפשר להחיל רציפות על הצעת חוק פרטית?

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל):

כן.

הצטרפתי שהאשמה לכשלון הזה הוטחה כנגד אלה שהתנגדו לחוק — ואני תמכתי בחוק — וטעננו שמתנגדי החוק נקטו בשיטות אשר הביאו לכשלונם. כמי שתמן ותומך בחוק, אני יכול לומר שהמתנגדים נקטו בכל הפעולות הפרלמנטריות הכשרות, הנאותות והחוקיות, ואינני מוצא שום דופי במעשיהם. החוק נכשל בגלל זה שהמפלגה, אשר התיימרה לתמוך בו, הכשילה אותו. צדק חבר-הכנסת רפאל כאשר אמר שרוב חברי סיעת העבודה מתנגדים לחוק. אינני יודע אם רוב חברי סיעת העבודה מתנגדים לחוק, אבל חלק מחברי סיעת העבודה התנגדו לחוק, וזה היה מספיק כדי להכשילו.

(חבר-הכנסת י. קרגמן קורא קריאת-ביניים)

יוסף שופמן (גח"ל):

זה נכון.

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל):

החוק הזה הגיע לקריאה ראשונה מפני שבועדת החוקה, חוק משפט נמצא מספר מספיק של אנשים אשר היוו רוב להעברתו. אולם עתה אעבור לחיבור הרקע, כדי שהתמונה תהיה שלמה. אני רואה שחבר-הכנסת סורקיס אינו שולל את קביעתי.

מדרכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
אני תומך בה.

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל):

אם אתה רוצה לפתור את בעיית ריבוי המפלגות, הרי לא באמצעות חוק זה. אני בטוח שיש לך פתרונות מוכנים כדי לפתור את הבעיה. אחד הפתרונות המכובדים נעוץ גם ביצירת גושים, כפי שמפלטך עושה, ואני מברך אותה על כך, ואני מקווה שהאיחוד בתוכה יישמר.

לא ייתכן להעתיק הוראה לגבי מציאות שאיננה קיימת ועל-ידי כך ליצור מצב שמיעוט ישלוט על הרוב. אני מלא תמיהה, ואני פונה אל חברי מפלגת העבודה בכמה שאלות: מה נהלתם מהסיבוב השני? מה קרה לכנס? האם זו דוקטרינה? והרי זה לא חלק ממצע סוציאליסטי, בכתבי מרכז אין זכר לכך - מה הדבקות שלכם בעקרון שחם וחלילה לא יהיה סיבוב שני? בצרפת קיים סיבוב שני, ולא שמענו קולות בצרפת שצריך לבטל את הנוהל של סיבוב שני במשטר קונסטיטוציוני כפי שזה קיים. בצרפת קיים עדיין ריבוי מפלגות, והצרפתים בהיגיונם הבינו שנוהלים ההולמים משטר דו-מפלגתי אינם הולמים את ארצם, שבה קיים משטר רב-מפלגתי. אני יכול למצוא הרבה חסרונות בצרפת, אבל לא זה החסרון העיקרי שבה. מה קרה איפוא במפלגת העבודה?

אני רוצה עתה לרענן את זכרונו. היסוד הבסיסי, לפחות מבחינה כמותית, במפלגת העבודה, מהווה מפא"י. בשנת 1959 הניחה ממשלת בן-גוריון על שולחן הכנסת הצעת חוק. לא היה לי הכבוד להיות אז חבר הכנסת, אבל אני משוכנע שזה נעשה על דעת מפא"י. זה היה לפני פרשת לבון. ואז לא היה סיעת גח"ל, וחירות והציונים הכלליים לא היו בממשלה. בסעיף 6 של הצעת החוק, שנקראה: חוק הרשויות המקומיות (הוראות שונות), תשי"ט-1959, נאמר: "הוצע לרשות המועצה מועמד אחד בלבד, יוכרז כראש המועצה ללא בחירות בקלפי; הוצעו שני מועמדים, המועמד שקיבל בבחירות בקלפי רוב הקולות הכשרים - הוא הנבחר; הוצעו יותר משני מועמדים, המועמד שקיבל יותר צית הקולות הכשרים - הוא הנבחר; לא קיבל שום מועמד יותר ממחצית הקולות הכשרים, יתקיימו, כעבור שבעה ימים מיום הבחירות, בחירות נוספות לראש המועצה, בהן לא יהיו מועמדים אלא השניים שקיבלו בבחירות הראשונות מספר הקולות הגדול ביותר, והמועמד שקיבל בבחירות הנוספות רוב הקולות הכשרים - הוא הנבחר."

הצעת חוק זו היא יצירתכם. מדוע פניתם עורף לה? כל חברי הכנסת מסיעת העבודה, אשר דיברו הבוקר, נעלמה מהם משום מה ההיסטוריה. זה קרה ב-1959, וייתכן שלא כל אחד זוכר מה היה באותה שנה. הבה נתקדם לתקופה יותר קרובה. ב-6 ביולי 1966 התקיים דיון בכנסת על שתי הצעות חוק: האחת - הצעת חוק של חברי הכנסת בן-פורת; והשנייה - הצעת חוק של מר פנחס רוזן. הדיון הזה התקיים לפני שלוש שנים.

מה אמרה הצעת החוק של חברי הכנסת בן-פורת? הוא הציע שאם יהיו יותר משני מועמדים, ואף אחד מהם לא יקבל את המינימום של שליש הקולות, ייערך סיבוב שני. מה היתה ההצעה של מר פנחס רוזן? אם

מפלגות. זו היתה זו היא דמות השלטון המקומי. לא הכלנתריסם בלבד הניע אותנו לרפורמה. הכלנתריסם היה מוקד אשר אליו התפנתה תשומת-לב הציבור ואשר ממנו נראתה התקלה בכל חומרתה.

ועתה הוגשה הצעה שהיה בה איזון של כמה שיקויים. ראשית, שראש העיר ייבחר על-ידי כלל התושבים. אין לי שום ספק שהדבר הזה עשוי למשוך לשלטון העיר רוני אנשים בעלי רמה ואמביציה, אנשים המוכנים לתת מזומנם וכוחם לשלטון המקומי. בהצעת חוק זו גם ניתן פתרון או ניתנה התחלת פתרון לבעיית איזון הסמכויות בין ראש העיר לבין המועצה. למשל, ראש העיר מגיש את התקציב, המועצה רשאית להכניס בו שינויים ובלבד שלא תגדיל את סך כל ההוצאות, אלא אם קבעה מקורות הכנסה נוספים ושר הפנים אישר מקורות אלה. זו היתה תרופה לריסון האמביציות הפרטיקולריות שהיו גוררות אחריהן ניפוח התקציב, עם כל התופעות הכרוכות בכך. הטענה, שהצעה כזאת שוללת מהמועצה את סמכותה, אין בה כל ממש. וכן יש לציין את ההצעה האומרת שראש העיר רשאי, תוך 48 שעות משעה שנתקבלה החלטה במועצה, לעכב אותה ל-7 ימים או למקסימום 14 ימים, על מנת להביא אותה לתוך תחוד במועצה, והחלטת המועצה בדיון חוזר היא סופית. אני חושב שיש לה היה החוק הזה מתקבל במתכונת זו, פחות או יותר, היה השלטון העירוני עולה בפעם הראשונה על דרך המלך.

ועתה אעבור לסעיף 8, על שתי גירסאותיו. חברי הכנסת הנכבדים שדיברו לפני התעכבו על השוני בין שתי הגירסאות. גירסה א' אומרת: לא ייבחר ראש עיר אלא אם קיבל רוב; לא קיבל רוב - ייערך סיבוב שני. גירסה ב' אומרת: ראש העיר ייבחר ללא התחשבות אם קיבל רוב או לא, ובלבד שקיבל את מספר הקולות הגדול ביותר בהשוואה לחבריו.

על הנושא הזה פרצה מחלוקת. אני מתפלל על חברי הכנסת העולים על הבמה הזאת ומציעים להעתיק את השיטה הבריטית או האמריקאית למציאות הישראלית, כאילו היתה זהות מוחלטת בין שני אלה, בין משטר דו-מפלגתי הקיים באנגליה לבינונו. באנגליה או באמריקה אין כל הכרח בסיבוב שני גם באותם מקרים מעטים כאשר מועמד יוצא-דופן מגיש את מועמדותו ובמקום שני מועמדים מופיעים שלושה מועמדים. כדי לפתור בעיה של יוצא-דופן אין שם צורך לשנות את החוק. בעולם האנגלו-סכסי בנוי המשטר על שניים, כלומר, שתי מפלגות או שני אישים, ובמציאות כזאת אין הכרח בסיבוב שני. אמנם אני מקווה שריבוי המפלגות גות במדינתנו יצטמצם על-ידי גיבושים הולכים ומתרחבים, וכאשר יגיעו גיבושים אלה לשיאם, יהיה הסיבוב השני מיותר, כי תמיד יימצא מועמד שיקבל רוב מוחלט. אבל כל זמן שאנו חיים במשטר של ריבוי מפלגות, הרי כל מי שאומר: אתעלם מריבוי המפלגות ואבחר ראש עיר גם אם הוא קיבל עשרים וחמישה אחוז מכלל הקולות - כמיהו כמי שאומר שהוא גורס שלטון המיעוט על הרוב.

שמואל שורש (המערך, עבודה-מפ"ם):
המשטר יוצר מיעוט מפלגות.

— חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו) (אברמוב, אבנרי, ש. תמיר, סנהדראי, סורקיס, כהן-צידון, האוזנר) —

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :
יש לו כמה שותפים.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם) :
לא אזניה שום שותף.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית) :
האמת ניתנה להיאמר, שהוא לא חיבל בחוק.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם) :
לא אמרתי שהייתה חבלה. אמרתי שמגיע לו פרס קפלן — ולאחרונה תילקו את הפרס הזה לאנשים ולמוסדות.

מה עשינו בוועדת הפנים, שיש לי הכבוד להיות היושב-ראש שלה, ואשר היום קיימה את הישיבה האחרונה בתקופת כהונתה של כנסת זו וסיכמה את עבודתה? הועברו לוועדת הפנים שני חוקים הדנים בעניינים דתיים מובהקים. את חוק המועצות הדתיות צריך היה להביא לארכה במשך 48 שעות. הוא הדין לגבי חוק הרבנים הראשיים. אמנם נבחרו רבנים ראשיים, אבל לבחירתם לא היה תוקף חוקי. כלונו התייחסנו אל הנושא בכל הרצינות וביחס הוגן והבאנו את החוקים לקריאה שנייה ושלישית במהירות הבוקר, והשולחן שלנו נשאר נקי.

לא ידעתי, עד שקיבלתי תפקיד של יושב-ראש ועדה, כמה סמכויות יכולות להיות ליושב-ראש, אם הוא יודע לנווט את הוועדה, לסדר את העניינים ולסדר את הדברים. גם בזמן פגרה אפשר לבקש את חברי הכנסת שיתנו יד לעניין, אם יש עניין. לכן הצעתי לתת פרס קפלן ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. לא דיברתי על חבלה. ודאי שהיו לו עוזרים, מכל הצדדים.

קרה עוד אסון לחוק הזה. אני שייך למפלגה שנים רבות, עד הקרע, אחר-כך התאחדנו ועכשיו אנחנו מאוחדים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
לפי שעה.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם) :
אני לא מכיר חוק שהמפלגה רצתה להעביר ולא העבירה אותו. גם החוק האחרון שעניינו מימון הבחירות, כשחברי הכנסת בן-פורת רצה להעיר בוועדה כמה הערות, אמרו לו: לא, אסור, צריך לגמור את זה מהר מאוד. עד שבא בית-המשפט העליון והחזיר אותו לדיון בתיקונים ובעיוותים שבו. אני מכיר חוקים כבדים וקשים, שעל חדו של קול של איש אחד העבירו אותם, כי המפלגה היתה מעוניינת בזה.

מה עניין הסיכויים? לא רצינו להביא את זה עד הפעם לדיון, כי היתה החלטה של רוב גדול במפלגה שאמר: אם תעבירו את זה—עוד פעם לסיבוב שני, או בכלל לא נצליח להביא את החוק. אני מצטער צער רב שלא לקחנו את החוק בחזרה. כנסת ישראל, אחרי עשרים שנות עבודת תחיקה ברוכה, אינה יכולה להתפאר בדבר הזה. בדבר כזה אפשר להכריע בעד ונגד, אבל לא בסחבת מביישת.

אני מרשה לעצמי להגיד שאנשים אינם מכירים את המצב בעיריות. אני מכיר את מצב הדברים,

מועמד לא יקבל לפחות חמישים אחוז מכלל הקולות ומעלה — ייערך סיבוב שני. ב-6 ביולי 1966 הצבעתם בעד שתי ההצעות האלה, שכללו סעיף על סיבוב שני. מה קרה מאז? מדוע הסיבוב השני היה כשר מבחינתכם לפני עשר שנים ולפני שלוש שנים, ואינו כשר היום? מה היו השיקולים שלכם, או התכסיסים, — מה התרחש ביניכם? אולי זה מסביר מדוע מפסידים אנו היום את החוק, מדוע לאחר שהצבעתם בעד סיבוב שני, החלטתם על סיבוב אחד בלבד. כי ידעתם שבסיבוב אחד לא יעבור החוק בכנסת. וכיוון שרצייתם להכשיל את החוק, נאחזתם בסעיף 8 על מנת להכשיל רפורמה זו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
גם ההיפך מזה הוא נכון.

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל) :
אנו הסכמנו בזמנו להצעה של בן-גוריון. אנו הסכמנו להצעה של היוזמים הפרטיים חברי-הכנסת בן-פורת ורוון. לזה הסכמנו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :
מי זה "הסכמנו"?

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל) :
אמרתי בראשית דברי בשם מי אני מדבר. הסכמנו לזה, כי עקרון שלטון הרוב על המיעוט היה מובטח. אנו מעולם לא נתנו ולא ניתן יד לקבלת עקרון שלפיו ישתלט המיעוט על הרוב באמצעות חוק. בצער רב אני עולה על במה זו כדי לומר דברי הספד על רפורמה שלא נתבצעה, על רפורמה שהציבור משווע לה, ושבגלל שיקולים הידועים היטב לאגף זה בכנסת היא נכשלה, וחבל שנכשלה.

ה"ז"ט. סנהדראי :
רשות הדיבור לחברי-הכנסת סורקיס.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם) :
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני שמח שלא נמצא ביציע ידידנו המכובד והיקר מר פנחס רוזן, מי שהיה שר המשפטים וחבר הכנסת, אשר טיפל בנושא שבהצעת החוק. אמנם הוא טיפל בנושא במשך שנים, אבל לצערנו ולצערנו אנו עומדים היום לפני שוקת שבורה. דומני שצריך היה להזמין לדיון זה חזן צבאי, אשר בקולו הערב יאמר דברי הספד על חוק זה, שלוש שנים לאחר הבאתו לכנסת.

אני מלא הערצה לסבלנותו של חברי-הכנסת בן-פורת. אני הצעתי — והייתי אז במיעוט — שיקח את החוק בחזרה. אסביר ואנמק מדוע הצעתי זאת.

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי) :
הוא לא יהיה לשווא.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם) :
אני מצטער שיושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט איננו נוכח באולם, אבל אני מרשה לעצמי לומר שמגיע לו פרס קפלן בעד היעילות והמהירות בהבאת הצעת החוק לקריאה ראשונה.

ארבע שנים, לתכנן את העבודה יחד עם ההנהלה, כיצד לסדר את העניינים.

אינני רוצה לדבר על עניין ריבוי סגנים. יש דבר יותר חמור. יש מועצות משתוקות, שאינן יכולות לקבל החלטה, כי אסור במועצה או בעירייה להוציא כספים, לבנות בתי-ספר ולסלול כבישים, משום שהחברים לא באים לישיבות, הם "ברוגז", ואחר-כך יש צורך בוועדת פיוס שתבקש את החברים שיואלו לבוא לישיבות. אנחנו מכירים את המצב הזה. זה לא עניין של עיריית תל-אביב, חיפה או ירושלים. זעזועים כאלה קורים במקומות החדשים, שעשו פעולה גדולה ומבורכת. כיצד אנחנו מתארים לעצמנו שנקלטו מוליון יהודים? מה זה ראש מועצה וראש עיר במקום כזה? הוא הכל. הוא עובד מהבוקר עד הלילה ללא ליאות, תובעים ממנו אחריות. הוא רץ ומכתת את רגליו בענייני תעסוקה, בריאות, חינוך, סעד ועוד. מה לא עשו אנשים אלה?

לא זומן קיבלה הכנסת חוק גימלאות, שמבטיח להם את הפנסיה. עשינו זאת במהירות בוועדת הפנים, חברי הוועדה ויתרו על הסתייגויות, כדי להבטיח את זכויותיהם של האנשים האלה.

אראה בזה דבר חמור אם יופיעו במצע של מפל-גות שני דברים: בחירות אזוריות או בחירת ראשי ערים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
יש מפלגות שמותר להן.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

האפשר להופיע לפני הציבור ולהגיד לו: אנו דוגלים בבחירה ישירה של ראשי ערים? אנו מכשילים את החוק ואיננו נותנים לו להגיע לקריאה שנייה ושלישית - כך צריך להגיד לציבור. כי אילו היו רוצים להעביר את החוק, היתה זו בעיה?

דיקטטורים עליך, ישראל, - כך אומרים לנו. אילו דיקטטורים, באיזה מקום? אם ראש העיר לא יעבוד בשיתוף מלא עם מועצת העיר, לא יוכל להיות ראש עיר, אפילו אם ייבחר על-ידי הציבור. הוא איננו יכול להוציא לבדו כספים. הוא איננו יכול לנהל את העניינים בלי אישור ההנהלה והמועצה.

אמנם אנו מדברים על חוקה חדשה לעיריות. אבל גם החוקה הבריטית מבטיחה חיים דמוקרטיים. ובלי אישור המועצה אי-אפשר להוציא אגורה אחת. גם בחוקה הקיימת יש דברים שאין לזלזל בהם.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
נשיא ארצות-הברית נבחר לארבע שנים.

מרדכי זר (המערך, עבודה-מפ"ם):
איו השוואה, נשיא ארצות-הברית וראש עיריית דימונה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
על אחת כמה וכמה.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):
חבר-הכנסת אברמוב, מדוע אינני עומד על סעיפי החוק? כי אני איש מעשי. אני מטפל בעניין כאשר יש במה לטפל. מה טעם לטפל בחוק זה בכנסת השישית,

אני מקבל מכתבים רבים. קיבלתי רשימה שמית של הדי-חות. טיפלתי אישית באנשים אלה. הגענו להישגים גדולים, כשבמקומות החדשים, באזורי פיתוח, שבהם יש בחורים טובים מאוד, הקבוצה הזאת מתמוטטת ורוצה לעזוב. אינני מדבר על אלה שהדיחו אותם. יום אחד בא ראש המועצה, מתכנן לו איוו עבודה, ואינו יודע שבלילה עשו נגדו איוו קנוניה, והוא כבר איננו ראש מועצה. גם לא הודיעו על כך. יש לי רשימה שמית כזאת. אינני רוצה לטפל באלה שקיבלו מכות קשות; אינני מדבר על אלה שברחו. אני מכיר את האנשים, למשל, אחד שקם יום בהיר אחד והתפטר. זה אחד הטובים שהכרתי באפקים. אני יודע כמה הציקו לו. כמה קנוניות עשו נגדו. זה אדם שהשקיע את כל כוחותיו במקום הזה, והיה עליו ללכת.

דוגמה אחרת היא זו של אלדורטי ממגדל-העמק. הוא לא רצה להתפטר על דברים שאסור לו להתפטר עליהם על חשבון התושבים. קם והתפטר. והוא איש צעיר, שעשה עבודה גדולה מאוד.

פה אתנו יושב איש שלא פחד שיעשו קנוניה נגדו באור-היהודה, אבל נמאס לו העניין. זהו חבר-הכנסת בן-פורת, ששמענו כאן שיר הלל עליו, שהוא ראש מועצה טוב. גם הוא קם ועזב בתור מחאה על מה שקרה. בדימונה הודיע ראש המועצה בפומבי, שאם לא יהיו בחירות אישיות, לא ילך לבחירות. אינני יודע אם ילך או לא.

וכך אני יכול להביא שורה של דוגמאות כאלה.

מרדכי זר (המערך, עבודה-מפ"ם):

האם בדקת למה הוא רוצה לעזוב? הוא רוצה להיות דיקטטור קטן.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

אם להיות דיקטטור - צריך להיות גדול. לא דיברתי עם סבאג. אני חושב את זה לאחד הדברים הקשים, ואני רגיל בקנוניות נגד ראשי מועצות.

דבר מבייש הוא מה שעשו בטירת-הכרמל. בערב פסח, בבוקר, ביום ביעור חמץ, התאספו כדי להדיח איש ששנים רבות הקדיש למקום. ואת זה עשתה מפלגה היוש-בת במערך. אנשיה עוד היו צרדים משירת ההימנונים אחרי חתימת המערך עם המפלגה הגדולה, מפ"ם. אני מכיר את לניאדו זה שנים, ואני יודע מה זאת טירת-הכר-מל, בכמה צרות ובעיות טיפל האישי הזה. וזה איש מפלגה. יש לו מזל שאנשי חיפה התייצבו לימינו והחזירו אותו. אבל לגבי נזרי - לא היה מי שיעמוד לימינו. כי מה כוחם של אנשי רפ"ז? אחר כך אומרים איוו ביקורת, - הוא לא מתאים. כבר אמרתי פעם: קודם שוחטים, אחר-כך בודקים.

בית-המשפט העליון התערב בעניין בית-שמש. היה מזל שהאיש שעשה את המלאכה הזאת שתה קצת מהטיפה המרה. זו היתה העילה לפסול אותו, והמקום ניצל. ואתם יודעים את פסק-הדין בעניין בית-שמש.

אומרים: ראש המועצה יהיה דיקטטור. כל ראש עיר וראש מועצה חייב לפי החוק להציע תקציב. הוא מביא את זה לפני ההנהלה. מה הפחד? טוענים: דיקטטורים עליך, ישראל.

דבר אחד יש סכנה: הוא יכול לשבת בשקט

— חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו) (סורקיס, ש. תמיר, סנהדראי, אבנרי, בן-מאיר) —

הגדולה שהיתה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. הוא ישב באמצע — מצדו האחד חברי-הכנסת בדר ומצדו השני חברי-הכנסת שופמן, וכל הזמן התייעצו שלשתם איך לפלג בין חברי-הכנסת אברמוב, האוזנר, אלזני ואנקור-יון. אבל אז היה הדבר כשר. המהפכה שנעשתה יחד עם חירות ניצחה. אני מצטער על כל העניין. אני מקווה שבכנסת ישראל לא יישנה מקרה כזה. אין צורך להעביר הצעת חוק לקריאה טרומית אם אין חושבים לאשר אותו בקריאה שנייה ושלישית.

הי"ד ט. סנהדראי :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש) :

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כמו מרכוס אנטו-ניוס — באנו לקבור את קיסר ולא להלל אותו. כלנו יודעים שהוויכוח היום הוא מיותר לחלוטין. אבל הוא הזה מראשיתו ועד סופו. אולי בכל כנסת יש מידה של סורקיס, שקרק את מסכת הצביעות העוטפת את הדיון הזה מראשיתו ועד סופו. אולי בכל כנסת יש מידה של צביעות, ובכל פוליטיקה יש מידה של צביעות. אבל ריכוז כזה של צביעות כפי שאנו עדים לו בשבוע האחרון של הכנסת הזאת, זה דבר נדיר אפילו בפרלמנטים. כל דבר חיקוק שהובא השבוע, עומס של צביעות רובץ עליו; החל ממימון המפלגות, שבשם השוויון, הצדק והפיקוח נטלה לעצמה אתמול מפלגת השלטון כמה מיליוני לירות, וכלה בחוק שהונח על שולחן הכנסת זה עתה בעניין חלוקת הזמן בטלוויזיה. חוק זה, שאנו דנים בו עכשיו, הוא חלק מצביעות זו. אילו רצו להביא את החוק ולסיים אותו לקראת הבחירות הקרובות, לא היתה שום מניעה. השנינות של חברי-הכנסת אונייה, והחריצות של חברי-הכנסת קרגמן, וכל התכונות הטובות האחרות, כפי שנתגלו לבני חוק מימון המפלגות, אילו עמדו לחוק זה — היה חוק זה מתקבל מחר בבוקר בקריאה שנייה ושלישית. לא היתה שום בעיה. ראינו אתמול איך עושים דברים כאלה עם חוק, בלי חוק ונגד החוק.

אם לעומת זאת אין כל כוונה לחוקק את החוק הזה, משום מה מביאים את החוק לפנינו משום מה מבזכים את זמנו? משום מה מרמים את הציבור? גם החוק עצמו, כפי שחובא לפנינו, יש בו מידה רבה של צביעות. כי מה הסמכויות הניתנות לראש עיר לפי חוק זה? חברי-הכנסת בן-פורת כל כך התנצל בדברי הפתיחה שלו על אותן סמכויות שאין נותנים לראש עיר, עד שבסופו של דבר לא הבינותי מה הסמכות הנשארת לראש העיר. והרי כל הרפורמה הזאת — ולכן אנו מחייבים אותה — באה לתת סמכויות לראש העיר. אך לפי ההצעה שלפנינו נשארה לו רק הסמכות להתפטר באישור סגן שר הפנים.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר :

אפילו בלי אישור סגן שר הפנים.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש) :

הרפורמה הזאת, אשר אני דוגל בה בלב ובנפש, כל מטרתה היתה למנות בכל מקום אדם שיהיה מצוייד בסמכויות חזקות, כדי לשים קץ למצב האומלל העגום שבו נמצאת רשות מקומית במדינת ישראל, ולא רק במדינת ישראל.

כאשר הוא לא יאושר, ואין רציפות, ובכנסת השביעית תהיה סיעה גדולה, שהיא מתנגדת לבחירות אזוריות ולבחירות ישירות של ראשי ערים? והפעם תהיה זו סיעה יחד עם מפ"ם. אינני מבין מה הפחד שלהם. עם מפ"ם סיעה זו יותר חזקה. במצב זה איזה סיכוי יש לחוק זה, ביחד שיש להם בני-ברית? אני מצטער שסגן שר הפנים היה פעיל מאוד בהכשלת חוק זה. וזאת למרות שהוא יודע מה נעשה במקומות. האם משום שבאיזה מקום לא יהיה חבר מפלגתו ראש מועצה, צריך להתנגד לחוק הזה? האם זו השאלה העומדת במבחן, או שבמבחן עומדים העניינים המוניציפליים והישירותים לאורח?

מתי מתעוררת הכנסת לבני הנעשה ברשויות המקומיות? כאשר מתגלים עכברים באחת מהרשויות המקומיות. אבל אין מצינים שהרשויות המקומיות וראשי הערים עושים פעולה יומיומית, מחנכים את הדור הצעיר, משקיעים 40%—50% מהתקציב בחינוך הדור הצעיר. דבר זה הוא לכבוד המדינה והשלטון המקומי. אני רוצה לומר בהזדמנות זו — אינני יודע אם תהיה לי הזדמנות אחרת להגיד זאת — כי שר החינוך זלמן ארן עשה גדולות בתחום החינוך, בכך שהביא את המדינה ואת השלטון המקומי לנשיאה בעול חינוך הדור הצעיר. יבורך על מעשיו אלה. אך על מעשים אלה אין כותבים. אני מסכים שצריך לבקר. אבל צריך לבקר רק מה שאינו בסדר.

האם אני צריך להיכנס היום לדיון בסעיפי החוק, כדי לעבוד בשביל הכנסת השביעית או התשיעית או העשירית, שבה יובא החוק לאישור? אני חושב שצרי-כים היו להגיד ברורות, שחוק זה לא יאושר, כי יש בתוכנו גוף גדול שאינו רוצה בו. אם זה הוא המצב, אין צורך לדבר על בחירה ישירה של ראשי ערים, כי יש בכך משום הונאת הציבור. הדבר יופיע כמובן במצע המפלגות. לכל המפלגה יש ועדת מצע, והיא תכניס עניין זה לתוך מצע המפלגה. ואחר-כך יאמרו שדוגלים בשיטת בחירות ישירה של ראשי ערים. אך למעשה במה דוגלים, בזה שהכשילו חוק בחירה ישירה של ראשי ערים? מפא"י העלתה לפני עשר שנים דעיון הבחירות הישירות של ראשי הערים והבחירות האזוריות. חברי-הכנסת אברמוב צייט מדבריהם של ראש הממשלה דוד בן-גוריון ושר המשפטים בעניין זה. לכן ביקשתי להזמין את החזן הצבאי. אני מצטער שחברי-הכנסת בן-פורת לא שמע לעצתי ולא לקח את הצעת החוק שלו תזרה. אני לא רוצה לומר דברים חריפים, אבל אתם מבינים למה אני מתכוון.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

סורקיס נעשה ביישן.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה — מפ"ם) :

חברי הכנסת, אינני יודע למה ישבנו היום חצי יום ולמעשה עשינו עבודת חינם.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אילו ידעו שתנאם כך, לא היו מביאים את החוק הזה לקריאה ראשונה היום.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה — מפ"ם) :

חברי-הכנסת אורי הוא האדריכל של הסחבת

במשטר במדינה, ישנן תופעות כאלה. בארצות-הברית קיים נשיא, אולם בקונגרס מצוי הרוב בידי המפלגה היריבה. הם צריכים להסתדר ביניהם. הנשיא יודע שעל מנת לפעול הוא מוכרח להסתדר עם הקונגרס; הקונגרס יודע שיש לו אפשרות להגביל את הנשיא במידה מסויימת, אבל האחריות האקסקוטיבית היא בידי הנשיא. אותו דבר ברשות העירונית. אם יש ראש עיר אשר נבחר בבחירות ישירות, אך קשה לו לנהל את העיר או שאינו יכול להסתדר עם המועצה שלו - יתפטר או שיפוטר. לפי החוק אפשר לפטר אותו בהחלטה של שלושה-רבעים מחברי המועצה. יש לך כאן דוגמה טובה של מה שנקרא חלוקת סמכויות שלטוניות בצורה סבירה, אשר מצד אחד מאפשרת לאקסקוטיבה, לרשות המבצעת, לבצע מה שצריך לבצע, ומצד שני גוזרת לרשות המחוקקת כביכול, לרשות הפרלמנטרית, את האפשרות להגביל את מעשיו על-ידי פיקוח על מעשיו. וזאת בדיוק הכוונה של הרפורמה הזאת כפי שאני רואה אותה.

גברתי היושבת-ראש, מלה אחת על שתי הגירסאות המפורסמות. האמת היא, שההבדל בין שתי הגירסאות קטן מאד במציאות, משום שכדי שייבחר ראש עיר - לפי השיטה הזאת - מוכרח להיות התקשרות בין כוחות ציבוריים. אם זה נעשה ערב הסיבוב הראשון או ערב הסיבוב השני, ההבדל הוא קטן למדי. אם ישנם שני סיבובים, הרי כל מפלגה, לרבות זו שלי, תעמיד בסיבוב הראשון את המועמד שלה והקולות יתחלקו לעשרים מועמדים. אבל אחרי הסיבוב הראשון יעשה חשבון כמה קולות דרושים כדי להרכיב רוב, וזו תהיה התקשרות ויהיה מועמד סביר, אשר ימשוך את הבוחרים הבלתי-קשורים למפלגות וייבחר כראש עיר בעזרת הרוב.

אם אין משטר כזה, אם קיים רק סיבוב אחד, מה יקרה? - למשל, המפלגה הליברלית תרצה להעמיד מועמד בעיר תל-אביב. היא תדע כי לבדה לא תוכל לזכות והיא תבוא בדברים עם גופים ציבוריים אחרים ותרכיב אתם קואליציה. אותה קואליציה שהיתה מקימה בסיבוב השני - תקים אותה עכשיו בסיבוב הראשון. ההבדל קטן מאד. היא תצטרך להעמיד מועמד אשר ימשוך מאות אלפי בוחרים שאינם כפופים לשום מפלגה. אני אישית, אם אני צריך לבחור בין שתי השיטות, אני סבור כי תיתכן פשרה בין שתי גירסאות אלה. למשל, ניתן לקבוע שיהיה סיבוב אחד וייבחר מי שקיבל את מספר הקולות הרב ביותר בתנאי שקיבל יותר מ-35% מכלל הקולות. אם אף אחד לא קיבל 35%, יהיה סיבוב שני.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
ההצעה של 40% לא נתקבלה, לידיעתך. היא הוצעה על-ידי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
אני בעד סיבוב אחד. אני חושב כי במדינת ישראל משטר של בחירות ממושכות לא יתקבל על דעת הציבור והוא איננו בריא. באמריקה זה איננו מקובל, בצרפת זה מקובל. אין זה דבר עקרוני. שני הצדדים ההופכים זאת לעניין עקרוני, בסופו של דבר באים רק לחבל בחוק. אין בכך שום דבר עקרוני. אם מפא"י

רבותי חברי הכנסת, מה זו עירייה, מה זו רשות מקומית? - זהו מפעל, קודם כל מפעל כלכלי ציבורי, מפעל שצריכים לנהל אותו כמו כל מפעל אחר. לא מדובר על גוף פוליטי בעיקרו, לא מדובר על גוף שיהווה דעתו של סיפור שטחים או על החזרת שטחים, על שלום ועל מלחמה. מדובר על גוף שצריך לנקות רחובות, שצריך לדאוג לתחבורה סדירה בעיר, שצריך לדאוג לשקט, שצריך לדאוג לתנאי החיים של האזרחים. זהו דבר התלוי בניהול טוב ותו לא.

משום כך, בעירייה צריכים לעשות מה שאין לעשות בכנסת - בחירה ישירה של המועמד לראשות הרשות המקומית, כדי שהציבור עצמו יוכל לבחור במנהל הטוב ביותר. ובכן, מי שפוחד לתת יד לבחירה אישית של ראש עיר, שמא דבר זה יהווה תקדים לבחירה אישית לכנסת - ייאמר לו שאין כל דמיון בין שני הדברים הללו. בעירייה, וגם במדינה, אני בעד בחירה ישירה של המנהל הראשי. אני אישית - אויניני יכול לומר זאת בשם התנועה הקטנה שלי, מפני שגם בתנועתי אני נמצא במיעוט - אני אישית בעד משטר נשיאותי גם במדינה. אני דוגל בכך שראש הרשות המבצעת ייבחר בבחירות ישירות ואישיות ואילו חברי הכנסת ייבחרו בבחירות יחסיות ומפלגתיות. אני בעד זה, אולם עניין זה נתון עדיין בוויכוח גדול. אבל שדבר זה נכון לגבי עירייה - על כך לא יכול להיות שום ספק למי שמעוניין בניהול מוניציפלי טוב. ראש עיר או ראש הרשות המבצעת המקומית נבחר באופן אישי, מצוייד בסמכויות נרחבות באופן אישי, למנות אנשים, לפטר אנשים, לא לשלוח את התקציב, אולם להקציב את הסכומים הדרושים אחרי שאושר - כפוף לפיקוח פרלמנטרי, אם אפשר לומר כך, כאשר מועצת העיר היא זו המאשרת את התקציב, המאשרת את המעשים ואולי גם תפטר את ראש העיר, במקרים קיצוניים.

זוהי הרפורמה כפי שאני רואה אותה, זוהי הרפורמה שהצבעתי בעדה, זוהי הרפורמה הנקברת היום בכנסת.

הנבואה כאן קודם הדוגמה של טדי קולק. אני, שלחמתי בטדי קולק באופן רציני במשך הרבה מאוד שנים, והדבר ידוע, הפכתי לחסיד נלהב של טדי קולק מאז שהוא ראש העיר, גם כמנהל העיר וגם כמדינאי. ראש העיר ירושלים צריך להיות מדינאי. בא חברה-הכנסת שופמן ואמר כי טדי קולק נבחר בתור אדמיניסטרטור והוא מרשה לעצמו להכריז הכרזות פוליטיות. הלא זו הדוגמה המחייבת, הלא זו הדוגמה הנותנת. אותו טדי קולק, אחרי שהכריז את הכרזותיו הפוליטיות ואחרי שניהל את העיר במשך ארבע שנים, אילו נתקבל חוק זה, היה מתייצב עכשיו לפני הבוחר באופן אישי, והבוחר היה מכריע אם הוא רוצה בטדי קולק עם האדמיניסטרציה ועם ההכרזות הפוליטיות שלו או שאיננו רוצה בו. הרי זוהי בדיוק הדוגמה הנכונה עד כמה חשובה הבחירה האישית של ראש עיר.

ראובן ארוי (המערך, עבודה - מפ"ם):
ואם לא יהיה לו רוב במועצה?

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
חברי הכנסת ארוי, מי כמוך יודע כי במשטר זה, המקובל בארצות רבות, גם במשטר המוניציפלי וגם

אל תגידו לי שברשויות המקומיות אין פוליטיקה. פוליטיקה יש בכל מקום ומקום. ראש העיר תל-אביב יכול, למשל, להזניח את שכונות העוני, בהן ישתפך הביוב על גדותיו, ולדאוג רק לרחובות של האנשים העשירים. יכול להיות ראש עיר אחר, נבחר, שגשלה על-ידי מפלגות הפועלים, שלפי הפרוגרמה מוטל עליו לדאוג קודם כל לשכונות העוני ואחר כך גם לאחרים. בכל דבר ובכל מקום יש פוליטיקה, - בין במדיניות הסעד, בין במדיניות הדיוור, בין במדיניות התעסוקה ובין במדיניות הפיתוח. למפלגות בארץ עמדות פוליטיות בכל השאלות האלה.

הרוצים בבחירת ראשי ערים במישרין - רוצים יחד עם זאת בשינוי שיטת הבחירות הדמוקרטית ובקביעת בחירות אזוריות, כביכול לשם ייעול הכנסת וייעול המדינה. מאחורי הגישה הזאת מסתתרת גם גישה של זילזול במפלגות. יש מדינות שבהן אין מפלגות. יש מדינה כפורטוגל ויש מדינה כספרד. האם זה מוצא חן בעיניכם? מה הן, בסופו של דבר, המפלגות? האם מישוהו הרכיב או כפה את המפלגות על הציבור בארץ? כל ציבור וכל מעמד הצמיח מתוכו את המפלגה, המבטאת בצורה זו או אחרת את האינטרסים של אותו המעמד ושל אותה השכבה. אין זה אלא דבר טבעי, ואם דבר טבעי הוא, הרי מאמין אני לכל מפלגה יותר מאשר מאמין אני לאיש אחד במפלגה, גם אם הוא "חזק". אני מאמין שמועצה נבחרת תבחר את ראש העיר המתאים - יותר מאשר בחירת פלוגי או אלמוני לפי "השמועה" אודותיו. על יסוד מה יבחרו בזו האם על יסוד כך שאמר, כי הוא חזק? האם על יסוד כך שאנשים מסויימים עושים לו פרסומת? והרי ניתן לעשות פרסומת גם על-ידי מודעות גדולות, אך לא כל איש שעושים לו פרסומת, הוא גם האיש המתאים, האיש שיציל.

לכן, חושבני, כי כל אותם כוחות במערך ובמפלגות אחרות, גם בגח"ל, המכשירים בשנים האחרונות את הרעיון ה"גאוני" הזה, את הרעיון האנטי-דמוקרטי של בחירת ראשי עיריות ומועצות מקומיות באופן אישי, עושים זאת כהקדמה וכהתחלה לקראת בחירות אזוריות; לקראת מצב שהמיעוט ישלוט ברוב; לקראת מצב שלא יהיה ייצוג דמוקרטי נכון של כל שכבות העם על כל ביטוייו. וכל אלה צריכים לדעת לאן זה מוליך. זה מוליך לתברה ישראלית אנטי-דמוקרטית; זה מוליך לשלטון אנטי-דמוקרטי, מקומי ומרכזי. ואם יש למישהו דעה כואת, יבוא ויצהיר על כך, ואל ידבר כאן בשם היעילות.

זה לנו רק עשרים-ואחת שנים שאנו מנהלים עיריות ומנהלים מדינה, ועדיין אין לנו די נסיון ודי אנשים יעילים. בינתיים הופיעו כאלה לא במעט. אולם לדעת, פסק דינה של מפלגה של קולקטיב, לגבי ראש עיר זה או אחר, לגבי ראש מועצה מקומית זו או אחרת, פסק-דין כזה הוא פי אלף יותר צודק, יותר חשוב ויותר קולע למטרה מאשר יחיד, שיהיה אולי לא דיקטטור, אך פוסק יחיד. זה יכול ליצור מצב שבו תהיה המועצה לחדר ויהיה ראש המועצה לחדר, ושאוכל לא יוכל הרוב במועצה לעבד אתו יחד, ולמרות הרוב שיש במועצה יעשה כראות עיניו.

גם לפי גירסה א' וגם לפי גירסה ב' של הצעת

רוצה בסיבוב אחד - ברוב מדוע היא רוצה בכך. היא המפלגה שבאמצע והיא חושבת שאם הקולות יתפצלו, לה הרי למועמד שלה יש בדרך כלל אפשרות להיבחר. התשובה שלכם כליברלים, כימין, צריכה להיות: אנו מתקשרים עם כוחות אחרים לפני הבחירות ואנו מנסים להרכיב קואליציה, הודות לכך שגעמיד מועמד פופולרי והודות לכך שנתקשר עם גופים אחרים. בדרך זו ניצור רוב עוד לפי הסיבוב הראשון. מה כל הקושי שבדבר? הרי אותו דבר תצטרכו לעשות אחרי הסיבוב השני. אינני מבין מדוע אתם מתקשים. אני קצת מבין מדוע האחרים מתקשים, אבל אינני מצדיק זאת.

מבין כל הפתרונות - הסיבוב האחד הוא הפתרון הסביר ביותר. אבל לבוא ולהכשיל חוק על דבר שהוא בסופו ש לדבר משני, ולהפוך זאת לדבר שבקדושה - דבותי, זוהי חבלה בחוק, פשוטו כמשמעו. אחרי הוויכוח של היום, אף אחת מבין המפלגות הגדולות אין לה זכות מוסרית לבוא אל הציבור ולומר: אני רציני את החוק הזה, אך מישוהו אחר הכשילו. כולכם הכשלתם את החוק הזה ובגלל כולכם אנו קוברים אותו היום, בכל החגיגות.

ה"נ"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס, ואחריו - לחברת-הכנסת אלוני.

שמואל מיקוניס (מק"י):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. אני שמח להשתתף בתפילת המשכבה של חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו), תשכ"ט-1969, עם תום כהונתה של הכנסת השישית. אני שמח לכך, כיוון שמצדדים שונים מסתכמת הדעה, שאין רפורמה זו לטובת הציבור. קוראים לזה אמנם בשם יפה, אך כשם שלא כל פצצה היא מהפכה, כך לא כל רפורמה היא לטובת הציבור.

אני יודע שיש קשיים ברשויות המקומיות. יש קשיים גם במדינה, ואין הכללתריסם הקושי העיקרי ברשויות אלה.

משום-מה סוברים חברי כנסת, אחדים מתוך תמימות, כי הגאולה בכך, כאשר ייבחר ראש עיר בבחירות אישיות, שלא יהיה תלוי במועצה המקומית, והוא אשר יבוא ויציל. התחילו לפתח אצלנו בשנים האחרונות את רעיון פולחן האישיות. הציבור, אומרים לנו, רוצה באיש חזק. מאין מכיר הציבור את האנשים החזקים? אולי יהיה האיש המוצע חזק עדי כפי שייבנס למועצה במכנסיים קצרים, אך יצא ממנה עשיר מופלג? יש גם אנשים "חזקים" כאלה. מאין מכירים בארץ של קיבוץ גלויות כל כך טוב את המועמדים האלה? מאין ידע הציבור בתל-אביב, המונה 400 אלף איש, לבחור דווקא בזה ולא באחר? מאין יכירו? מה הבטחון שאחד יבוא ויציל?

אין זו אלא בריחה מהמציאות, בריחה מן הקשיים האמיתיים של המועצות המקומיות ושל העיריות. אולי הקושי הוא בכך, שראש עיר שנבחר על-ידי המועצה אינו יודע לעבוד עבודה קולקטיבית עם המועצה שלו? אולי איננו מה שמכונה "בריה סוציאליט"? אולי אין הוא מבצע את המדיניות שמפלגתו הורתה לו בשלחה אותו למועצה המקומית?

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות היבור לחברת-הכנסת אלוני, ואחריה לחברת-הכנסת אונא.

שולמית אלוני (המערך, עבודה-מ"פ):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. שמענו הספדים רבים. אינני רוצה להצטרף למספדים. הכנסת השישית היא אולי נקודה וסוף-פסוק לאחדים מאתנו, אך לא לכנסת. יש רציפות, והדיון של היום לא ילך לטמיון. שמענו דברים של חברים, תהיה קריאה ראשונה, יש חוק רציפות, וקיימת רציפות.

אין זה אומר שאני שבעת-רצון מן הדרך והצורה שבה טיפלנו בדברים. אמנם נכון שהיו חילוקי דעות קשים שהביאו לדיוני יתר. לא צדק חברת-הכנסת סורקיס - והייתי רוצה שזה יירשם בפרוטוקול - בביקורתנו נגד יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. הוא לא היה האיש שעייב. היו חילוקי-דעות רבים; הארכנו יתר על המידה בדיונים, ונדמה לי שאולי השיטה שבה נהגנו בעניין זה מעידה קצת - ואולי יותר מקצת - על חוסר הרגישות שלנו לרחשי לבו של היבור, לתביעותיו ולבעיותיו.

אינני סבורה שתמיד חייבים נציגי ציבור להיכנע ולהיגרר אחר דרישות הציבור. הם חייבים להקשיב להן. אבל יש שענייני הציבור, מתוך מחשבה ארוכת טווח, מחייבים להיות בלתי-פופולריים ולא להיענות לציבור.

כאן נכשלנו בכך שאנחנו יותר מדי אנשים מפלגתיים ושהאינטרס המפלגתי הארצי, תוך תכנונים שונים, מאפיל על הצורך האמיתי של רשות מקומית לנהל את ענייניה על-ידי אנשיה היא, באופן יעיל, באופן עצמאי, מתוך ראיית צרכי המקום בלבד. כי שעה שאנו מדברים על המפלגות בטיפולים שלהן, יודעים אנו דבר שאנו עדים לו במשך שנים, שלעתים מנהלים רשויות לא האנשים שהרשות והאזרחים עם האינטרסים שלהם עומים דים לנגד עיניהם, לא אלה החוקים לטיפולם, האנשים שבחרו בהם, אלא מתוך הסכמים בין-ארציים של "שמור לי ואשמור לך" מכתירים מלכים שלא לצורך, ומלכים אלה נתונים ללחצים שאינם לרבותניים לצרכי המקום. ומחיותם אנשים מפלגתיים - ואינני רואה חלילה פסול במפלגות - גילינו בעניין זה רגישות יתר לצרכים של המפלגה והתחייבויותיה בהיקף ארצי, כנגד התפיסה הנכונה של צרכי רשות מוניציפלית, שהיא יחידה עצמאית, שצרכיה לדאוג לענייניה חוקקה לטיפול יעיל. אני חושבת שהצעה זו שלפנינו היא רק שלב אחד בפרורמה, והשלב הבא חייב להיות שגם נציגי המועצה כולם ייבחרו על-ידי תושבי אזורים, על מנת שפרנסים המקום, שענייני המקום ודאגה למקום עצמו לנגד עיניהם - הם יהיו נציגי הציבור לצורך ניהול החיים התקינים במקום.

אני רוצה לומר לכם, רבותי: יש לי הרגשה קשה מאוד שעה שאני שומעת את הדברים המרים שמטיחים פה כנגד ראש עיר שייבחר וינתנו לו סמכויות. אומרים: הוא עלול להיות דיקטטור. אחד הדברים הקשים המלווים אותי בעבודתי בכנסת - לא רק בעניין זה; זה נכון גם ביחס לחוקי בחירות - הוא

החוק יש אפשרויות רבות לראש מועצה שלא להתחשב במועצה, שבחירה על-ידי הישוב או אזור הפיתוח. ייווצר איפוא סיכסוך מתמיד בין נבחר היבור לבין הנבחר היחיד הזה. ידועה לנו ההיסטוריה של עגל הזהב. כל נעשה לנו "עגל חכמה", כל נעשה לנו "עגל יעילות", כל ניצור את האשליה של "האדמיניסטרטור הגדול".

איני רוצה לדבר על אישים. יש התפתחויות ויש חילופין. אך היש מי שטוען, כי אדם המשרת ציבור, אסור שיהיה נתון בקשיים? כולנו משרתי ציבור וכולנו יודעים באילו קשיים כרוך הדבר. יש ללמוד לעבוד יחד עם אנשים כדי לעשות עבודת קולקטיב ולדעת לחשוב באופן קולקטיבי על צרכי העיר והמקום. נכון שזה קשה. קל מזה כאשר אני יחיד ואני הוא המחליט, אך שני ראשים טובים מראש אחד, ושלושים ראשים בודאי טובים מראש אחד, ויהיה זה הראש הגדול ביותר. אנו מכירים כבר ראשים גדולים שהמיטו אסונות על עמיהם ועל ארצותיהם.

אנחנו, המופיעים נגד פולחן האישיות, מתייעים נגד הנסיון לעלות על דרך של פולחן האישיות. אנו דמוקרטים ודוגלים בדמוקרטיה, אך "פתאום" הפך, למשל, דיין לגואל ומשיח, ונמצא במלחמת ששת הימים. לא רבין, לא אשכול המנוח ולא כל האחרים שהכינו את כוחות הבטחון שלנו, אלא רק ה"אחד". איני מזלזל חלילה בו כמפקד טוב, כעומד בראש משרד הבטחון. התנגדותי היא לפוליטיקה שלו, שאינה תואמת לדעתי את אינטרס השלום של ישראל. הכוננות הבטחונית שלנו נפגמת ממדיניות הסיפוחים או מהכרזות הסיפוחים. חים, הבאתי את זה בתור דוגמה. לא את גורי מקרית-שמונה ולא את מורה שהחליף אותו. לא זאת השאלה. כי אפשר להחליף את גורי, ואחרי-כך להחזיר אותו. לא בזה האסון; לא זה הדבר העיקרי.

ברור שמפלגה עושה לפעמים שגיאות. אבל אני מקבל שגיאה של מפלגה יותר מאשר שגיאה של יחיד. קולקטיבי, אירגון, יש לו אחריות יותר מאשר ליחיד. אני מבין שיש אנשים שבלעדי הרבה צפרדעים בהיותם ראשי עיר. יש להם קשיים גדולים, כי יש התגוששות בין המפלגות ויש לפעמים גם צעדים פסולים. אני מבין את זה. אך הקושי העיקרי הוא בזה שלא ניתנות לרשויות המקומיות סמכויות דמוקרטיות. הקושי העיקרי הוא בזה שעד היום הזה גובים מס לפי חדר ממיליוני שחי בשני חדרים וממחוסר עבודה שחי בשני חדרים. זוהי הצרה. השלטון המרכזי אינו נענה לצרכים של הרשויות המקומיות, שאינן יכולות לממן את תקציבן בעצמן, כי אין להן שיטת מסים דמוקרטית. גם ברשויות המקומיות מפנקים את העשירים על חשבון העניים. זוהי הצרה; זוהי הצרה ברשויות המקומיות וזוהי הצרה במדינה. על זה צריך לדבר.

לא צריך להסיח את הדעת מן השאלות הללו, הקונקרטיים, היום-יומיות, אל עבר "ישועה" חדשה: ראש עיר נבחר בבחירות אישיות. לא במקרה לא בא המשיח עד היום הזה. כי גם המשיח אינו יכול להציל אם הוא יחיד - פרט לזה שיחסר לו החמור, שרכוב עליו הוא צריך להגיע בתקופה המודרנית.

יש מדי פעם בפעם קואליציה והסכמים אחרים. במקום פלוני נקבע ראש הרשות לפי הסכם שצריך לקבוע סידורים במקום אחר, שיש לו בעיות אחרות לגמרי. האם לבאר-שבע יש לקבוע מי ינהל את ענייניה לפי הסכמים אחרים, לפיהם נקבעים האנשים שינהלו את בני-ברק, קריית-שמונה או מקום אחר? איזה מין סידור הוא זה?

אמר לנו חבר-הכנסת מיקוניס: הקולקטיב. הוא מאמין בקולקטיב. איזה קולקטיב? האם אתה מדבר על קולקטיב של פרנסי אותה עיר או על קולקטיב של מטרות מפלגות היושבים במקום מרכזי ומפורסם בארץ את חלוקת הכוחות? זאת המציאות במדינת ישראל. אתה לא מדבר על מפלגות פוליטיות? הייתי מעדיפה שתהייה רשימות למען תל-אביב, רשימה א', רשימה ב' ורשימה ג', שכל כולן מעוגנות בתל-אביב. נוחא. אני מוכנה ללכת לחלוקת כל עיר לאזורים וכל אזור יתן את הפרנס שלו. אבל כאשר אתה מדבר על קולקטיב שהוא ארצי, הרי זה קולקטיב היושב באיזה מקום מרכזי - ולמעשה הוא צריך לשבת בירושלים, אבל הוא לא יושב בירושלים - ולפניו יש מפה והוא מתכנן את שיטת ההסכמים שלו וחלוקת התפקידים בכל הארץ. האם מתאים לבודד בבאר-שבע, או לבודד בירושלים או בכפר-שמריהו סידור כזה? אני אינני רוצה בשיטה כזאת.

במה צריך לעסוק פרנס העיר או ראש העיר? הוא חייב לעסוק בענייני המקום, בצרכי המקום, ואם אינו דואג לענייני עירו, יש דעת קהל, יש אירגונים ויש עתונות.

אינני אומרת שהוא חייב להיות מנותק ממפלגה ומהשקפת עולם. כשאני מדברת על איש מסויים, איני רואה איש שגופו לחד והשקפותיו לחד. כשאני מדברת על איש מסויים העומד לבחירות, זה איש המוכר לי, הוא והשקפת עולמו, הוא ומפלגתו והציבור שעליו הוא חייב להתבסס, אלא שהוא יונק את כוחו מהציבור ועל כן הוא חייב במשמעת ציבורית, ולפיכך לא יכולה מפלגתו להכתבי לו דברים, כגון: נתעשה מפעל מסויים למען מפלגה פלוגית; הסכמנו במקום אחר על כך שהם יעשו דבר אלמוני למענו. וזאת המציאות במדינת ישראל. על זה אתה מגונן? על זה אנחנו רוצים לגונן? אני רוצה לדעת מיהו האיש, מה היא השקפתו? לאיזו מפלגה הוא שייך. אין לנו אנשים ערטילאיים. אבל איש זה צריך לינוק את כוחו מהציבור שאותו הוא בא לשרת, והוא צריך להיות ויהיה ראוי בעיני אותו ציבור ובעל סמכות לשרת גאמנה את הציבור הזה.

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ם):
בשיטה שאת רוצה בה לא יהיו קנוניות מרכזיות - אתה תבחר בי ברמת-גן ואני אתמוך בך בירושלים?

שולמית אלוני (המערך, עבודה-מפ"ם):
לפי השיטה שתכריך הסבירו לי איך מנהלים דברים, ומידת החשדנות שגיליתם, הרי בכלל לא יכול להיות במדינה שום דבר ישר. תהייה פחות קנוניות וכולן תהייה חייבות להיות לפני השעה שהאיש עומד למשפט הציבורי, ומהשעה שהוא עומד, הוא יהיה עצמאי. כבר אמרתי שלא גילינו די רגישות למחשבת

שבעוד שבמדינת ישראל כל פושע הוא בחזקת זכאי עד שנפסק פסק-הדין וקבע אחרת, עד שהורשע, הרי בענייני ציבור אין אנו מאמינים לציבור. כל צורת החקיקה שלנו באה רק להפלי ולחשוב שמא יעשו כך ושלא יעדימו כך ושלא יסו וירעו. האנשים החייבים להיבחר ולקבל סמכויות - לא אלה שמושיבים אותם בהסכמים והם תלויים במשכורת, אלא מי שמועמד להיות ראש עיר ורואה יעד בתפקידו - האם אלה הם אנשים שמראש מחפשים שדרה לעצמם? האם אנו יכולים להטיל דופי ולהפלי את כולם ולהאשיםם בנטיית שליליות שכולן לדעת הציבור, כפי שעשו בבית הזה? איך זה אנו עושים דבר כזה? זהו חינוך לאזרחות?

ההנחה היא, שרוב האנשים רוצים למלא את תפקידם כראוי, ואם ניתן להם את ההזדמנות לעשות טוב - הם יעשו טוב, וצריך לתת להם סמכויות לכך. כל הדיבורים על דיקטטורים הם איוולטה. כי אדם העומד לבחירה אחת לארבע שנים - והוא נבחר, לא המפלגה נבחרת, ואין יכולים אחר-כך לפי סידור אלף-בית להחליף את הנציג לפי לחצים, אלא הוא האחד העומד לבחירה - הוא הכתובת לנשיאה באחריות והוא הכתובת לביקורת ציבורית. ואל גא נזלזל במה שנקרא דעת הציבור וביקורת הציבור. רע מאוד שבבית זה אנו מעודדים לזלזל בהשפעה של דעת הציבור וביחס הגומלין שלה לבין העשייה. אסור לזלזל בהשפעתה של דעת הציבור על מהלכים ועל עשייה. זילזול בכוחה של ביקורת ציבורית יש בו לא מעט נטייה לעשות את המדינה הזאת למדינת משטרה, כי איננו מאמינים במידה מספקת במשחק של ביקורת הציבור והשפעתו על עשיית דברים כראוי. אנחנו מטייחים כאן דברים נגד דיקטטורים שעה שרוצים לתת לראש רשות מקומית הרבה פחות סמכויות משיש לכל מנכ"ל במשרד, - שאיננו חשוף לביקורת ציבורית כל הזמן.

נראה לי שיש לעשות הכל כדי שהרפורמה הזאת תתקבל, ואם איננו יכולים לקבלה היום, עומדות המפלגות היום מעל במה זו ומצהירות עמדתן בעניין, ואם שמענו כאן רבים התומכים בשנינו, הרי זה בבחינת חיוב, ונאזור אומץ ונחכה עוד מספר חדשים. אבל אנו חייבים לעשות לצורך הרפורמה, אם בשלב האחד ואם בשלב השני, ונשתדל, ונבדוק, והשתחרר מהנוסח של הטחנת אשמה ושל הטלת דופי בכל אדם האומר: אני מוכן לעמוד לביקורת, אבל אני רוצה סמכויות, כדי שאוכל לעשות את המעשים שהציבור מצפה ממני ושמוחבתי למלא בתוקף החוק.

אנחנו קובעים גם את הסמכויות במסגרת החוק. אין ראש עיר נבחר, שהוענקו לו סמכויות כפי שהוענקו לו, יכול לעשות מה שהחוק אינו נותן לו לעשות. מעשי ראש העיר גלויים וחשופים לביקורת. אלה אינם הסכמים בחדרי חדרים, מאחורי דלתים סגורות. דבריו חשופים לביקורת ומעשיו חשופים לביקורת. כעבור תקופה של ארבע שנים אפשר להגיש על כך המאוננים את כל מעשיו הרעים ואת כל מעשיו הטובים ולדעת במי אתה בותר. היום אתה בותר סתם ברשימה, והאם אתה יודע מי עשוי להיות ראש אותה רשות? הביאו לפנינו רשימות כאלה ממקומות מסויימים, שבהם התחלפו ארבע פעמים ראשי העיר. במקומות אחרים

יסוד לדבר. השתדלתי, במיטב כוחי, לתת הזדמנות מלאה לחברים לפעול למען קבלת הצעותיהם, ואני סבור שהייתי חייב לעשות זאת. העובדה כי במידה שהיו לי התנגשויות בוועדה הן היו דווקא עם אלה שהתנגדו לחוק, אינה מראה שעשיתי משהו כדי לעכב את קבלת החוק.

אני גם לא מקבל את הטענה של חברי-הכנסת סורקיס, כאילו סגן שר הפנים היה פעיל להכשיל את החוק. אין כל יסוד לדברים האלה. אני קובע שסגן שר הפנים העמיד לרשות הוועדה את כל מה שהיה דרוש לה כדי לטפל בחוק. יתר על כן, אף-על-פי שלא הסתיר שלדעתו החוק הזה אינו טוב, שהוא מחטיא את מטרותיו, הרי בסיכום הדיון על החוק אמר בפירושו, שאינו מביא בשלב זה תיקונים הכרחיים לחוק זה על מנת להתאימו לחוקים קיימים אחרים, כדי לא לעכב את מהלך העניינים, ושהוא יביא את התיקונים הללו רק לאחר הקריאה הראשונה. כל זאת אינו מצדיק את ההתקפות שהושמעו כאן.

הוויכוח על תוכן החוק לא התנהל תמיד בצורה עניינית. הייתי אומר, כי במקרים רבים נשמעו גם דעות בצורה מטעה, כלומר, הציגו את אלה שהתנגדו לחוק כאנשים בעלי אינטרסים צרים, מפלגתיים או אישיים, ואת אלה שמצדדים בחוק כאילו הם מייצגים את הממלכה-תיו, רוחב הדעת, הקידמה ועוד כמה תכונות טובות. הסתירו בכוונה את הארגומנטים הענייניים שהושמעו בדיון הזה, שמטילים ספק ביעילות החוק הזה, כפי שהוא מוצע לפנינו. אני מוכרח לומר שהוויכוח הזה היה דומה לוויכוח שהתנהל על הפרומה בחינוך, שגם שם הלכו בדרך נלווה זו. זה סימן רע לרמת הוויכוח הגהוגה אצלנו, אם סבורים שרק באמצעים כאלה אפשר להגיע לתוצאות. אני סבור כי אלה שהשתמשו באמצעים אלה עשו שירות רע לא רק לציבור, כי אם גם לעצם העברת החוק, כי כמובן מי שמעמידים אותו בצורה כל כך שלילית מבחינה אישית, בודאי לא יהיה נוטה לראות ארגומנטציה של הצד השני כארגומנטציה אובייקטיבית ועניינית. הייתי מאחל לנו שנגלה את הוויכוח הזה בצורה עניינית יותר.

גם אני הייתי בתחילת הדיונים בדעה שחוק זה יהיה בו משום התקדמות, אולם ככל שלמדתי יותר את העניינים, התרבו בי הספקות. עד כמה שהשדתי פתחי בדיונים שהתקיימו בוועדה, למדתי שאין הדבר כך, שיש כאן מכלול של בעיות שאין לפתור אותן על-ידי פתרון חלקי, כי אם רק על-ידי פתרון מקיף ושלם.

על עצם הקשיים בדרך החקיקה הזאת, התופסת תחום אחד, גיורה אחת של החזית, אשר רוצים להסדיר אותה, מוכיחות גם התוצאות של ההחלטות בוועדת-המשנה. הן חיי כאלה, שחיי צורך אחר-כך להכניס בהן תיקונים רבים וחשובים בדיון החוזר במליאת הוועדה. עצם הדבר הזה מראה עד כמה נעשתה כאן עבודה שאיננה מתייחסת לבעיות בשלמותן. כי הבעיה האמיתית העומדת לפנינו היתה התאמת החוק החדש למספר חוקים וסדרים קיימים. כאן נתגלו הקשיים, כי אנחנו רוצים להרכיב בחוק זה מין על שאינו מינו. אנחנו רוצים להרכיב בזה סדרי בחירות של ראש הרשות המקומית דרכי פעולתו על מונעה שהיא ערוכה לפי מתכונות אחרת לגמרי, שאינה מתאימה להנחות אלה. בדברי חברת-הכנסת שולמית אלוני היה רמז קל, כאילו אפשר ללכת בדרך זו: קודם נעשה את החוק הזה של

הציבור והיינו יותר מדי עוסקים בבעיות מפלגתיות. לפי השיטה הקיימת יש לנציגים של מפלגות קטנות כוח רב, כי הן תמיד יכולות להפיל ולהעלות מלכים. מה יהיה בוחן של מפלגות קטנות אלה כאשר יהיה ראש עיר, מישהו בעל סמכויות, ולא תהיה עוד אפשרות לעסוק בסחיתיה? מכאן ההתנגדות. אך לעומת זאת גם נציגי מפלגות קטנות, אלה הם מועמדים מתאימים, יש להם סיכוי להגיע אף לתפקיד של ראש עיר. ויימצאו גם אנשים מוכשרים ללא זיקה לגודל המפלגה שהם מייצגים, וזאת משום שהעמידו את עצמם לביקורת. תהיה למפלגות הקטנות אפשרות להציג את האיש שלהן ולא להיות תלויות בלחצים.

אצלנו רווחת הנחה משונה מאוד, שכל אחד סבור שכל הבחורים מונחים אצלו בכיס. אורחי מדינת ישראל עברו דרך ארוכה מאוד והתפכחו מהשיטה שהיו אוספים חמישה פנקסים של חמש מפלגות כי חשבו שרק כך ניתן להשיג שירותים וזכויות. אני רוצה לספר סיפור אותנטי: הופיע יהודי אחד שאמרו לו לשחרר קרקע שהוא תפס שלא כדין. כדי לתת לו הרגשה של צדק, הביאו אותו לפני ועדה ואמרו לו: קיבלת יחידה אחת, את היחידה השנייה צריכים לתת לעולה חדש אחר. איזו זכות יש לך על היחידה השנייה, על שום מה אינך מפנה אותה? תחילה חשף את המספר שעל ודועו ולאחר מכן אמר: אמרו לי כי כדי להשיג מים, אני צריך להיות חבר במפלגה איקס; והוציא פנקס של מפלגה אחרת. אמרו לי, הוסיף, שכדי להשיג חשמל, אני צריך להיות חבר של מפלגה אחרת, והוציא כרטיס של מפלגה שנייה.

מרדכי זר (המערך, עבודה-מפ"ם):
למה את חברת מפלגה?

שולמית אלוני (המערך, עבודה-מפ"ם):

לא הקשבת לדברי. אמרתי שהתופעה הזאת אינה קיימת עוד, למזלנו. אבל היתה תקופה של התלהב קיצוניות כזאת. בעניין זה איבדנו חוש-מידה, כי עירבבנו את האינטרסים המקומיים והארציים. היו שנים שלשכת העבודה לא היתה ממלכתית ואנשים סברו שכניסה למפלגה היא שתקנה להם זכויות. נגמלנו מזה, נגמלנו בזכותנו ובזכות ההסברה וההתבגרות.

לכן אינני מספידה את החוק. אני משוכנעת שבכנסת הבאה יתקבל החוק הזה בתודעת הציבור, וזאת בשל ההתבגרות הכללית הן של הציבור והן של נבחרי.

ה"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אונא, ואחריי לחברת-הכנסת ביבי.

משה אונא (מפד"ל):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. גם אני אינני רואה בוויכוח הזה הספד, אחרת לא הייתי משתתף בו. כבר הזכירה כאן חברת-הכנסת אלוני שיש חוק רציפות, ואם יראו שהחוק הזה הוא באמת טוב, יש אפשרות להפעיל אותו בכנסת הבאה.

רצוני לגוע בכמה משפטים בדרך ההכנה של החוק. שמעתי שכמה חברי כנסת תקפו אותי בקשר לתפקיד שהיה מוטל עלי בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מודה לחברת-הכנסת אלוני שהצביעה על כך שאין

ואשר לתפקידי הסגנים - אינני רואה שום דבר חיובי בכך, משום שנאמר בחוק, שחוק זה אינו בא לגרוע מכל סמכות שניתנה לפי חיקוק אחר אלא במידה שנאמר בחוק, כי בחוק לא נאמר שום דבר על תפקידי הסגנים.

אם כן, כאן נעשתה עבודה חלקית, מלבד זאת, אף אילו היינו מקבלים את החוק הזה, היינו צריכים לעבד אותו לגמרי מחדש כדי להתאים אותו לחוקים הקיימים. וכל אלה הטוענים על כך שכאן התמצנו הזדמנות, הם מדברים באופן תיאורטי, משום שלא התעמקו בעניינים ולא הגיעו לדין ניתוח אמיתי של מה שכתוב בחוק ושל מה שהמציאות אומרת.

אני אומר שוב: חבל שהוויכוח התנהל על בסיס זה, שאלה כולם שחורים ואלה כולם לבנים; אלה המתנגדים לחוק - קטנוניים ודואגים רק למסגרות המפלגתיות, לעומת אלה שיש להם מעוף. המעוף היה יותר מדי גדול ולא ראו את הקרקע המוצקה שעליה צריך לעמוד.

לכן אינני רואה שהחוק המונח לפנינו הוא הבסיס הנכון לטפל בבעיות המוניציפליות. אך אולי ישמש מנוף להביא אותנו לאותה רפורמה נחוצה, אשר תכלול בתוכה גם את בעיות המועצה, בחירתה ופעילותה, וגם את פעילותו של ראש המועצה. אז יהיה נקום לתת לראש הרשות סמכויות יתר.

הי"ד ר. הקטין :

רשות הדיבור לחברי הכנסת ביבי, ואחריו - לחברי הכנסת זר.

מרכיבי ביבי (המערך, עבודה - מפ"ם) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כחבר ועדת החוקה, חוק ומשפט חייב אני להעיר הערה מוקדמת לדבריו של חבר-הכנסת סורקיס, אשר לדעתי זרק בליסטראות גדולות על חברי הכנסת שלא היה מגיע להם הדבר. חבל שעשה זאת מבלי לבחון היטב את מה שהוא עומד להגיד מעל במה רמה זו, ועל-ידי כך עשה, לדעתי, עוול לאותם חברי הכנסת. מצאתי לגכון לומר דברים אלה משום שאי-אפשר לבוא ולהטיח דברים כאשר עניין ציבורי ממדרגה ראשונה מתנהל לפי מידת ההגינות הפרלמנטרית ללא שום דופי. אמנם נכון, אני מסכים בדבר אחד למה שאמר חבר-הכנסת סורקיס, והוא, שהיום עשינו עבודה לבטלה - אבל מה יכולנו לעשות? לא בי האשם ולא בהרבה חברי הכנסת שיושבים כאן האשם. לדברים יש היסטוריה, ולא כאן המקום לעמוד על כך. הצורך ברפורמה בשלטון המקומי קיים וצריך להתקיים. המחלוקת הקיימת היום בכנסת איננה בשאלה אם יש צורך ברפורמה או אין צורך בה; אם מישוהו נגד תופעת הכלתריסם או בעדה. אני מאמין שכל חברי הכנסת הם נגד תופעת הכלתריסם. אני מאמין שהרוב המכריע של חברי הבית מבין שיש צורך ברפורמה. השאלה המתמקדת בוויכוח היא: איזו רפורמה דרושה, האם זו המוצעת או רפורמה מסוג אחר?

כמובן נוח יותר לגנות שיטה קיימת ולהלל שיטה שהיא עדיין בבחינת תיאוריה ולא ידוע מה הפגמים שיתלוו אליה בעתיד כאשר תבוצע. אל נא תמהרו

הרפורמה ואחר כך נעבור לחלק האחר. רבותי חברי הכנסת, אם אנחנו רוצים לתקן את הדברים, לא כך אפשר להגיע לתוצאות הרצויות, כי אם רוצים רפורמה כזאת, צריך לבנות את השלטון המקומי על בסיס אחר לגמרי. משום שהיום אנחנו משאירים את המסגרת המפלגתית בשלמותה במקום להפוך אותה למסגרת מוניציפלית אמיתית, המבוססת על פעילות ברשות המוניציפלית. כל זמן שנלך בדרך זו לא נסלק את הקשיים. יתר על כן, נגרום לקשיים חדשים, שלא שיערנו אותם.

מה קורה למעשה כאן? המועצה הנבחרת לפי רשימת מפלגתיות תעמוד מול ראש הרשות שנבחר בחירה אישית. מי יעלה על הדעת שראש הרשות, אשר נבחר בחירה אישית, לא יהיה קשור ברשימות המפלגתיות? ממילא אותן תופעות שמשפרים לנו שיעלמו, יתקיימו וימשיכו להתקיים, וכל אותן תופעות שכינו כאן בשם קוגנויות, לא רק במקום, כי אם גם בין המקומות השונים, ימשיכו להתקיים על אף העובדה שראש העיר נבחר באופן אישי, כי הן קשורות בראש וראשונה עם המועצה והן נקבעו שם. כאן נוצר איפוא רקע לקונפליקט חדש.

יתר על כן, טוענים: יש הבדל אם מנהלים את המשא-ומתן לקביעת הבסיס המוניציפלי של המועצה בשביל עבודתו של ראש העיר לפני הבחירות או אחרי הבחירות. אני אומר: אדרבה, אם לפני הבחירות - הוא צריך לדאוג לתמיכה מספיקה כדי שיהיו במועצה אנשים שיתמכו בו. אבל הוא יצטרך לפעול במצב שאף אחד איננו יודע מה יהיה טיבו, כי הלא הכל מותנה בהשערות - מי יקבל מספר מסויים של מקומות במועצה, מי יקבל פחות ומי יקבל יותר, למי תהיה השפעה ולמי לא תהיה השפעה. אחרי הבחירות לפחות הוא הולך על קרקע איתנה ויודע על מה הוא מדבר. לפני כן - הוא צריך לבוא במגע עם כל מיני גורמים, והואיל ואיננו יודע בדיק עם מי יש לו עניין, הרי שעליו להבטיח עוד יותר ממה שיצטרך להבטיח אחר-כך.

לקונפליקט בין ראש הרשות לבין המועצה ייפתח איפוא פתח כפתחו של אולם, כי למעשה אין לו סמכויות. כאשר אנחנו משתכלים מה באמת כתוב בחוק, הרי אנחנו רואים שיש לראש הרשות המקומית זכות עיכוב, יש לו זכות להציע תקציב, אבל אפילו אותו סעיף שהיה בהצעת החוק, שהוא יכול למנות עובדים לרשות המקומית, כבר לא מופיע בהצעת החוק שלפנינו. זאת אומרת, אינני רואה את הסמכויות שיש לו. הוא תלוי במועצה. במידה שיש צורך בתקציב - הוא תלוי במועצה; במידה שיש צורך בהחלטות - הוא תלוי במועצה, ועל כן, כאשר סמכותו מוגבלת...

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה - מפ"ם) :
אפשר לתקן זאת בקריאה השנייה.

משה אונא (מפד"ל) :

אפשר לתקן הרבה דברים, אבל אני הייתי מציע לתקן את הדבר מיסודו, זאת אומרת לבנות את המועצה על בסיס חדש, על בסיס מוניציפלי אמיתי, ואז אתמוך בדרך זו. אבל כל זמן שאיננו, אתה לא יכול לעשות זאת, מפני שאתה יוצר קונפליקטים חדשים במקום אלה שהיו קיימים קודם.

חוברת ל"ד, ישיבה תכ"ז

– חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהגותו) (ביבלי, אבנרי, סורקיס, אליעד, מיקוניס,

אברמוב) –

קום המדינה, רשויות מקומיות שבהן היו עולים חדשים, ציבור לא מנוסה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית) :
ובירושלים זה לא קרה?

מרדכי ביבי (המערך, עבודה–מפ"ם) :
בירושלים זו פרשה אחרת. אם היושבת-ראש תתן לי תוספת זמן, אגרר לזיכוח הזה.

אינני מומחה למשטר הפרלמנטרי בצרפת, אבל מומחים אומרים שמאז שלטון היחיד בצרפת, מאז הגולים בצרפת, הועם זהרו של הפרלמנטריסם הצרפתי.

שמואל מיקוניס (מק"י) :
הועם זהרה של צרפת כולה.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה–מפ"ם) :
אנו יוצרים מידגם, דוגמה קטנה של שלטון יחיד גוליסטי ברשויות המקומיות.

אינני מתנגד לחוק כולו, אני בעד החוק בצורה שונה. אני מחפש את השיטה שתתן מרפא לחברה שלנו ברשויות המקומיות, לתורה כמות שהיא, על כל גוניה וחלקיה. האם שיטה זו מתאימה לשלטון מקומי ברשויות המקומיות של המיעוטים? אני חושב שלא. האם נהיג שיטה זו מפני שהיא באה לענות על רצונם של אנשים ידולגים בשיטה זו? האם מיד ניכנס לאנשים אלה? אני יודע ששיטה זו הוכרעה במפלגה במוסד המרכזי ביותר, כשדיברו שלושה נגדה ושלושה בעדה. האם זו היא כליל השלמות הדמוקרטית בוויכוח שהתנהל במפלגה הגדולה בארץ בנושא כה מרכזי? אני יודע שבין חברינו ברשויות המקומיות הגדולות חלק היו בעד וחלק היו נגד שיטה זו – ואינני יכול לומר שהדוב היה נגד השיטה הקיימת, אבל גם לא אומר את ההיפך מזה, כי הדבר לא סוכם בשום מקום.

רוצה אני לומר לבית, שהעם חלוק בדעתו לגבי שיטה זו. אי-אפשר לומר שהחברים בסניפים אינם מייצגים את הלך-הרוח ברשויות המקומיות.

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל) :
אתה מסביר יפה מאוד מדוע צריך לשלול את החוק.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה–מפ"ם) :
סבור אני כי יש צורך ברפורמה רצינית בשלטון המקומי. אבל הבה נעשה זאת לאחר בחינה מדוקדקת מה טוב לשלטון המקומי, מה טוב לציבור, ולא רק מה טוב לנציגים והנבחרים. אינני צריך לראות רק נוחיות של האיש שיעמוד בראש השלטון המקומי. אינני מחפש רק את הנוחיות. אני רוצה שהדבר יענה על כל הצרכים והדרישות של הציבור, ולא כפי שתיאר לפנינו חבר-הכנסת אבנרי את האדם האחד שהוא בעל סמכויות. הוא תיאר אותו כמעט כאדם בעל סמכויות מוחלטות. אינני חושב שאף אחד מתומכי החוק דיבר בהתלהבות כזאת כפי שדיבר חבר-הכנסת אבנרי. הוא תיאר את האיש העומד בראש הרשות המקומית שהוא למעשה אדם העומד בראש מפעל. כנראה שכח מה אמר בתחילת דבריו, ובסוף אמר: הגה ראש עיריית ירושלים, הוא הכריז בכחות מדיניות ופוליטיות, ועכשיו הוא רוצה להתייצב לפני העם. אם כן, איזה ראש של חברה כלכלית הוא?

לפנות עודף לכל שיטה קיימת, כי אינכם יודעים מה תעולל לנו השיטה החדשה.

צר לי לשמוע דווקא מפי חברי כנסת דברים בגנות המפלגות. הייתי מבין לו הייתי שומע דברים אלה מפי אנשי ציבור אחרים או מהציבור הרחב. אבל העייפות המופרזת המורגשת בדברי חברי הכנסת משלטון של המפלגות, מה היא באה לבטא? האם יש תחליף למפלגות, ומהו התחליף? יאמרו לי אותם חברי כנסת המטיחים דברים קשים על שלטון של המפלגות: מהי האלטרוטיבה שהם מציעים לבית הזה, לעם הזה?

אורי אבנרי (העולם הזה–כוח חדש) :
מפלגות יותר טובות.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה–מפ"ם) :
אדרבה, יהיה מבאק בתוך המפלגות ולא מעליהן. חבר-הכנסת אבנרי, אם מישוה מגנה את המפלגות באזני הציבור, הרי המפלגות מתבונות בעיני הציבור מבלי שידע שהדובר רוצה מפלגות יותר טובות. הציבור יבין שאתה רוצה לבטל את שלטון המפלגות – וזו הסכנה המוחשית ביותר הקיימת לדמוקרטיה בישראל, משום שאיננו יכולים להרשות לעצמנו חינוך כזה לעם בישראל.

השיטה המוצעת מכוונת לבחור באדם שיהיה משכמו ומעלה.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה–מפ"ם) :
מתוך המפלגה.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה–מפ"ם) :
היא רוצה לבחור מתוך המפלגה אדם שהוא משכמו ומעלה – ינחה. אבל בהצעה זו הדבר איננו מובטח. כאן רוצים ליצור מעין אליה. בתקופתנו הטכנולוגית הציבור נוהה ומחפש – ואגיד שזה מפני ירידת הרמה הרוחנית – אחרי אלילים בכל מיני צורות. גם בשלטון המקומי יש צורך באלייל כזה, שכל השאר משתחוים ומתגמדים לפניו – חברי המועצה המקומית, הציבור הרחב. לא לחינוך כזה זקוק העם בישראל, העם המתקבץ מגלויותיו ומנהל את חייו הדמוקרטיים אולי בפעם הראשונה בצורה זו.

לאחרונה נתקבלה הצעה של חבר-הכנסת פרוש בוועדת החוקה, חוק ומשפט, שהיא תענה במידה מסוימת על בעיית הכלנדריסם ברשויות המקומיות. ומהי הבהלה? כאילו השלטון בחיפה כל כולו היה מיוסד על כלנדריסם? כאילו היה שם אלהים הגיע ראש העיר המנוח אבא חושי היו מיוסדים על תופעה כזו? האם זוהי התמונה?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית) :
הוא יכול היה לעשות מה שעשה כי לא היה זקוק לכלנדריסם.

אורי אבנרי (העולם הזה–כוח חדש) :
הוא באמת היה דיקטטור.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה–מפ"ם) :
אני רוצה לומר שלא היתה בעיה כזו בכל אותן רשויות מקומיות גדולות ומבוססות. הבעיה היתה קיימת באותן רשויות מקומיות שזה עתה צמחו, שקמו לאחר

— חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהגותו) (ביבי, אבנרי, הקטיץ, זר, בן-פורת) —

שום דבר טהור, כל מי שנבחר לאיזה תפקיד, נבחר רק במקרה-ומזכר. באמת, איך אפשר לתאר כך מעל במת הכנסת את פרצופה של המדינה? אני שואל: מדוע היא חברת מפלגה? היא היתה עושה טוב אילו היתה הולכת בדרכו של חבר-הכנסת אבנרי: הוא יחיד, סיעתו יחידה, אין לו התחייבות כלפי שום גורם, לא פרוגרמה, פעם עם הימין, פעם עם השמאל, שמאל חדש ושמאל ישן, פעם עם רק"ח ופעם עם קומוניסטים ואחרים. למה לאז גם זו שיטה. אבל הציבור ענה שהוא לא גודס שיטה זו. בבחירות אמר הציבור לחבר-הכנסת אבנרי: רק מנדט אחד. וגם זה בקושי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
סליחה, מנדט וחצי.

מרדכי זר (המעריך, עבודה—מפ"ם):
איזה מין דיבור הוא זה מעל במת הכנסת, כך להעמיד את פרצופן של מפלגות במדינת ישראל?

אומר חבר-הכנסת בן-פורת, מציע החוק, שהוא רוצה לראות שכבת עסקנים בלי זיקה למפלגות, שיעלו ברשויות המוניציפליות, אנשי צבא ואחרים. איזה מין דבר זה? ממותי זיקה למפלגה היא דבר פסול? עצם ישיבתך במפלגה אומרת שאתה מחייב אותה. הרי אי אפשר לזרוק אבן לבאר שאתה שותה ממנה. אינני אומר שלא צריך לגלות במפלגה את חולשותיה ומחלליה. ביקורת—בבקשה. אבל צריך להפסיק פעם את ההשמצה הזאת, את הזילזול הזה במפלגות במדינת ישראל. אלא אם כן משהו רוצה משטר אחד, להעלות אנשים לשלטון על ידי בתי קולנוע ובכיכרות של עיר. בבקשה, גם זו שיטה. אינני אומר שלא. נדמה לי שהציבור במדינת ישראל אינו מסכים לשיטה זו. מדינת ישראל בנויה על משטר ייצוגי, ואני מאחל לעצמו שהיא תהיה בנויה על משטר כזה לדורות, משטר נבחר של ציבור, בפקוח של הציבור. כי עצם החיים המדיניים הדמוקרטיים שלנו — זו זכות קיומנו, מפני שיש לנו נבחרים ופיקוח על נבחרים, ולא אחד ויחיד.

רבותי, מה שאתם מציעים הוא גוליסם במהדורה מצומצמת; אחד, יחיד, הוא מביין יותר מכולם. אני מצטט את דברי חבר-הכנסת בן-פורת: הוא חושב בשביל כולם, הוא כן יותר מכולם.

מרדכי בן-מורת (המעריך, עבודה—מפ"ם):
אתה מצטט מהרישום שלך.

מרדכי זר (המעריך, עבודה—מפ"ם):
אני מצטט את דבריך. כשתקרא את מה שאמרת, תתפלא בעצמך.

מרדכי בן-מורת (המעריך, עבודה—מפ"ם):
אני מודיע לך שאתה לא מצטט מן הסטנוגרמה, אלא מרישום שלך.

מרדכי זר (המעריך, עבודה—מפ"ם):
ההצעה הזאת באה למעשה לבטל כל אקט דמוקרטי בחיינו, לתת לאדם סמכויות בלעדיות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
האם אמריקה איננה מדינה דמוקרטית?

זוהי תמימות גדולה לחשוב שראש רשות מקומית הוא במעמד כזה שהוא שולט רק על ניקוי הרחובות והספקת המים. אני מכיר עיר גדולה בישראל שבה מנעו מציבור חשוב להתארגן בתנועת נוער, רק משום שהיה שלטון של רוב מכריע באותה רשות. איפה הרצון של הציבור כאן?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
תגיש שמות לבחירות. אם הציבור מכיר בו — יבחר בו.

מרדכי ביבי (המעריך, עבודה—מפ"ם):
זה לא נימוק. יש צורך שהרשות המקומית תשקף את רצון בוחריה, את כל הפסיפס המצוי בתוכה.

ועתה לגבי הוויכוח על סיבוב אחד או שני סיבובים. אין זה נכון שאין הבדל. יש הבדל יסודי. אם רוצים לבחור באדם שהוא משכמו ומעלה, יקבל את הרוב המכריע של קולות הבוחרים במקום, ולא גמדים שרוצים לעשות מהם אלילים. אם תהיה גזירה זו, אם זה יהיה הנוסח של החוק שיתקבל — אז אני, אם כי מפלגתי תחייב אותי, ואצטרך ללכת בעקבות החלטת הרוב — אשתדל שיהי בשני סיבובים. אינני רוצה שראש רשות מקומית יקבל את השלטון מפני שהוא זוכה ב-30% של הקולות.

לא היתה נכונות מספקת מצד חברים, גם במפלגתי, ללכת לקראת שינוי השיטה בצורה הדרגתית. רצו ללכת בצורה מהפכנית, מקצה אל קצה, בלי לדעת מה הקצה הבא יביא לנו, או לא לשנות כלל. אני סבור שיש עוד שיטות ביניים לנסות את החוקים האלה. מדוע אי-אפשר היה לנסות את החוק הזה בערים, לא בכל הרשויות המקומיות? האם באמת אנו סבורים שהחוק הזה יפעל באותה מידה נכונה בתל-אביב, בירושלים, בחיפה, בדימונה, באפקים ובבית-שאן? מאין לנו הבטחון המופרז הזה?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
בבקשה, אבל כבר בקדנציה הנוכחית.

מרדכי ביבי (המעריך, עבודה—מפ"ם):
אבל הצעה זו לא נתקבלה.

לכן אני סבור שאלה שדיברו בבטחון מופרז, אין להם בסיס לבטחון הזה. גם אני כמוהם רוצה בשינוי, אבל הבה נעשה את השינוי כך שיצליח, ולא ניכנס עוד פעם לשיטה שלא נדע איך לצאת ממנה.

היו"ר ד. הקטיץ:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת זר.

מרדכי זר (המעריך, עבודה—מפ"ם):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אף-על-פי שהחוק אולי לא יעבור בכנסת השישית ויובא שוב לכנסת השביעית, אני חושב שהוויכוח היה כדאי. בהחלט היה כדאי לשמוע את דעות חברי הכנסת, איך הם רואים את המשפט המוניציפלי בארץ, כפי שהדברים באו לידי ביטוי בוויכוח הזה.

לפי מה שאפשר להתרשם מדבריה של חברת-הכנסת אלונג, הרי למעשה הארץ הזאת בנויה רק על שחיתות ועל רמאויות. הכל געשה בחדרי חדרים, אין

חוברת ל"ד, ישיבה תכ"ז

— חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהגותו) (זר, אליעד, מיקוניס) —

למנוע הדחה של ראש עיר. נכון, זה הדבר היחיד, שלא תהיה אפשרות להדיח את ראש העיר.

שמואל מיקוניס (מק"י):
הוא ידח את עצמו.

מרדכי זר (המערך, עבודה—מפ"ם):

האיש עצמו יברח מהזירה. הוא לא יעמוד במבחן זה, אלא אם כן נאמר שלא תהיה הדחה וניתן לאדם אחד יד חפשית לתקופה של ארבע שנים, והוא יעשה ככל העולה על רוחו. אני שואל: לשם מה זה נחוץ? את מי זה ישרד? למה לא יהיה ראש עיר בפיקוח המועצה, ולא יהיה זילזול בנבחרים, כפי ששמענו מתוך נסיון זוטא שראש עיר אומר, שלולא היתה מועצת עיר, היה עושה יותר. בהגיון כזה אפשר לעשות הכל, ולא יהיה פיקוח, לא תהיה ביקורת, ואדם יהיה מוסמך לעשות מה שהוא רוצה. אינני יודע אם יעשה יותר, אבל אין לי ספק שהשגיאות תהיינה יותר גדולות. כיום, לפי דברי חברי הכנסת בן-פורת, ראש העיר כבול. אני שמח שהוא כבול. מדוע לא יהיה כבול? מדוע יחלוש אדם אחד על תקציב של 100 מיליון לירות, ללא הרגשה שהוא כבול על-ידי מוסד נבחר? מה הרע בכך שהוא כבול? איננו חושבים שצריך לתת לאדם אחד יד חפשית שיעשה ככל העולה על דעתו.

יחד עם זאת אומר לנו המציע, שכל הסמכויות יישארו בידי המועצה. והוא מנה את כל הסמכויות. אם כך הדבר, מדוע ייבחר ראש העיר באופן אישי? אם כל הסמכויות הן בידי המועצה, ייבחר ראש העיר כמו כולם ויהיה אחד מחברי המועצה בביקורת המועצה ובדין המועצה.

חברי הכנסת, יש ליקויים בחוק הקיים. החסר בחוק המוניציפלי הקיים הוא מרובה. היום אמרנו לשר הפנים, שצריך לדאוג להבאת חוקה מוניציפלית כדי לתקן מה שניתן לתקן. והחוק החדש בודאי יהיו בו תיקונים. אולם לא היית רוצה שישאל תצטייר כמדינה שיש בה רק הדחות. עובדה היא שיש עיריות וערים שהתנהלו ומתנהלות בצורה מניחה את הדעת. לא היית רוצה שישביאו כדוגמה את חברי הכנסת בן-פורת. האם מישהו בירד מדוע התפטר חברי הכנסת בן-פורת? אולי הוא אשם? איש לא בירד זאת. ולא היית רוצה שהמקרה של אור-יהודה דימונה ישמש דוגמה. אולם ברור שיש לתקן את החוק.

אני רואה לנגד עיני הצעת חוק של ארבעה חברי כנסת בעניין העברת ראש רשות מקומית מכהונתו, כדי למנוע אפשרות של הדחה שרירותית. הבה נאפשר לתקן את החוק, ואל נעשה את הצעד שמציעים כאן.

רבותי, הרי בסופו של דבר 95% מהמועמדים בבחירות לרשות הערים יהיו נציגי המפלגות. מי יציע את ראש עיריית ירושלים, או את ראש עיריית תל-אביב, לא המפלגות?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
שיעורו להעמיד מועמד אחר.

מרדכי זר (המערך, עבודה—מפ"ם):

אני מסכם: בסופו של דבר המועמדים ייקבעו על-ידי המפלגות והיו נציגי המפלגות. אם ראש עיר

מרדכי זר (המערך, עבודה—מפ"ם):

אם מדברים על ארצות-הברית, הבה לא נערבב שמחה בשמחה. אנו איננו ארצות-הברית, ואין לנו מסורת של מאות בשנים. אינני אומר שהכל אצלנו שפיר בשלטון המוניציפלי. אבל תרופה זו איננה תרופת פלא, והיא לא תועיל בשום דבר.

מה אומרים לנו המציעים? אומרים שכיום יש קנוניות, והכל נעשה על-ידי קנוניות. הייתי מציע שלא נשתמש במלה קנוניה. מדוע זו קנוניה? יש מפלגות פוליטיות, לשום מפלגה אין רוב, ועל כן מתנהל משא-ומתן בין המפלגות. מדוע נשתמש בביטוי כה חמור כמו קנוניה, שאיננה הדבר הסימפני ביותר? מדוע לא נכנה זאת בצורה הנכונה — משא-ומתן בין מפלגות, כיוון שלשום מפלגה אין רוב? בשום מקום אין למפלגה אחת רוב. אילו היה רוב למפלגה כל-שהיא, לא היה צורך בכל העניינים. אבל נניח לימונו העברי. טוענים שתהיינה קנוניות. ואני אומר שיהיה משא-ומתן. עד עכשיו היה המשא-ומתן מתנהל לאחר הבחירות. והמשא-ומתן התנהל על השאלה מי יהיה ראש עיר, מי יהיה סגן ומי לא יהיה סגן. עכשיו כל זה יהיה לאחר הבחירות, ולמעשה שום דבר לא ישתנה. המצב יהיה כזה, שמפלגה פלונית תבוא בדברים עם מפלגה אלמונית ותאמר לה: תני לי להעביר את המועמד שלי בתל-אביב ואני אעביר את המועמד שלך בירושלים. נקדים את המאוחר. מה שהיה קודם אחרי הבחירות, יהיה עכשיו לפני הבחירות. זה כל מה שיהיה. שום שינוי לא יהיה. שום דבר לא ישתנה מבחינה זו. אם מדברים על קנוניות, שום דבר לא ישתנה.

(חבר הכנסת ע. דגני קורא קריאת-)

ביניים)

חברי הכנסת דגני, כולנו מדברים בשם הציבור. מיד אומר מה רוצה הציבור, במידה שאני יודע. לא אתה עשית משאל-עם ולא אני עשיתי משאל-עם.

התומכים בבחירות ישירות של ראשי ערים דיברו על מקח-וממכר בעניין הדרשות השונות של הסיעות. רבותי, אולי לא חשבתם עד הסוף. הבה נראה מה יכול לקרות על פי השיטה שאתם מציעים. ראש עיר שייבחר בבחירות אישיות, לא יהיה לו רוב במועצה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
למה לא?

מרדכי זר (המערך, עבודה—מפ"ם):

אתה אינך מתמצא בעניין.

לסיעתו או למפלגתו לא יהיה רוב. והמדובר הוא על חבר מפלגה, כי יכולים להיות גם אנשים פרטיים, או בודדים, שמציגים מועמדותם. במקרה כזה שראש העיר לא יהיה רוב, כל המקח-וממכר, כפי שא"תם מגדירים זאת, יהיה לפני הקמת הקואליציה, יהיה עכשיו אחת לשנה; כי אם לא יהיה לו רוב, אחת לשנה, כדי לצורך אישור התקציב, יהיה חייב להשיג את הרוב. כדי שישגי את הרוב, יהיה חייב לנהל משא-ומתן עם הסי-עות. ובמשא-ומתן יכללו ענייני מקוואות, בתי-כנסת, כבישים, וכל יתר העניינים. מבחינה זו לא ישתנה מאומה. אלא מה, באים חברי כנסת ואומרים שהם רוצים

לצורך רישום העברת מקרקעין; מסירת הודעה רבע- שנתית לממונה על המחוז על ההכנסות וההוצאות; מסי- רת דין- וחשבון שנתי על ניהול הרשות המקומית; העסקת עובדים יומיים, פיטורי עובדים יומיים; מתן רשות לעובד לעסוק בעבודות חוץ; הרשות לאצול מסמכויותיו באישור המועצה, סמכויות ביצוע מכוח חוקי-עזר - כל אלה נשארו בידיו של ראש הרשות. ומעל לכל זה, היוזמה - במידה שלראש הרשות ישנה יזמה - לעשייה היומיומית. כל אלה נשארו בסמכותו של ראש הרשות, והחוק הקיים מוסיף לו סמכויות נוספות. כל הסמכויות הללו באות לאזן את העבודה בינו ובין המועצה המקומית או העיריה.

אני רוצה להעיר הערה נוספת לגבי עבודת ועדת החוקה, חוק ומשפט ואופן ניהולה. בפתיחת דברי העליתי על נס את תרומתם של שני יושבי-ראש הוועדה, חברי- הכנסת אונא וחברי-הכנסת צדוק. רצוני לציין כאן כי בניהול הדיונים וההחלטות שנתקבלו בוועדה נהגו בדיוק בהתאם לתקנון, בהתאם לחוק ובהתאם לנוהל הקיים בוועדות הכנסת. אבל, כמוכון, המצב היה שונה לו היתה הצעת חוק זו מועברת בזמנו לוועדת הפנים, אשר בה העומס איננו כה רב ואפשר היה לכנס את הוועדה פעמיים או אפילו שלוש פעמים בשבוע. לעומת זאת ועדת החוקה, חוק ומשפט עמוסה מאוד. יושבי-ראש הוועדה לא יכול היה לכנסה אלא פעם בשבוע, ולעתים אף היו הפסקות בדיוני הוועדה. לפעמים כונסה הוועדה פעם בשבועיים או בשלושה שבועות. כל הדברים הללו מתנקמים היום בהצעת החוק.

אני מסכים שהצעה זו לא תפתור את כל בעיות השלטון המקומי. בעיות השלטון המקומי הן רבות ומשת- רעות על פני מישורים שונים בחינוך הציבוריים. זכורני ששר הפנים המנוח, השר ברי-יהודה, נטל לידו את הנושא הזה, השלטון המקומי, - ואינני רוצה לתת כאן ציון לשר ברי-יהודה. כולנו הרגשנו היטב את דאגתו והתעמקו- תו בבעיותיו של השלטון המקומי. כבר עם תחילת כהונתו כשר הפנים ניסה לגבש הצעת חוקה חדשה אשר תביא שינוי מרחיק לכת, אך הוא לא הצליח לעשות זאת, ואינני יודע מתי נצליח להביא חוקה מגובשת ומקיפה לעניין זה. על כן, אין להשאיר עניין בוועד זה עד שתיפת- רנה כל בעיות השלטון המקומי.

לגבי עניין שני הסיבובים - אני מודה כי גם המחיי- בים וגם השוללים השתמשו בעניין שני הסיבובים או סיבוב אחד למען קידום מטרותם. מעניין הדבר כי חבר ועדה ממפלגה המתנגדת בתוקף לחוק, אשר לפעמים אף הנהיג את ההתנגדות העקבית נגד הצעת החוק, כאשר דנו על עניין הסיבובים תמך בשני סיבובים. כאשר באנו לטפל בסעיף 8 היו כאלה במפלגתי אשר הצבי- עו בעד חוק זה, אולם עמדו על כך שיהיה סיבוב אחד. כאשר היתה סכנה שההצעה בדבר שני סיבובים עשויה להתקבל, באו והקפידו על כך שההחלטה לגבי סיבוב אחד תישאר בתקפה. טענה זו איני יכול לכוון כלפי מפלגתי בלבד.

(חבר הכנסת ר. ארזי קורא קריאת ביניים)

אני משיב לטענות שהושמעו כאן בהעדרך, חברי- הכנסת ארזי. לא הזכרתי את שמך בעניין זה של הסיבו- בים.

לא יהיה באמת נציג מפלגה, ותלוש מכל דבר - מוטב שלא יהיה ראש עיר. אם הוא תלוש מכל דבר, מכל גוף פוליטי, מוטב שלא יהיה ראש עיר או ראש מועצה.

מצאתי לנכון להגיד את הדברים, לאור מה ששמעתי בדיון: ואם כי אני מתנגד לחוק, אני במפורש חושב על השתייכותי המפלגתית, וכחבר-הכנסת אני חלק בלתי-נפרד מסייעתי וממפלגתי. לכן אצביע בעד העברת החוק לוועדה.

היו"ר. הקטין:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת בן-פורת, לתשובה.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מודה כי גם אני הייתי בין המהרהרים אם כדאי להביא חוק זה לקריאה ראשונה. עמדו כמה מכשולים. הפרוצדורה לא היתה כל כך ברורה, האם רשאי הייתי לקחת לבדי את הצעת החוק חזרה. השתכנעתי לבסוף כי טוב להעלות הצעה זו בכנסת וכי הוויכוח עליה הוא כדאי. טוב ליצור גם דעת קהל. נדמה לי כי הדיון שהתקיים היום במשך ארבע שעות וחצי יגבש רושם חיובי בדעת הקהל הישראלית. הדברים שנאמרו כאן, הן מצד השוללים והן מצד המחייבים, השאירו רושם חיובי. למרות הגימו- קים שהועלו על-ידי שוללי הצעת החוק, לא יכולתי לגבש אף נימוק אחד קונקרטי אשר יש בו משום אחיזה לשלילת החוק.

אני מודה בדבר נוסף: לו רצתה מפלגת העבודה בכל כוחה להעביר את החוק, יכלה לעשות זאת. לא רציתי לעמוד על נקודה זו; אעשה זאת במקום אחר ולא במליאת הכנסת.

אעבור עתה לטענות שהושמעו בדיון. הושמעו כאן שתי טענות קיצוניות עקרוניות. טענה אחת אומרת, שחוק זה בא ליצור דיקטטורים קטנים במדינה, כיוון שהסמכויות של המועצה מתרכזות בידי המועמד אשר ייבחר אישית, ודבר זה מרוקן את המועצה מסמכויותיה והמועצה מתגמדת מול ראש הרשות המועמד לבחירה ישירה של ראשי ערים. אך לעומת זאת נשמעה הטענה האחרת, גם כן מצד שוללי החוק, הטענה האומרת כי חוק זה מרוקן את ראש הרשות הנבחר מסמכויותיו.

בפתיחת הדיון מניתי את הסמכויות שנותרו בידי המועצה. בכוונה לא נגעתי בסמכויות ראש הרשות, וברשותכם אמנה אותן עכשיו. ואלו הן: לדאוג שהחלטות המועצה יבוצעו כהלכה ושכל הוצאה של המועצה תהא בהתאם לתקציב המאושר. ראש הרשות יהיה חבר ועדת ההנהלה ויהיה היושב-ראש שלה. הוא ידאג לכינוס ישיבות המועצה וניהולן. ישנה פרוצדורה מסויימת לניהול הרשות המקומית, ודבר זה אמור בעיקר לגבי מועצות מקומיות. אשר לעיריות - ישנן כמה עיריות אשר קבעו תקנות משלהן לגבי אופן כינוסה של מועצת העיריה. מסמכותו של ראש הרשות להודיע לחבר המועצה על חדילת חברותו במועצה. הסמכות של חתימת מסמכים בשם המועצה נשארה בידו. חתימה על חושים בשם הרשות המקומית, על-פי החלטת המועצה וללא החלטת המועצה, בידו. הכנת התקציב, סמכויות שונות בקשר לגביית מסים, עיקולים, תפיסה לשם מכירת מטלטלי של חייב וסמכויות לפי פקודת המסים; מתן אישור על תשלום ארנונות

חוברת ל"ה, ישיבה תכ"ז

— חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכחונתו) (ארזי, בן-פורת, זר) —

בענייני הרשות כלפי מפלגתו הוא. ואני רוצה להזכיר פה את הדברים שאמרתי בהביאי הצעת חוק זו לדיון. לא אמרתי בשום מקום, לא בוועדה, לא בדברי הפתיחה ולא באסיפות הסברה, כי אני שולל את קיומה של המפלגה ואת הצורך במפלגה. המשטר הדמוקרטי שלנו מבוסס על מפלגות, ואין ספק כי זו השיטה הטובה ביותר שאנו מכירים, אך יחד עם זאת דרשתי את חיווקו של הנבחר כלפי מפלגתו, כלפי המכונה הגדולה שקוראים לה מפלגה. נכון שיש למפלגה מוסדות, ונכון גם שבמוסדות אלה נדונות ההצעות, אך עובדה היא כי אין החבר, הנציג, חוק דיו כלפי מפלגתו הוא. רציתי לחזק את ידי הנבחר אישית, שהקשר שלו והזיקה שלו אל הציבור יהיו יותר חזקים מאשר הזיקה שלו אל המפלגה, וכך תהא חייבת להתחשב בדעותיו ובעצמאותו.

אני מצטער שחבר-הכנסת זר ציטט מדישומים שעשה, שלא היו מדויקים. אמרתי כי הצעת החוק "תיצור לראשונה שכבת מנהיגות מקומית, שיוקתה לציבור הרחב והמגוון תהיה חזקה ועדיפה יותר מאשר למפלגות וצוותיהן; היא תאלץ את המפלגות להעמיד את המועמדים הנוכחים ביותר מקרב חבריהן, המסוגלים לרכוש את אמון הציבור". זאת אמרתי, ולא כפי שצוטט על-ידי חבר-הכנסת זר.

אשר לאנשי הצבא — שמעתי גימט זילול בדברי חבר-הכנסת זר.

מרדכי זר (המערך, עבודה—מפ"ם):
זה לא נכון.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה—מפ"ם):
אמרתי: גימט.

ובכן, אמרתי שברצוני לציין כמה דברים "לגבי אותם אנשי צבא, שפה ושם הם לפעמים מותקפים על כך, שהם נכנסים לחיים האזרחיים ולאט-לאט תופסים מקום בניהול המשק, בניהול הרשויות המקומיות. רצוני לציין מספר תכונות של אנשי הצבא, אשר כה חסרים בניהול החיים היום-יומיים שלנו. האיש המשתחרר מהצבא, לאחר שנים רבות של עבודה, סילג לעצמו שיטת חשיבה מסודרת ועקבית, כושר גיתות, קנה-מידה לבדיקת האפשרויות הפתוחות, דייקנות, כנות. לתכונות אלה אנו זקוקים מאוד בחיים הציבוריים, ויבורכו כל אנשי הצבא המוצאים מקום בחיינו האזרחיים". זאת אמרתי לגבי אנשי הצבא, ואיני יודע מה פסול יש בדברים הללו.

שוב חזר חבר-הכנסת ארזי על עניין הפיכת של המועצה לפיקציה. הזכרתי שמצטער אני על שלא שמע חבר-הכנסת ארזי את סדרת הסמכויות שהזכרתי. אם שמע — כיצד מתיישבת הפיקציה עם אותה רשימה ארוכה של סמכויות? חבל שלא הביא חבר-הכנסת ארזי אפילו דוגמה אחת לאותה פיקציה שדיבר עליה.

דובר כאן על האפשרות, שהמועצה תצביע נגד התקציב שמביאו ראש הרשות. נאמר, כי אז לא יתחשב ראש הרשות בדעת חברי המועצה. איני יודע מה פירוש הדבר. כבר דובר על סמכויותיהם של חברי המועצה לגבי התקציב, והוזכר הסעיף המסויים שבו יצרנו את האיוון בין ראש הרשות לבין המועצה.

איני רוצה להיכנס לוויכוח עם חבר-הכנסת טובי. איני יודע אם אמת הדבר אם לא לגבי הקדרות, שהוא

ראובן ארזי (המערך, עבודה—מפ"ם):
לא יכולת, כי אני הצעתי סיבוב אחד.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה—מפ"ם):
גם התומכים מבין סיעת גח"ל יכלו להתפשר לגבי שני הסיבובים, אם באמת היו רוצים שהצעת חוק זו תעבור. אולי דבר זה ייבחן מחדש כאשר נצביע על הצעת החוק בקריאה שנייה ושלישית — ואיני יודע מי יצביע עליה — אך איני מאמין כי בכנסת זאת אפשר יהיה להעביר חוק זה. אך גם היום אני חוזר ואומר: לו היו המפלגות תומכות בכנות בהצעת חוק זו — אותן מפלגות שתלכנה לאסיפות בחירות והסברה במציעיהן שהן בעד בחירה אישית של ראשי ערים — אפשר היה להעביר את הצעת החוק גם בכנסת זו. חבר-הכנסת סורקיס הזכיר כמה דוגמאות של חוקים אשר רצו ביקרם ואשר הכנסת העבירה אותם תוך יום או יומיים. קיימת בעיה חמורה אחרת, שממנה סובלים השלטון המקומי וראשי הרשויות המקומיות, והיא: ההכרה בחשיבותו של השלטון המקומי, אשר טרם חזרה לכנסת. רק מעטים מבין חברי הכנסת יודעים מה הן התלבטויותיו של השלטון המקומי. נדמה לי כי לו גילו חברי הכנסת שדיברו מעל דוכן זה על ראשי ערים וצורת עבודתם ביקאות בעבודתם היומיומית של ראשי הערים, היו מדברים בשפה אחרת. ראש עיר, הנבחר אישית על ידי הציבור, החי 24 שעות ביממה על-ידו, הוא ומשפחתו נמצאים כבעין ארגו זכוכית ועליו להיות עד כלפי רחשי הציבור יום-יום ושעה-שעה. לא ייתכן איפוא שנכנה אדם כזה בשם דיקטטור ולא ייתכן לומר שיש למונע קיום משטר דה-גול כזה ברשויות המקומיות.

אם תעבור הצעה זו המדברת על בחירות ישירות של ראשי ערים, רוצה אני לשאול את חברי הכנסת היושבים כאן: האם לא יותר מ-60 אחוז עד 70 אחוז מראשי העיריות הקיימות היו נבחרים מחדש? והפעם לא ברוב של 25 אחוז, אלא ברוב יותר גדול? לא מקרה הוא הדבר שדווקא התומכים בהצעת חוק זו במרכז השלטון המקומי הם אלה שאין רבב בעבודתם היום-יומית; הם אלה היודעים את הבעיות, החשים אותם ויודעים מה טוב לעיריה ומה טוב לשלטון המקומי.

ועל כן כאשר באים חברי הכנסת ותוקפים את ראשי העיריות, שמא יקומו לנו דיקטטורים קטנים, הריני אומר להם: לאט לאט לכם, אל נא בטובכם. ראש רשות הנבחר בתמיכה ישירה של הציבור הוא נציג יותר מאשר חבר כנסת, ששמו מופיע ברשימה, והנבחר מצביע בעד הרשימה ואינו מכיר את כל השמות המופיעים בה. לא כן ברשויות המקומיות, כאשר ידוע מי הוא ראש הרשות, ולו גם לפי ההצעה הקיימת.

בפתיחה לדיון הטרומי על שתי ההצעות הזכרתי, שאני תומך גם בבחירה הישירה של חברי המועצה על ידי תושבי האזורים של העיר. חזרתי על הצעה זו גם בוועדה, אך הודעתי כי איני מעמיד הצעתי זו לדיון, אלא לאחר שיתקבל החוק. לא רציתי למוג שתי שמחות אלה יחד. אך אין ספק שאם נוצה להיות עקביים לגבי הבחירה האישית, צריך יהיה לבחור גם את ראש הרשות בבחירה אישית וגם את חברי העיריה באזורים השונים.

ההצעות לגבי הכללת ריסקס, ההצעות שנפלו, נסבו על עצמאותו של הנבחר, עצמאותו של האדם העוסק

— חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו) (בן-פורת, הקטיין); הצעה לסדר-היום (הקטיין, שופמן, אבנרי) —

אני רואה את החשיבות המודגשת בידיעתו של הציבור על ההסכמים לפני בחירות, וזה הרבה יותר חשוב מאשר אחרי הבחירות.

בסיום הדברים אני מבקש מן היושב-ראש להעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק לועדה.

הי"ד ר. הקטיין :
לאיזו ועדה?

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם) :
אין לי ברירה, אלא לוועדת החוקה, חוק ומשפט. (קריאות : לא, לוועדת הפנים.)

הי"ד ר. הקטיין :
חברי הכנסת, נעבור להצבעה. מי להעברת הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט?
(קריאות : לא, מבקשים למנות.)

ה הצ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק
לוועדת החוקה, חוק ומשפט — 46

נגד — 23
ההצעה להעביר את הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו), תשכ"ט-1969, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ט. הצעה לסדר-היום

מעשה כלנתריסים בדליית-אל-כרמל

מה יכולנו להבטיח ולתת? קיבלנו את העובדה ששייך קופטאן רוצה להצטרף לתנועת החירות, והוא הלך לבחירות למועצה המקומית תחת דגלה של תנועת החירות.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש) :
איפה היה קודם?

יוסף שופמן (גח"ל) :
במפא"י.

רשימתו קיבלה כנראה השפעה במועצה המקומית, והוא נבחר ליושב-ראש המועצה.

זמן-מה אחרי הבחירות הודיעו לי אנשי הכפר, שהשייך קופטאן ומשלחת של הכפר רוצים לשוחח אתי. ואז הם באו אלי וסיפרו לי שהמשפחה הזאת, משפחת חל-בי, מקופחת, שאת כל התפקידים הדתיים, את כל ההשפעה, מסרו למשפחה מתחרה להם, משפחת טאירוף, ובינתיים — אמרו — יצא לפניה קאדי אחד, קאדי מדהב, ממשפחת טאירוף, בגלל גילו, ויש מקום פנוי, והם מבקשים שנשפיע על שר הדתות שיכנסו ועדת מינויים ושיתמנה לתפקיד קאדי מדהב איש המשפחה, משפחת חלבי, הכשיר מכל הבחינות לתפקיד זה.

היינו פעם או פעמיים אצל שר הדתות. שר הדתות אמר שאין צורך בדבר הזה, שאפשר גם בלי זה, שלא חסרים עדיין קאדים. הוא התחמק. אחרי זמן גוסוף, לפני שגתיים, הביא שר הדתות הצעת חוק, חוק תיקון

צייד אותה, בתחום ראשי העיריות שברשויות הערביות, אולם אין זה עניין לכאן. אם יש לו, לחבר-הכנסת טובי, דבר נגד חבר-הכנסת לין, יעשה את החשבון במקום אחר.

ובסוף אעיר לגבי נקודה אחת, שהוארה, לדעתי, במסולף, ואני מתכוון למקח-וממכר שיעשה לפני הבחירות ולאחריהן. נאמר כאן, שלפני הבחירות ייעשו דברים מתחת לשולחן, ואילו לאחר הבחירות ייעשה הכל בגלוי. לפי דעתי אין זה נכון. כאשר מפלגות מסתדרות ביניהן, מתאחדות על מועמד מסויים לפני הבחירות, הרי ההמלצה שלהן לחברי המפלגה לא תישאר בסוד כלפי הציבור. הציבור ידע למה ומדוע התאחדו שתי מפלגות סביב מועמד מסויים. הציבור ישפוט את המועמד לאור ההסכם שנעשה על ידי המפלגות לפני הבחירות. לפני הציבור יהיה מבהן גוסוף. הוא יכול להשפיע לגבי בחירה-תו של אותו מועמד ביום ההצבעה.

לאחר שמסתיימות הבחירות לפי החוק של היום, אין עוד לבחור כל השפעה לגבי הרשות המקומית. את ראש הרשות יכולים להחליף אחרי חצי שנה או אחרי שנה. יכולים גם לעשות כמו שעשו באחת העיריות הגדולות במדינה, שחצי-שנה לפני הבחירות בא הסניף של המפלגה ומחליט להדיח את ראש הרשות שבעוד חצי-שנה צריך להיכנס למערכת הבחירות. מחליפים אותו במועצת הסניף לא בגלל כשלונותיו, אלא בגלל תחרות עסקית בינם לבין עצמם.

הי"ד ר. הקטיין :

אנו עוברים עכשיו להצעה לסדר-היום. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שופמן. ההצעה היא : מעשה כלנתריסים בדליית-אל-כרמל.

יוסף שופמן (גח"ל) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הנושא קשור קצת בהצעת החוק הפרטית של חבר-הכנסת בן-פורת, כי הוא דן על כלנתריסים בדליית-אל-כרמל, במועצה המקומית של הכפר הדרוזי הזה.

נתבררנו לפני מספר שבועות, כי יושב-ראש המועצה המקומית בדליית-אל-כרמל, השייך קופטאן חלבי, החליט לעזוב את תנועת החירות ולהצטרף למפלגת העבודה. אינני רואה שום פסול בזה שאדם מחליף מפלגה. השאלה היא דק מהי הסיבה להחלפת המפלגה.

בשנת 1965 הצטרף השייך קופטאן לתנועת החירות. איך זה קרה? חברנו המנוח משה בראו, איש פתח-תקווה וזכרון-יעקב, פעל רבות בין המיעוטים וקירב קבוצה של צעירים דרוזיים אל תנועתנו. וקרוב לבחירות של 1965 הם באו בשמחה והודיעו לנו שהצליחו לקרב אלינו גם את השייך קופטאן, שהוא ראש המשפחה הזאת, משפחת חלבי, שהיא המשפחה הגדולה באותו כפר דליית-אל-כרמל. אני ניהלתי אז את העניינים המוניציפליים במפלגתנו, ואני יכול לאשר ולקבוע שלא ניהלנו שום משא-ומתן עם השייך קופטאן, לא הבטחנו לו שום דבר, גם לא יכולנו להבטיח. בתור מפלגה אופוזיציונית

חוברת ל"ד, ישיבה תכ"ז
- הצעה לסדר-היום (שופמן, לין, אלון, הקטיין) -

ועדת המינויים ואיש משפחת חלבי יתמנה לקאדי מדהב, ואפילו מדברים כבר על משהו יותר מזה, שלא צריך יהיה לתמוה אם אחרי הבחירות יקבלו השייך קופטאן ואחיו "מספרים ירוקים" למוניות. אצטער מאוד אם בעקבות דברים אלה שלי, עכשיו במליאת הכנסת, יימנע סגן ראש הממשלה ממילוי ההבטחות האלה, שכנראה ניתנו, ושהו גרם לשינוי בהשתלבותו המפלגתית של שייך קופטאן.

זהו מקרה קלאסי של כלנתריסם. כשהופעתי בדיון על הצעת חוק של חבר-הכנסת בן-פורת, הדגשתי שכל הכלנתריסם במדינה וברשויות המקומיות באה ממפלגה אחת. זהו המצב לגבי הכלנתריסם, הפליזריסם, הדהריסם ונסיגות אחרים. אבל אינני רוצה להגיד בזה שהשר אלון לא חידש חידושים.

ראשית, זו הפעם הראשונה בתולדות הכלנתריסם ששר בישראל, בכבודו ובעצמו, מטפל בעניין הזה. תמיד מסרו את הטיפול לדרגות יותר נמוכות במפלגה. זה חידוש אחד. אבל יש חידוש נוסף. תמיד השתדלו להוציא חבר המועצה ולהעביר אותו מהרוב למיעוט, ושעל-ידי כך המיעוט ייהפך לרוב. פה השר, גנרל בצבא, הולך "דוגרי" ותופס מיד את הראש עצמו. למה לו לשחק בשינויים בתוך המועצה, כאשר אפשר להעביר ממקום למקום את הראש עצמו?

אלה הם שני החידושים בכלנתריסם שהכניס, לצערנו, סגן ראש הממשלה ושר הקליטה.

אני חושב שיש בזה שחיתות נוספת בחיי הרשויות המקומיות ובחיים המוניציפליים במדינה, ולכן אני מציע שהכנסת תדון בנושא זה.

היו"ר ר. הקטיין:
רשות הדיבור לסגן ראש הממשלה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה. בראשית השבוע כאשר הודיע מוזכר הממשלה בשם נשיאות הכנסת שהועלתה הצעה כזו לסדר-היום וביקש את תגובת הממשלה, כמקובל במקרים כאלה, חיוויתי את דעתי בעד דיון כזה, כל לא ראינו דרך מכוונת יותר להשיב למברק המביש שפירסם חבר-הכנסת בן-אליעזר בנושא זה בעתגונות, ולא ראיתי דרך נאותה יותר להגן על אזרח מהוגן בישראל כמו השייך קופטאן חלבי מאשר מעל במת הכנסת. וזאת למרות שיש לי ספק אם הדיון כשלעצמו הוא רלבנטי, כי הכנסת מעולם לא דגה - עד כמה שאני זוכר - במעבר חברים ממפלגה למפלגה. אומר לזכותו של חבר-הכנסת שופמן, שבפתח דבריו הודה בעצמו שיכולים, רשאים לעבור ממפלגה למפלגה, ולעתים אין גם פסול ופגם בכך שאיש או קבוצת אנשים משנים את דעותיהם ועוברים ממפלגה למפלגה.

לפני שאגש לתיאור העובדות יורשה לי להעיר הערה אישית. חברי הכנסת, כמו חברי הממשלה, הם אנשים פעילים במפלגותיהם, ואין כל פסול בכך שחבר הממשלה או חבר הכנסת נוטל על עצמו תפקידים שונים במסגרת מפלגתו. הוא יכול להיות יושב-ראש תנועה, הוא יכול להיות ראש מחלקה במפלגה, הוא יכול להיות חבר באחת הוועדות. אולי יופתע חבר-הכנסת שופמן לשמוע מה מידת החשיבות שמיידחסת מפלגת העבודה

לחוק העיקרי של הרשות הדתית הדרוזית, ושם הציע בין השאר שני דברים: דבר אחד - שבגלל מחסור בקאדים ישוב בתי-הדין הדרוזיים הדתיים בשניים ולא בשלושה - ובהו אישר את טענתם של החלבים שחסרים קאדים; דבר שני - הוא הציע להחזיר את הקאדי, שכבר יצא לגימלאות, לעוד תמש שנים.

אמנון לין (המערך, עבודה-מפ"ם):
שלוש.

יוסף שופמן (גח"ל):
אחרי-כך יצצה זאת הוועדה לשלוש, אך השר הציע חמש.

במליאת הכנסת, מובן מאליו, תמך חבר-הכנסת לין בחוק הזה, שכנראה הוא עמד מאחוריו, וזו היתה תמיכה במשפחת טאריף. התנגדתי לסעיף הזה, והסתייגתי נדחתה, ובהו גנמר העניין. את ועדת המינויים לא כינסו ולא נתמנה קאדי ממשפחת חלבי.

לפני כמה שבועות שמענו שסגן ראש הממשלה ושר הקליטה נפגש בכבודו ובעצמו עם השייך קופטאן, ואחר מספר שישות "שיכנע" אותו שהוא צריך להזדרז למפלגת העבודה. אמנם השייך יצא ממפלגת פועלי ארץ-ישראל, אבל דובר שיחזור למפלגת העבודה, בשינוי השם.

חברי וידי, יושב-ראש הנהלת תנועת החירות, חבר הכנסת בן-אליעזר, פירסם את הפנייה אל סגן ראש הממשלה וביקר אותו על כך שקלט, בתור שר קליטה, את השייך קופטאן ממפלגתו. בתשובה לזה פירסם השייך קופטאן הודעה בעתון, בה אמר: לאור נסיונו הבלתי-מוצלח בקשריו עם תנועת החירות, הוא חזר למסקנתו כי מקומו במפלגת העבודה.

בתרגום ללשון יותר פשוטה פירוש הדבר: מכיוון שאנחנו לא הצלחנו לקבוע שיתמנה איש משפחת חלבי לקאדי מדהב, יש אי-הצלחה בקשרינו.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

יש לי שאלה ליושבת-ראש. האם רשאי חבר כנסת להטיל דופי בישרו של אזרח בישראל מעל במת הכנסת, מבלי שהאזרח יוכל להתגונן בפניו?

יוסף שופמן (גח"ל):

אני עוד אטיל דופי בשרך ואתה תוכל להתגונן.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אני אוכל להתגונן. תטיל עלי מה שאתה רוצה ואני אתגונן.

היו"ר ר. הקטיין:

לא נהוג לדבר על אזרח שלא בנוכחותו בכנסת ומבלי שיוכל להשיב. אבל זה נושא מיוחד וזה תלוי גם בנואם. לא שמתי לב, אחרת הייתי מעירה לנואם.

יוסף שופמן (גח"ל):

גמרתי את עניין השייך קופטאן ואני עובר אל סגן ראש הממשלה, והוא יוכל להתגונן.

נתברר שעם השינויים בהנהלת העניינים הערביים בתוך מפלגת העבודה נשתנה כנראה גם היחס אל משפחת חלבי. לא אשתומם אם אחרי הבחירות הקרובות תתכנס

הערבית בישראל ועשה למען הפצת רעיונות תנועת החירות בקרב האוכלוסיה הדרוזית. כשר וישר; מה לעשות? מיום שבאתי להכרה אלמנטרית ציבורית-פוליטית, עוד לפני שהייתי חבר מפלגה כלשהי, לא כל שכן נציג מפלגה כלשהי, אני מקיים קשרים חבריים, אישיים, עם כל חלקי האוכלוסיה הערבית בארץ, בגליל, במרכז ובנגב. עשיתי זאת בילדותי, עשיתי זאת בנעורי ואני עושה זאת עד היום הזה, ולכן אין פלא אם זכיתי להגיע לרשת קשרים מסועפת, ביניהם חברים הקרובים למפלגתי, ביניהם יריבים למפלגתי, ביניהם כאלה שאינם כאן ואינם כאן.

ועכשו אניע לעניין הנדון. את השייך קופטאן חלבי לא ראיתי זה זמן, כמה שנים בערך.

יוסף שופמן (גח"ל):
זה היה בתקופה שאני ראיתי אותו.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
מיד אחזור לתקופה שאתה ראית אותו. ב-16 במאי 1969 קיבלתי מכתב בערבית, שתורגם לעברית, ממר קופטאן חלבי, בו הוא כותב בין השאר: אהיה אסיר תודה לכבודך אם תואיל לקבוע לי מועד לפגישה. זה היה המגע הראשון מצד מר חלבי אלי בכתב. שבועיים וחצי לאחר מכן נפגשתי אתו בתוקף תפקידי כיושב-ראש הוועדה לענייני הערבים והדרוזים במפלגת העבודה. בשיחה זו, חבר-הכנסת שופמן, הוא לא דיבר סרה בתנועת החירות, הוא רק סיפר לי קצת על אי-ההבנות שהיו בינו לבין מפלגת פועלי ארץ-ישראל בשעתו, ושבגלל החליט הצטרף לתנועת החירות. הוא הוסיף והסביר שהוא מתחרט על הצעד הזה, ומיד אקרא את הודעתו - ומכיוון שהוא עשה את הצעד הזה תוך תגובה על יחסים שלא נראו לו, והתנאים מאז נשתנו, הוא רוצה לחזור למפלגה שאתה הוא מקיים קשרים שנים רבות.

יוסף סרלין (גח"ל):
אפשר גם לדעת מה השתנה מאז שעוב ועד היום?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אינני יודע מה תכלית השאלה הזאת.

יוסף סרלין (גח"ל):
זהו שאלה רצינית מאוד.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
היא רצינית מאוד לפי דעתך, אבל אני לא חושב אותה לרצינית בכלל, כי השיטה של הטלת דופי על-ידי שאלות סרקסטיות איננה מקובלת עלי.

יוסף סרלין (גח"ל):
אולי תאמר לנו מה היו התנאים והנסיבות שהביאו לחידוש הקשר עם מפלגת העבודה?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
האם החשדתי את תנועת החירות או את מר חלבי כאשר נוצר קשר ביניכם, או או היום?

אורי אבנרי (העולם הזה - כח חדש):
האם הוא דוגל בארץ-ישראל השלמה?

לאוכלוסיה הערבית בארץ, כאשר ישמע שבוועדה לענייני נ"ע ערבים ודרוזים במפלגת העבודה נמצאים לא פחות מחמישה שרים, נוסף לחברים אחרים. זו ועדה גדולה, מגוונת, המייצגת את כל מרכיבי המפלגה. נמצאים בה אנשים שיכולים, אם מנסים ואם מתוך קשריהם, לתרום למחשבת המפלגה בנושא זה, לקרב לבבות של אזרחים ערביים לדרכה של המפלגה.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
יש בה חברים ערביים?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אניע לזה, אם תרצה. אין בה חברים ערבים.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
גם לא שר ערבי.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אמנם, תפקיד של שר, חבר-הכנסת שופמן, הוא תפקיד חשוב, וזאת יכול לאשר השר בגין, אבל לעתים מציבים בראש ועדה במפלגה איש חשוב מאוד שאיננו שר. במשך שנים רבות, במסגרת מפלגת פועלי ארץ-ישראל, וכן עד לזמן האחרון עמד בראש הוועדה הערבתית לא אחר מאשר אבא חושי ז"ל. אמנם רק - במרכז אות כמולות - ראש עיריית חיפה, אבל הכל יודעים מה היה מקומו ומה היה מעמדו של איש זה בחיי מפלגת פועלי ארץ-ישראל, לאחר מכן בחיי המערך לאחדות פועלי ארץ-ישראל ולאחר מכן בחיי מפלגת העבודה. כאשר לשכת המפלגה הציעה לי לקבל את התפקיד של יושב-ראש הוועדה, לאחר שאבא חושי הלך לעולמו, ראיתי בזה תפקיד ראוי בהחלט, והעובדה שאני חבר הממשלה איננה פוסלת אותי מלהיות יושב-ראש ועדה כזאת או אחרת במפלגה. אגב, עד שנעשיתי יושב-ראש הוועדה הייתי חבר בה, חבר מהשורה, כמו שר המשפטים, כמו שר החוץ, כמו שר המשטרה ועוד חברים אחרים.

יוסף שופמן (גח"ל):
על זה דיברתי?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
דיברת גם על זה.

יוסף שופמן (גח"ל):
על זה שאתה יושב בוועדה?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אולי זכרונך לקוי. תקרא בפרוטוקול מה שאמרת. (חבר-הכנסת י. שופמן קורא קריאת-ביניים)

לא אתחמק משום דבר, חבר-הכנסת שופמן. אינני יודע כמה שנים מכיר חבר-הכנסת שופמן את השייך קופטאן חלבי, או כמה פעמים בחיי ביקר בלייט-אל-כרמל, אין זה לגנותו חלילה, אולם אני מרשה לעצמי לחשוב שאני מכיר את משפחת קופטאן חלבי ואת דליית אל-כרמל אפילו לפני שחבר-הכנסת שופמן שמע את שם הכפר הזה בחייו. הוא ציין, ובצדק, שמו של אדם, שכבר איננו בחיים, אשר היו לו קשרים יפים בחברה

סגן ראש הממשלה י. אלון :

אקרא את מה שמידעם השייך קופטאן חלבי בכבודו ובעצמו, והוא ידבר בעד עצמו: "על אף שמאז קום המדינה ולפניה נמנית באופן עקרוני עם תומכי מפלגת מפא"י לשעבר ומסיבות הכרחיות מצאנו את עצמנו בתנו-עת החירות בבחירות האחרונות -"

יצחק רפאל (מפד"ל) :
ציטוט לדורות.**סגן ראש הממשלה י. אלון :**

העלו פה בעיה, פגעו פה באדם, מותר לי להביא לדיעת הכנסת מה שהוא אמר. אתה יכול להתרשם ממנו, אתה יכול לא להתרשם, הזכות בידך.

יוסף סרלין (גח"ל) :

אתה מצטט רק את מה שהוא כתב, אך אינך מוסר מה שהוא אמר לך בעל-פה.

סגן ראש הממשלה י. אלון :

עוד לא שמעת מה שהוא אמר; למה אתה מתרגז?

שמואל תמיר (המרכז החמשי) :
הוא חבר חדש בתנועת החירות.**סגן ראש הממשלה י. אלון :**

אינני קורא את מה שהוא כתב אלי. אלי הוא כתב רק שורה או שתיים. הוא ביקש פגישה, נענית לו והזמנתי לשיחה כעבור שבועיים וחצי.

עכשיו אני קורא את מה שהוא הודיע לציבור: "על אף שמאז קום המדינה ולפניה נמנית באופן עקרוני עם תומכי מפלגת מפא"י לשעבר, ומסיבות הכרחיות מצאנו את עצמנו בתנועת החירות בבחירות האחרונות. עתה, ולאחר פגישתנו עם מעלת סגן ראש הממשלה הישראלית מר יגאל אלון ויושב-ראש הוועדה העליונה לעניינים ערביים חרויים במפלגת העבודה, ול-אחר שהוכרו לנו העניינים בצורה ברורה, והוסרו אי-ההבנות שדחפו אותנו להתנהגותנו הקודמת, וכל זאת הודות ליחסו ודמותו של מר אלון, והבנתו המלאה לבעיות העדה הדרוזית במיוחד, ובעיות המיעוט הערבי בכלל, בגוסף לכך הרצון הטוב והכוונה הטובה של מעלתך, אשר בלטו בפגישתנו הידידותית, וכמו כן מתוך רצונו לשרת את אינטרסי תושבי כפרנו ואינטרסי המדינה יחד, -אנו מצהירים ברבים שכל הסיכסוכים ואי-ההבנות שהיו בינינו וישבו, ואנו חוזרו למפלגת העבודה, שעקרונו-תיהם הם עקרונותינו, שנהגנו לפיהם במשך כל שלבי חיינו בעבר, למפלגה זו הכוללת היום כל התנועות הפועליות בארץ. ינחה אותנו אלהים לטוב ולכרכה למען כפרנו, עדתנו ומדינתנו ישראל האהובה והיקרה."

יוסף סרלין (גח"ל) :

אדוני סגן ראש הממשלה, תואיל לומר לנו מה היו הסיכסוכים ואי-ההבנות.

ה"ר ד. הקטין :

חבר-הכנסת סרלין, אתה יודע את הנוהג המקובל בכנסת ואתה אינך נוהג לפיו. אתה צריך להישמע לי ולהפסיק את קריאות-הביניים.

יוסף סרלין (גח"ל) :

אינני יודע באיזה סעיף של התקנון כתוב שאסור לקרוא קריאות-ביניים.

ה"ר ד. הקטין :

לא באופן שיטתי.

סגן ראש הממשלה י. אלון :

על הודעתו זו, שדיברה על אי-הבנות וסיכסוכים אישיים, דבר שקורה אפילו בין יהודים, חבר-הכנסת סרלין, ואפילו לך זה קרה כמה פעמים במפגשך, עני-תני לו כלהלן: "מכובדי השייך קופטאן עוזאם חלבי, הנני מאשר בהערכה את קבלת העתק הודעתך לציבור מ-25 ביוני 1969, אשר בא כהמשך לשיחתנו הידידותית מיום 3 ביוני 1969. אני שמח מאוד כי אי-ההבנות אשר הביאו להתרחקות ממפלגת פועלי ארץ-ישראל והמערך לאחדות פועלי ישראל ב-1965 סולקו לאחר שיחתנו. בשעתו הצטרפתי מאוד על ניתוק הקשר בינך לבין תנועת העבודה, אך בידעי כי מעשה זה לא בא כתוצאה משינוי בעמדתך הבסיסית לאורך שנים רבות, אלא בגלל אי-הבנות מצערות, תמיד קיוויתי כי בכוא העת תימצא הדרך לחידוש הברית בין מפלגתנו לבין ציבור החקלאים והעובדים של דליית-אל-כרמל וסביבותיה, אותו אתה מייצג בכבוד. מרוצה אני כי נתגלגלה לידי הזכות לסייע בחידוש הקשר ואני מודה לך מקרב לב על דברי ההערכה למפלגת העבודה ולי אישית המובעים במכתבך."

יצחק רפאל (מפד"ל) :
עברית די טובה.**סגן ראש הממשלה י. אלון :**

"מכתבך הובא לדיעת מוסדות מפלגת העבודה והוא התקבל בברכה ובשביעות רצון על ידי כולם. בשם מפלגת העבודה הנני מאחל לך ולכפר דליית-אל-כרמל הצלחה בהתפתחות כלכלית וחברתית."

חברי הכנסת, בין זה לבין כלנתריסם אין שום דמיון. אם יש משהו שסולד מתופעת הכלנתריוזם, הרי זה עבדכם הנאמן. מפלגתכם לא היתה נקייה גם מתופעות של כלנתריסם, שאפילו שינו את יחסי הכוחות ברשות מקומית.

יוסף סרלין (גח"ל) :

אדוני סגן ראש הממשלה, במקום שבעלי תשובה עומדים...

(חבר-הכנסת י. שופמן קורא קרי-את-ביניים)

סגן ראש הממשלה י. אלון :

חבר-הכנסת שופמן, תן לי לענות בשקט. לא הפרעתי לך. אשיב על כל הבעיות.

מה זה כלנתריסם לפי הפרקטיקה הישראלית? חבר מפלגה נבחר לסיעה ברשות מקומית, ותמורת הנאה עוזב את סיעתו ומצטרף לסיעה אחרת. לעתים הצטרפות זו יש בה גם כדי להחליף את ראשות המועצה המקומית, או הרשות המקומית, ולעתים אין בה כדי להחליפה. כיוון שמדובר לא בכבודי, אלא בכבודו של אדם שאיננו נוכח בכנסת, אני רוצה להתבטא בצורה שטרם

— הצעה לסדר-היום (אלון, י. תמיד, הקטיף, שופמן, כהן-צידון, ש. תמיד) —

נתי כי מקומי עם מפלגת העבודה. חזרתי ללא תנאי, ואני משתומם עליך שאתה מכנה מעשה כזה "עיסקה". אני בטוח, חבר כנסת נכבד, כי כאשר יפוג רוג'וק, תצטער על מברקך". עד כאן — קופטאן חלבי.

כבר אמרתי, שבהרכב של המועצה המקומית בדליית אל-כרמל לא חל שינוי כלשהו בעקבות החלטתו של ראש המועצה המקומית לפרוש מתנועת החירות ולהתקשר עם מפלגת העבודה. במועצה יש תשעה חברים, מהם שבעה בהנהלת המועצה, שלושה שהיו בגח"ל, שניים מהמערך, שניים ממפ"ם, ושניים באופוזיציה. אלה שהיו בקואליציה נשארו בקואליציה, אלה שהיו באופוזיציה, נשארו באופוזיציה. היכן כאן הכללתריסם? הכללתריסם הוא ניצול לדעה של ביטוי מאוס — ובצדק — כדי לנגח את מפלגתי, ויותר מזה: כדי לערוך נגדי התקפה אישית, שאני דוחה אותה בשאט-נפש.

אבל, חברי הכנסת, כבר אמרתי מה שאמרתי בהן-צדק, אולם אני מודה לחבר-הכנסת שופמן על גילוי לבו, כמה טרח בחזרו אחרי שר הדתות על מנת להבטיח לקופטאן חלבי כהונה של קאדי. הוא אמנם לא הצליח...

יוסף שופמן (גח"ל):
אתה תצליח, בזה אני בטוח.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אל תתחמק. הודעת מעל במת הכנסת, שטרחת לחפש לו משרת קאדי.

יוסף שופמן (גח"ל):
לא בשבילו...

סגן ראש הממשלה י. אלון:
בשבילו...

אמרת כאן את הדברים האלה והתאוננת שלא הצלחת. ידידי חברי הכנסת, אני לא הייתי ואינני היום שר הדתות, אינני נמנה על שום ועדה הממנה שופטים או קאדים, ומעולם לא המלצתי על מינוי שופט או קאדי ואינני מתכוון לעשות בעתיד מה שעשה חבר-הכנסת שופמן, כפי שהודה מעל במת הכנסת.

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי):
בשם עליונות המשפט.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
לכסוף, אפשר תמצאו עניין לשמוע כיצד הגיבה תנועת החירות על הצטרפותו של שייך קופטאן חלבי לתנועת החירות, ואז תתגלה הצביעות במלואה, חבר-הכנסת בן-אליעזר. לקחתי את העתון המהימן ביותר על תנועת החירות, הוא עתון "חירות" מיום 14 בדצמבר 1964, ושם אני קורא את הבשורה — ואני מצטט — "יום השתחררות מכבלי מפא"י". זה דבר העתון "חירות". את יום בואו של חבר-הכנסת בגין לכפר מכנה עתון זה — לא קופטאן חלבי — כיום השתחררות מכבלי מפא"י.

שמואל תמיד (המרכז החפשי):
בינתיים הם עצמם נכנסו לכבלים.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

במאמר בעתון "חרות" מיום 20 בדצמבר 1964, המופיע תחת הכותרת — ואני מצטט — "דלית-אל-כרמל חגגה את השתלבותה בתנועת החירות", אומר מנכ"ס בגין, ביום ביקורו, לראש המועצה שייך קופטאן חלבי,

עשיתי כך מיום חברותי בכנסת, ומקווה אני שלא אעשה זאת אף פעם בעתיד: אני מודיע לכנסת בהן-צדק, שהזימה לפנייה באה מצד מר חלבי; שבשיחה בינינו הוא לא דרש דבר ולא הובטח לו דבר, לא בתקופה זו ולא לאחר הבחירות.

יוסף תמיד (גח"ל):
מדוע לא תשאיר זאת לאחר הבחירות?

היו"ר ד. הקטיף:
חברי הכנסת, נשמעו דברים קשים מפי חבר-הכנסת שופמן. הוא דיבר ואיש לא הפריע לו.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
גם לא לגבי הבחירות עצמן. וכיוון שפרישתו של השייך חלבי היתה על רקע של יחסים אישיים, חשבתי, כיוון שיושבו הסיכסוכים והוא חזר למפלגה המקורית שלו, אין בזה שום פסול, כשם שלא היה שום פסול בעבודה שהוא הצטרף לתנועת החירות. אני לא שלחתי מברק לחבר הכנסת בן-אליעזר כאשר השייך קופטאן חלבי הצטרף לתנועת החירות. אני חושב שמבחינה זו דו"קא הגיב ראש המועצה בדליית-אל-כרמל בצורה שראוי כי חבר-הכנסת בן-אליעזר ילמד ממנה בכל מה שנוגע לסגנון של יחסים ולסגנון של ביטוי.

בתשובה על מברקו של חבר-הכנסת בן-אליעזר מגיב השייך עואם קופטאן בהאי ליטנא: "ביום 3 ביולי פירסמת בעתונות מברק זועם נגד סגן ראש הממשלה מר אלון על התפקיד שמילא לדברייך בהחלטתי ובהחלטת חברי לחדש את קשרינו עם מפלגת העבודה. חבר כנסת נכבד, כאשר החלטתי לפני חמש שנים לנתק את קשרי עם מפא"י ולהקים קשר עם תנועת החירות, עליה אתה נמנה, לא מצאת בזה פגם ולא ראית בזה כללתריסם, כלשונך —"

יוסף שופמן (גח"ל):
איזו עברית יפה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
זה מתורגם מערבית.

" — אולם היום, לאחר שקמה מפלגת העבודה הישראלית, ומר יגאל אלון נתמנה כיושב-ראש המחלקה לענייני ערבים ודרוויים במפלגה, והוסרו אי-ההבנות של העבר, ומצאתי לנכון ביומתי שלי לחדש את קשרי עם מפלגת העבודה — הינך מוצא לנכון להתקיף זאת בל-שון שאינה הולמת חבר פרלמנט".

חברי הכנסת, מאז הדיע השייך קופטאן בעצמו ובשם חבריו על חידוש הקשר שלו עם מפלגת העבודה לא חל שום שינוי בהרכב ובמבנה של המועצה המקומית בדליית-אל-כרמל.

סליחה, יש המשך למכתב שקראתי לעיל, כדי להרגיע את חבר-הכנסת שופמן.

יוסף שופמן (גח"ל):
זאת אני ציטטתי.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אני ממשיך בציטוט המכתב: "דווקא לאור נסיוני הבלתי-מוצלח בקשרי עם תנועת החירות חזרתי למסק"

חוברת ל"ד, ישיבה תכ"ז

– הצעה לסדר-היום (אלון), ש. תמיר, רפאל, בגין, אבנרי, הקטין, ברעם, גולן, נצר) –

ושלא על מנת לקבל פרס, ושאינו מילאתי בזה לא יותר מאשר תפקיד ציבורי אלמנטרי לגיטימי – אינני מתנגד לדיון במליאת הכנסת בנושא זה.

הי"ד ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ברעם.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אדוני סגן ראש הממשלה, אינני יודע אם יש לזה תקדים בכנסת. אני מבקש מראש את סליחתו של סגן ראש הממשלה. כמו יתר חברי הכנסת האזנתי, וזה חשוב, למה שנאמר להבהרת עמדה או פעולה שהואשם בה סגן ראש הממשלה. נדמה לי שהכנסת יכולה להסתפק במה ששמעה עד כה, ואין מה להוסיף. לכן מציע אני להוריד את העניין הזה מסדר-היום.

הי"ד ר. הקטין:

הצעה נוספת לחבר-הכנסת גולן.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע להעביר את הנושא הזה לוועדה.

(קריאה: לאיזו?)

הי"ד ר. הקטין:

תזדיינו בסבלנות ותשמעו לאיזו ועדה מוצע להעביר את העניין.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

לא אטפל בעיסוקי המפלגתיים של סגן ראש הממשלה. מפלגת העבודה יכולה להתברך בכך שסגן ראש הממשלה יגאל אלון עומד בראש ועדה לענייני ערבים ודרוזים. אני גם לא אבוא לעסוק בענייניה של תנועת החירות וועדותיה, או פעילותה בקרב הערבים. אבל אני רוצה לדבר על התופעה, אדוני סגן ראש הממשלה, והתופעה היא כלנתריסטית. ואף אם אין בה כל התכונות הכלנתריסטיות כפי שאתה רוצה להגדירן, בכל זאת תופעות כגון אלו הן המביאות לכלנתריסטים.

אדוני סגן ראש הממשלה, אם בעיריית תל-אביב יכול היה לקבל מנדט חבר מועצה, שבעצמו לא נבחר וקיבל את התפקיד מראש הרשימה שהוא היחיד שנבחר, וסיעתכם לא מצאה לנכון לדרוש ממנו ויתור על המנדט, ולא זו בלבד אלא עוד העלתה אותו לדרגת סגן ראש העיר...

דבורה נצר (המערך, עבודה-מפ"ם):

מה זה שייך לנושא?

הי"ד ר. הקטין:

חבר-הכנסת גולן, אני מבקשת אותך, עלית על הבמה כדי להציע הצעה אחרת בנושא הזה. אני מבקשת שתדבר על הנושא הזה.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני סגן ראש הממשלה, התנהגות סיעתכם בעיריית תל-אביב היא חוליה בשרשרת מעשי הכלנתריסטים. נכון, חבר יכול ורשאי לנטוש את מפלגתו. גם ראש מועצה יכול לנטוש את מפלגתו ולעבור למפלגה אחרת. אבל אותה מפלגה המקבלת חבר חדש כזה יכולה אמנם

שהיה גם אז ראש מועצה מטעם סיעת מפלגת פועלי ארץ-ישראל, – אני מצטט: "ראש המועצה, על-ידי הצטרפותו, הוכיח אומץ-לב אזרחי". תנועה פטריוטית זו מנסה להסביר לאזרחים, שכדי להצטרף לתנועת החירות יש צורך באומץ-לב אזרחי.

שמואל תמיר (המרכז התפשי):

אין לך מושג איזה אומץ דרוש לך, אומץ עצום. אני יכול לספר לך.

(חבר-הכנסת י. ה. קלינגהופר קורא קריאת-ביניים)

סגן ראש הממשלה י. אלון:

חבר-הכנסת קלינגהופר, מעולם לא בדקתי את השיחות להצטרפותן למפלגה זו או אחרת, ואל תטיל דופי באזרחים, אל תצא מגדרך, שמור על הרוח הפילוסופית הטובה שלך.

ובכן, כאשר פלוגי מצטרף לתנועת החירות – זה לא כלנתריסטים; כאשר הוא חוזר למפלגה שאותה עזב – זהו כלנתריסטים.

יצחק רפאל (מפד"ל):

זו המפלגה שהוא התחנך על ברכיה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

חברי הכנסת הנכבדים, כאשר שייך קופטאן חלבי עזב את המערך ועבר לתנועת החירות, לא ראיתי בכך כלנתריסטים. הצטרעתי על כך, אבל לא ראיתי בכך תופעה של כלנתריסטים. אני מבין שהחבר-הכנסת בן-אליעזר מצטער, ואין אדם נתפס על צערו; אבל כאשר אדם חוזר למפלגתו – אין זה כלנתריסטים. אולם לזכותו של חבר-הכנסת בגין ייאמר, שהוא אמר עוד משפט חיובי.

השר מ. בגין:

עכשיו אתה מתקיף אדם שלא יכול להגן על עצמו מעל דוכן זה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

חבר-הכנסת בגין אמר דברים נכונים כאשר פנה אל הדרוזים ואמר להם: "תבחרו לפי מיטב הכרתכם כאזרחים חפשיים ואמיצים".

(חברת-הכנסת א. רזיאל-נאור קוראת קריאת-ביניים)

חברת-הכנסת רזיאל-נאור, אני אומר זאת לזכותו. למה את כועסת? אסור לברר בזכותו של אדם?

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

ארבע שנים לא לחמתם על שום עניין כשם שאתם נלחמים על עניין זה. כאן אתם יוצאים למלחמה טוטלית ונמרצת.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אני מרוצה מאוד, השר בגין, שהצלחת לשכנע את שייך קופטאן חלבי וחבריו לבחור לפי מיטב הכרתם כאזרחים חפשיים ואמיצים, ואמנם הם בחרו נכונה וחזרו למפלגת מוכרתם.

ולבסוף, חברי הכנסת, כיוון שאני בטוח שגם מר קופטאן חלבי עשה את אשר עשה לפי מיטב הכרתו,

בעד ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום
 40 —
 נמונים
 16 —
 ההצעה לקיים דיון על העניין במליאה לא נתקבלה.
 ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום נתקבלה.

היו"ר ד. הקטין :

אני מעמידה עתה להצבעה את ההצעה להעביר את העניין לוועדה.

הצבעה

ההצעה להעביר את העניין לוועדה לא נתקבלה.

היו"ר ד. הקטין :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רפאל, להנמקת הימנעותו מהצבעה.

יצחק רפאל (מפד"ל) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כבר היתה לי הזדמנות היום, בדיון אחר, להעיר כי נגע הכלנתריסם מוסיף לכרסם בכרמי חיגו המוניציפליים. אמנם היה רושם, בזמן מסויים, שהכלנתריסם נסוג תחת לחץ הציבור וגינוי, אולם במפתיע הוא פשט מחדש. השנה חדר גם לכנסת, ומכאן קיבל עידוד רב. השנה, רק באח-רונה, עבר לתחום חדש, לתחום המועצות הדתיות. והכנסת יכלה להגיב נגד נגע ממאיר זה בדרך אחת, בדרך החוק.

חברנו, הרב זוארץ, הגיש בשם סיעתנו הצעת חוק שבאה לבלום את הכלנתריסם. כן עשה גם חבר-הכנסת פלד בשם סיעת מפ"ם. לאחר הדיון הטרומי הועברו הצעות החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אולם בוועדת-המשנה הורדו הצעות אלו ונגנזו ברוב קולות. אמנם הבנתי שמוצלי הכלנתריסם והמנצחים עליו הצביעו נגד ההצעות. אבל תמהתי מאוד שגם חברי גח"ל הצט"פו רפו לאלה שהסירו מעל הפרק את הצעות החוק שבאו לבלום נגע זה.

לכן נמונעו מהצבעה. אני מבין שכאשר הכלנתריסם פוגע בגח"ל, זה כואב להם. אבל כאב חד-צדדי איננו כאב. כאשר כואב האחרים, גם אז צריך להגיב. משום כך, בשל התנגדותנו המוצהרת החדירה, לא הצבענו עם הרוב. אבל כמתאה נגד חבר-הכנסת שופמן וחבריו — שלא ידעו להצטרף אלינו בשעת הצורך — לא יכולנו להצטרף להצבעה עמהם.

היו"ר ד. הקטין :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת טיאר, להנמקת הימנעותו מהצבעה.

אברהם טיאר (המרכז החפשי) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. במשך חודשים, ובהזדמנויות שונות, משתדל חבר-הכנסת שופמן לשכנע אותנו שהבוחרים מצביעים בעד רשימה ולא בעד אישים. לכן נשאלת היום השאלה: על מה יצא כעסו והתשובה היא — בעיה מוסרית. כאיש שהיה בחירות ובגח"ל, אני מבקש ממנו ומסיעתו שגם במקרה זה לא יופיעו כנציגי המוסר בכנסת ובמדינה.

לברך את האיש בעל התפקיד הרם על שהחליט את החלטתו, אבל היא צריכה להגיד לו: אמנם אנו מקבלים אותך בורעות פתוחות, אבל את המנדט שקיבלת מרשימה אחת רת תניח ולא תשאיר אותו בידך. זאת לא עשיתם, לא בתל-אביב ולא בדלית-אל-כרמל.
 חברי הכנסת, התופעה היא תופעה שלילית, כלנתריסטית. נושא כזה אין מורידים מסדר-היום, ויש להעביר לוועדת הפנים.

היו"ר ד. הקטין :

רשות הדיבור לסגן ראש הממשלה.

סגן ראש הממשלה י. אלון :

אם היה צורך בדוגמה של תגובה בלתי רלבנטית לדיון — היתה זו תגובתו של חבר-הכנסת גולן. מה עניין שמיטה אצל הר סיני?

כאשר חבר סיעת הליברלים העצמאיים בתל-אביב עזב את הסיעה, יכולת להעלות הצעה לסדר-היום כדרך שעשה חבר-הכנסת שופמן, ולדון על זה בכנסת. מדוע אתה צריך לעשות את חשבונך עם איש אחד על חשבון איש אחר?

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית) :
 אני דיברתי על התופעה.

סגן ראש הממשלה י. אלון :

אני מסביר לך, ואתה מסרב לשמוע, כי מרגיז אותך דבר אחר. אני מסביר לך שבדלית-אל-כרמל אין בפני מי להתפטר. כל הסיעה עזבה את המפלגה הזאת ועברה למפלגה אחרת.

שנית, אני רוצה לבשר לך בשורה שנייה, שעד רגע זה לפחות השייך קופטאן חלבי וחבריו עוד אינם חברי מפלגת העבודה, מפני שמפלגת העבודה עוד לא החליטה אם ומתי לפתוח את שעריה בפני חברים לא-יהודים. הדבר הזה נמצא בדיון.

אריה בן-אליעזר (גח"ל) :

איך היה במפא"י קודם?

סגן ראש הממשלה י. אלון :

אילו הקשבת למה שאמר או אילו קראת מה שכתב, היית יודע. הוא אמר: אני מחדש את קשרי עם מפלגת העבודה. הוא לא אמר: אני נכנס למפלגת העבודה.

אני מאמין שהצעתנו תתקבל במפלגת העבודה, והיא תפתח את שעריה בפני העדה הדרוזית. אבל עד רגע זה הם לא עברו למפלגה.

לכן אני חושב שהצעתך אינה רלבנטית, ולה אני מתנגד.

היו"ר ד. הקטין :

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. לפנינו שלוש הצעות: האחת — לקיים דיון על העניין במליאת הכנסת; הצעה שנייה — להסיר את העניין מסדר-היום; הצעה שלישית — להעביר את העניין לוועדה. תחילה אעמיד להצבעה זו מול זו שתי ההצעות הראשונות.

הצבעה

בעד ההצעה לקיים דיון על העניין

במליאה

חוברת ל"ד, ישיבה תכ"ז

— חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (הוראת שעה) (הקטיג, אונא); חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3) (הקטיג, אונא, ברעם) —

י. חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (הוראת שעה), תשכ"ט—1969 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

סיכמונו, לפי המצב הדברים, כי לא נראה לרצוי להכניס שינויים בגוסח החוק, כפי שהוגש לקריאה ראשונה. נה. אני מבקש לאשר את החוק. אין הסתייגויות לחוק זה.

הי"ד ר. הקטיג:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. החוק הוא בן סעיף אחד, ללא הסתייגויות.

הצבעה

סעיף 1 נתקבל.

הי"ד ר. הקטיג:

אני מעמדה את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (הוראת שעה), תשכ"ט—1969 נתקבל.

יא. חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3), תשכ"ט—1969 **

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

ספק אם סעיפים אלה המתווספים לחוק או המשתנים בהתאם לחוק זה, לא יהיו מחוסגים מפני פנייה לבית המשפט, אשר צריך יהיה לדון בפעולות ועדת הבחירות המרכזית, דבר העומד בניגוד לכל מה שנקבע בחוק הבחירות. על כן הוספנו את הסעיף הזה.

יש הסתייגויות לחוק זה, ואני מבקש לתת רשות למסתייגים לנמק הסתייגויותיהם.

הי"ד ר. הקטיג:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. לסעיפים 1—4 אין הסתייגויות.

הצבעה

סעיפים 1—4 נתקבלו.

הי"ד ר. הקטיג:

לסעיף 5 הסתייגות לחבר הכנסת בן-פורת, אשר איננו באולם.

משה ברעם (המערך, עבודה—מפ"ם):
חבר הכנסת בן-פורת הסיר את הסתייגותו.

הי"ד ר. הקטיג:

באותו סעיף הסתייגות לחבר הכנסת אונא. רשות הדיבור לחבר הכנסת אונא להנמקת הסתייגותו.

משה אונא (מפד"ל):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. השאלה אשר התעוררה כבר בקריאה הראשונה קשורה בסדר השידורים בטלוויזיה, והיא: האם מספיק הזמן שמעמידים לרשות המפלגות או הרשימות לשם שידורי תעמולת

הי"ד ר. הקטיג:

הכנסת תעבור לסעיף ע"א בסדר-היום: חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (הוראת שעה), תשכ"ט—1969, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

משה אונא (יו"ד ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ושלישית חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (הוראת שעה), תשכ"ט—1969, שהוא פרי זממתם של חברי-הכנסת אונגיה, ארוז, בדר והאוונגר.

אמש דנו בחוק זה בקריאה ראשונה, והיום אני מביא את החוק מוועדת החוקה, חוק ומשפט בלי שינויים, לקריאה שנייה ושלישית. אנו בחנו שנית את פרטי החוק, אחרי שהתעוררו ספקות אם הסרת ההגבלות של סעיף 6 — כלומר שימוש בתאורה — רצוי לאשרה.

הי"ד ר. הקטיג:

אנו עוברים לסעיף ס"ב בסדר-היום: חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3), תשכ"ט—1969, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

משה אונא (יו"ד ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מביא לקריאה שנייה ושלישית את חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3), תשכ"ט—1969.

החוק נדון בקריאה ראשונה ביום ט"ז בתמוז והועבר לוועדה. הוועדה בחנה פעם נוספת את הסעיפים השונים של החוק, אבל למעשה הכניסה רק שני שינויים בגוסח החוק, בסעיף 7 ובסעיף 8 של הצעת החוק.

סעיף 7 מדבר על שידורי הסברים והדרכה. קבענו שמשך השידורים שייעשו על-ידי יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית, להסברת סדרי הבחירות ומה שקשור בהם, לא יעלה על שעה אחת ברדיו ועל שעה אחת בטלוויזיה. בהצעה הקודמת נאמר שמשך השידורים לא יעלה ביחד על שעה אחת. לפי בקשת יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית, אשר בחן פעם נוספת את השאלה, הסכמנו להאריך את הזמן, כאמור.

התוספת שהכנסנו בסעיף 8 של החוק קובעת, שאותה חסינות בפני סעד משפטי, אשר חלה על פעולות ועדת הבחירות המרכזית, על היושב-ראש והסגנים בפעולותיהם, תחול גם על מעשה או מחדל לפי סעיפים 15, 16 ו-17א' של חוק זה.

הגענו לידי מסקנה, שאין זה רצוי שיוכל להתעורר

* "דברי הכנסת", חוברת זו, עמ' 3605; נספחות.

** "דברי הכנסת", חוב' ל"ב, עמ' 3376; נספחות.

— חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3) (אונא, הקטיין, ש. תמיר, ולגר, חזן) —

בצירוף הקצבות שנתיות מכספים שנאספים מחוץ לארץ לבטחון ומועברים למפלגות, לאינטרסים מפלגתיים צרים, כיתתיים ואישיים בתוך המפלגות, — בצירוף כל אלה באים ואומרים: בחירות חפשיות, שוות ודמוקרטיות. ומחשש שבית-המשפט העליון יחשוף שוב את הצביעות הזאת, את חוסר הדמוקרטיה הזו, את אי-השוויון הזה, את הקוואזי-טוטליטריות של שתי המפלגות נגד יתר המפלגות — עושות מיד כל המפלגות תשרי, וכל זאת בין מנחה למערבי, ברגע האחרון לפני סיום מושב זה של הכנסת.

ברגע שהחוק יעבור, עם חוק התשרי ועם חוק המימון, מתה ההזדמנות השווה, מתה היומרה לדמוקרטיה אמיתית במדינת ישראל.

אנו מציעים הצעה פשוטה: זכות שווה לכולם. בצרפת הלכו לבחירות שבעה מועמדים; ביניהם אחד נציג של מפלגת דה-גול ואחד נציג מפלגה קטנטונת. כל אחד קיבל זמן שווה לשידור.

בבריטניה הלכה המפלגה הליברלית הקטנה מול מפלגת הלייבור ומול המפלגה השמרנית — ולכלול זמן שווה לשידור.

בארצות-הברית הלך וולאס חסר הסיכוי מול המפרי וניכסון — וניתן להם זמן שווה לשידור. אך פה מדברים על מדינה חפשית ובידועין ומראש קובעים את הדברים מתוך הסדר של קרטל מונופוליסטי. יש מונופולין בכל שטחי החיים, ועכשיו הגענו גם למונופולין בשטח הקשר בין הציבור לבין המועמד, ואין צל צלה של הפרזה ואין שום גזמה כאשר אני אומר, שאם יעבור החוק הזה, פלוס חוק השריון, אתם מאבדים אפילו את עלה-התאנה על הערווה הנחשפת ברגע זה.

היו"ר ד. הקטיין:

לאותו סעיף הסתייגות לחבר-הכנסת וילגר.

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. במשך כל שנות כהונתה של כנסת זו התרענו נגד הגבלת החירות. ברגע האחרון לפני תום תקופת כהונתה של הכנסת השי-שית מצטרפות אלינו סיעות שלא לחמו במשך השנים על העקרון, אלא כאשר פוגע הדבר גם בהן, אך כפי שאומרים, גם זו לטובה. הן מצטרפות בארגומנטים שהיינו רגילים להשמיע אותם בכנסת: השוויון הוא פורמלי והדמוקרטיה פורמלית. כי מה בעצם יש להגיד לבוחרו כל אחד מציע את הפרוגרמה שלו. לסיעת גח"ל יש פרוגרמה: לכבוש את הארץ משני עברי הירדן. אפשר להגיד זאת בעשר דקות, אפשר בשעה או שעתים, אך אין לה פרוג-רמה אחרת. לסיעות אחרות יש פרוגרמה לכבוש את אשר כבר נכבש ולספח — כמה פעמים אפשר לחזור על הדברו לסיעה אחרת, או לסיעות אחרות, יש פרוגרמה של שלום בלי סיפוחים. תנו להביע גם דעה זו על הארגונומטציה שלה, ולו באופן החטוף ביותר.

יעקב חזן (המערך, עבודה — מפ"ם):
ככל שתדברו פחות, יהיה יותר טוב.

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
חבר-הכנסת חזן, איני רוצה לכנות את קריאת-הבי-ניים שלך בשם המתאים, מסיבות מסוימות.

בחירות. הוועדה קיבלה החלטה התואמת את אשר הוחלט בקריאה הראשונה, שלכל מפלגה או רשימת מועמדים יינתנו 10 דקות וכל מפלגה המיוצגת בכנסת היוצאת יינתנו לכל חבר כנסת שלה 4 דקות. לדעתי, חלוקה זאת היא פגומה במידה מסוימת בכך שאינה נותנת למפלגות קטנות, או לרשימות המופיעות בפעם הראשונה, משך זמן מספיק להופעתן כדי שיוכלו לפחות להציג ענייניהן בצורה שלמה. הופעה של 10 דקות היא לכל היותר הופעה אחת. נראה כי במסגרת של תעמולת הבחירות, הנמשכת שישה שבועות, יש צורך לתת אפשרות לרשימות אלה להופיע לפחות פעמיים בפני הבוחר באמצעות הטלוויזיה. על כן אני מציע, כי נקבע שהזמן שיעמוד לרשות מפלגות או רשימות יהיה 20 דקות במקום 10 דקות. אך לעומת זאת אני מציע, כי לכל חבר כנסת של מפלגה המיוצגת בכנסת היוצאת יינתנו 3 דקות במקום 4 דקות. על-ידי כך לא נרחיב יתר על המידה את הזמן שיעמוד לרשות תעמולת הבחירות בטלוויזיה. יחד עם זאת, ניתן אפשרות גם לרשימות חדשות וגם לסיעות קטנות להציג ענייניהן בצורה הוגנת.

הושמעה הטענה, שאם נקבע חלוקה שכזאת, עלולים אנו לעמוד לפני התופעה שיהיה מספר רב של רשימות חדשות ונצטרך לתת להן זמן רב, העובר על המידה הרצויה. נראה לי כי טענה זו איננה טענה חזקה. החשש שמא יופיעו רשימות רבות איננו כה גדול. אם נצטרך להוסיף אפילו שעה נוספת של שידורים, בהתאם לכך, אין זה אסון גדול, לעומת הסדר הטוב שייקבע על-ידי החלוקה השונה, כפי שאני וחברי-הכנסת האוזנר — שאני מדבר כאן גם בשמו — מציעים זאת. אני מבקש לקבל את הסתייגותי ולשנות את הסעיף בהתאם לכך.

היו"ר ד. הקטיין:

לאותו סעיף הסתייגות לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. לאחר הסערה של אמש, וגם באולם כמעט דיק, לא מופחת דבר מחומרת הדברים שהשמענו אתמול: יוצאים לבחירות בתנאים בלתי-שווים לחלוטין, מעבירים את החוק יום לפני תום הכנסת, לפני תום דיוני הכנסת, על מנת להעביר בעוד כשעה תשרי, שיתן תוקף לאי-החוקיות, לאי-המוסריות, לחוסר ההגינות של החוק הזה.

ההצעה היא, שיהיה מירוך: לאחד יתנו אופניים ולשני מטוס סילון, ויאמרו: תתחרו והרוב הוא שיכריע. זו צביעות עלולת, פנים, ועושים זאת בריש גלי, בידועין, שהעם נתון היום לפעמים אחרות, לבעיות הבטחון, ואין דעתו פנויה לנושאים הללו.

השידורים ברדיו ובטלוויזיה הם אמצעי התקשורת המרכזיים, כמעט הבלעדיים עכשיו, בין הציבור לבין המו-עמדים.

בנוסף לשידורים אלה עומדים לרשות סיעות הממשלה שידורי יום-יום במסגרת החדשות השוטפות, במסגרת הדיווחים של שרים על פעולותיהם ובמסגרת ההתחפרות של משטר הקיים כבר ארבעים שנה בארץ הזאת.

עם כל היתרונות האלה, בצירוף יתרון כספי עצום, בצירוף מס מפלגתי להסתדרות, שהצבענו עליו אתמול,

חוברת ל"ד, ישיבה תכ"ז

– חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3) (חוק, וילנה, כהן-צידון, שופמן, בגין, קרגמן, שוסטק, הכהן, טובי, הקטין, אבנרי) –

דוד הכהן (המערך, עבודה-מפ"ם) :
זה דווקא מעניין – תדבר.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
תתמוך בהצעה שידבר גם בטלוויזיה.

דוד הכהן (המערך, עבודה-מפ"ם) :
אתה רוצה שאגיד לך... ניכסו?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
האם זו קריאת-ביניים של אדם רציני?

דוד הכהן (המערך, עבודה-מפ"ם) :
כמה זמן נתנו לסיניאבסקי ולדניאל בטלוויזיה?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
אני יודע שאתה שונא של ברית-המועצות, אבל אתה עלול להביא אסון על ישראל בגלל הפוליטיקה הזאת.

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי) :
אל תאיים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
אל תעביכם השנאה האנטי-סובייטית על דעתכם. אל תצאו מנקודת-ראות כזאת... .

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי) :
מה אתה, נציג הסובייטים כאן?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
לא, אני נציג ישראל כאן. ואני אומר שהשנאה לברית-המועצות מעבירה אתכם על דעתכם, ואינכם מק-ישיבים אפילו להצעות.

בקשר לטלוויזיה הצענו הצעה צנועה, אם כי תומכים אנו גם בהצעות של יתר חברי הכנסת שיש להם הסתייגו-יות. הצעתנו אומרת, שבטלוויזיה יהיה כמו ברדיו, כפי שהיה נהוג עד עכשיו. כל סיעה מקבלת עשרים-וחמש דקות, וארבע הדקות המסכנות הללו לכל חבר כנסת. עצם העובדה שכל-כך מתקשים להסכים להשוות את המצב בטלוויזיה וברדיו אומרת דרשני.

משפט אחד על הסתייגות שאף אחד לא הציע, בקשר לצורת ההופעה. החוק רוצה להכריח את הסיעות ואת חברי הכנסת לעשות סרטים. כל רגע של סרט עולה אלף לירות. מי צריך את הבמבוו הזה? מדוע לא לתת לפחות גם את האפשרות לחברי כנסת או סיעות, שאינם רוצים לבזבז כסף על הכנת סרטים, להופיע ישירות לפני הטלוויזיה ולנצל את זמנם? מדוע החוק הזה מתחשב רק במפלגות עשירות ובזבזניות? מדוע לא לעשות זאת בפשטות? מדוע צריך החוק לחייב אותי ואת סיעתנו לעשות סרט? אנחנו מוכנים להופיע ולהגיד לציבור מה שיש לנו להגיד, בלי סרטים ובלי הקומדיאנטיות הזאת.

הי"ד ר. הקטין :

באותו סעיף יש הסתייגות לחבר-הכנסת אבנרי. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש) :
כבוד הישבת-ראש, כנסת נבחרה. לדיון לא עומדים עכשיו לא שני עברי הירדן ולא שני עברי הוולגה. כאן עומד לדיון עקרון של דמוקרטיה בבחירות בישראל.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם) :
בכלל לא אתרגש.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
אך אילו היו הדברים כפי שאתה אומר, אילו היה זה נכון, הרי כולכם הייתם מציעים לתת לנו חמש שעות. אם התיאוריה שלך נכונה, שכל שנופיע יותר יצביעו בעדנו פחות, הרי בבקשה, תנסו. אך המציאות היא ההיפך. המציאות היא שאתם מפחדים ממה שנגיד. המציאות היא שאתם לוקחים לעצמכם שעות רבות, ואילו לנו נותנים רק עשר דקות.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם) :
זה מתוך רחמנות.

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי) :
האם לא מספיק העינוי שיש לחברי הכנסת לשמוע אתכם?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
סימן שאתם חושבים, שההתפתחות הבינ-לאומית, ההתפתחות באזור וההתפתחות בתוך ישראל...

יוסף שופמן (גח"ל) :
עשרים ושתיים דקות, ולא עשר דקות. למה אתה מספר מעשיות?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
לפי ההצעה יש עשר דקות לסיעה וארבע דקות לחבר-הכנסת. בסך הכל עשרים-ושתיים דקות לכל תעמו-לת הבחירות של סיעתנו.

השר מ. בגין :
סטילין, כרושצ'וב וקוסיגין.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
אני, למשל, חושב, כי לגח"ל יש פחות מה להסביר מאשר לנו. מה יש לכם להגיד? לכבוש, לכבוש; מלחמה, מלחמה, מלחמה. מה יש לכם להסביר חוץ משני עברי הירדן? לנו יש לומר דברים הרבה יותר רציניים.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם) :
מה. שלך יש להגיד, כבר אמרו הרוסים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
זה ארבע שנים שאתם מנהלים תעמולה ממשלתית בכיוון מסוים. הנחמה היחידה שלי היא, כי בטלוויזיה לא תוכלו לקרוא קריאות-ביניים.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם) :
אפשר לסגור את המכשיר.

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי) :
ואו נחטוף חשמל.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי) :
אילמלא קריאות-הביניים לא היית מקבל כל פרסומת.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
מה שפורסם על הצעות השלום הסובייטיות עורר התרגשות בציבור, ששמע דברים חדשים.

בזמן שלי ויסביר את דעותי שלי במקומי. אי-אפשר להסביר שום דבר בעשר דקות. ואתן לכם את הדוגמה הכי פשוטה. הוומנתי היום על-ידי הטלוויזיה להסביר על מה היה הוויכוח אתמול, בעניין מימון המפלגות, להסביר את דעתם של המתנגדים. והטלוויזיה לפי שיקוליה נתנה לי חמש דקות להסביר דבר כל-כך קטן כמו מדוע התנגדו לשיטה הזאת של מימון הבחירות. עכשיו אתם רוצים שחבר-הכנסת מיקוניס, או אני, או חבר-הכנסת תמיד, יסביר את השקפת-עולמו, ששמענו אותה כאן במשך שעות רבות בכנסת, — בעשר דקות לפני קהל של טלוויזיה? יראו את פניו, ידעו שהוא יודע לדבר עברית — זה הבל. שום דבר אחר אי-אפשר להבהיר.

אם זו לא כבשת הרש — אינני יודע מהי המשמעות של המשל הזה.

ובכן, כאמור, אנו מציעים שלוש אלטרנטיבות. אלטרנטיבה אחת, של צדק מוחלט: זמן שווה לכל, שעה אחת לכל רשימה. אני יודע שלא תקבלו זאת; הצעתי זאת כדי שיהיה on the record ששירשם מה אנו סבורים שצודק. הצענו אלטרנטיבה שנייה: לקבל מה שנהוג בדיו, 25 דקות בסיס לכל רשימה, 4 דקות נוספות לכל חבר כנסת של רשימה שיש לה חברי כנסת בכנסת היוצאת. והוספתי פה תנאי אחד, בהסתייגות הזאת. אם אתם אומרים שרשימה של 63 חברי כנסת מגיע לה בנוסף לבסיס 63 כפול 4 דקות, כי אז בבקשה תש-תמשו בזמן הזה לפי מה שאתם אומרים, דהיינו, תביאו כל מועמד שלכם מבין ה-63 ותנו לו לדבר 4 דקות בטלוויזיה. זיה. תציגו אותו במשך ארבע דקות.

שמואל תמיד (המרכז החפשי):
זה יהיה אכזרי מדי.

היו"ר ר. הקטין:
אתה צריך לגמור.

שמואל תמיד (המרכז החפשי):
זו הדגמה למה שקורה ב-10 דקות.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
באותן 10 דקות רוצים שאסביר את כל טענותי ב-25 שטחי חיים, מההסתדרות ועד סיפוח שטחים. אם זה לא אבסורד, אין אני יודע מה זה אבסורד.

היו"ר ר. הקטין:
רשות הדיבור לאחרון המתווכחים בדיון זה, חבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. נוכחנו לדעת שיש פרוץ עבודה עצום בכנסת בשבוע האחרון. אינני מצטער שלא היה פרוץ עבודה כזה במשך כל ארבע השנים. דאי היינו הגיעים לכל מיני חוקים בלתי-מועילים לציבור. לו הייתי חבר חדש בבית הזה, הייתי מציע את מה שהציע חבר-הכנסת תמיד. הוא לא הציע זאת משום שהוא חדש בבית הזה. הוא הציע זאת מכיוון שבכל מיני ארצות יש איזה עקרון של שוויון אפשרויות במערכת בחירות, וכן הלאה וכן הלאה. אבל הואיל ואינני חדש בבית הזה, והואיל ואני יודע את מידת הצדק של הכוח הקבוע בבית הזה לגבי דעות אחרות, לגבי סיעות

אני מתבייש שהחוק הזה נושא את שמי, באשר הגוילה הזאת של כבשת הרש הולבשה בשנינותו של חבר-הכנסת סת אונייה על הצעת חוק שלי, שהועברה לוועדה ותכנה היה שונה לחלוטין.

הצעת החוק הזאת הושפת את השקר של תנאי השוויון וההסכון, ויושמו על-ידי מי שיושמו. אתמול הזעיקו את הבית וחילקו 15 ואולי 20 מיליון לירות מכספי משלם המסים בשם "תסכון", כדי לחסוך את כספי משלם המסים. כל הכבוד. מה אתם עושים עכשיו? האמצעי הזול ביותר שיש בבחירות, האמצעי היעיל ביותר שיש בבחירות, האמצעי הדמוקרטי ביותר שיש בבחירות — אתם באים וגוזלים אותו במכה אחת מכל המפלגות הקטנות. אני מוכן לוותר בכל רגע על 120 אלף הלירות שאתם מואילים בטובכם להקציב לי; תנו לנו זמן בטלוויזיה, זה הכל. זאת ההסברה היעילה, זאת ההסברה הנכונה, זאת ההסברה הדמוקרטית ביותר.

כשהבאתי את הצעת החוק היסודית, שהועברה על-ידי המליאה לוועדה, אמרתי: כאן אנו הורחים לאגורה של אתונה, כשהמועמד עמד לפני הציבור, הציבור ראה אותו, הציבור שמע אותו, הציבור ראה את המועמדים האחרים — ראה אותם, שמע אותם, ובסופו של דבר בחר. מה יותר דמוקרטי מזה? את זה אינכם יכולים לסבול.

העברתם לוועדה הצעה הגותנת לכל רשימה 25 דקות כבסיס, כמינימום הדרוש לאדם להסביר את הדבר הקטן ביותר. באתם לוועדה והתכתם את זה ביותר מחצי: מ-25 דקות ל-10 דקות, ולעצמכם באתם להוסיף, רצתי תם להוסיף, חמש דקות לכל חבר שיש לכם בכנסת הנוכחית — כאילו יש קשר כלשהו בין הדעות שלכם ובין המספר שיש לכם בכנסת הנוכחית, ולא למה שיהיה לכם בכנסת הבאה.

לא באתי בהצעה היסודית לדרוש מה שיש באמרי-קה, — וצדק חבר-הכנסת תמיד בהוכיחו את הדבר — לדרוש מה שיש בצרפת, מה שיש באנגליה — equal time, זמן שווה לכל הדעות ולנושאי כל הדעות. אני מכיר אתכם קצת יותר מדי טוב, ולכן לא הצעתי זאת. הסתפקתי בדבר הקטן ביותר: לעשות בטלוויזיה מה שאתם בעצמכם חוקקתם לגבי הדיו: 25 דקות לכל רשימה, ו-4 דקות לכל חבר של רשימה שיש לה חברי כנסת בכנסת היוצאת. אין בזה שום צדק; אין בזה מינימום שבמינימום...

נתן פלד (המערך, עבודה — מפ"ם):
מה ההבדל? מה ההבדל העקרוני בין זה — זמן שווה לכל סיעה — לבין מספר הדקות לכל חבר כנסת?

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
אינני מבין את השאלה. בוא נדבר רגע ברצינות ובלי פולמוס, בלי פולמוס כלל, בשקט. העקרון הוא: מתייצב-בות בפני הבוחרים מפלגות, שיש להן דעות. ובכן, אפשר לקבל אחד משלושה עקרונות: עקרון של צדק מוחלט, האומר: לכולנו אותו זמן. זהו צדק מופשט; לא הצעתי זאת, אם כי כאן אני מציע את זה; לא הצעתי זאת כשה-צעתי הצעת חוק שרצייתי שיקבלו אותה. אבל אם לא זה — יש עקרון שני. והעקרון השני אומר: לכל סיעה המיני-מום הדרוש לכל הדעות, ולדעתכם שלכם, כדי להסביר דעה כלשהי, מי מכנס אותו כוח שיוכל להסביר השקפת-עולם בעשר דקות — אין מומין אותו שישתמש

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אתיחס להסתייגויות של חברי-הכנסת תמיר, וילנר ואבנרי. חברי-הכנסת אוניה ישיב ליתר ההסתייגויות.

ראשית, אני רוצה להעמיד דברים על דיוקם. החוק הזה לא בא ברגע האחרון, כפי שרצו להציג זאת. החוק הזה נמצא בדיון במשך שבועות רבים והוא הוצע לפני זמן רב וגם נדון במשך תקופה די ארוכה. יש הרבה חוקים כאלה שבאים בימים האחרונים של הכנסת לדיון סופי. אין זה אומר שהם באו ברגע האחרון. יהיה לי מחד הכבוד להביא חוקים שדנו בהם במשך שנה שלמה, ובכל זאת הם מגיעים רק ביום האחרון.

טועה חברי-הכנסת וילנר באמרו שמכריחים אותו להפיק סרטים. הוא יכול להופיע גם בשידור חי. אין מניעה מכך, אלא נוחים גם אפשרות להופיע בצורת סרטים, וזאת בגלל הדעה שתעמולת הבחירות אינה רק מלחמת דעות, לא רק עניין של הצגת פרזומה, אלא היא צריכה לתת אפשרות להראות את ההישגים של המפלגה, את עשייתה ואת פעילותה במשך השנים. וכמובן אפשר להראות זאת גם בצורה של סרט על הדברים שני-עשו על ידה ועל הישגיה. על כן, אין יסוד לדברים האלה, כאילו מכריחים את הסיעות הקטנות להוציא כספים ולהופיע בטלוויזיה באמצעות סרטים. אם יש להם מה להגיד, ישמיעו זאת. לא אתיחס לנאום של חברי-הכנסת וילנר, שנראה לי שהיה כבר חלק מתעמולת הבחירות.

הדרישה, שכל המפלגות וכל הרשימות צריכות לקבל זמן שווה, נראית לי מוגזמת. במשך עשרים שנה כמעט אנחנו נוהגים בדיון לחלק את הזמן לפי מפתח שנתקבל, ולא שמעתי שום עירעור עליו במשך כל הזמן. כל שאלת השוויון, כביכול, התעוררה אגב הטלוויזיה. אני מבין שזהו מדיום חשוב יותר. על כן טבעי שלוחמים על משך זמן מספיק.

כפי שכבר אמרתי, אני תמים דעים עם אלה האומרים שצריך להעמיד זמן מספיק לרשות הרשימות הקטנות, אבל מכאן ועד לתביעה של שוויון גמור - הדרך היא רחוקה. בכל זאת, אין לומר שאם מופיעים ברשימה אחת מספר רב של חברים, כלומר, מועמדים שיש להם סיכוי רציני להיבחר, אין לומר שאין זה מוסיף שום דבר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

מה זה "סיכוי"? הרי ההסברה יוצרת את הסיכוי ולא להיפך.

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) :
לא רק ההסברה יוצרת את הסיכוי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :
נגסה.

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) :
אתה מנסה כל הזמן.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :
צריך גם אמצעי קשר.

אחרות, הסתפקתי במועט. חיפשתי לפחות איזשהו שוויון יחסי לגבי הסיעות השונות. ידוע הדבר שככל שהסיעה קטנה יותר, יש לה יותר מה לומר, יש לה גם כשרון לומר זאת. היא מתמחה בזה כיוון שהיא קטנה. כל הכבוד לקונצפציות ולאדיאיות ולמדיניות של כל אחת מהסיעות בכנסת. לכל אחת זכות להביע דעותיה, לכל אחד זכות להביע דעותיו, אבל אף אחד לא יגיד שלסיעה גדולה יותר יש יותר מה להגיד לעומת סיעה קטנה יותר, הציבור הרחב - ואמצעי התקשורת של הרדיו והטלוויזיה מכוונים לציבור הרחב ולהמוני העם - רוצה לשמוע את כל קשת הדעות הקיימת בכנסת. איש לא קבע אחרת.

חבר אחד ממפלגת העבודה אמר לי לא פעם : אתה כל כך מתרגש משאלת משפחות מרובות ילדים - וזו אצלי עקב אכילס, זו חולשה שלי - מה אתה כל כך טוען למענם, מי מהם יודע מה שאתה מדבר בכנסת? הרי זה לא מגיע לא ל"קול ישראל", לא לטלוויזיה, לא לעתונות הכלליות. זה לא מגיע. זה איננו אומר שאני לא מבין ששכר מצווה-מצווה. זה לא מוכרח להגיע, היה רצוי מאוד שייגע, בלי ספק זה היה מגדיל את ההשפעה של המדיניות בקרב ההמונים. אבל זה לא מגיע.

פעם אחת בארבע שנים יש בחירות. מדוע לא תגיע דעתה של סיעה קטנה לציבור הרחב במידה מתקב-לת על הדעת?

אינני מאמין בשוויון אידיאלי. זה לא קיים. אני מדבר על שוויון יחסי. לכן, לאור המציאות הזאת ולאור זה שאני ניגש למציאות באופן מופכח ואינני זורק סתם פראוזה, הצעתי במקום 10 דקות המיצעות בטלוויזיה - 30 דקות. הטלוויזיה היא אמצעי תקשורת יותר נפוץ מהרדיו, על כן הצעתי 30 דקות במקום 10 דקות, ובמקום 4 דקות - 2 דקות לכל חבר כנסת.

נקודת המוצא שלי היא גם נקודת החסכון. זה יביא חסכון למדינה. הסיעות הגדולות, שהגיעו 10 דקות ו-4 דקות, מדברות הרבה על החסכון. אינני רואה מה הם חוסכים. הם חוסכים רק על חשבון הקטנים ולא על חשבונם. לחשבונם הם מצרפים יותר מדי שעות להופעה בטלוויזיה הישראלית.

אם לא תתקבל ההסתייגות הזאת, אני מציע אלטרנטיבה, שבמקום 10 דקות יינתנו 25 דקות לכל רשימת מועמדים ובמקום 4 דקות יינתנו 5 דקות לכל חבר של מפלגה המיוצגת בכנסת היוצאת. עשיתי את החשבון, שבסך-הכל יחסוך אוצר המדינה כסף, אבל הוא ייחסך לא רק על חשבון הקטנים; הוא ייחסך גם על חשבון הגדולים.

אלה הן שתי האלטרנטיבות, שאני מציע בהסתייגו-יותי, כדי להבטיח מינימום של שוויון כלשהו, של צדק כל-שהו לגבי הסיעות הקטנות.

אני מציע לסיעות הגדולות לגלות בשבוע האחרון של הכנסת נדיבות ולהצביע בעד ההסתייגויות אלה.

היו"ר ד. הקטיגן :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אונא, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, לתשובה.

— חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3) (אונא, ש. תמיר, הקטין, אונייה, אבנרי, לנדאו) —

חברי סיעות שנשארו קטנות במשך זמן רב, מה טענתם לגבי השוויון היחסי שניתן להם ברדיו ושלא עזר להם ליהפך לסייעות גדולות יותר; ברדיו היה וישאר העקרון של זמן בסיסי שווה: 25 דקות לכל סיעה ו-4 דקות לחבר הכנסת. אני עובר על ההסתייגויות, כולן דבקות במספרים: 20 דקות, 25 דקות. ברדיו נשאר כך. איפה קופחתי?

עכשיו יש סיעה חדשה—המרכז החפשי. חברי הכנסת תמיר היה מנהל ההסברה של גח"ל בבחירות לכנסת השישית. האם אז טען לשוויון? האם אז הציע יותר זמן לסייעות הקטנות? מתי גזכר בשוויון הזה של הסיכוי?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אפילו אותה מידת עצמאות שגילית — שילמתה בעדה.

ברוך אונייה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
ועכשיו לגבי העולם הזה—כוח חדש. גם בלי טלוויזיה הלך חברי הכנסת אורי אבנרי לבחירות לכנסת השישית והעם פסק, על יסוד שוויון ברדיו, שהוא סיעה בת חבר אחד. מה טענתו? אני עשיתי אותו לסייעות בת חבר אחד? האם אי-השוויון שבסיכוי עשה אותו לסייעות בת חבר אחד? היה לו סיכוי שווה, הוא התייצב עם הסיכוי השווה וקיבל רק מנדט אחד מאת העם.

חיים לנדאו (גח"ל):
עם הסטרטיפיטי ב"העולם הזה".

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אתה לא מרגיש שאתה פסיכופאט, שאתה זקוק באופן דחוף לפסיכיאטר ...

ברוך אונייה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
לו, למשל, היה חברי הכנסת אבנרי באמת בעד שוויון של סיכוי, היה גותן לי לדבר כמו שאני נתתי לו, אולם כאן נפסקים אצלו הסיכוי, השוויון והדמוקרטיה, וכאן הוא עושה מלאכת טרור על-ידי הפרעות בלתי-פוסקות.

חלוקת התעמולה ברדיו נשארה כפי שהיתה. כל הטענות: לא נוכל להשמיע את קולנו — הן רק טענות על התוספת של הטלוויזיה. כולכם אומרים: תנו לנו לדבר, תנו לנו להופיע. ברדיו זה נשאר לפי ההסדר שהיה, שכולכם רציתם בו. אם כך, צריך קודם כל לדעת שהרדיו פתוח וברדיו ידבר חברי הכנסת אבנרי 29 דקות. אם נצרך את 29 הדקות ברדיו ל-14 הדקות בטלוויזיה ולהוסיף פעות אינ-ספור שמופיע חברי הכנסת אורי אבנרי גם ברדיו וגם בטלוויזיה כל הומן, האם יוכל עוד להגיד בכנות: זה לא דמוקרטיה, אין לי סיכוי שווה, אני לא יכול להופיע, אין שומעים אותי, אין רואים אותי? האם אתה יכול להגיד מעל הבמה הזאת שאתה מקופח, שאין שומעים אותך במכשירי התקשורת הממלכתיים?

רבותי מהזייעות הקטנות, יש עניין אחר לענות בו. אתם טוענים: יש לנו פרוגרמות, אנחנו צריכים להסביר את הפרוגרמה במדיה שווה, ואנחנו צריכים להסביר גם את המעשה. ואני אשאל אתכם: סיעה שנבחרה כסיעה גדולה, העובדה שהיא נבחרה במספר גדול מעידה על פרי המעשה שלה, פרי יצירה, פרי עשייה, פרי מאבק קים. על כל זה אפשר לדבר בזמן שווה, אם יש לך מעשים

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
התווכחו על כך גם בקריאה הראשונה. אמרתי לך, כי לפי דעתי, תעמולת הבחירות מורכבת משני חלקים: הצגת דעות והשקפות והצגת ההישגים והמעשים שנעשו על-ידי המפלגה. שני הדברים הם חשובים, ועל כן לא רק ההופעה המילולית קובעת כאן.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
היא הנותנת.

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
ובכן, הטענה שצריך לתת זמן שווה לכולכם נראית לי בלתי-מובססת, ואין לקבל אותה.

נראה לי שבזה עניתי לאותן ההסתייגויות שהיה עלי לענות. אני מבקש לדחות אותן.

היו"ר ר. הקטין:
על יתר ההסתייגויות ישיב חברי הכנסת אונייה.

ברוך אונייה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
גברתי הישבת-ראש, כנסת נבדדה. לו היו אלה הבחירות לכנסת הראשונה והיו מופיעות המפלגות וטוענות: מי יודע מי גדול ומי קטן, לפי דעת העם, הייתי אומר: אין ברירה, צריך לתת לכל חלק בעם סיכוי שווה והודמנות להופיע ולהתמודד עם חלקים אחרים; צריך לתת לכולם אותו זמן. אולם כאן אנו עומדים לפני הבחירות לכנסת השביעית, שמאחוריהן כבר שש מערכות בחירות.

אני שואל אתכם: חברי הכנסת מיקוניס, כאשר היה בסיעה אחת עם חברי הכנסת וילנר, הצליח להשיג 3-4-5 מנדטים לסייעות, והיום הוא אחד. חברי הכנסת וילנר, כאשר היה יחד עם חברי הכנסת מיקוניס, הצליח להשיג 3-4-5 מנדטים, וזאת שש פעמים. האם הם יכו" לים לטעון בשם הדמוקרטיה: לא נותנים לנו סיכוי שווה? האם בגלל "אי-הסיכוי" בטלוויזיה — שלא היתה קיימת עד עכשיו — הפסידו סיעות קטנות, מפני שלא דיברו בטלוויזיה זמן שווה עם סיעה גדולה? האם היתה קודם טלוויזיה? והרי ברדיו ניתן לסייעות הקטנות לדבר זמן כמעט שווה לסייעות הגדולות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כסף היה — 100 מיליון לירות. חברי הכנסת קרגמן אמר זאת אתמול.

ברוך אונייה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אתה חושב שתפריע לוי אני לא הפרעתי לך.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מותר לקרוא קריאות-ביניים.

ברוך אונייה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אני רוצה להסביר את הדברים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מה אתה פוחד מקריאות-ביניים?

ברוך אונייה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אינני פוחד. אני לא הפרעתי לך, ואתה מפריע לי. זהו בודאי לא שוויון. אני רוצה להסביר את הדברים, פשוט מאוד.

או אם אין לך מעשים? זה השוויון שאתם מטיפים לו? מה יספר חבר-הכנסת אבנרי על מעשיו? מה שנוגע לפרוגרמה יספר אבנרי בעשר הדקות השוות לכולנו. את המעשים תן לספר לאלה שמיציגים אותם, כי חברי הסיעות הגדולות מיציגים לא רק מעשים; הם מיציגים קשת מגוונת של שכבות חברתיות.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
אלה לא מעשים — אלה מעשיות.

ברוך אזניה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
יפה. כהלצה זה נחמד, אבל אני מוכרח להגיד לך שאתה היית לוקח ממני ברצון רב את כל המעשה ההתיישבותי שלנו, ובלבד שעל יסוד זה תוכל ביתר אמת לטעון להתנחלות. זאת לא מעשה; ההתיישבות היא מעשה. אבל אין מאחורין מעשה זה. מה אתה טוען, שאנחנו לא צריכים לדבר על מה שעשינו?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
קודם אתם לא נותנים לאחריכם לעשות התנחלות, אחר-כך אתם מתפארים במעשים שלכם.

ברוך אזניה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
רבתי, דעו לכם שבכל העניין הזה כלולה גם בעיה של חסכון, כי הטלוויזיה יקרה מאד, וגם ניצול מכשיר הטלוויזיה כאמצעי של השפעה על הציבור. מה שאתה יכול להשיג בטלוויזיה הוא פי כמה יותר מאשר מה שאתה יכול להשיג ברדיו, כאמצעי של השפעה על הציבור. הליברליסטים האבסטרקטי של חברי היקר חברי-הכנסת אונא עשה עלי רושם. אתם יודעים מדוע הוא יכול להגן על עמדה זו של 20 דקות בסיס פלוס 3 דקות לחבר הכנסת? — מפני שבשבילו 20 דקות פלוס 3 זה בדיוק אותו דבר כמו 10 דקות פלוס 4. אחרי זה להופיע גם כמגן על הדמוקרטיה — זה בוודאי טוב.

אורי אבנרי (העולם הזה— כוח חדש):
להיפך, זה מוכיח שהוא אובייקטיבי.

ברוך אזניה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
עם כל הכבוד, כאן משיגה מפד"ל 53 דקות וכאן 54 דקות. בגלל דקה אחת פחות בטלוויזיה מוכן גם אני להיות צדיק גדול.

משה אונא (מפד"ל):
אתה באמת חושב שזה היה השיקול שלי?

ברוך אזניה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
עכשיו אני רוצה לענות לחבר-הכנסת אבנרי, שטען בקריאה הראשונה שבשנינות המוח שלי הצעתי חמש דקות וירדתי לארבע, בכלל, עם חבר-הכנסת אבנרי אינני יכול להגיע לעמק השווה עד כמה שלא אכפר על עוונותי. הצעתי חמש, וראיתי שחמש דקות לחבר הכנסת הן העלאה של הזמן, ואני רציתי שתהיה הורדה של הזמן בטלוויזיה, לכן הורדנו מחמש לארבע. כנראה לא יסולח לי שהצעתי חמש דקות, וזה לא יכופר גם לאחר שהצעתי אחר כך ארבע.

אני מבקש את הכנסת לקבל את ההצעה של הוועדה. אתם יודעים שעשייתי מחקר ברעיון היסודי המונח בפסק-הדין של בית-המשפט העליון וראיתי שביתי-המשפט

רגיש במקום שאי-השוויון מתבטא באפס מול מספר כלשהו, כלומר, כשלא נותנים כלום בכסף לרשימה חדשה ולאחרים נותנים. האמת היא, שאם עושים חשבון מתימטי, אם מחלקים כל מספר לאפס, מגיעים לאין סוף. אבל בית-המשפט העליון לא אמר ששוויון הסיכוי בחלוקה למפלגות לפי גדלן פירושו מספר שווה של כסף או של זמן לכל אחת.

לחבר-הכנסת תמיר יש טענה: אמריקה. מה אני יכול לעשות? אפילו אם אמריקה תרצה לא לתת סיכוי שווה, מה היא יכולה לעשות? פעם עולים הרפובליקנים ופעם עולים הדמוקרטים — למי צריך לתת יותר זמן בטלוויזיה?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אתה לא מבין את הקשר בין שני הדברים.

אורי אבנרי (העולם הזה— כוח חדש):
יש הרבה מפלגות אחרות שם. אתה פשוט לא יודע את העובדות.

ברוך אזניה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אני רוצה לומר שמי שמרחיק את עדותו —

אורי אבנרי (העולם הזה— כוח חדש):
יש לך מושג בעובדות? יש עוד מפלגה ועוד מפלגה ועוד מפלגה ועוד מפלגה — כולן מקבלות.

ברוך אזניה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אבל אין בארצות-הברית מספר כזה של מפלגות שהופך מפלגה גדולה למיעוט קטן. אין באמריקה מצב כזה, שאם תצרף מפלגות קטנות יחד מול המפלגות הגדולות, נמצא שהמפלגות הגדולות תיהפכנה למיעוט. תחשבו גם על זה. אתה מציע שהמפלגות הגדולות יחד יהיו חלק קטן מכל הכנסת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
כך זה בצרפת.

ברוך אזניה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
— אני אומר שמי שמרחיק עדותו, אין עדותו נאמנת. לכן מתבקשת הכנסת להצביע נגד ההסתייגויות.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
זה נקרא לטהר את השרץ בק"ן טעמים.

היו"ר ר. הקטין:
אנחנו עוברים להצבעה על ההסתייגויות לסעיף 5. ישנה הסתייגות של חבר-הכנסת אבנרי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אני מבקש להצביע לפי הסדר.

היו"ר ר. הקטין:
אם כך, נצביע תחילה על ההסתייגות של חברי-הכנסת אונא והאוונר.

הצבעה

התיקון של חברי-הכנסת מ. אונא
וג. האוונר לא נתקבל.

התיקון של חברי-הכנסת ש. תמיר
לא נתקבל.

התיקון של חברי-הכנסת וילנר
לא נתקבל.

— חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3) (טובי, שופמן, הקטין); חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) (תיקון) (לזו, קרגמן) —

התיקון של חבר-הכנסת ש. מיקוניס לא נתקבל.

התיקון האלטרנטיבי של חבר-הכנסת ש. מיקוניס לא נתקבל.

סעיף 5, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר. הקטין:

לסעיפים 6-8 אין הסתייגויות. אני מעמידה אותם להצבעה.

הצבעה

סעיפים 6-8 נתקבלו.

היו"ר ר. הקטין:

אני מעמידה את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 3), תשכ"ט-1969, נתקבל.

יב. חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) (תיקון), תשכ"ט-1969 (* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

התיקון הבא הוא בסעיף 9, הוספת סעיף 13א, שם נאמר בסעיף קטן (ב): "רשימה חדשה שלגביה לא הגיע מבקר המדינה, בדין-וחשבון שהגיש לפי סעיף 12 (ב), למסקנה שהוצאות הבחירות שלה היו רק בגבולות 160,000 לירות כפול במספר המנדטים שבו זכתה, יווכו 30% מסכום ההקצבה שהיא זכאית לה".

תיקון נוסף: בהצעת החוק נאמר כי רשימה חדשה חייבת להגיש ליושב-ראש הכנסת תוך שבעה ימים מיום הגשת רשימת המועמדים הודעה על עשיית הסידורים הדרושים כדי להבטיח הנהלת חשבונות נאותה של הוצאות הבחירות. עתה נקבע בסעיף 5, כי עליה למסור את ההודעה באותו יום שבו היא מגישה את רשימת המועמדים.

התיקון האחרון מתייחס לתוספת השנייה לחוק העיקרי. כידוע, כאשר נתקבל החוק העיקרי בכנסת הוא כלל שתי תוספות: תוספת ראשונה ותוספת שנייה. התוספת הראשונה היתה בנויה על יסוד העקרונות שלפיהם נתקבל החוק, שכל סיעה בכנסת מקבלת הקצבה לפי מספר חבריה בכנסת השישית. פירושו של דבר, שכל סיעה מקבלת הקצבה לפי מספר הקולות שקיבלה בבחירות לכנסת השישית, והביטוי לכך הוא מספר חברי הכנסת. בדרך זו ניתנת לכל סיעה הקצבה מתקציב המדינה. זהו העקרון וזהו היסוד לכל המבנה של חוק המימון, שכל סיעה מקבלת הקצבה לפי מספר חבריה בכנסת השישית. התעוררה אז השאלה: מה יהיה דין סיעה שנוצרה בתקופת כהונתה של הכנסת, היא סיעת המרכז החפשי, שלא עמדה במבחן הבחירות? איש איננו יודע מה מספר הקולות שברחו בה, אולי יש לה יותר ואולי פחות

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה): אשר להסתייגות השנייה של חבר-הכנסת וילגר, נוכח הודעתו של יושב-ראש ועדת החוקה, חק ומשפט, שאין לחייב את הסיעות להופיע על-פי סרטים מוכנים מראש, אלא יכולים להופיע גם בשידור חי, אנהנו מורידים את ההסתייגות.

יוסף שופמן (גח"ל):

לא נאמר "בשידור חי".

היו"ר ר. הקטין:

בסדר גמור. לא נעמיד את ההסתייגות הזאת להצבעה.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת א. אבנרי לא נתקבל.

התיקון האלטרנטיבי של חבר-הכנסת א. אבנרי לא נתקבל.

התיקון האלטרנטיבי השני של חבר-הכנסת א. אבנרי לא נתקבל.

היו"ר ק. לזו:

בכנסת תעבור לסעיף ס"ג בסדר-היום: חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) (תיקון), תשכ"ט-1969, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הגני מתכבד להביא לקריאה שנייה ושלישית את חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) (תיקון), תשכ"ט-1969. הכנסת העבירה לוועדת הכספים את הצעת התיקון לחוק. ועדת הכספים דנה בהצעה והכניסה בה כמה תיקונים. להלן התיקונים שהוכנסו על-ידי ועדת הכספים:

בתיקון המוצע אשר הונח על שולחן הכנסת על-ידי הממשלה נאמר שכל רשימה תהיה חייבת לכלול בין נציגיה האחראים לניהול החשבונות חבר כנסת ואיש המוסמן לחשבונות המפלגה. הוועדה קבעה בסעיף 4, סעיף 5 לחוק העיקרי, כי לגבי רשימות חדשות אין צורך לכלול בין נציגי הרשימה חבר כנסת, אך מי שעומד בראש הרשימה יהיה אחד הנציגים שיהיה אחראי לניהול החשבונות ויהיה אחראי כלפי מבקר המדינה.

התיקון השני מתייחס לסעיף 10 לחוק העיקרי. בסעיף זה נקבע כי "רשאית כל מפלגה לפנות בכתב ליושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית ולבקש חוות דעת אם הוצאה מסוימת תיחשב כהוצאה בחירות ואם לאו". בתיקון נאמר כי חוות-דעתו של יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית איננה ניתנת לעירער.

– חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) (תיקון) (קרגמן, לוי, ש. תמיר, בן-מאיר) –

להוצאות הבחירות סכום שאינו עולה על 160,000 לירות כפול במספר המנדטים שבו היא זכתה בבחירות לכנסת היוצאת". זה התיקון שאני מציע לסעיף 3. אחר-כך אסביר אותו.

אדוני היושב-ראש, התיקונים שלי מתכוונים לשנות את הקונצפציה של החוק ולהכניס שיטה אחרת. לא אפרט כל סעיף, כל אחד יכול לראות בעצמו איך מכוונת הצעותי לשינוי השיטה.

מה שנקבע על-ידי בית-המשפט העליון היה למעשה הבאה לתשומת-לבנו, שהכנסת אינה מקיימת עקרון שהיא בעצמה קיבלה אותו וחוקקה אותו. בית-המשפט העליון לא אמר לנו: שמעו נא, יש איזה עקרון שאתם צריכים לקבל אותו. את העקרון קיבלה הכנסת בחוק יסוד: הכנסת. אז קבעה שהבחירות צריכות להיות שוות. על-ידי קבלת החוק הזה אתם פוגעים בעקרון, אתם סוטים מחקיקה קונסטיטוציונלית שקיבלתם בעצמכם.

כמוכן הברירה בדינו. גם חקיקה קונסטיטוציונלית עומדת לפני שינוי. זאת איננה חקיקת אלהים, זו חקיקת בן-אדם. כל קונסטיטוציה יכולה להשתנות. הזמן די קצר כדי לשנותה, אבל אפשר לשנותה. אבל מה זה אומר אם אנחנו משיגים אותה? פירוש הדבר שאנחנו מתחרטים על העקרון הזה, שבו אמרנו שבבחירות חייב להיות שוויון.

אינני חושב שחברי הכנסת, אפילו אלה שתומכים בשיטה שהציעו הממשלה וועדת הכספים, חושבים או אף מרים שהם רוצים לוותר על העקרון של שוויון. אלא הם חושבים שעל-ידי כך הם מגיעים לשוויון. אבל הרי לא כן הדבר.

ונניח אפילו שאפשר להסביר שגם זה שוויון, על-די כך שמכניסים רשימה חדשה בכל זאת מגיעים לשוויון. אני לא אומר ששוויון צריך להיות אבסולוטי. ברור שרשימה גדולה תקבל יותר רשימה קטנה. אבל אפילו לשיטת אלה האומרים: בזה אנחנו מקיימים את הכלל של שוויון – האם כוונת הכנסת היתה שיקיימו אותו בדרך המינימלית? הלא זה עקרון של צדק, וצדק איפוא להגיע לביצוע המקסימלי של העקרון הזה ולא למינימלי.

על כן אינני יכול להסכים להצעה שהוגשה על-ידי יושב-ראש הוועדה. אינני כופר, ייתכן שהם צודקים שגם זה שוויון. אבל אפשר להגיע לשוויון יתר, וזאת היתה כוונת הכנסת כשחוקקה את החוק. על כן אני בא להציע שיטה אחרת. אין בה חידושים, חוץ מכמה פרטים.

קודם כל אני מניח שכל מי שמופיע בבחירות מופיע ברשימת מועמדים. זה לפי חוק הבחירות לכנסת, תשכ"ט. ולפי חוק זה יש רשימות מועמדים. יש רשימות מועמדים שכבר קודם ישבו בכנסת היוצאת; יש רשימות מועמדים שעוד לא ישבו ואולי גם לא ישבו, אבל זכותם לקוות ולנסות לשבת.

השוויון דורש שכל רשימת מועמדים תהיה לה האפ" שרות לקבל את הקצבה. על כך, אם אומרים 160,000 לירות, הרי כל רשימת מועמדים צריכה לקבל 160,000 לירות כפול במספר המנדטים שהיא תשיג בבחירות הבאות. זהו העקרון שעליו מסתובבים כל הצירים.

מאידך גיסא, יש הבדל בין רשימת מועמדים

קולות? לפיכך נקבע שתהיה תוספת שנייה, האומרת כי לסיעה זו, אף על פי שלא עמדה לבחירות, תינתן הקצבה מיוחדת. ומכאן נבעה אותה ביקורת על מתן הקצבות ל-124 חברי כנסת. החוק ביסודו קבע הקצבה ל-120 חברי כנסת בתוספת ארבעה חברי כנסת של סיעה שנוצרה בכנסת. זוהי הקצבה מיוחדת, המופיעה בתוספת השנייה. הדבר לא נכלל בתוספת הראשונה, כדי להבדיל בין ההקצבה הרגילה לבין ההקצבה המיוחדת. אין בכך כל פגיעה במישהו, להיפך, הדבר נעשה מתוך רצון טוב.

הואיל ואז לא היה התיקון אשר הוצע עכשיו לגבי רשימות חדשות, שגם הן תקבלנה הקצבות, נשאלה השאלה: לפי איזה עקרון תקבל סיעה זו את הקצבתה? כאמור, או מצאו לנוכח לכלול תוספת שנייה בחוק העיקרי. כעת מוצע תיקון האומר, שלמפלגה המופיעה בתוספת השנייה – היא מפלגת המרכז החפשי – תינתן הברירה: או להודיע ליושב-ראש הכנסת שהיא מבקשת את ההקצבה לפי חוק זה, או לא להודיע על כך, ובמקרה כזה תגיש הסיעה את רשימת המועמדים ודינה יהיה כדון רשימה חדשה, והיא תקבל את ההקצבה לפי מספר המנדטים שתקבל בבחירות לכנסת השביעית.

אני חושב שהתיקון הוא נכון. עכשיו נתונה ברירה לאלה הכלולים בתוספת השנייה: לפנות ליושב-ראש הכנסת ולבקש את ההקצבה, ואז היא תינתן להם בהתאם לחוק, כפי שנקבע בתוספת השנייה; אם לא – דינם יהיה כדון רשימה חדשה. ייתכן שהם יזכו בבחירות ביותר קולות ואולי בפחות, לא אנו קובעים זאת, בעניין זה הבחור הוא כידוע הקובע.

אבקש לאפשר לחברי הכנסת שיש להם הסתייגויות להצעת החוק לנמק את הסתייגויותיהם, ואחר-כך אשיב להם.

הי"ד ק. לוז:

האם מעדיפים חברי הכנסת הנמקה מרוכזת של כל ההסתייגויות על פני הנמקה נפרדת של כל ההסתייגויות וההסתייגויות?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אני מציע לנמק את ההסתייגויות במרוכז.

הי"ד ק. לוז:

אין התנגדות להנמקה מרוכזת של ההסתייגויות. אני עוברים לשמיעת ההנמקה של ההסתייגויות. אני הולך לפי סדר המסתייגים בלוח ההסתייגויות. רשות הדיבור לחברי הכנסת בן-מאיר להנמקת ההסתייגויות.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. לפני שאתחיל בהנמקת ההסתייגויות, אני רוצה להביא לתשומת לב הכנסת שבאחת ההסתייגויות שלי נשמטו שתי שורות, ואני רוצה להביאן כאן למען הפרוטוקול. הדבר נוגע להסתייגות שלי בקשר להחלפת סעיף 3, בעניין הגבלת הוצאות. אקרא את ההסתייגות כולה כפי שהיא צריכה לה- ית: "לא תוציא רשימת מועמדים להוצאות בחירות סכום העולה על 160,000 לירות כפול במספר המנדטים שבו היא זכתה בבחירות לכנסת היוצאת. אולם רשאית מפלגה, על אף שהיא זכתה בבחירות בפחות מנדטים, להוציא

— חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) — (תיקון) (בן-מאיר, אבנרי) —

יותר. הסעיף שאני מציע בא לומר, שמותר להוציא רק 160,000 לירות כפול במספר המנדטים שייבחרו; אבל אפילו אם לא הצליחו לבחירות לקבל אותו מספר מנדטים, לא יפסידו את החמישים אחוז. הן יקחו בחשבון מספר המנדטים שיש להם היום, ויניחו שזה יהיה מספר המנדטים שלהלן בכנסת הבאה. החשבון הסופי ייעשה לפי מספר המנדטים שתקבל הרשימה. לדוגמה, רשימה מנדטים — היא תקבל הוצאות מימון רק בשביל 18 מנדטים. אבל לא יענישו אותה אם הסכום שהוציאה היה בעד 20 מנדטים. אני חושב שזה די הוגן. זוהי השיטה שאני מציע.

רוב ההסתייגויות האחרות באות בעקבות שיטה זו. אוסיף כמה מלים לגבי ההסתייגויות האחרות שאינן נוגעות לשיטה זו.

הגשתי הסתייגות נוספת לגבי הסעה. אני סבור שההצעה שאני מציע בעניין ההסעה היא טובה. הסעה מישוב לישוב תיעשה על חשבון המדינה על-ידי ועדת הבחירות המרכזית, — כך קובע החוק. החוק אינו אומר שבמקום שוועדת הבחירות המרכזית מקיימת הסעה, אסור למפלגה להיות מתחרה בוועדת הבחירות המרכזית ולקיים הסעה. תשאלו: למה למפלגה להוציא כסף ולהיות מתחרה לוועדת הבחירות המרכזית? אני סומך על החוש הפוליטי של חברי הכנסת, המבינים שלפעמים הדבר כדאי יותר. אבל אנו רוצים על-ידי חוק זה להביא לצימצום ההוצאות. אם ההסעות תיעשנה במקביל, יבית הדבר להגדלת ההוצאות. ואני רוצה שנגיע למימוש מטרות החוק. על כן אני מציע תיקון סעיף 4 לחוק העיקרי בנוסח זה: "בסעיף 4 לחוק העיקרי, בסופו, יבוא: רשימות מועמדים לא תבצע הסעה באמצעה היא באותם קווים שבהם מבוצעת הסעה על-פי סעיף זה". כך לא תהיה התחרות בהסעה בין המפלגות ובין ועדת הבחירות המרכזית.

הצעתי למחוק את הסכומים המופיעים בתוספת, כי אין צורך בהם. אני מציע שבתוספת תופיע רשימת כל המפלגות הקיימות בכנסת, ללא ציון הסכומים. בתוספת צריכות להופיע המפלגות הקיימות בכנסת בקשר לזכותן לקבל מקדמה ולהוציא כספים.

הסתייגותי האחרונה, שאינה נוגעת לשוויון ולמימון, אלא לזכויות האזרח, היא ההסתייגות לסעיף 8 (א) — תיקון סעיף 13 לחוק העיקרי — בה נאמר: המלים "סכום זה אינו ניתן לעיקול או לחובות הנובעים מהוצאות הבחירות" ימוחקו. אני חושב שהנוסח המוצע על-ידי הרוב פוגע באזרחים, הוא פוגע בעיקר כלפי רשימה חדשה. רשימה חדשה מתחילה להתארגן. היא קונה בית, קונה מקניית, מתחילה להוציא עתון. כל זאת עשתה עוד לפני שהגשה רשימה. מי שנתן לה אשראי הסתמך על המנדטים שהיא תקבל, וסמך על כך שהיא תשלם, ומה יעשה אם היא קיבלה מנדטים ואינה משלמת? היא איננה גוף משפטי שאפשר לתבוע אותו למשפט. כבר ראינו שהיו משפטים כאלה. והרי את הכסף הזה אי-אפשר לעקל אלא רק לצורך חובות הנובעים מהוצאות הבחירות. ונשאלת השאלה: אם עשו הוצאות מדוע לא ישלמו אותן? מדוע יקחו את הכספים האלה מהאזרח? לכן אני מציע למחוק את ההגבלה לגבי העיקול.

ולבסוף, אני מבקש מהכנסת לקבל את הסתייגויותי.

שהיה לה ייצוג בכנסת היוצאת ובין רשימות מועמדים שעוד לא היה לה ייצוג, אבל מנסה עכשיו להגיע לזה. ההבדל הוא בזה שלרשימת מועמדים שיש לה כבר ייצוג בכנסת אפשר לתת עזרה נוספת, אפשר לתת מקדמה, אך אי-אפשר לתת מקדמה לרשימה שאיננה יודעת בכלל אם היא תצליח. זו היתה גם מגמת הכנסת כשקבעה בחוק הבחירות, שרשימה חדשה צריכה לקבל התימות וצריכה לתת פקדון. כי היא מסתכנת, אולי היא סתם מבזבזת את זמנה. על כן ברור שאי-אפשר לתת לה מקדמה. זה יהיה דבר מגוחך, שמצד אחד דורשים ממנה פקדון, ומצד שני נותנים מקדמה.

לא כן הדבר לגבי רשימות קיימות. להן אפשר לתת מקדמה. השאלה היא: איזו מקדמה? בחוק העיקרי ובחוק זה קובעים 70%. אין עיני צרה ב-70%. אני מציע 50% לא מתוך צרות עין, אלא מגימוק אחר, מתוך רצון להביא לצמצום הוצאות, ואת זה הדגיש יושב-ראש ועדת הכספים בהדמוניות קודמות. הרי אחת מכוונות החוק היא להביא לכך שהוצאות הבחירות יצומצמו, שיוציאו פחות כסף. על כן אומרים: הממשלה מממנת שני-שלישים, או שלושה-רבעים. אולם אסור להוציא יותר מסכום מסויים. אבל למעשה, אם אנחנו מנתחים את החוק, הרי בתיקון לחוק זה נאמר במפורש: אסור לך להוציא יותר מסכום מסויים אם אתה רוצה לקבל את כל ההקצבה. 30% מהכסף לא תקבל אם תוציא יותר. זה נאמר בעקיפין בחוק העיקרי, בחוק הודש זה נאמר במפורש. אם הוציא יותר כסף מאשר הוא רשאי — יוכלו לו 30%. פירוש הדבר שמלכתחילה אנהנו אומרים: מותר לך לכבוש, אבל אז תקבל רק 70%. אני יכול לומר: לא אתן לך כלום. אבל גם זאת אינני אומר. אני אומר: 50% לרשימות קיימות. עד 50% אפשר להסתכן, אם יעברו על סכום זה, לא יקבלו את היתרה. כדי לקיים את השוויון נאמר שאם עברו, יקבלו בכל זאת 50%.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) —
אם מספרם יירד?

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):

לא יירד יותר מ-50%. אם יירד יותר, אז הוא זכה. אבל עד כדי כך לא יכול היה לשער לעצמו, לא מתקבל על הדעת שירד יותר מ-50%.

על כן באה יועצתי לצמצם את המקדמה ל-50%. ואותו דבר כלפי רשימות חדשות, אם עברו על הסכום. אפשר לטעון, שמבחינה הגיונית אין צורך בכלל לתת הקצבה לרשימה חדשה אם לא קיימה התנאי של צימצום הוצאות.

אולם צדק צריך לא רק להיעשות, אלא גם להיראות. לכן אני מציע את הצעתי האמורה גם לגבי רשימות חדשות. על כן בא הסעיף שקראתי אותה, והוא בא לומר דבר נוסף: הנה, כמה מותר לרשימת מועמדים להוציא היא מסתכנת, שהרי אם היא תוציא יותר מהמגיע לה, לפי המנדטים שתקבל, הרי היא תפסיד 50%. זה נכון לגבי רשימה חדשה. אבל רשימה קיימת רשאית להניח שהיא תקבל אותו מספר מנדטים. כל רשימה שאני מכיר חושבת שתקבל יותר מנדטים; היא לא רק חושבת, היא בטוחה שתקבל יותר מנדטים מכפי שיש לה היום. אמנם יש רק 120 מנדטים. אבל כל אחד חושב שיקבל

חוברת ל"ד, ישיבה תכ"ז

— חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) (תיקון) (לוח, חזני, שוסטק, ש. תמיד) —

בפני כוחות חדשים, העשויים להתארגן לקראת הבחירות החדשות, על-ידי כך ששללה מהם את תמיכתה, כי נתנה את התמיכה רק למפלגות הקיימות בכנסת היוצאות. הפגם השני — מבנה החוק פרץ את המסגרת הקבועה והיציבה של 120 חברי כנסת, והעמיד אותה על 124.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי) :
עכשיו — 120.

מיכאל חוני (מפד"ל) :

מספר ההקצבות הוא 124. שלפי התוספת הראשונה והשנייה ישולם סכום שהוא 124×120 אלף. זהו הפגם. וזוהי באמת אקרובטיקה שבתחום חכמת החשבון, שקשה ליישב אותה. שפיטית קיימים בכנסת רק 120 חברים, ואילו לגבי ההוצאה קיימים 124.

הצבענו על הפגמים האלה ונאבקנו להסרתם בכל השלבים, אבל משום-מה לא נתקבלה דעתנו. השלמנו עם מבנה החוק כמו שהיה בגילגולו הראשון, תוך כדי הודעה ברורה שאנו רואים בו חוק נסיוני וזמני בלבד, אשר הכנסת השביעית בוודאי ובוודאי תצטרך לתקנו. ואמנם, אילו לא בא פסק-הדין של בית-המשפט הגבוה לצדק, מודה אני שלא היינו יוזמים מצדנו ברגע האחרון הצעות ותיקונים, כדי שלא נעכב את ביצועו. אולם משבא פסק-הדין ובעקבותיו הצעות התיקון של הממשלה, המובאות עתה על-ידי ועדת הכספים, אנו רואים צורך בהסתייגויותינו לחזור לעמדתנו הקודמת ביחס לפגם השני.

שכן לאחר הצעת התיקון שוועדת הכספים מביאה אותו עכשיו הוסר פגם אחד בכך שהתמיכה תינתן גם לרשימות חדשות אשר תופענה בבחירות לכנסת השביעית, ולא עוד תימונע מהן תמיכת המדינה. פגם זה תוקן. אבל אגב תיקונו של פגם זה העמיק והורחב הפגם השני שהוכרתי. שהרי עכשיו לא עוד 124 כפול 120 אלף ישולם, אלא ייתכן שההקצבה תעלה בכמה וכמה מיליונים נוספים. כי לפי המצב החדש לא תשולם הקצבה של 120 אלף כפול 124, אלא 120 אלף כפול X, אולי 150, אולי 160. שכן המפלגות בכנסת היוצאות תקבלנה 120 אלף כפול מספר חבריהן כיום, וזה בלבד מגיע כבר למכפלה של 124, — לא מבחינה פיזית כמוכח.

שמואל תמיד (המרכז החפשי) :
חסר היה עוזה יהיה פיזית.

מיכאל חוני (מפד"ל) :

אולם הרי לא מן הנמנע שהרשימות החדשות שתופענה תקבלנה מספר קטן או גדול של מגדטים על חשבון המפלגות בכנסת היוצאות, והן תקבלנה שוב 120 אלף כפול מספר המגדטים שיקבלו. כך שביחס יכול התשלום להגיע, כאמור, ל-120 אלף כפול 150, 160 או יותר, — איננו רוצה לספור הלאה ולפתוח פה לשטן. לכן הסכום הכולל של ההקצבה על חשבון משלם המסים יהיה לא 14.4 מיליון ל"י, אלא 14.4 מיליון ל"י פלוס מיליון, שניים, שלושה, ארבעה או חמישה מיליונים. וזוהי התוצאה של התיקון החלקי המובא עכשיו על-ידי ועדת הכספים, המעמיק ומחריף את הפגם הזה, את פריצת מסגרת חברי הכנסת מבחינה חשבונאית ומנקודת מבטו של משלם המסים.

הי"ד ק. לוח :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חוני, להנמקת הסתייגויותיו.

מיכאל חוני (מפד"ל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. תשע הוא מספר ההסתייגויות הרשומות על שמי. שש הן בעלות אופי טכני, הן נובעות משלוש ההסתייגויות העיקריות שהן בעלות משמעות עקרונית ונוגעות למבנה ולשיטה. ואף אני, כקדומי חבר-הכנסת בן-מאיה, אינני מתכוון לנמק את שש ההסתייגויות בעלות האופי הטכני, אלא להסביר את העיקריות שבהן.

אולם לפני כן, ברשותך אדוני היושב-ראש, הריני רואה צורך לחזור לרגע קט לדברים שגשמנו אמש מעל במה זו. ובכן, סגן ראש הממשלה ושר הקליטה ראה לנכון להזכיר לכנסת, כי אני הייתי בין קבוצת חברי הכנסת שיזמה את הצעת החוק הפרטית, חתמה עליה והגישה אותה לדיון טרומי בכנסת. סביר להניח שגם יושב-ראש ועדת הכספים, חבר-הכנסת קרגמן, יראה צורך להזכיר זאת לכנסת; כאילו אני בא להעלים זאת, להסתיר זאת, או להתכחש לחתימה שלי, שנעשתה על דעתה של סיעתי ובשמה. לא כן הדבר. כבר הסברתי את העניין במפורט בדיון בקריאה הראשונה של הצעת החוק המקורית וחזרתי על כך אמש, ואני נאלץ לחזור לכך עכשיו, ולו גם בקיצור. כי לכאורה משתמעת מהערותו של סגן ראש הממשלה ושר הקליטה אמש תרעומת מסויימת: היית בין מגישי הצעת החוק ועכשיו אתה מסתייג, — הרי כאן סתירה או התכחשות. לא מניה ולא מקצתיה. אמרתי בדין ואני חוזר ואומר: עתה, כבעבר, אנו מחייבים את החוק הזה ואת עקרונותיו ומייחסים לו ולמגמותיו חשיבות רבה. זאת מארבעה טעמים, שאמנה אותם בקיצור נמרץ :

א. החוק בא הפעם הראשונה, לאחר שמדברים על כך שנים רבות, להגביל את הוצאות המפלגות לניהול תעמולת הבחירות שלהן.

ב. החוק בא להטיל ביקורת מבקר המדינה על הוצאות אלו, שלא תחרוגנה מהמסגרת שהתוק קובע.

ג. החוק בא לשחרר את המפלגות מהתלות בגיוס כספים מכל מיני פירמות ומפעלים עסקיים ופיננסיים, שבסופו של דבר גילגלו את תרומותיהם, באמצעות מס ההכנסה, על חשבון משלם המסים. ובסופו של דבר, הסכום ששולם משלם המסים, בעקיפין, להוצאות הבחירות של המפלגות, ייתכן שעלה הרבה יותר מהסכום המוקצב ישירות ובגלוי לפי החוק המוצע.

ד. החוק בא — וזאת אני מוסיף ומדגיש — לבטא את יחסה של הכנסת למעמדן של המפלגות, ערכן וחשיבותן כתשתית למשטר דמוקרטי, שאינו יכול להתקיים בלי מפלגות. דבר זה בא לידי ביטוי עקרוני בחוק זה.

אולם בשלבים של הכנת הצעת החוק, בזמן הדיון עליה בכנסת בקריאה הראשונה ובשלבים שלאחר מכן, לא העלמנו מן הכנסת והציבור את היסוסינו ולא גרתענו מלהצביע על שני פגמים קשים, שהם יותר מפגמים אסתטיים, במבנה החוק.

שני הפגמים היו: הראשון — שלפי מבנה החוק, לפני פסק-הדין, נעלה המדינה בעקיפין את הדלת

— חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) (תיקון) (חזני, שם-טוב, אבנרי, שוסטק) —

גם לפי המבנה הקיים, שמציעה הוועדה, יש לשאול: מה הדין אם מפלגה שיש לה עשרה מנדטים, והיא רשאית להוציא מיליון ושש מאות אלף ל"י, הוציאה פחות, — כי היתה חסכונית, יעילה ונמרצת והסתפקה במיליון ל"י? גם אז הרי היא מקבלת מיליון ומאתיים אלף, וכדברך, חבר הכנסת שם-טוב, היא מקבלת פרס יעול של מאתיים אלף ל"י.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
ל"חירות" היו בכנסת השנייה שמונה מנדטים, ואילו בכנסת השלישית הכפילה את מספר המנדטים שלה. זה קורה.

מיכאל חזני (מפד"ל):

ובכן, גם לפי מבנה החוק הקיים, אם היתה מפלגה חסכונית, יעילה ומאורגנת, והוציאה פחות, הרבה פחות מהמותר לה, איש לא יציע לקנסה ולעכב את יתרת הכסף. היא תקבל את יתרת הכסף ותוכל להשתמש בו כראות עיניה, אפילו לצרכיה המפלגתיים השוטפים.

הוא הדין אם נלך לפי השיטה שאני מציע אותה. המפלגה שקיבלה מנדטים נוספים תקבל הקצבה נוספת, אף שהוציאה פחות. אם יקרה מקרה כזה הוא רק יוכיח לאותה מפלגה ולמפלגות אחרות, שאין תוצאות הבחירות גם פונקציה של כסף. אפשר להכפיל את מספר המנדטים רק בפחות כסף ואפשר להפסיד מנדטים גם אם מוציאים יותר כסף, מעבר למה שמותר החוק. תהיה זו תוצאה חינוכית חשובה עד מאוד.

ומה הדין אם יקרה להיפך? מפלגה מסוימת הוציאה לצרכי הבחירות מעל למאה ושישים אלף ל"י כפול מספר החברים שיש לה בכנסת היוצאת והיא נמצאת מפסידה שני מנדטים. מה יקרה? היא מפסידה שני מנדטים וגם הקצבה של שני מנדטים, כי הרי ההקצבה היא, להצעתנו, לפי תוצאות הבחירות לכנסת הנכנסת. במקרה זה המפלגה גם לוקה וגם משלמת. כלום צריך להפכה גם לעבריינית אם הוציאה מעבר למספר המנדטים שקיבלה, אבל בגבולות המספר הקודם שהיה לה?

אך, כפי שכבר אמרתי: אם לא תרצה הכנסת ללכת בדרך זו, הרי אפשר ללכת בדרך שהציע חברי הכנסת בן-מאיר. על כל פנים יש על כך תשובה ברורה, מגובשת ומוצקה בכל אחת משתי ההצעות.

ולהיפך, בהצעת התיקון שהציעה הממשלה ושוועדת הכספים אימצה אותה — לגבי רשימות חדשות אין קריטריון להוצאות. לפי הצעה זו היא יכולה להיכנס להוצאות רבות ולהפסיד את כל הכסף, למשל: כאשר ציפתה לעשרה מנדטים אך קיבלה רק חמישה, אין פה שום נקודת אחיזה. רק לגבי המפלגות שבכנסת השישית יש נקודת אחיזה מוצקה, אם לפי דרכו של חבר הכנסת בן-מאיר ואם לפי דרכי אני.

לפיכך הטיעון האחד והיחיד שאני שומע אותה, גם הוא, לענייני דעתי, נופל. מכיוון שכך, איני רואה כל הסבר רציונאלי להתנגדות לקבל את הצעתנו העיקרית, המסירה את הפגם הגדול שהעמיק עכשיו, על-ידי כך שקובעים גדר של מאה-ועשרים כפול מאה-ועשרים אלף, ולא עוד. לא יותר חברי כנסת ולא יותר כסף.

מתוך כך באות שתי ההסתייגויות העיקריות שלי. האחת נוגעת לסעיף 2, שאני מציע להחליפו, ולפי הסת" ייגותי ייאמר בו: "לכל מפלגה ולכל רשימה חדשה יוקצב מאוצר המדינה למימון הוצאות הבחירות שלה סכום של 120 אלף לירות כפול במספר המנדטים שבו זכתה בבחירות לכנסת השביעית". זהו קו ההגנה הראשון, שיבטיח שהתשלום הסופי של ההקצבה לא יעלה על 120 כפול 120 אלף לירות; ולא עוד, ולא יותר מזה.

קו ההגנה הנוסף הוא בהסתייגותי לסעיף 4. אני מציע שבסעיף 6 לחוק העיקרי, במקום "את סכומי ההקצבה האמורים בסעיף 2 יבוא סכום של 14.4 מיליון לירות", ולא עוד. זהו קו ההגנה השני.

אדוני יושב-ראש הכנסת, כאשר אני מנסה לבחון באובייקטיביות את הטיעונים שהועלו אתמול במליאת הכנסת ובישיבת ועדת הכספים נגד עקרון זה, אני מצטער לומר שאינני מוצא כל נימוק רציונאלי וזולת אחד, שבו אני רוצה לטפל. שכן הרוב בוועדה, אשר לא הסכים לקבל את הצעת התיקון הזאת, טוען שאין בו קריטריון להגבלת ההוצאות של המפלגות. כאשר אין הגבלה — אין ביקורת, ואז ממילא העקרון של החוק, או אחד ממגמותיו העיקריות, נופל. בוודאי, אם אין הגבלה — אין גם ביקורת. אבל יש ויש הגבלה. ההגבלה יכולה להיות באחת משתי הדרכים או הוריאציות, לקביעת תקרת הוצאות: האחת — לפי הצעתו של חברי, חברי-הכנסת בן-מאיר, אשר הסביר אותה בצורה משכנעת; או וריאציה שניה, זו שאני מציע אותה כאן, האומרת שהסכום שמותר להוציא לתעמולת בחירות על-ידי המפלגות בכנסת היוצאת יהיה 160 אלף כפול מספר החברים של כל מפלגה ומפלגה.

זוהי בעצם ההוראה הקיימת גם במבנה של החוק, שהוועדה מציעה. הוועדה מציעה זאת, ולמה היא מתנגדת להצעתה היא, כאשר ההקצבה תיקבע סופית לאחר הבחירות? מה יוכל לקרות כתוצאה מכך? יכול לקרות אחד משני דברים, שבכל אחד מהם אינני רואה שום סכנה ושום אסון. יכול להיות שמפלגה x שתהיה מוגבלת בהוצאות תהיה, נאמר, לפי עשרה מנדטים — לאמור, שתוכל להוציא 160 אלף כפול עשרה מנדטים ואסור יהיה לה לעבור על תקרה של 160 מיליון לירות, — היא תגדל במספר מנדטים לאחד הבחירות לכנסת השביעית ותקבל תוספת בגבול של 120 אלף כפול מספר המנדטים החדשים שתקבל. מה הוא האסון?

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ם):
החוק הוא להוצאות בחירות ולא לפרסים.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
הרי הם הוציאו כסף מעבר לסכום של 120 אלף כפול מספר המנדטים הקודם, שכן מותר להם להוציא בשליש יותר ...

מיכאל חזני (מפד"ל):

אינני רואה שמפלגה תכפיל את מספר הממטיים שלה. היא תעלה במקצת, ולכן היא לא תקבל פרס, אלא תקבל את ההקצבה הנוספת על חשבון 40 אלף הלירות שהוציאה על כל מנדט, לפי המצב כיום, ובוודאי גם נכסה לחובות. במקרה זה היא תקבל זאת לכיסוי חובותיה.

חוברת ל"ד, ישיבה תכ"ז

— חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) (תיקון) (חזני, לוז, ש. תמיר, בן-אליעזר) —

בשיכונים לפי מפתח מפלגתי, לשירותי בריאות לפי מפתח מפלגתי, לכל מערכת החיים לפי מפתח מפלגתי, וגם כסף של ציבור לפי מפתח מפלגתי. ומחר תחולק שפת-הים לפי מפתח מפלגתי, ובית-הקברות. הכל לפי מפתח מפלגתי. זוהי השקפה חולה מיסודה, שהיא אחת הרעות החולות בהווי ובמבנה של חיינו.

ואתה מדבר לפעמים בשני מישורים. לא מאזינים לך, לא מבינים אותך. חבר-הכנסת אוניא מביא לי דוגמאות מאמריקה. מה זה אומר לעומת משטר מפא"י? 200 מיליון איש חיים שם. אבל אצלנו יש מסורת שלנו. מה זאת אנגליה? מה זאת צרפת? לנו יש תרבות גדולה — תרבות של מפתח מפלגתי. אנו מדברים איפוא באמת במישורים שונים, בפילוסופיות חיים שונות לחלוטין.

הרבותה כמוכון היא הפעם גח"ל, שנקלטה כל-כך טוב במושגים של מפלגת העבודה. אבל כבר מזמן פסקנו להתפלא ולהתרשם מהתדרדרותה.

ההצעה שלנו היא אפוא חלוקה שווה. ואני יודע שהיא לא תתקבל היום. אולם אני רוצה לשאול את חבר-הכנסת קרגמן, שהסביר את דבריו ברוח שקטה בפתח הדברים, ובאותה רוח אני רוצה לפנות אליו.

הוא אמר: המפתח שלנו הוא כפי שנכנסו הסייעות לכנסת הזאת. למדני נא, חבר-הכנסת קרגמן, בשקט, כשני חברי כנסת המדברים איש אל רעהו: מדוע איחד על שתי מפלגות שקרה לפני שנה-יחצי תופס, והחישוב יהיה לפי תוצאות הבחירות, ואילו פילוג בקרב מפלגה אינו תופס? תסביר לי את ההבדל. למה חבר-הכנסת בן-גוריון, שנשאר איש רפ"י ואיש אינו יכול להכתוב לו שם אחר, לא מגיע לו בעד עשרה חברי כנסת, ואתה לוקח כספם של תשעה חברים שלא בהתאם לתוצאות הבחירות, אתה לוקח את כספם לפי מה שקרה לפני שנה-יחצי? גם המתכונת הקודמת של גח"ל לא קיימת. יש מרכז חפשי שהוכר כסיעה. אינך יכול לומר: איחד שקרה לפני שנתיים — כן; פילוג שקרה לפני שנתיים — לא.

אריה בן-אליעזר (גח"ל):

המרכז החפשי לא נבחר ...

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אתה לא יכול לשנות דבר. נבחרו חברי כנסת, ושום אדם בעולם אינו יודע כמה קולות קיבל כל אחד מחברי הרשימה.

אריה בן-אליעזר (גח"ל):

יודעים, כי היו בחירות קודם.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא יודעים, כי לא היה גח"ל בנמצא כל עיקר, והיתה ל"ע, שהיתה חדשה במתכונתה הנוכחית ...

(קריאה: זה לא נכון.)

האם יש מי שיודע לחקור ולבדוק בקרני רנטגן מה חשב כל אחד מן הבורחים ההגיון אומר: יכול להיות חבר כנסת אחד שהביא עשרה מנדטים, ויכול להיות חבר כנסת אחד שהביא חצי מנדט. החלוקה בכנסת לכל דבר היא בצמוד לכל חבר כנסת של הרשימה. זה הכל. זאת היתה החלוקה. אני יכול לחשוב שהבאתי

ייתכן שההתנגדות נובעת — אני משער כך — מאי-נוחות מסוימת לבוא ולהכניס עכשיו שינוי נוסף. אנב אורחא, אתמול גם הוכחתי כי נוצר על-ידי הצעת הוועדה אי-שוויון בשני כיוונים נגדיים, אך לא אחזור על כך עכשיו.

ובכן, ייתכן שההתנגדות נובעת מרתיעה מפני טרדה נוספת ואי-נוחות. ייתכן שקובע כאן, בהכרה או מתחת לסף ההכרה, עניין של יוקרה. אני יכול להבין זאת; זה אנשי. אך אין זה נימוק שבביל הכנסת שלא לקבל הצעה, המתבקשת מבחינת ההגיון של האדם המצוי, מבחינת תגובתה של דעת הקהל העוקבת אחרי הנושא הזה בשבע עיניים, ובכל מקום נתקלים בהתמרמרות על העיוותים שנוצרו בו מחדש.

ועוד: גם חברי ועדת הכספים ויוזמי החוק עצמם אומרים, כי אין זה אלא חוק נסיוני, שיצטרך לעמוד במבחן; כזו יהיה להכניס בו כנראה תיקונים רבים. יתרה מזו: בקרב הרוב המורכב מאנשי סיעת המערך ואנשי גח"ל, שבודאי ייבאו לכלל ביטוי בכנסת, אין זה סוד — כך קראנו בעתונות וגם שמענו — כי בקרב רוב זה יש מיעוט ניכר מאוד, שהוא בעד התיקון העקרוני המוצע על-ידינו.

ובכן, נימוק רצינונאלי נגד הצעתנו — אין; נימוק עקרוני — בודאי שלא. מה שאנו מציעים הוא דבר עקרוני, ושלילה בודאי שאינה עקרונית. הכל יודעים, שהחוק הוא נסיוני וצריך יהי הלהכניס בו שינויים, ודעת מיעוט גדול בקרב הרוב היא כדעתנו. אם כך, לשם מה לדחות את התיקונים לכנסת השביעית לאור תוצאות הנסיון? מדוע לא נתקן עכשיו, כאשר עוסקים אנו בתיקון אחד, שמצד אחד הסיר פגם, אך מצד שני מחריף ומרחיב פגם אחר, עיוות בולט לעין, — מדוע לא נתקן גם את הדבר הזה עכשיו? נכון שגם עם התיקון שלנו לא יהיה החוק מושלם, יישארו בו פגמים, אך אפשר יהיה לנהוג לפיו לפחות בבחירות אלה.

לאור כל זה אני מציע לכנסת לקבל את ההסתייגויות שלנו.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. ההסתייגויות שלנו הן פשוטות, בהתאם לעמדה היסודית שהבענו למן היום הראשון.

יש מקום להגבלת הוצאות. יש מקום להשתתפות המדינה בבחירות ובהוצאות הבחירות. יש מקום להשתתפות פות האודח בהוצאות אלה, כי כספו הוא הנלקח. אך במה דברים אמורים? כאשר דין אחד, סכום אחד, לכל. וההוצאה — על פי התוצאה.

כל תילי הנימוקים ששמעתי היום, עם הפתוס, עם הריחתה ועם הפלפולוגיה, לא ישנו מן התמונה הברורה, ששתי סיעות גדולות עושות יד אחת כדי לא לתת הזדמנות שווה בתחום הכספי ובתחום ההסברתי על יסוד מסורת, שיש אנשים שכל כך התרגלו אליה, שהיא בבטלים טבעית. היא התחילה בחלוקת סרטיפיקטים לפני 35 שנה לפי מפתח מפלגתי, היא נמשכה

– חוק הבחירות לכנסת ולרשימות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) – (תיקון) (ש. תמיר, קרגמן, שוסטק, אזוניה, לוז, טובי) –

וראיתי את מאה הידיים המורמות או שיתרוממו עוד מעט, או שישים, או שבעים, בעד כל ההצעות האלה, עם כל העיוות שבהן, אי הצדק שבהן, שהוא חשוף לעיני כל, שהמדינה כולה יודעת אותו, אבל הרוב התרומם, הרוב המלוכד החדש, שראינו אותו היום. ואני מצטער, לא יכולתי להשתחרר מן הרושם שהמו"נפול הזה של שתי הסיעות הגדולות נראה לי כשל אני שים שבחלקם הגדול לא ביקרו בבית הזה במשך השנה האחרונה, אבל התלכדו הלילה הזה לחטוף את השלל, בניגוד לצדק, בניגוד למוסר, לחטוף את שלל הכסף, את שלל ההסברה בטלוויזיה וברדיו, ובעוד שענה יעשו את הדבר הנוסף שעושה כל מי שחוטף שלל שלא כדון: הם גם יסגרו את הדלת בפני השופט, שמה יתפוס אותם עם השלל שאתו הם נמלטים. זאת התמונה שאתם, אנשי הרוב, עוררתם בבית הזה הערב; וכך יראה אתכם הציבור כולו.

ברוך אזוניה (המערך, עבודה – מפ"ם):
אפילו אמת פשוטה אין בזה.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר הכנסת טובי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היש-בראש, כנסת נכבדה. בהגשת הסתייגו-תנו להצעת החוק רצוני להקדים הערה קצרה. עמדת סיעתנו לחוק המקורי ולהצעת התיקון, שאנו עומדים להכריע בה עכשיו, הובעה בבחירות בפי חברי הכנסת חביבי בעת הקריאה הראשונה. אך לשם הסרת כל ספק הננו רוצים להדגיש, שסיעתנו תומכת במגמה היסודית של החוק, העומד עתה לפנינו, הבא לתת הקצבה מקופת המדינה לרשימות החדשות שידוצו לבחירות לכנסת השביעית, שאינן מיוצגות עכשיו בכנסת, ואשר יצליחו להעביר לפחות נציג אחד. תומכים אנו בכך, שרשימה שתיוצג בכנסת השביעית תקבל אותו סכום מפלגות דומות בגדלן היושבות כיום בכנסת. אנו מצדדים בעקרון של השוויון בין הקיים ובין אלה שייבחרו בעתיד, תומכים בו ותובעים שהשוויון יהיה מלא ולכל אורך החזית.

לכן באה החסתייגות שלנו, האומרת, שלכל המפלגות המנויות בתוספת הראשונה והשנייה יוקצב מאוצר המדינה סכום כולל של 120,000 לירות כפול מספר חבריה בכנסת השביעית. הסתייגותנו זו ברורה וקובעת שסיעה, למשל, שהיתה בת השעה חברים בכנסת הנוכחית ושזכתה בבחירות לכנסת השביעית באחד עשר חברים, רשאית תהיה לקבל את ההקצבה ל-11 מנדטים; ואילו סיעה שהיתה בת 11 חברים בכנסת הנוכחית והפסידה שני מנדטים, והשיגה רק 9 מנדטים, תקבל אך ורק בעד 9 המנדטים שלה בכנסת השביעית.

אנו חושבים שהעקרון הזה, לפי המצב הקיים כיום, לפי התנאים שלנו, הוא עקרון צודק ודמוקרטי יותר. את העקרון הזה באנו לחזק, וקדם כל לתבוע ולהציע לממש אותו. זהו עקרון הקיים גם על בסיס של מתן הקצבה להוצאות הבחירות ל-120 חברי כנסת בלבד, ולא ל-124, ולא ל-125 או 150, אם יתהפכו היוצרות ורשימות חדשות שירוצו לבחירות יקבלו מספר ניכר של מנדטים.

כך וכך; פלוגי יכול לחשוב שהביא כך וכך. התוצאה היא – דין אחד לכל נבחר. וההגיון, חבר הכנסת קרגמן – ואלוהי אני פונה – של אחדוד הוא ההגיון של פילוג. אחרת זוהי התעלמות מן העובדות.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה – מפ"ם):
זה הגיון הפוך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אתה תשיב לי.

דבר שני: זכיתם אותנו פה בסעיף מיוחד. אני יודע שהסעיף הזה הוא תוצאה של פשרה בין לחץ לשלול מאתנו כליל את הכסף, לחץ של מישהו שרצה לקבל אותו, ובין מישהו שסבר שזה אינו הוגן, והיתה פשרה שניצטרך לבוא ולכתוב מכתב עד ה-1 באוגוסט, שאנו מתכוונים לקחת את הכסף. אינני יודע מה כאן הרבותה. לפי החוק המקורי כל סיעה חייבת לנקוט במספר יומות אם היא רוצה לקבל את הכסף. היא צריכה לנהל ספרים, היא צריכה לכתוב מכתב ליושב ראש הכנסת בנושא אחר.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
היא צריכה לבקש מהחשב הכללי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

היא צריכה לכתוב ולבקש מהחשב הכללי. אם מישהו, לפי איזו מתכונת של כתב-יד שאולי מוכר לי, רוצה לנסות לעלוך בנו שנקש – אין כאן שום רבותה; זה לא עושה רושם על שום אדם. אנחנו נחליט כפי שנחליט. אם נחשוב שצריך לצמצם את אי-הצדק שהתכוונו לבצע, על-ידי כך שלא ייהנו אלה שמקבלים כסף לא להם במידה מופרזת, ולקבל מאוצר המדינה – נעשה זאת. נעשה זאת בהדרגה בטוחה, שמה שמציעים לסיעות הקטנות הוא בלאו הכי קיפוח, ולא עצם ההקצבה היא השלילה שבחוק, אלא אי-השוויון הוא יסוד השלילה. על מי עושים איפוא רושם בזה?

אבל אני רוצה לשאול את חברי הכנסת קרגמן: הבט נא בטובך על כל התיקון שאתה מציע כאן. כולו נובע מסעיף 3, על יסוד פסק-הדין של בית-המשפט העליון. פסק-הדין אמר את דברו אך ורק לגבי רשימה חדשה. בסעיף 3 כל התיקון הולך בעקבות פסק-הדין, כדי לתקן אותו פגם שבלעדי תיקון החוק לא היה תופס. הוספתם שני סעיפים, שאינם נובעים מהמשפט, אינם נובעים עים מפסק-הדין, אין להם כל קשר לנדון. אלא זוהי תוספת למען סיעה אחת שהטרידה סיעה שנייה בבית הזה, והיה מתח גדול אמש, זוהי התוצאה של הקומפרומיס שהגעתם אליו. אם מישהו מתברך לו בכך – אני מאחל לו... לידידי הייתי מאחל סיפוק נפש עמוק יותר, ורחמים לי בלבי על מי שנהנה מסיפוק נפש מסוג זה.

אינני מתכוון אליך, חברי הכנסת קרגמן.

בסופו של דבר, אדוני היש-בראש, הזכות לקחת כסף מן האזרה למימון מפלגות היא זכות נועזת, מרחיקת-לכת מאוד. היא מותרת רק אם מדקדקים כחוט השערה לא רק על צדק, אלא גם על מראית פני הצדק. פה שני היסודות אינם; הם סרסרים מיסודם. הבטתי קודם, בשעת ההצבעה על הטלוויזיה,

חוברת ל"ד, ישיבה תכ"ז

— חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) — (תיקון) (טובי, לוז, אבנרי, רוזן, רפאל, סרלין) —

המערך בטוח שהוא עולה, אנשי גח"ל בטוחים שיעלו, מה הפחד?

יוסף סרלין (גח"ל):
צריך לדאוג לחלשים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אתם מנבאים לנו כשלונות גוראים. מה הפחד הסתום הזה, אלא אם כן בסתר לבכם אתם אכולים חששות ופחדים. אין נימוק אחר. באמת אין נימוק אחר. עוד אגע בנימוקים שאתם מעלים. אבל לפני כל זה ברור לכולם שהציבור אינו רוצה בכך. לגבי זה אין ספק. הציבור המסכים לעקרון של מימון הבחירות אינו מקבל את העקרון שזה יעשה לפי הבחירות האחר-רונות. לא תוכלו להסביר זאת בשום אסיפת עם, בשום עתון. לא תשכנעו אף אחד. למה אתם מתקוממים נגד זה, נגד דבר שהוא כל כך פשוט, הגיוני ובריא? אלא אם כן אתם, אנשי המערך, באמת חושבים, חוששים, שמישהו יפרוש מכם מחר ואתם תפסידו לא מנדט אחד או שניים, — זה לא איכפת לכם — אלא עשרים מנדטים. אתם באים פה לדרוש את הכסף בשביל המנדטים שבמקרה זה תפסידו, ואז זו גזילה, פשוטו כמשמעו, גזילה מהציבור, ואין לכך ביטוי אחר. כמו אותו איש אצל גוגול, אתם הולכים למשכן נשמות מתות, פשוטו כמשמעו, לקחת כסף בשביל אנשים שאין לכם, כמו שעכשיו אתם נותנים כסף לגח"ל בשביל חברי כנסת שאין להם.

מה הנימוקים שלכם? אתם אומרים: אנחנו רוצים לחסוך. וכי אנחנו מבקשים למנוע חסכון בהוצאה? לא. אף-על-פי שאנחנו מסכימים שרשימות חדשות לגמרי יכולות להוציא כסף כאוות נפשן, אנו מוכנים לקבל את ההגבלה שאתם מציעים — 160 אלף לירות לחבר כנסת המכהן בכנסת הנוכחית. מה אתם באים ואומרים שאנחנו פותחים פתח להוצאות, שאנחנו פוגעים בחסכון? לא דוברים ולא יעד. בהתאם להצעתנו לא תוצא כחוק אף פרוטה אחת יותר. הטענה הזאת אינה אמת.

עכשיו אתם מביאים את הנימוק, שמתחכמים. אתם אומרים: נניח שהמרכז החפשי לא יוציא יותר מאשר בעד ארבעה חברי כנסת, כלומר, 160 אלף ל"י כפול 4; אם הוא יקבל חמישה חברי כנסת, הרי הוא לא הוציא כסף בשביל חמישה חברי כנסת, למה לתת לו את הכסף? זה לא נכון, מפני שאתם רק תחזירו למרכז החפשי את הכסף שמותר לו להוציא, לפי החוק שלכם, מכיסו הפרטי. פשוט מחזירים לו שליש נוסף שמותר לו להוציא. מה יכול להיות יותר צודק מזה? הדברים פשוטים, רציונליים. אני חושב שלא תיתכן בכלל טענה נגד זה.

למי יכול לקרות אסון? נניח, חלילה, שסיעתנו של חבר-הכנסת מיקוניס או סיעתי תגדל מחבר אחד לשניים. אנו יכולים להוציא רק בשביל אחד ושליש, אך נניח שקיבלנו, חלילה, שניים, ויגיע לנו בעד שניים, כלומר, נצטרך לקבל עוד 80 אלף ל"י שלא יוכלו להוציא לפי החוק. מכך אתם חוששים. זהו באמת אסון גדול. לא איכפת לכם שאתם מוציאים בשביל עשרים חברי כנסת, אשר במקרה של פרישה לא תקבלו את המנדטים שלהם; שאתם נותנים לגח"ל בשביל ארבעה חברי כנסת

כדי להבטיח שוויון, או למען קיים הקצבת בחירות אך ורק ל-120 חברי כנסת, הצענו את ההסתייגות שקראתי.

בהתאם לגישתנו היסודית הצענו למחוק את הסכומים הנקובים לפני שמה של כל רשימה בתוספת, כי קביעת הסכום שיש לקבל נובעת מעצם העקרון שכל רשימה בכנסת השביעית תקבל הקצבה שווה למספר חבריה שנבחרו.

הי"ד ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. המעמד הזה היום מזכיר לי קצת את מעמד קבלת חוק לשון הרע. שוב, ברגע האחרון של הכנסת, בשבוע האחרון, מקבלת הכנסת, תוך אי-רצון מוחלט לשמוע ולהאזין לנימוקים ההגיוניים הנגדיים, חוק שבעליו יצטערו עליו. כל אחד שנתן ידו לחוק הזה, בצורתו כפי שהוא יתקבל כנראה היום, יצטער עליו. הציבור אינו מקבל דבר שעצם חוסר ההגיון טבוע בו, שלא לדבר על דברים גרועים יותר.

אני רוצה לשאול שאלה פשוטה לגמרי. אחרי ששמעתם את הנימוקים של חברי הכנסת בן-מאיר וחזוני שהסתייגויותיהם זהות להסתייגויותי בדיון, ואשר אני חותם על כל מלה שהם אמרו — לעתים רחוקות מאוד מזדמן לי להזדהות בצורה כל כך מושלמת עם מה שאומרים אנשי המפד"ל — איך אפשר להתעלם מטענות אלה? אני רואה חובה לעצמי לציין, שמלכתחילה בכל הפרשה הזאת, גם בעניין מימון הבחירות, גם בעניין חלוקת הזמנים בטלוויזיה, נהגה המפד"ל באובייקטיביות מפתיעה ובהגינות מפתיעה, גם במליאה וגם בוועדה, באשר לא היה לה מה להפסיד או להרוויח.

(קריאות)

שלמה רוזן (המערך, עבודה—מפ"ם):
הם לא רוצים בקומפלימנט הזה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כי לא היה לה לא מה להרוויח ולא מה להפסיד. בכל הוויכוחים האלה —

יצחק רפאל (מפד"ל):
לפחות קומפלימנט.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

— נהגה באובייקטיביות מפתיעה, באשר לא היה לה מה להרוויח או להפסיד בזה. במקרה יצא כך, שהמפד"ל בכל פתרון שיתקבל, מקבלת אותו דבר בערך.

אנו מעלים כאן עקרון הגיוני, פשוט לחלוטין, שהבחירות הבאות תמומנה על פי התוצאות של הבחירות הבאות. אין דבר יותר פשוט מזה. אני רוצה לשאול את עצמי ולהעלות כאן את השאלה: מדוע יתנגד לכך מישהו? מה הסיבה הפסיכולוגית שיכולה להיות להתנגדות זו? הלא רק מי שמאמין שהוא עומד להפסיד בבחירות יכול כל כך להתקומם נגד הדבר הזה.

— חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) (תיקון) (אבגרי, מיקוניס, קרגמן, אזניה, ש. תמיר, לוז) —

הבחירות, שניח יצמצם את ההוצאות ל-15 מיליון במקום 100 מיליון, ובוויכוח שני לומר: לא הוצא סכום כזה. איזה שוויון היה קיים אם אתם הוצאתם, נניח, לא 100 מיליון, אלא 20 מיליון ל"י?

שמואל תמיד (המרכז החפשי):

חבר-הכנסת יערי אמר שהוציאו 150 מיליון ל"י.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):

חבר-הכנסת אלמוגי אמר שהוציאו יותר מ-100 מיליון ל"י, ואין מומחה יותר גדול ממנו. אולם נניח שהוציאו רק 20 מיליון ל"י או 10 מיליון ל"י, איזה שוויון היה קיים ביניכם, שהוצאתם 10 מיליון ל"י או 100 מיליון ל"י, לבין רשימתי שהוציאה רק 45 אלף ל"י? אתם רוצים לומר שהיתה הזדמנות שווה, היתה פנייה שווה לבחור? אתם הסברתם בדימונה, ואנחנו לא הצלחנו אפילו להגיע לדימונה.

(קריאה: אתה באמת לא בנית את דימונה.)

איפה השוויון?

אני מציע לקבל את ההסתייגויות של חבר-הכנסת בן-מיאיר, המזדהות בדיוק עם ההסתייגויות שלי.

ה"ר ק. לוז:

רשות היבור לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הכנסת עובדת במ"תח עצבני מאוד בימים אלה. אינני זוכר שהייתי במתח ובעצבנות כאלה כפי שאני שרוי בהם בימים אלה. כולנו עצבנים. אינני יודע למה מתעצבנים. אנסה להיות שקט.

שמעתי גאומים אתמול ושמעתי הסתייגויות היום. כמעט כולן מכוונות לייפות את פניו של הכוח הקובע במדינה ושל הכוח הקובע בכנסת. גם הסתייגויות מכוונות לזה, שלא יהיה מצב כזה, שיהיו שלושה קריטריונים לגבי מימון הוצאות הבחירות. הקריטריון הראשון הוא: הכנסת השישית בשעה שהתחילה את כהונתה. אתמול דיברו על זה ואני חוזר ואומר: פה בכלל מדברים על הרבה חוקים עד ששוכחים מה העניין. אבל אני מוכר שאתמול דיברו על כך, אני דיברתי על כך, אחרים דיברו על כך, ונאמר שהמימון נקבע קודם כל לפי זה: איך הורכבה הכנסת השישית, כלומר, לפי הרכב הכנסת השישית. הקריטריון השני הוא: איך מסיימת הכנסת השישית את כהונתה. והקריטריון השלישי, בעקבות החלטת בית-המשפט הגבוה לצדק, מתייחס לרשימות חדשות אשר יצליחו להכניס נציגים לכנסת השביעית.

ובכן זהו שעטנו. זהו שעטנו מבחינה אסתטית, מבחינה חברתית, אפילו מבחינת כבוד הכנסת, כמו שאומרים—זה לא נאה. זה לא נאה למציעים, זה לא נאה לבית-הנבחרים, לכנסת. יש אומרים כי רצוי שיהיה קובע דבר אחד משני אלה: או הרכב הכנסת היוצאת או הרכב הכנסת כפי שתיראה אחרי הבחירות לכנסת השביעית.

אני מציע שיהיה רק קריטריון אחד: הרכב הכנסת השביעית. לפי זה יהיה מימון הבחירות. אינני נגס לשאלה אילו מקדמות ייתנו למפלגות או לסייעות הקיימות בכנסת

שאינו להם. לגבי כל הדברים האלה אתם נדיבים, על חש"בון משלם המסים, בצורה יוצאת מן הכלל, בסכומים של מיליונים, אבל שהכנסת מיקוניס יקבל, חלילה, 80 אלף יותר מכפי שהוציא כפרס על כך שקיבל את אמון הבוחר, זה מקומם אתכם, אתם יוצאים מגדרכם נוכח האפשרות הזאת.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אני עייף מזה שמדברים על כך ולא נותנים.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):

רבתי, זה לא הגיוני. אני רוצה לומר לכם בלי פולמוס, בכל השקט: אילו הייתם מנסחים את החוק מחדש, אפילו אתם הייתם מקבלים את העקרון שאנחנו מציעים, מכיוון שאתם יודעים שאנחנו צודקים. אולם אתם מתעקשים. מכיון שכבר הצעתם, קשה לכם להשלים עם העובדה שתתקבל הסתייגות שהוצעה על-ידי מישהו אחר, ביחוד אדם כמוני. בגלל הנימוק האי-רציונלי הזה אתם גורמים צרה צרורה לעצמכם. מפני שהכתם הזה, שהציבור לא יקבל אותו, ידבק בכם.

אני מציע לכם—בעצם, אני מדבר אל אנשים שאינם נוכחים, מפני שהאולם ריק מנוכחים, ויצטרכו להצביע עשרות חברי כנסת שאינם שומעים את דברי, כי הם יושבים במוזון—אני מציע לכם בכל הרציונות, בלי קינטור ובלי פולמוס: אל תקבלו את הטענות שלי, אבל תקבלו את הטענות של חבר-הכנסת בן-מיאיר, שאינו עוכר ישראל, ושל חבר-הכנסת חזני, שאינו עוכר ישראל. הם אומרים אותם הדברים במלים אחרות. תחשבו היטב. תקבלו את ההסתייגות הזאת ותסירו מעל עצמכם כתם, שאם לא כן ירבע עליכם.

אני חייב לומר משפט אחד לחבר-הכנסת אזניה. הוא אמר באותו הקשר לגבי החוק הקודם: עד עכשיו היה שוויון, לא היתה טלוויזיה, ובכל זאת קיבלו רק מנדט וחצי. ורק עכשיו מתחיל אי-השוויון. חבר-הכנסת אזניה, למה לכם להיתמם? אתמול אמר, גדמה לי, חבר-הכנסת קרגמן, או מישהו אחר מהמערך...

ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם):

מה זה—חבר-הכנסת קרגמן או מישהו אחר? אם אמרתי—תגיד.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):

אתם לא יודעים מה אני רוצה להגיד; מה אתם קופצים?

אתמול אמר אחד מחברי המערך, גדמה לי שאתה, כי החוק למימון הבחירות יביא לחסכון, כי יש אומרים שהוצא סכום עתק לבחירות האחרונות. הווכר סכום של מאה מיליון לירות. אני חושב שהוצא סכום גדול יותר ממאה מיליון לירות בבחירות האחרונות.

ברוך אזניה (המערך, עבודה—מפ"ם):

יש לך אינפורמציה מהימנה?

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):

חבר-הכנסת אזניה, הרי אינכם יכולים לאחוז את החבל בשתי קצותיו, בוויכוח אחד לומר שהוצאו סכומי עתק, שצריך לחסוך, ולכן מוצע החוק למימון

חברת ל"ד, ישיבה תכ"ז

— חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות ובקורת) (תיקון) (מיקוניס, לון, קרגמן, אבנרי, שוסטק) —

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בתחילת דברי אבקש לתקן טעות. בסעיף 3 כתוב "אחרי סעיף 3 לחוק העיקרי יבוא", וצריך להיות כתוב "אחרי סעיף 2 לחוק העיקרי יבוא". אבקש לתקן זאת.

חברי הכנסת הנכבדים, לכל המציעים יש לי גם כן הצעה: שמה נשאר לכנסת השביעית שתדון גם היא בחוק הזה ותכניס תיקונים, במידה שהכנסת השביעית תרצה בכך; ואל נרצה לפתור את כל הבעיות ולהתייחס לכל ההצעות כפי שהושמעו כאן. סוף-סוף, איננו מחוקים קיים חוק-יסוד; זה איננו חוק קונסטיטוציוני. נאמר בפי דוש שזהו חוק נסיוני: חוק הבחירות בשנת תש"ל, כדי לראות כיצד יפעלו כל אותם עקרונות או סדרים שקבענו בחוק.

אני מציע לכנסת לדחות את כל ההסתייגויות. אומר חבר-הכנסת אבנרי: הציבור איננו רוצה. חבר-הכנסת אבנרי מהווה 0.7% או אולי 0.8% של הכנסת; מה שמכותו, מי הסמיכו לומר: הציבור אינו רוצה?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
אני קורא עתוננים.

ישראל קרגמן (יו"ר עדת הכספים) :

לא אדרוש צניעות מחבר הכנסת, אבל שלא יהיה מנוחך — זאת אפשר לבקש.

חבר-הכנסת תמיר דיבר בשקט וגם אני אשיב לו בשקט, אם כי בדרך כלל אינני מדבר כל-כך בשקט.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי) :
גם הוא לא.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) :

הרבה דובר על שוויון. יש לי רושם שיש איוה עירפול בהבנת מושג השוויון. כמוכן, לא נהפוך את הישיבה המאוחרת הזאת לסימפוזיון על השאלה מה זה שוויון, אבל אני שואל: האם שוויון מהבחינה שלכם פירושו דין אחד לסיעה של 60 מנדטים ולסיעה של 2 מנדטים? לא אכניס את ראשי לעניין הטלוויזיה והרדיו, אבל ענין המימון המפלגות נובע מהתפיסה הדמוקרטית שיש חלוקת כוחות לפי רצונו של העם — ואיש לא יטען בארץ שזה איננו רצונו של העם וכי נעשות כאן קומביניציות.

אני רוצה לומר לחבר-הכנסת תמיר: אתה באמת אינך יכול להתאונן על החוק כפי שהובא לפני מתן פסק-הדין. זו הייתה הבקורת שלמעשה הושמעה — ואני משחרר את חבר-הכנסת חזני מהקולקטיב הזה, כי הוא ראה את הדברים מראש, היה לו ביטוח-משנה; לי לא היה ביטוח-משנה. חברי-הכנסת שם-טוב, גולן, ברעם, אונייה, בדר ואנוכי הלכנו לקראת הסדר, ואיש איננו יכול לטעון שהוא יצא מקופח. ייתכן שעשינו מעל למה שמותר, אבל עשינו זאת בגלוי. אמרנו את הדברים לציבור. ביקרו אותנו, אבל עשינו הכל בגלוי. אמרנו שיש מאה-ועשרים חברי כנסת, אשר נכנסו לכנסת השישית כפי שנכנסו. ובתקופת כהונתה של הכנסת נוצרה עובדה שקמה סיעה שלא עמדה במבחן הבחירות כסיעה; כפרטים ודאי עמדו אנשים אלה במבחן. אי-אפשר

הזאת. לא זו השאלה. העקרון היסודי הוא: שיטה אחת; שיטה נכונה, צודקת, אסתטית, מתקבלת על הדעת, שאותה אפשר בקלות להסביר להמוני העם. ולפי השיטה הזאת תוצאות הבחירות לכנסת השביעית הן אשר יקבעו את מימון הבחירות, הן אשר יקבעו את מימון המפלגות והרשימות המתמודדות בבחירות לכנסת השביעית.

זה דבר אחד. זה החלק הראשון של הסתייגותי, אשר בגלל טעות טכנית — כפי שאמר לי גם חבר-הכנסת קרגמן, יושב-ראש הוועדה — לא הודפסה בלוח ההסתייגויות. אני מתייחס עכשיו לחלק השני של הסתייגותי, אותו חלק המופיע ברשימת ההסתייגויות. זה נוגע לסעיף 2.

מה אומר סעיף 2 המוצע על-ידי — הוא מתייחס להקצבה מאוצר המדינה. הוא אומר: "לכל מפלגה ולכל רשימה חדשה, שלפחות אחד מחבריהן נבחר לכנסת השביעית, יוקצב מאוצר המדינה סכום של מיליון לירות ועוד סכום של 20,000 לירות כפול במספר החברים שנבחרו כאמור". אפשר לחשוב שזה מוגזם: לכל סיעה, בתוך בסיס, מקציבים מיליון לירות. אולם זה נובע מתוך המחשבה, שצריך להבטיח שוויון של אפשרויות ושוויון של הזדמנויות לכל הרשימות המתמודדות בבחירות לכנסת השביעית. צריך ליצור תקרה כזאת, או מפתח כזה, שאמנם לא יהיה מפתח אידיאלי, אבל הוא יקרב אותנו ליתר שוויון של אפשרויות והזדמנויות לסיעות המתמודדות בבחירות לכנסת השביעית. מפלגה או סיעה, שתמנה 60 חברים או 50 חברים או 25 חברים, תכפיל את המספר הזה ב-20,000 לירות, ותקבל את הסכום הזה בנוסף למיליון לירות, והיא תוכל להכין לעצמה ארגון גדול.

עשיתי חשבון אריתמטי, והחשבון הזה מראה שאם תתקבל הצעתי — אמנם לא מתקבל על הדעת שהיא תתקבל בכנסת הזאת, אבל אני מציע אותה — נמצא שלסיעות הקיימות בכנסת, שמספרן 12, לכל אחת מהן יוקצב מיליון לירות, כלומר בסך-הכל 12 מיליון לירות. נוסף לכך 120 חברי הכנסת כפול 20,000 לירות — כלומר, עוד 2.4 מיליון לירות. בסך-הכל אנחנו מגיעים לסכום כולל של 14.4 מיליון לירות, סכום שהוא ב-480 אלף לירות פחות מאשר אותו סכום אשר לפי חוק המימון תצטרך הכנסת לשלם; פחות בחצי מיליון לירות בקירוב. אני מאפשר לקימוץ לאוצר המדינה ולכנסת, ואתם תוכלו להתפאר בזה ולהגיד לציבור הבוחרים, שהנה, סיעה קטנה, ישיבה וחשיבה והגיעה לקימוץ של חצי מיליון לירות.

לכן אני מציע לקבל גם את ההסתייגות הזאת, שהיא הסתייגות מספר שתיים שלי. אני חושב שזה יהיה רק לתועלת המציעים, לתועלת הכוח הקובע בכנסת ובמדינה. זה יהיה גם לטובת החסכון, זה יהיה גם לטובת השוויון והצדק. בכלל, בימים אלה מדברים כל-כך הרבה על צדק ועל שוויון, שממש אני מרגיש את פעמי המשיח. ובכן, כדי שנוכל להתקרב לאיזה שוויון של הזדמנויות ואפשרויות, אני חושב שההצעה השנייה שלי עשויה להביא לפי זה.

אני מציע לכנסת לקבל את שני תיקוני.

הי"ר ק. לון :

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים, לתשובה.

— חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תשל"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) (תיקון) (קרגמן, ש. תמיר, לו, אבנרי, ברעם) —

בן-מאיר, אתה מכיר יפה את מצוקת המפלגות. יכולו לומר: גיתן את הכספים לאחר הבחירות, ובכך היינו מביאים את המפלגות לכלל ריצה לבנקים לקבלת הלוואות ותשלום ריבית וכל ההסתבכויות הכרוכות בכך. אנו באים להקל על המפלגות בעניין זה. האם נאלץ את המפלגות לבקש הלוואות? אתה בקי בעניין יותר ממני, כך יש לי רושם. לכן אמרנו שניתן מקדמה של 70% ולא של 50%.

שואל חבר-הכנסת חוני: ומה יהיה גורל מפלגה שיישאר לה כסף? אני מומין את סיעת המפד"ל לעשות כן, אם יישארו לה כספים מהוצאות הבחירות, תלך ותחזיר אותם לממטרה ותהיה החלוץ בנושא זה, ואולי אחרים ירוצו בעקבותיה. נראה איך יתפתחו הדברים.

עוררו כאן גם את בעיית ההסעה של הבוחרים. התלבטנו רבות בשאלת ההסעה. בעניין זה היו שערוריות, ומי איננו יודע על כך. בעניין זה היתה דמוקרטיזציה. אמרנו: המדינה היא אשר תארגן את ההסעה. ועדת הבחירות המרכזית אירגנה זאת יפה, כפי שאני שומע. יש לה הערכה כנמה אנשים יצטרכו להסיע ביום הבחירות. אינו מפלגה תרצה באופן מקביל להוציא כספים בשביל להסיע את המצביעים באותם אזורים שבהם יש הסעה ממלכתית? איזה הגיון יש בכך שההסעה תהיה מאותם כספים שהמדינה מקציבה למפלגה? נכון, אין סנקציות, אם מישוהו יסיע בוחרים — אין סנקציות. לא הלכנו בדרך של סנקציות ומאמרים. זה איננו חוק פלילי עם סנקציות. אלה הם דברים ציבוריים ומוסריים. אני מסיים את דברי. אין לי מה להוסיף לאותו ויכוח שהיה לנו. נדמה לי — ואינני יכול לומר זאת בודד — אות מוחלטות — שהחוק אשר יתקבל כפי שמוצע ישמש חומר נסיוני חשוב לכנסת הבאה בעניין זה. אבל אין לי ספק שמיימון המפלגות על חשבון תקציב המדינה תוך הגבלה ופיקוח יביא לידי כך שתיעלם במידה רבה — ואינני מחפש את השלמות — הדמוקרטיזציה כפי שהיתה קיימת, וזה מה שדרוש לנו, וזה מה שהציבור יעריך בסופו של דבר.

הי"ר ק. לוז:

לסעיף 1 — הסתייגות לחבר-הכנסת בן-מאיר. אני מעמיד אותה להצבעה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש): צריך למנות את הקולות.

הי"ר ק. לוז:

לגבי ההסתייגויות אפשר להסתפק בראיית הרוב בלי למנות את מספר הקולות. רק לגבי הסתייגות המקבלת רוב שאינו נראה לעין צריך יהיה למנות את מספר הקולות.

משה ברעם (המעריך, עבודה — מפ"ם): אני מבקש למנות את הקולות.

הי"ר ק. לוז:

אם יש בקשה כזו, נמנה את הקולות. אנו מתחילים איפוא בהצבעה על סעיף 1.

לדעת אם העם רצה שסיעה זו תתפלא. העם יפסוק בנדון בבוא העת. אי-אפשר לדעת אם העם רצה לתת להם ארבעה, שישה או שמונה צירים, או אולי רק ציר אחד. אמרנו איפוא שבכל זאת תהיה תוספת שנייה אשר תכלול סיעה זה, על מנת שלא תהיה הרגשה של קיפוח. זה הרבה מעבר למה שאפשר היה לעשות וממה שהציעה לנו אותה ועדה שעסקה בכך. איש איננו יכול לטעון או להתאונן שחילקו כאן את השלל והוציאו מהמסגרת סיעה. אתה לא עושה כאן צדק עם אלה שעמלו על החוק והביאו אותו בצורה זו, ואחר-כך אמנם ביקרו אותו על כך, מתוך אי-הבנה — ואני אישית אינני מצטער על כך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

סיעת גח"ל קיבלה מעל המגיע לה.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אני רוצה לומר לידידי חבר-הכנסת חוני, המתוכנן עם הרוב בוועדת הכספים: מדוע בחר את היום האחרון כמועד לזיכוח, מדוע לא נטל עוז לעצמו להתווכח עם בית-המשפט הגבוה לצדק, אשר קבע כי בלי לשנות את ההוראות הקיימות לגבי המפלגות המיוצגות בכנסת השישית ובלי להפוך את הקערה על פיה, אפשר עדיין להוסיף לחוק המיימון הוראה המסדירה את הטעון הסדר. הם כנראה נוכחו לדעת, שאם רוצים להכניס תיקונים של השיטה, הדבר לא נעשה בן-לילה, אלא הדבר מחייב דיונים במשך כמה חודשים בשביל לבחון מחדש את החוק, לבטל את החוק ולהציע חוק שחבר-הכנסת חוני רוצה בו. אני אומר לך, חבר-הכנסת חוני, בכל הידידות: גם אתה קראת את פסק-הדין, ומוטב שתנהג לפי צו חכמת החיים של קהלת, אשר אמר: "אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר". אי-אפשר למצות את מלוא החכמה ואת מלוא הצדק. מי שמציע להתחיל הכל מחדש ולעשות חישובים לפי תוצאות הכנסת השביעית, עליו לדעת שהדבר מחייב חקיקת חוק חדש. האם יש למישוהו עניין לדחות את הדברים העקרוניים שנקבעו בחוק, ואשר חבר-הכנסת חוני שותף להם, בכל הנוגע למיימון וההגבלות עליו והפיקוח של מבקר המדינה?

בשיחה עם מבקר המדינה, כאשר ניהלנו את הדין, שאלתיו אם הוא חושב שאפשר לפקח על ההוצאות בלי הגבלה, כפי שקבענו באופן ברור ביותר. הוא השיב שהדבר לא ניתן. גם כך הדבר לא יהיה קל. אני מציע לשמור על המסגרת כפי שקבענו, תוך ידיעה מראש שאיננו יכולים לבטח את עצמנו מפני פגמים. עוד לא ראיתי חוק שיצא מתחת ידי המחוקק ללא כל רבב, ללא פסיק מיותר. ידענו זאת מראש ואמרנו: הבה נבחן את הדברים ונלמד מנסיון החיים. בכנסת השביעית אפשר להפוך את הסעיפים, לשנותם, לבטלם, להוסיף עליהם ועוד כהנה וכהנה. זהו חוק חד-פעמי, והחישובים הם לפי המצב בכנסת הקיימת. הדבר איננו מחייב את הכנסות הבאות.

אני רוצה להשיב לחבר-הכנסת בן-מאיר בעניין המקדמה של 70%. הוא שאל: מדוע נותנים מקדמה של 70% ואין מסתפקים במקדמה של 50% על העקרונות שהעלה אין לי מה להוסיף על הדברים שאמרתי אתמול וגם היום. מדוע נותנים מקדמה של 70% חבר-הכנסת

חוברת ל"ד, ישיבה תכ"ז

– חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) – (תיקון) (לז, מיקוניס, בן-מאיר) –

הצבעה
 י. ש. בן-מאיר אחרי סעיף 3 – 16
 נגד – 66
 התיקון לא נתקבל.
 בעד התיקון של חברי-הכנסת
 מ. חוני אחרי סעיף 3 – 13
 נגד – 68
 התיקון לא נתקבל.

שמואל מיקוניס (מק"י) :
 אני מציע לחדול למנות את הקולות, כי בשעה מאוחרת זו אף חבר כנסת לא יבוא כבר.

הי"ד ק. לז :

הדי הצעתי זאת בהתחלה ואתה התנגדת.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

אפשר להפסיק באמצע.

הי"ד ק. לז :

אני מעמיד להצבעה את התיקון של חברי-הכנסת
 אבנרי אחרי סעיף 3.

הצבעה

בעד התיקון של חברי-הכנסת
 א. אבנרי אחרי סעיף 3 – 8
 נגד – 68
 התיקון לא נתקבל.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל) :

יש הצעה אלטרנטיבית שלי אחרי סעיף 3.

הי"ד ק. לז :

הצבענו על ההצעה שלך בשלמותה. אנו ממשיכים
 בהצבעה.

הצבעה

בעד סעיף 4 בנוסח הוועדה – 67
 נגד – 0
 סעיף 4 בנוסח הוועדה, נתקבל.
 בעד התיקון של חברי-הכנסת
 מ. חוני אחרי סעיף 4 – 11
 נגד – 63
 התיקון לא נתקבל.
 בעד סעיף 5, בנוסח הוועדה, – 80
 נגד – 0
 סעיף 5, בנוסח הוועדה, נתקבל.

בעד התיקון של חברי-הכנסת

י. ש. בן-מאיר אחרי סעיף 5 – 10
 נגד – 68
 התיקון לא נתקבל.

הצבעה

בעד התיקון של חברי-הכנסת
 י. ש. בן-מאיר – 14
 נגד – 68
 התיקון לא נתקבל.
 בעד התיקון של חברי-הכנסת
 מ. חוני – 15
 נגד – 67
 התיקון לא נתקבל.
 בעד התיקון של חברי-הכנסת
 ש. תמיד – 8
 נגד – 74
 התיקון לא נתקבל.
 בעד סעיף 1, בנוסח הוועדה – 69
 נגד – 2

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הי"ד ק. לז :

אנו עוברים להצבעה על סעיף 2.

הצבעה

בעד התיקון של חברי-הכנסת
 י. ש. בן-מאיר – 15
 נגד – 64
 התיקון לא נתקבל.
 בעד התיקון של חברי-הכנסת
 מ. חוני – 15
 נגד – 67
 התיקון לא נתקבל.
 בעד התיקון של חברי-הכנסת
 א. חביבי – 7
 נגד – 68

התיקון לא נתקבל.

בעד התיקון של חברי-הכנסת

א. אבנרי – 8
 נגד – 68
 התיקון לא נתקבל.
 בעד התיקון של חברי-הכנסת
 ש. מיקוניס – 6
 נגד – 73
 התיקון לא נתקבל.

בעד סעיף 2, בנוסח הוועדה

נגד – 68
 סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הי"ד ק. לז :

לסעיף 3 אין הסתייגות.

הצבעה

בעד סעיף 3, בנוסח הוועדה – 76
 נגד – 0
 סעיף 3, בנוסח הוועדה, נתקבל.

– חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) – (תיקון) (לז, בן-מאיר); חוק הבחירות (אישור תקפם של חוקים) (לז, אונא, ש. תמיר) –

6 –	בעד התיקון של חברי-הכנסת ש. תמיר לסעיף 9	81 –	בעד הסעיפים 6-7, בנוסח הוועדה
68 –	נגד	0 –	נגד
	התיקון לא נתקבל.		סעיפים 6-7, בנוסח הוועדה, נתקבלו.
75 –	בעד סעיף 9, בנוסח הוועדה	11 –	בעד התיקון של חברי-הכנסת מ. חזני לסעיף 8
4 –	נגד	68 –	נגד
	סעיף 9, בנוסח הוועדה, נתקבל.		התיקון לא נתקבל.
	ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):		בעד התיקון של חברי-הכנסת א. אבנרי לסעיף 8
	אדוני היושב-ראש, אחרי שנדחתה הסתייגותי הקודמת, אין הגיון להסתייגותי לתוספת לאחור סעיף 9.	11 –	נגד
		68 –	התיקון לא נתקבל.
	היז"ר ק. לוז:	73 –	בעד סעיף 8, בנוסח הוועדה
	אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.	0 –	נגד
	ה צ ב ע ה		סעיף 8, בנוסח הוועדה, נתקבל.
	בעד חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) (תיקון), תשכ"ט-1969	12 –	בעד התיקון של חברי-הכנסת י. ש. בן-מאיר אחרי סעיף 8
76 –	נגד	68 –	נגד
6 –	נמנעים		התיקון לא נתקבל.
2 –	חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת) (תיקון), תשכ"ט-1969, נתקבל.	14 –	בעד התיקון של חברי-הכנסת מ. חזני אחרי סעיף 8
		67 –	נגד
			התיקון לא נתקבל.
		13 –	בעד התיקון של חברי-הכנסת מ. חזני לסעיף 9
		68 –	נגד
			התיקון לא נתקבל.

יג. חוק הבחירות (אישור תקפם של חוקים), תשכ"ט-1969 *
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

תקפות כל הוראות החוק הנוגעות לבחירות ולתעמולת בחירות לכנסת כנוסחן בשעת תחילתו של חוק זה. בזאת רצינו להסיר ספק לגבי המועד המדוייק, שיהיה הקובע, ולפיכך כל החוקים שיתקבלו עד אותו זמן יהיו תקפים, כלומר, החוק יחול עליהם.

ברור שהיה ברצוננו לכלול בחוק אותם החוקים, שהתקבלו עכשיו בקריאה שנייה ושלישית, על כן בחרנו בניסוח זה, הנותן אפשרות לקבוע תחילתו של חוק זה ועל-ידי כך לכלול בו את כל החוקים שכבר נתקבלו ושאוּלֵי יתקבלו מחר בכנסת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
מה יהיה מחר?

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אם יתקבל מחר חוק נוסף, השייך למערכת חוקים אלה, והחוק יתפרסם במאוחר, יחול עליו החוק. לחוק זה יש הסתייגות.

היז"ר ק. לוז:
הכנסת תעבור לסעיף הבא בסדר-היום: חוק הבחירות (אישור תקפם של חוקים) תשכ"ט-1969, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מביא לקריאה שנייה ושלישית חוק הבחירות (אישור תקפם של חוקים), תשכ"ט-1969.

החוק חוזר מהוועדה בשינויים אלה: הוספנו בסעיף קטן (ב) לחוקים שהוזכרו גם את חוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות וביקורת), תשכ"ט-1969.

כן שינינו את הסיפה של סעיף (ב) ואמרנו, כי החוקים האלה תקפים משעת תחילתו של חוק זה, כלומר,

היו"ר ק. לוז:

לחבר הכנסת האונר הסתייגות. רשות הדיבור לחבר הכנסת האונר.

גדעון האונר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, דעת כולנו היתה, שחוק התשריר אינו נעים, ואם כבר היה כפוי עלינו, הרי צריך לפחות להגבילו עד לאותו מינימום הכרחי שהוא שדרוש כדי לפנות את הדרך לקיום הבחירות במועדן. לשון אחרת: צריך להסיר, למעלה מכל ספק, אותם מכשולים מקיים הבחירות, שאם יעמדו בדרך, ייתכן שיכשילו את כוונתה של הכנסת לקיים את הבחירות ביום ה-28 באוקטובר 1969. דבר זה כוחו יפה לגבי חוק הבחירות לכנסת. אם מישוה, מחמת טענה של חוסר שוויון באותו חוק, יכשיל את התאיכים המנויים באותו חוק לגבי הגשת רשימות מועמדים או לגבי הגשת עירעורים או לגבי קביעות אחרות הנתונות בלוח זמנים קבוע, ייתכן שהבחירות לא יוכלו להתקיים.

לא כך הדבר לגבי חוק הבחירות (דרכי תעמולה), תשי"ט-1959. אין כל סיבה לשריין חוק זה מפני פיקוח או ביקורת של בית-המשפט הגבוה לצדק. אפילו אם יימצא בסופו של דבר שאין הוא עונה לתביעות שבתי-המשפט יציג, עדיין יוכלו הבחירות להתקיים. כי מה כלול בחוק זה? מה הוא קובע? הוא קובע גדל של שלטים, סידורים של תעמולת בחירות, סידורים של הצגת אותיות. כל זה, גם אם יפול כתוצאה מחוסר שוויון, עקב הכרעה שיפוטית, לא יפריע הדבר לבחירות. למה נשתמש בהליך המיוחד, היוצא-דופן, הלא-נעים, של תשריר, כדי לשריין חוק, שאפשר לחשפו לביקורת שיפוטית? לא יקרה מאומה ולא יבולע לבחירות במאומה, ועל אחת כמה וכמה כאשר באמת יוצר החוק אפליה בין רשימות קטנות וגדולות.

רק לפני זמן-מה הצבענו כאן על חלוקה מעוותת של זמנים בטלוויזיה, כאשר נתנו לרשימות קטנות למטה מן המינימום ההכרחי כדי שיוכלו להציג את עצמן בפני הבוחרים. למה ניתן תשריר לעולל שנעשה לגבי הרשימות הקטנות? גופו של דבר לא מיע אישור כזה, כי הוא יוצר אי-שוויון איכותי ולא רק כמותי, כפי שהיה בחוק המימון, כשסך כל ההבדל היה בחצי מיליון ל"י. כאן נהפך אי-השוויון הכמותי לאיכותי, כי אי אפשר יהיה בגלל הומו המוגבל והמקוצץ שניתן לסיעות הקטנות להציג את עצמן בפני הציבור באמצעי ההסברה העיקרי העומד לרשות המפלגות המתמודדות בבחירות.

על כן אני מבקש למחוק את חוק הבחירות (דרכי תעמולה) מחוק זה. אני מבקש למחוק את אישור הוראות החוק הנוגעות לתעמולת הבחירות. אין בזה צורך ואין לכך מקום.

היו"ר ק. לוז:

חבר הכנסת שמואל תמיר ינמק את הסתייגותו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש ועשרת חברי הכנסת הנוכחים. קודם כל מן הראוי לתקן הטעיה שנעשתה אתמול מעל דוכן זה כאילו הוצע בית-המשפט תשריר. אין זה

נכון. בית-המשפט אמר, כי בפני הכנסת הבדירה בין שתי אפשרויות: האחת - לחוקק הוראות לגבי רשימות חדשות; השנייה - לקיים את אי-השוויון, והוא הדגיש כי קיים אי-שוויון, ולחוקק את החוק מחדש ברוב של 61 חברים לפחות.

תשריר אינו חקיקת חוק מחדש ברוב של 61 חברים. ועלי להפנות תשומת-לבם של חברי הכנסת לעובדה, שלי אישית יש ספקות חמורים אם תשריר זה בכלל עוזר להם, מכיוון שכל שלבי החקיקה צריכים להיות ברוב של 61, ואתם באמצעות התשריר מנסים להחיות מת, משום שבשלבם הם לא היה רוב של 61, ואיני יודע אם יכולים אתם למנוע התערבותו של בית-המשפט הגבוה לצדק למרות התשריר, כי בשלבם הם לא היה עוד רוב של 61. אבל נשאר משהו לעתיד.

עכשיו לגופו של עניין. בדברי ההסבר התמימים והמיתממים נאמר: "למען הסר ספק", כדי לאפשר בחירות תקינות. כבר ציין חבר הכנסת האונר, שיש כאן חוקים שביחס אליהם האישור אינו מונע ואינו מאפשר בחירות. הנה, יהיו שידורי טלוויזיה לפני הבחירות, להסתדרות. ואם שם תהיה מגמה שלא לחלק שווה בשווה, יכול מאוד להיות שאמצא עצמי עומד לפני בית-המשפט הגבוה לצדק וטוען, שאם אין אישור, אין חוק. ורשות השידור תצטרך לתת את הדין בפני בית-המשפט העליון.

יתר על כן, אתמול אמרו שלגבי חוק מימון הבחירות הלכה הכנסת לפי ההצעה הראשונה של בית-המשפט העליון, דהיינו, תיקנו את המעוות. אם אמנם תיקנו את המעוות, ואם אין אמת בטענתנו שגונת אי-שוויון חמור - למה דרוש לכם התשריר? אם זה כל-כך טוב ונקי - למה הפחד מבית-המשפט העליון? ואם לא - למה לא תאפשרו לבית-המשפט העליון לעשות צדק בנקודה אחת ויחידה, שיעשה צדק לכולם? האם מותר להוכיח לבית זה, שהכנסת הזאת נועדה לחוקק חוקים על-מנת שייבצע אותם בית-המשפט העליון ויקיים אותם, וכל קיומה מותנה באמון שהיא נותנת בבית-המשפט? ופתאום אין סומכים לא על תבונתם של השופטים, שידעו שאנחנו קרובים לבחירות, לא על חוש הצדק שלהם - שמא לא ישתווה לחוש הצדק של יוזמי החוק הזה. זהו למעשה חוק של אי-אמון בבית-המשפט העליון של המדינה, אי-אמון בהגינות, אי-אמון בישרו, אי-אמון בצדקתו, בתבונתו.

והרי לגבי הטלוויזיה - מה לא שמענו היום מפי חבר הכנסת לוז וחבריו אחרים, עד כמה צדקת החלוקה. ברדיו - 25 דקות; בטלוויזיה - 10. הכל צודק, הכל נכון. או למה אתם חרדים כל-כך שמא יתערבו למה אתם מפחדים כל-כך? לא רק שאתם מפחדים לגבי חוקים שמיתם. אחרי-כך בא סעיף-סל, כפי שקוראים לו, כל שאר-הירקות: "וכל הוראת חוק אחרת הנוגעת לבחירות לכנסת או לתעמולת הבחירות לכנסת כנוסחה בשעת תחילתו של חוק זה". ויושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט אומר: אם מחר בבוקר "נבשל" עוד קומביניציה - זה יתפוס; איזה סעיף כללי; תשריר על חוק שאיננו יודעים את שמו, שאיננו יודעים את הוראותיו, שאתה מתבייש להתייחס אליו ספציפית.

כך נוהגים? חקיקה כוללת, גורפת, ברבע של 12, ביום

האחרון או לפני האחרון של מושב הכנסת? דמוקרטיה למערך.

אדוני היושב-ראש, הבעתי בראשית דברי ספק גדול מבחינה משפטית אם התשריר הזה יעזור למחוללי. אבל הוא בוודאי יעזור לאזרחים - בין שהם ידעו דין ובין שהם פשוט אזרחים בעלי שכל ישר - לראות באור ברור את הדמות האמיתית של הגורמים השליטים בבית הזה, בקומביניציית החדשה שלהם, כאשר גם לעוללות הללו, כשגם לנשיון לחסום את הדרך לבית-המשפט בפני האזרח או בפני מפלגה קטנה יותר, כשגם את זה מנסים להסוות במעטה חסר-הקשר של ממשלת ליכוד לאומי לשעת היריבו. הרי בסיסמה הזאת מכסים על כל העוללות לאחורונה. מה הוקשר? אני שואל את סיעת גח"ל: הרי התירוף הכללי, היום-יומי, לכל נושא הוא: ליכוד. אלה הם חוקים שאינם חייבים להצביע עליהם מכוח הקואליציה, מכוח הסכם ממשלת הליכוד. אתם מצביעים עליהם ביזמה שלכם, ברצון חפשי, ללא שום כורח של המערך, כשותפים לדבר עבירה, כשותפים בכירים בנושא זה לדבר עבירה. מפני שגם בילבול-המוח שהוללו לחברי-הכנסת קרגמן וברעם, בית-היוצר שלו היה בנח"ל.

לכן, אדוני היושב-ראש, החוק הזה - ואומר זאת לגמרי בשקט - הוא חוק של קלון למחוללי. נצביע נגדו.

הי"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, להנמקת הסתייגותו.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אולי כדאי להנציח בפרוטוקול, למען העתיד, את מראה הכנסת ברגע זה, דקות מעטות אחרי שהצביעה הכנסת ברוב של 68, 70, שבעים וכמה, דקות מעטות לפני שהכנסת תצביע שוב ברוב של 65, 70, 75, בין שני הדברים, כשמתווכחים על מה שעומדים להצביע - האולם יש בו פחות מעשרים איש. בוודאי, אתם לא מעוניינים בדברים אלה. למה כל זה, כשיש הקולות במזונו, והם מוכנים? אני רק תמה על כך שעוד לא הגיעו לשיכלול אלקטרוני כזה שחבר-הכנסת ברעם, או לחילופין קרגמן, או לחילופין אזניה, יוכלו לחזק של זרועות. לא אירה כפתור ויתרוממו 61 זרועות בלי חברי כנסת מחוברים אליהן. בשביל מה בעצם חברי הכנסת?

(קריאה: הם אינם מעוניינים.)

אומרים שהם אינם מעוניינים. זה שייך לעניין. כי מה שהכנסת, מה שהרוב...

יוסף שופמן (גח"ל):

אני יושב כאן משום שהכורסה נוחה, ולא כדי לשמוע אותך.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

אף לרגע לא השתעשעתי באשליה שאיכפת לך על מה מצביעים, שאיכפת לך הצדק או אי-הצדק. אתה נמצא עכשיו ביער של זרועות. הפכת לענף אחד ביער הזה של זרועות. בוודאי לא איכפת לך. אני מאמין לך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

האמת היא יותר יסודית: הוא יושב כאן מפני שהכורסה נוחה לו, תרתי משמע.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

בעל הדין מודה בעצמו, ולמה לנו לצמצם את הזדארתו?

כבוד היושב-ראש. מעולם לא השפיל עצמו משטר כמו שהקואליציה הזאת משפילה את עצמה בהביאה את הצעת החוק הזאת - אם אפשר לקרוא לזאת כך - אל הכנסת. כי מה אומרת הצעת החוק הזאת? הצעת החוק הזאת אומרת: אנחנו קיבלנו חוקים שאינם חוקיים, ואנחנו מוציאים את עצמנו מתוקף החוק. אנחנו, בית המחוקקים, מוציאים את עצמנו מתוקף החוקים שאנחנו חוקקנו בעצמנו. הם יחולו על כל אזרחי המדינה. כל אזרח של המדינה הולך לבית-הסוהר, למאסר עולם, על סמך חוק של הכנסת, משלם קנסות בסכומי עתק על סמך חוק של הכנסת. אבל הכנסת תוציא את עצמה מתחולת החוקים של עצמה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

זוהי חוקת היסוד שלהם.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

והיא לא תתן אפשרות לבית-המשפט לבחון את החוקיות של החוקים. היא לא תתן לאזרח לגשת לבית-המשפט ולקבל צו נגד מעשה הכנסת. תשריר אחד, לא רק לגבי כל מה שהיה, והרי לא אומרים אפילו לחברי הכנסת לגבי מה; יש איזו רשימה קטנה, ועוד ועוד. אולי שכתנו אירה מעשה בלתי-חוקי שעשינו - הרי גם המעשה הבלתי-חוקי הזה שכבר עשינו ושכתנו אותו גם הוא יהיה חוקי.

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי):

זה כמו בווידי של יום-הכיפורים: ועל חטאי שלא הזכרתי.

הי"ר ק. לוז:

חברי הכנסת, אתם עוזרים לחבר-הכנסת אבנרי? הוא כבר יסתדר בעצמו.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

וגם בזה לא דיננו. לא רק תשריר ומעשים בלתי-חוקיים שהכנסת קיבלה וכל החלטה שקיבלה, אלא גם תשריר למעשים בלתי-חוקיים שהכנסת עוד לא עשתה, לעתיד לבוא. לא שמעתי מושג כזה של תשריר מראש לדברים שיבואו.

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי):

זה כמו ביטוח מפני תאונות שיבואו.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

הייתכן ביום לפני האחרון, בשעה מאוחרת, לבוא לכנסת ולדרוש מן הציבור לעכל את כל זה מתוך הנחה שהידיים ישנן במיוזון והידיים מאשרות את הכל?

אם אי-פעם הוכח עד כמה חסרה חוקה במדינת ישראל, עד כמה חוסר החוקה פותח פתח להפקרות בלתי-מוגבלת של פרלמנטריסם מעוות, זה הוא הדבר. אילו היתה קיימת חוקה במדינת ישראל, אי-אפשר היה בכלל לעשות דבר כזה. מדוע - אילו היינו נמצאים בקונגרס של ארצות-הברית, האם יכול היה לעלות על הדעת לקבל חוק שיאמר: כל החוקים

של גוף פוליטי או במקרה שאורח המדינה ימצא כי דרך החקיקה, זו או אחרת, עומדת בסתירה לטוהר הבחירות.

נדמה לי שאחרי הפסיקה של בית-המשפט הגבוה לצדק נפל פחד מסויים על הכוח הקובע בכנסת, על הכוח הקובע במדינה. הייתי אומר: פחד שאינו מביא בחשבון את הדברים ההגיוניים. החוק הזה, חוק התשרי, מזכיר לי את המעשה באותו יהודי שבא לעיירה קטנה וחיפש את ביתו של הגבאי. אמרו לו: את הבית הזה אתה מחפש? את הגבאי הזה, הזולל וסוכא? בכל מקום שונכס אליו, אמרו לו אותם "קומפלימנטים" לגבי הגבאי. כשהגיע לביתו של הגבאי, שאל אותו: ממה אתה מתפרנס? השיב לו: יש לי שתי חנויות מכולת, תחנת קמח ועוד. אם כן, שאל, למה אתה צריך להיות גבאי? השיב: זה בגלל הכבוד שנותנת לי העיר. .

החוק הזה, המועלה עכשיו בכנסת, בא בגלל מעט הכבוד שינחיל לכוח הקובע בכנסת. הוא ינחיל למערך יחד עם גח"ל ושותפים אחרים מעט מאוד כבוד.

אני במקומכם לא הייתי מגיש הצעה כזאת. לא הייתי מגיש את חוק התשרי הזה, שהוא חוק המבטא את הפחד שלכם. איזה פחד נפל עליכם? תעשו איזה דבר בלתי-נכון? — יתערב בכך בית-המשפט הגבוה לצדק, הוא יתקן, הוא יבטיח יתר טוהר בבחירות. הוא יבטיח יתר דמוקרטיה. מה הפחד הזה?

אינני רוצה להאריך, השעה מאוחרת אבל אני אומר שלא נחטלו כבוד מהחוק הזה. הייתם צריכים להקשיב ליועץ המשפטי שלכם לשעבר, חבר-הכנסת האזנה, ומשפטנים אחרים, שמכירים יותר טוב ממני את ענייני המשפט. אינני משפטן. אך אני אומר בלשון עדינה, גם אם לא אדבר על כך שחברי הכנסת יושבים במזון — אוי ואבוי למזון של הכנסת, איזה כוח משיכה יש למזון הזה, אבל זה לא ענייני — ייתכן שסידרתם משהו יוצא מן הכלל הערב, אבל אני אומר, מבלי להביא זאת בחשבון, שזה חוק לא סימפתי, חוק לא אס-תטי, חוק בלתי-חוקי. כל החוק הזה, מכף רגל ועד ראש, הוא בלתי-סימפתי, בלתי-אסתטי ואנטי-חברתי. הוא באמת מבטא פחד לא מובן לי. סוף כל סוף עדיין לא קיימת סיטואציה כזאת במדינה, שהגדול ייהפך לקטן והקטן ייהפך בבת אחת לגדול. לא קיימת סיטואציה מהפכנית כזאת בארץ.

לכן אני מציע להצביע בעד ההסתייגות שלי, העשויה במידה מסויימת להציל את הכבוד של הכוח הקובע בכנסת.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, לתשובה.

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. גראה לי, כי לכולנו ברור ששמענו עכשיו נאומי בחירות, על כל הכוונה של הצגת העניינים כפי שהיא נעשית על-ידי המסתייגים, פרט לחבר-הכנסת האזנה, שעורר בעיה אחרת — ועוד אדבר עליה — היא ליצור רושם כאילו מקנן באלה המציעים את החוק הזה או תומכים בו פחד ממישהו. הם סבורים שבהם הם רוכשים אישור מעמד בתוך

שקיבלו או נקבל והם נוגדים את החוקה של ארצות-הברית, מרגע זה הם חוקיים על-ידי תשרירי זה אבסורד שלא יכול לעלות על הדעת.

אילו היתה קיימת במדינת ישראל חוקה, הדבר לא היה אפשרי בכלל. אתם עצמכם מביאים הוכחה למה מוביל חוסר החוקה.

אני שואל שאלת תם — אם זאת אתם עושים יום-יומיים לפני סיום הכנסת, ערב בחירות, כאשר הציבור יזכור בעוד שלושה חדשים מה עשינו כאן היום, איך תתנהגו למחרת הבחירות? הבחירות של סיעת הענק עם גח"ל, למה היא מסוגלת להביא אחרי הבחירות, אם לזה היא מסוגלת להביא לפני הבחירות? הלא אין גבול בכלל למה שהכנסת יכולה לעשות בהשפעת הרויב של מרימי הדיים.

אני חוזר על דבר חשוב שנאמר כאן על-ידי חבר-הכנסת תמיר: אם אתם כל כך בטוחים שחוק המימון למפלגות הוא בסדר, הוא עונה על הדרישות של בית-המשפט ויש בו שוויון, בשביל מה הוא זקוק לתשרירי? אם קיבלתם לפני שעה קלה את החוק בעניין הטלוויזיה, בשביל מה התשרירי? מה מקור הצורך בתשרירי אם לא בפחד שמה שעשיתם אינו בסדר ולא יעמוד בבית-המשפט?

חבר-הכנסת תמיר אמר: זו היא הבעת אי-אמון בבית המשפט. להיפך. זוהי, הבעת אמון בבית-המשפט, שיפסול את המעשים האלה, שמוציאים את בית-המשפט מן התחום. הם מאמינים דווקא בבית-המשפט.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אי-אמון מביעים כאשר יודעים בדיוק מה השני יעשה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

רבתי חברי הקואליציה, הפחד מדבר מתוך כל מעשה שעשיתם ביומיים האחרונים. הפחד מדבר גם במה שנוגע לחוק המימון, שלא קיבלתם את ההצעה ההגיונית לקבוע מימון לפי תוצאות הבחירות, כי אתם מפחדים מתוצאות הבחירות, התשרירי הזה נובע מהפחד שהחוקים שקיבלתם לטובת עצמכם לא היו עומדים בבית-המשפט אילו הייתם מאפשרים לבית-המשפט לבחון אותם.

ברור ומובן מאליו שאצביע נגד החוק.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ההסתייגות שלנו מציעה למחוק את הסיפה של סעיף קטן (ב). הסיפה אומרת, שכל הוראת חוק אחרת הנוגעת לבחירות לכנסת או לתעמולת הבחירות לכנסת תהא תקפה כנוסחה בשעת תחילתו של חוק זה.

אני אומר שהחוק הזה, חוק התשרירי, הוא בבחינת ביטוח לגבי העבר, והסיפה שאני מציע למחוק היא בבחינת ביטוח לגבי העתיד. זהו חוק שבא להגן הגנה כוללת חוקית על סמכות הכנסת במקרה שתהיה התערבות

העניינים האלה, שגם הדבר הזה עלול ליצור מצב שבסופו של דבר ישפיע על ניהולן התקין של הבחירות, אם כי — עלי להודות — שהסכנה היא לא כל כך גדולה כמו בחוקים אחרים. גם אם היא קיימת במידה יותר פחותה, מן הנכון לכלול את החוק הזה בתוך מסגרת התשריד.

על כן אני מבקש לא לקבל את ההסתייגויות הללו.

הי"ד ק. לוז :

אנו עוברים להצבעה על סעיף 1.

שמואל תמיד (המרכז החפשי) :

אני מבקש להעמיד מונים במקרה זה.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חברי-הכנסת

— 12

ג. האונר

— 66

נגד

התיקון לא נתקבל.

בעד התיקון של חברי-הכנסת

— 12

ש. תמיד

— 68

נגד

התיקון לא נתקבל.

הי"ד ק. לוז :

אני מעמיד להצבעה את ההסתייגות המשותפת של חברי-הכנסת אבנרי ומיקוניס.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חברי-הכנסת

— 8

א. אבנרי וש. מיקוניס

— 69

נגד

התיקון לא נתקבל.

הי"ד ק. לוז :

אני מעמיד להצבעה את סעיף 1, בנוסח הוועדה.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 1, בנוסח הוועדה

— 70

נגד

— 8

נמנעים

— 5

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הי"ד ק. לוז :

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

— 68

בעד החוק

— 8

נגד

— 5

נמנעים

חוק הבחירות (אישור תקפם של חוקים),

תשכ"ט—1969, נתקבל.

מלחמת הבחירות, שעל-ידי כך הם מנסים להשפיע על דעת הקהל. אני חושב שזה תמרון שקוף, שלא יהיו רבים אשר יילכדו על-ידו.

מה שעומד לפנינו הוא לא פחד מבית-המשפט העליון, כי אם חשש שיימצאו אנשים שינסו בכוונה לשבש את סדרי הבחירות, שישתמשו בדרך של פנייה לבתי-המשפט כדי לשבש את סדרי הבחירות. זהו החשש, ושום דבר אחר, והנאומים ששמענו מוכיחים שהחשש הזה אינו כל כך בלתי-מבוסס.

ההנחה שהחוק מוצע מפני שהניחו שיש איזה פגם בחוקים שנתקבלו, — כל ההנחה הזאת אין לה על מה להסתמך. ההנחה היא שכל החוקים שנחקקו בתחום הבחירות הם כשרים, ישרים, תקינים, ואין צורך להעמיד אותם במבחן. אלא שאנחנו יודעים כי יש אנשים המעוניינים לנצל את בתי-המשפט כדי להביא לידי שיבוש ולדי כי שיועמדו בספק דברים המקובלים על כולנו. לכך איננו רוצים לתת את היד, ועל כן בא החוק הזה וקובע סייגים, בא לשים תריס, כדי שהעניינים יתנהלו בסדר. זוהי כוונת החוק, משמעות החוק, ואין צורך לערבב את בית-המשפט בתוך מלחמת הבחירות הזאת שאנחנו עדים לה.

המשימה העומדת לפנינו היא : אנו מצויים להבטיח, על-ידי חקיקה, שלא ייכנסו לתוך מערכת הבחירות תהליכים שיגרמו לאי-סדר, לאי-בטחון, לאי-ודאות שהדברים אמנם מתנהלים בצורה תקינה. זאת צריך למנוע.

גם הטענה שאילו היתה חוקה, כל זה היה בלתי-אפשרי — אין לה כל שחר, כי בכל חוקה יש אפשרות של תשריד. לא משתמשים בזה אלא במקרים שיש הכרח בזה, כדי להבטיח סדרי משפט או סדר ציבורי תקינים. על-ידי הדיבורים שאילו היתה חוקה, הדבר לא היה אפשרי, רוצים ליצור רושם כאילו הכל מעורער וללא בסיס אין כל יסוד לכל הדיבורים האלה, ושוב אני צריך לומר : הם רק פרי התקרבותנו לבחירות, ותו לא.

אני צריך עוד להתייחס לדברי חברי-הכנסת האונר, אשר הצביע על הבעיה שמעורר התשריד של חוק הבחירות (דרכי תעמולה). נכון שלחוק הזה יש מעמד אחר, משמעות אחרת משאר החוקים, והאפשרות להתקיפו במשפט ועל-ידי כך להפריע למהלך התקין של הבחירות היא הרבה יותר מצומצמת, אולם גם בקשר לחוק הזה עלולים להביא לידי שיבושים. נתאר לעצמנו שבאמצע הפעלת החוק שקיבלנו בעניין הטלוויזיה תעלה שאלה ויצטרפו להפסיק את ההופעה של חלק מן הרשימות בטלוויזיה בגלל זה שהעניין הובא לפני בית-השפט.

גדעון האונר (המפלגה הליברלית העצמאית) :

אבל את הבחירות אפשר לערוך.

משה אונא (יו"ד ועדת החוקה, חוק ומשפט) :

כן, אבל אתה יוצר שיבוש כזה ואי-בטחון כזה כאשר אתה מעורר בעיצומה של מלחמת הבחירות את

יד. חוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה) (מס' 2),

תשכ"ט-1969 *

(קריאה ראשונה)

ה"ד ק. לו: :

אנחנו עוברים לסעיף ל"ז של סדר-היום: חוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה) (מס' 2), תשכ"ט-1969, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המסחר והתעשייה.

שר-המסחר והתעשייה ז. שרף :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. החוק המוצע בא להוסיף בתקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה), תשי"ח-1958, הוראה שלפיה אפשר יהיה להטיל על מוצרי טקסטיל והלבשה הטל למען קידום המחקר או הכשרת כוח-אדם אקדמאי או מקצועי בענף האמור, וכן הוראות בדבר הקמת קרן מיוחדת לגביית ההיטל האמור והטיפול בו.

ההיטלים לפי תקנות אלה עיקר תעודתם היא לסייע בהכוננת פעילויות המשק בתחומי הייצור, היבוא, השיווק, הצריכה והיצוא.

השימוש במכשיר זה של היטלים ומידת הפעלתו מותנים, כמובן, במציאות המשקית הנתונה, מצד אחד, ובמטרות שהמדיניות הכלכלית שואפת להשיגן, מצד שני.

התקנות מקנות לשרים שנתמנו לכך על ידי הממשלה, דהיינו שר האוצר, שר המסחר והתעשייה ושר החקלאות, את הסמכות להטיל היטלים למען המטרות הנקובות בתקנה 4.

החוק המוצע בא להוסיף מטרה נוספת, שלמענה אפשר יהיה להטיל היטל, דהיינו - למען קידום המחקר התעשייתי ויישומו בענף הטקסטיל או למען הכשרת כוח-אדם אקדמאי ומקצועי לצרכי התעשייה בענף האמור.

בהקשר זה יצויין, כי יש תעשיות שהתמחות ענפית או תת-ענפית בהן עשויה לתרום רבות לקידומן, לפיתוחן או לביסוסן המשקי. התמחות זו מצריכה לעתים עריכת מחקר ענפי נאות והכשרת כוח-אדם אקדמאי או מקצועי מתאים. קיום משימה זו מחייב הקמת קרנות מימון לעידוד המחקר ולהכשרת כוח-אדם מקצועי.

קרנות אלה מן הראוי שיעקר מימונן יבוא מבעלי התעשייה עצמה.

כיום יש צורך מיוחד בקידום המחקר השימושי והכשרת כוח-אדם אקדמאי ומקצועי לגבי ענף הטקסטיל, שהוא כיום אחד מענפי התעשייה העיקריים בארץ, ושמהן זורו מגיע לכדי 17% מכלל המחזור התעשייתי. בשעתו הושקעו סכומים ניכרים בציודה החדשי של תעשייה זו. אולם ההצלחה תלויה, במידה רבה גם ביישומו של מחקר תעשייתי בענף זה ובהספקת כח-אדם מקצועי מתאים. בשלבי התפתחותה הראשונים של אותה התעשייה סופק לה כוח-אדם כאמור על-ידי עלייתם של בעלי מקצוע מארצות תעשייתיות שונות.

לפי המתוכנן יגיע ערך היצוא של תעשיית הטקסטיל

תוך ארבע שנים לכדי 155 מיליון דולר, כלומר פי שניים ומחצה מהיצוא בשנת 1968. למימוש תכנון זה על תעשייה זו להגיע לרמת ייצור מעולה, כדי שתוכל לעמוד בתחרות עם ארצות מפותחות אחרות.

אביא בזה מספר נתונים: המועסקים יגדלו מ-34 אלף ל-52 אלף; היצוא יגדל, כאמור, מ-60 מיליון דולר ל-150-155 מיליון דולר. אנו צופים איפוא לעלייה שנתית של 11% במספר המועסקים.

להשגת המטרות האמורות יש להרחיב ולהעמיק את המחקר השימושי בענף הטקסטיל ולהכשיר כוח-אדם מתאים ליישומו של מחקר זה. פרט למספר בתי-ספר מקצועיים ללימוד מקצועות התפירה והאפנה לבנות, אין כיום בתי-ספר מקצועיים להכשרת סגל מקצועי-ניהולי בדרגים הגבוהים ואף לא בדרגים הבינוניים.

לבדיקת המצב בתחום זה נתמנתה ועדה מיוחדת, העומדת לסכם בקרוב את דיוניה. אך מתוך סיכומי הביניים שלה מסתבר, שמלבד הצורך בקידום המחקר השימושי בענף הטקסטיל צריך יהיה להכשיר מדי שנה בשנה, במשך חמש השנים הקרובות, 15 מהנדסים לטקסטיל, כ-200 הנדסאים וטכנאים, כ-100 אומנים ועוזרי אומנים, כ-170 פקידים טכניים ועוד מספר רב של עובדים מקצועיים. צוואר הבקבוק של תעשייה זו הוא המחסור החמור בהנדסאים וטכנאים בדרג ניהול הביניים.

להכשרת הנדסאים לענף האמור הוחלט בין השאר להקים מוסד מרכזי ארצי בתחום בית הספר על-שם שנקר ברמת-גן, בו ילמדו בעיות ייצור, דיגום ושיווק של טקסטיל והלבשה. אגף הטקסטיל בהתאחדות בעלי התעשייה מכיר בחשיבותה של הבעיה, ולפתרונה הציע הקמת קרן מיוחדת שתיוון מהיטלים אשר ייגבו מהיצרנים בענף הטקסטיל, על-פי הסדר חוקי מחייב.

ההוראות שבחוק המוצע מובאות איפוא בהתאם למוסכם עם אגף הטקסטיל שבהתאחדות בעלי התעשייה. לפי הסדר זה יוטל היטל בשיעור מסוים משכר העבודה הכולל המשתלם לעובדי המפעל, או בשיעור מסוים מערך המוצרים שיוצרו במפעל, וכדומה. כספי ההיטל יוכנסו לקרן מיוחדת. הנהלת הקרן תורכב משלושה נציגי הממשלה ושלושה נציגי היצרנים, שיתמנו לאחר התייע-צות עם מנהל אגף הטקסטיל בהתאחדות בעלי התעשייה. הנהלת הקרן תפעל לפי הנחיות השרים ובאישורם תקבע מוזמן לזמן את דרכי השימוש בכספי הקרן לקידום המחקר והכשרת כוח-אדם. פעולות הכשרה מקצועית, שימושיים מתוך כספים של הקרן, ייעשו באמ-צעות משרד העבודה.

יצויין, כי צו ההיטלים לפי התקנות תקפו יפוג בתום חדשים מיום פירסומן, וזלת אם אושר תוך אותו פרק זמן על-ידי ועדת הכספים של הכנסת.

ידוע לי, כי טוענים שאת ההוראות המוצעות בהצעת

ביחס להתמחות של האנשים, קידום המחקר וההכשרה המקצועית, הרגשנו בדבריו של השר את הצורך המיידית להגיע לאלתר להישגים לשם עידוד התעשייה והיצוא. אבל ההתמחות מחייבת שנות לימוד אחדות, גם אם מדובר בהתמחות של 15 מהנדסי טקסטיל. ואם ההתמחות הזאת מחייבת שנים, ודאי שהבאת הצעת החוק הנוכחית היתה יכולה להידחות למספר חודשים לשם ליבון ועיון בבעיה, ואין כל מקום לדחיפות המורגשת כאן.

ועדת הכספים תצטרך לדון בהצעת החוק כדי להכינה לקריאה שנייה ושלישית. היא עלולה לעשות את מלאכתה בחפזן ולא לדון בהצעת החוק ברצינות הד-רושה, או שעליה לקיים את הדיונים במשך תקופה לא קצרה.

ומכאן אני רוצה להתייחס לסעיפי החוק. החוק מדבר על הקמת קרן. ונשאלת השאלה: מי יקבע את תקנון הקרן, מה תהיה קרן זו, האם תקנונה של הקרן יובא לאישור ובפני אילו גורמים מוסמכים? מדובר על מספר אנשים שיהיו חברי מנהלת הקרן. לכמה זמן ימונו האנשים האלה, או ייבחרו? כל זה חסר בהצעת החוק. אני מבין שבגלל החפזן לא הספיקו לציין את כל הפר-טים הללו במיוחד. לא הספיקו לכלול בהצעת החוק את כל הנקודות הדרושות, שהן חשובות כשלעצמן. לא הספיקו לקבוע מה יהיה האחוז המסויים, מה יהיה הזמן המסויים וכן הסכום ותקופת ההכשרה. כך לא נזכר בחוק מה יהיה שיעור התמיכה לתקופת ההכשרה. אנו עומדים לפני נעלמים, הדוחפים אותנו לחקיקה גרועה ובלתי רצויה, חקיקה שתאפשר לממשלה להגדיל שיעורי המס ללא הגבלה.

לכן אני מבקש מהשר להסכים לקחת חזרה את הצ-עת החוק, והיא תובא כבר לכנסת השביעית. או אפשר יהיה לקיים דיון מעמיק ורציני ביותר בנושא זה. אנו יודעים שבהצעת חוק זו יש הפרה בולטת של אותן הבטחות של השר ושל חוגים ממשלתיים ביחס ליציבות המחירים, יציבות הקשורה במישורן גם בעניין הקפאת השכר בשנה זו, לכן נצביע נגדה על אף רצוננו לעודד את המחקר והמדע. הדרך שבה הלכה הממשלה לא נראית לנו.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לשר המסחר והתעשייה, לתשובה.

שר-המסחר והתעשייה ז. שרף:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני חושב שחבר-הכנסת טיאר השתמש בנימוקים לא כל כך טובים. לו היה מתייעץ אתי, הייתי נותן לו נימוקים טובים יותר.

למעשה היה נסיון להקים קרן וולונטרית להכשרה מקצועית. אנשי אגף הטקסטיל בהתאחדות בעלי התעשייה באו בטענה למשרדי: אין לנו כוח אדם; אנחנו צריכים אנשים שיאמונו באופן מיוחד בענף הטקסטיל. אחת הבעיות החמורות בענף הטקסטיל היא בעיית כוח-אדם מאומן. יש ציוד מודרני, אך הוא אינו מנוצל במלואו. לצערי, אין מחקר בטקסטיל, למרות שענף זה הוא ענף כה נכבד בתעשייה. אין בטכניון, למשל, אין מחלקה לטקסטיל. ניהולנו עמם משא-ומתן שיקימו מחלקה כזאת. הם אמרו: תוסיפו לנו על התקציב הרגיל. לארכיטקטורה יש מחלקה מיוחדת, לכל מקצועות

החוק מן הראוי לקבוע בחוק מיוחד. ברם, בהתחשב בדחיפות העניין, לא ניתן כעת לעשות זאת בדרך הא-מורה. אולם משרדי החל כבר בהכנסת החומר המתאים לעריכת חוק מיוחד לעניין זה.

אני מציע להעביר את הצעת החוק לדיון בוועדת הכספים.

היו"ר ק. לוז:

אנו עוברים לדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת טיאר.

אברהם טיאר (המרזו החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בפתחת דברי רוצה אני לשאול את השר: האם אנו עומדים כאן לפני תופעה מיוחדת במינה? אני מבין שמודרניים לקראת סיום המושב להביא לנו לאישור סופי חוקים. האם מוכן השר להודות שהצעת חוק זו יש בה משום הטלת מסים חדשים?

אני מבין שיש לכך הסכמה של התאחדות בעלי התעשייה, להטיל היטלים כדי לעודד את היצוא וכדי לגרום לקידום התעשייה, וכן להגביר את התודעה של פיתוח המחקר בקרב התעשיינים שלנו. מדוע, אדוני השר, אנו חייבים להכתוב על-פי חוק את המגמה הרצויה שכל בעל מפעל יקפיד עליה מרצון? אם יש לכך הסכמה כללית, מה החשש לעשות דברים בלי חוק? אם יש צורך בהקמת קרן - בבקשה. יעשו זאת הגורמים המעוניינים ברצון הדדי. הם יוכלו להחליט על כך תוך הסכמה וגם לקבוע את האחוז המסויים ואת הסכומים הדרושים וכן את הקריטריונים לקבלת כל הכספים האלה - ואני רואה שבחוק נקבעו שני קריטריונים לכך. ושוב, מדוע יש צורך בחוק? בקביעת מדיניות של יציבות המחירים והקפאת השכר, לאחר ההבטחות שניתנו על-ידי הממשלה וההודעות ששמענו, כלל לא ברור שלא יוטלו מסים חדשים ושלא תהיה עלייה בשיעורי המסים.

האם יכחיש כבוד השר שאנו נמצאים לפני החלטה של הטלת מסים על התעשייה ותשלומים נוספים על-פי חוק? אני חושב שיש כאן הפרזה בשימוש באמצעים ממ-לבתיים כדי להכריח עידוד חמרי. אין פועלים, בין אנשים אמידים ובין עובדים בחקלאות או בתעשייה - לשלם את ההיטלים הללו.

אדוני השר, כולנו בעד הרחבת המחקר הבסיסי והשימושי. קיימו דיון רחב בכנסת בנושא זה. גם הבענו דעתנו החיובית מאוד במהלך הדיון על הנושא הזה. אנו רואים ברכה בעידוד מחקר בכלל, באמצעים של הסברה ומתן עידוד חמרי. אבל המרחק בין כל אלה לבין חקיקה הוא עדיין גדול. לו פעלה כאן מגמה ראשונה, לא הייתי מודאג במיוחד. אבל בחוק האיגוד השיתופי, גם בחוק מועצת פרי-ההדר וגם בחוק המועצה לשיווק שימורי פירות, וכן גם בחוק שאנו דנים בו, קיימת מגמה בולטת ומובהקת להנהגת "הסוציאליזם בימינו" בניגוד לכל ההבטחות שניתנו על-ידי כל המוסדות המוסמכים. אני רואה שדברי מעוררים תמיהה בספסלי המערך. אבל אני מבקש מכל המחייבים לעיין באותם החוקים שייצגתי קודם, ולגלות את המגמה המונחת ביסודם. ייתכן שאותם אנשי המפלגה השלטת יודעים שיש יד מכוונת ושיטה לגבי שלושת החוקים הללו. אפשר למצוא שם גם נקודת אחיזה משותפת של מגמתיות.

חוברת ל"ד, ישיבה תכ"ה, כ"ט תמוז תשכ"ט (15 יולי 1969)

– חוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה) (מס' 2) (שרף, טיאר, לוז) –

חירום (תשלומי חובה), שבהן יש הסדרים להנהלת קרנות. ההסדרים הקבועים שם חלים על קרן זו.

אני חוזר ומציע להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים.

הי"ד ק. לוז :

לפנינו שתי הצעות: האחת – להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים; השנייה – להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים

– רוב

בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה

– מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה) (מס' 2), תשכ"ט–1969, לוועדת הכספים נתקבלה.

הי"ד ק. לוז :

הישיבה הבאה – מחר כשעה 10.00. ישיבה זו נעולה.

החנדסה יש, אך לטקסטיל אין, למרות שזה חלק נכבד במספר המפרנסים בתעשייה.

אנשי התאחדות בעלי התעשייה אמרו שרוב התעשי- ינים מסכימים לדבר, אבל הם לא יוכלו ליזום את זה בעצמם, ולכן ביקשו זאת מאתנו. המשרד קיבל את הצעתם ברצון.

מדובר על כך שההיטל יהיה בשיעור של שני פרומיל מהמחזור. בזה אין חילוקי דעות.

אברהם טיאר (המרכז החפשי) :

למה צריכה הכנסת להתערב בזה?

שר-המסחר והתעשייה ז. שרף :

אי-אפשר לעשות חוק בלי הכנסת. ואם רוצים שזה יחול על כולם בשיעור של שני פרומיל של המחזור, – דרוש חוק לדבר. זה לא יגרום לעליית מחירים, וזה לא מס על העובדים שאתה מגן עליהם. המפעלים מוכנים להשתתף בכך, כי הם מעוניינים בדבר. כשיהיה כוח-אדם מאומן, תהיה תוצרת יותר טובה, ובשביל תוצרתם יקבלו מחיר יותר טוב, במיוחד בחוץ-לארץ. התקנה החדשה הזאת היא חלק של תקנות-שעת-

הישיבה ננעלה בשעה 00.30.